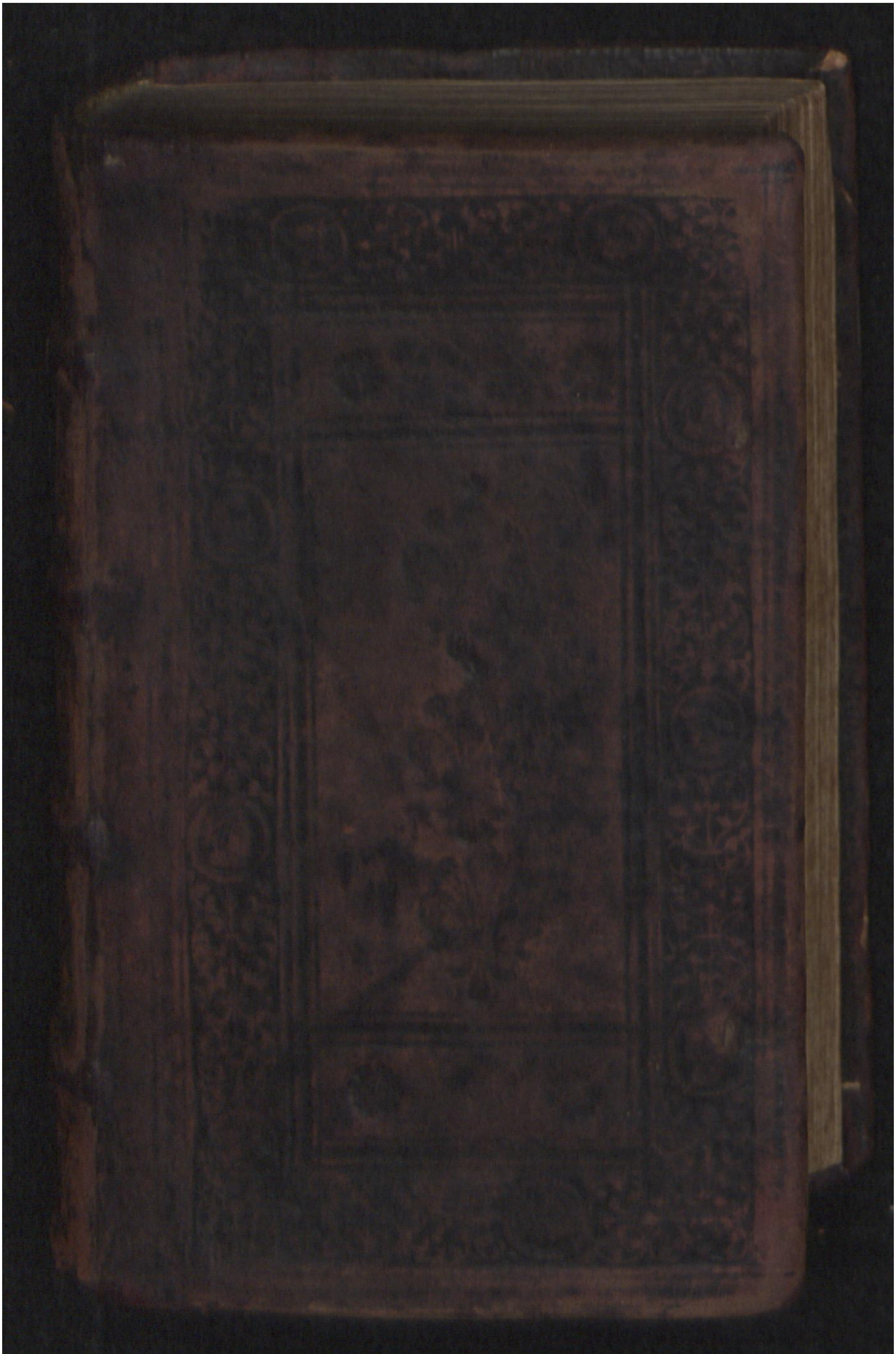
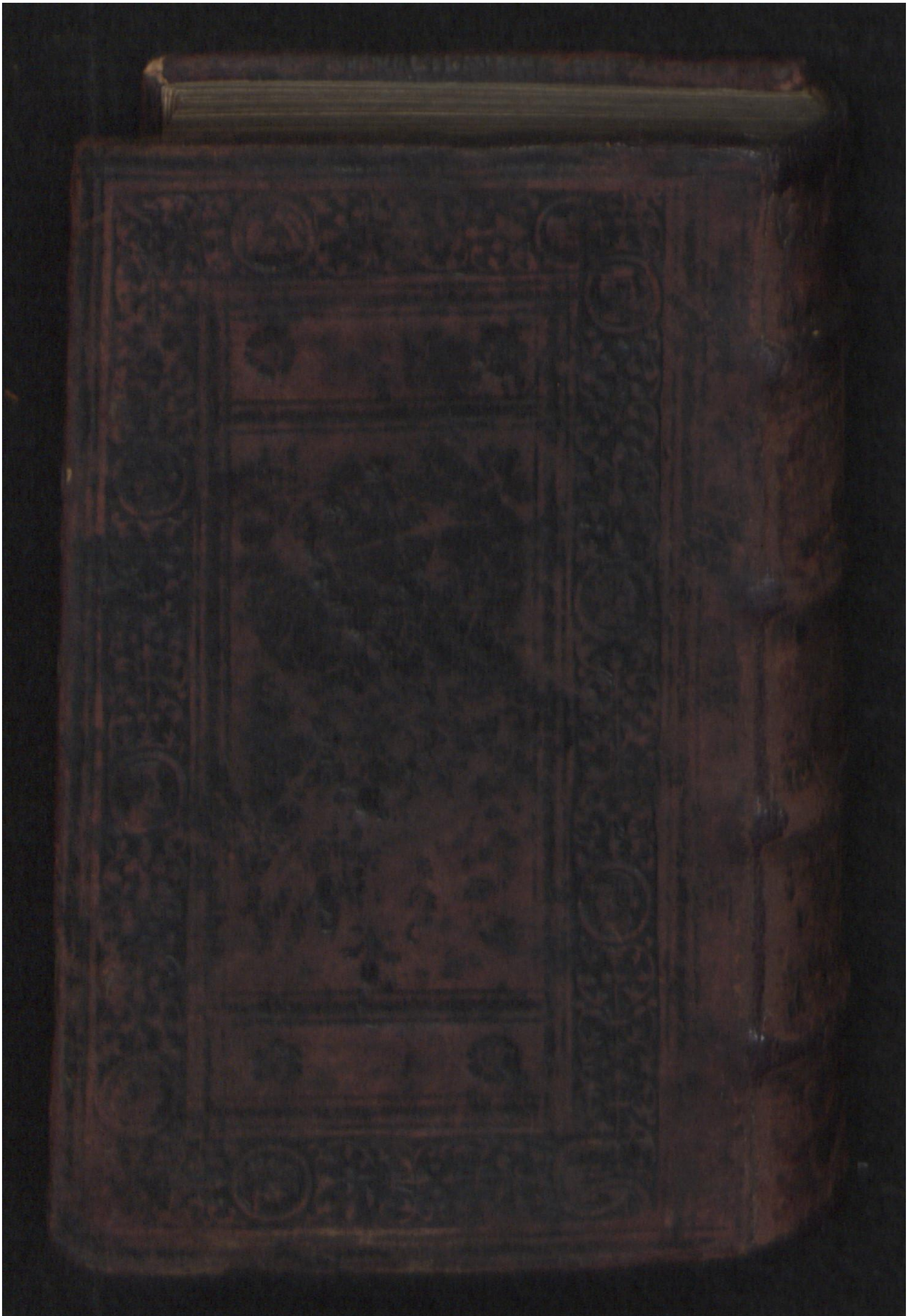

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

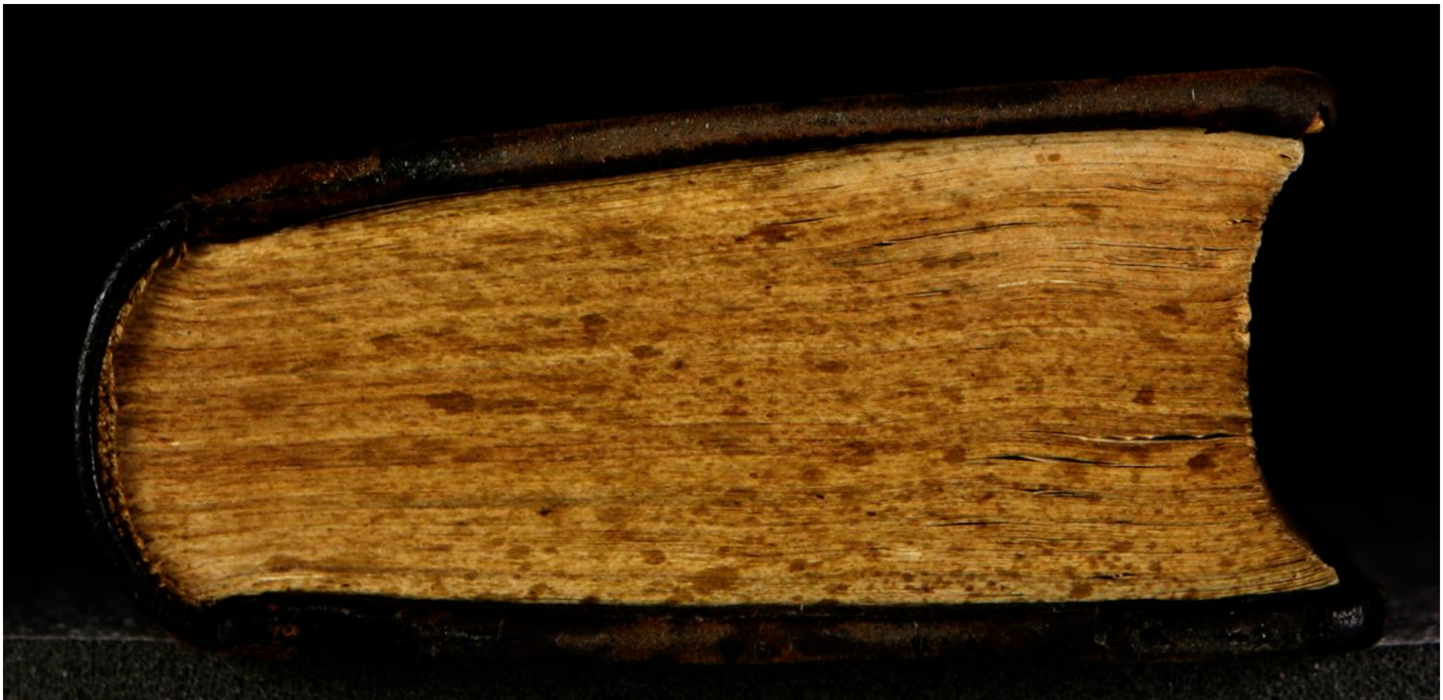
Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

6-120.

DA Box

Antonius Bilsemius

B.R.H.

LN 838
ex. 1
M

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

330 θ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ENARRATIO:
PSALMI
OCTVAGESIMI QVAR-
TI: IN QVA PRÆTER MVL-
TA EAq; IMPRIMIS COG-
NITV NECESSARIA, TEX-
itur refutatio erroris Iudæorum, furo
ris Mohometiſtarũ, uanitatis Epicure-
orum, idoli Papiſtarum: Exponitur
ratio Sacerdotij Chriſti, & ſacrificiorum
Eccleſiæ: monſtratur uia â ſempi-
terna miſeria, ad perpetuam bea-
titudinem & coniunctionem
hominis cum Deo, quæ
eſt finis & conditi
& redemti hu-
mani ge-
neris.

*

NICOLAVS HEMMINGIVS.

HAFFNIÆ.
1569.

6/24

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

GE
SO ACMA
RO SAPIE
TE, ET VI
LENTI D: P
MINO DE
Magiſtro palatij
niæ &c; digniſ
prudētiſsimo, D
perpetua obſer
cem ſalutem
rum ſuc
ca

NICOLAV
G

Q Vantæ ſint
mentium de
tia, generoſe ac m
tur non ſolum p
ferè infinitæ, ueru
ſecuritas in plerisq

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

GENERO-
SO AC MAGNIFICO VI-
RO SAPIENTIA, PIETA-
TE, ET VIRTVTE EXCEL-
LENTI D: PETRO OXE DO-
MINO DE GISSELFELDA,

Magiſtro palatij & Regis & regni Da-
niæ &c: digniſsimo, æquiſsimo atq;
prudẽtiſsimo, Domino ac Patrono ſuo
perpetua obſeruantia colendo pa-
cem ſalutem & ſanctum re-
rum ſucceſſum pre-
catur.

NICOLAVS HEMMIN-
GIVS.

QVantæ ſint tenebræ humanarum mentium de Deo, & prouidentia, generoſe ac magnifice uir, teſtantur non ſolum philoſophorum ſectæ ferè infinitæ, uerum etiam triſtiſsima ſecuritas in pleriſq; hominibus, qui ui-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ta & moribus teſtantur ſe aut nullum numẽ agnoſcere, aut exiſtimare DE-VM (ut Homerus) apud neſcio quos æthiopes deliciari, ut non uacet illi rerum humanarum curam habere. Tanta eſt caligo, tanta uanitas hominum ſecuta lapſum primorum parentum, & poſtea confirmata, partim praua educatione, partim exemplis hominũ, qui ſapientia & uirtute uidentur cœteris antecellere. Hæc triſtiſsima caligo non poteſt aliter diſpelli quâm per facem uerbi DOMINI. Huc pertinet illa interrogatio & reſponſio Dauidis Pſal: 119. In quo mundam faciet adoleſcentior uiam ſuam? In cuſtodiendo ſermones tuos. Iam cùm qualis eſt adoleſcentia, talis eſt ſenectus, ut Solomon ait, ſequitur totam uitam hominis immundiſsimam eſſe ſine uerbo Dei: Quod ſolum medetur uicijs noſtris. Immundities autem illa quæ in toto humano genere hæret, donec diuinitus per uerbũ Dei

ablua-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

abluatur, non eſt tam corporalis labes quàm ſpiritualis & interna: cuius partes plures ſunt. Quarũ prima, (quæ eſt cauſa aliarum) eſt ignoratio ueri & boni: quæ denſiſsimis confertur tenebris, & cœcitati perſimilis eſt, qua tota anima hominis ueluti deforme monſtrum in tenebris palpitat. Secunda, eſt habere erroneam de rebus diuinis opinionem, eamq́ tanquám euidentiſsimam ueritatẽ amplecti & exoſculari. Qualis fuit plerorũq́ Philoſophorum, & hæreticorum, qui cùm mordicus tuerentur conceptas de rebus diuinis opiniones, in præcipitium damnationis ruerunt. Qua re quid quæſo triſtius eſſe poteſt? Tertia eſt ἐμπαθὴς λογισμός, hoc eſt cogitatio prauis affectibus obnoxia. Vt enim mens malé eſt informata: Ita affectus mentis prauo iudicio excitatus, rapitur & fertur in peſsima quæq́. Quarta eſt conſentire peccato: quẽ cõſenſum ſequitur horrenda colluuies

omnium ſcelerum (de quibus Paulus diſputat Rom: 1.) donec homo in ſempiternam miſeriam demergatur. Ab his triſtiſsimis maculis emeũdatur anima hominis per limpidiſsimos fontes ſaluatoris, id eſt, per uerbum Dei. De cuius uerbi Dei efficatia loquitur Pſal: 19 in hanc ſententiã: Lex DOMINI eſt immaculata: recreat animas: Teſtimonium DOMINI eſt fidele: Sapientiam præſtat paruulis: Mandata DOMINI ſunt recta: Lætificant cor: Præceptum DOMINI eſt lucidum: illuminat oculos. Hoc encomium uerbi Dei, etſi breue, ſi uerba ſpectes, tamen copioſiſsimum eſt, ſi doctrinas & conſolationes quæ in eo latent euoluis. Quod encomium iure opponendum eſt omnibus furioſis iudicijs Epicureorum, politicorum, hypocritarum, & ſycophantarum. huius encomij octo ſunt partes, quæ mirè diſcernunt inter uerbum Dei, & Philoſophicas ſeu humanas doctrinas.

Pri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Prima, lex, inquit, DOMINI eſt immaculata. Hoc eſt uerbum Dei, & in ſe purum eſt, ut quod à puriſsimo fonte Deo manat, & puros efficit eos qui ei credunt. humana autē doctrina quantumuis nitida & ſplendida apparet, tamen non ex omni parte eſt mūda, nec mundos efficit. Socratica Philoſophia, quam Plato exornauit, primum, iure ſuo locū, inter philoſophorum doctrinas ſibi uendicare uidetur, quæ profecto etſi plurimas bonas & rectas ſententias de Deo, prouidentia, & fine hominis, continet: Attamē turpiſsimo cœno contaminatur, cum promiſcuas libidines legibus approbat Plato, Et exemplo ſuo turpiora quàm quæ à nobis ſunt dicenda comprobat. Quarè cùm Socrates & Plato animam hominis purgare conantur ab una parte, ab altera eam fœdant abominandis ſceleribus. Sed uerbum Dei ſeu uox Enangelij ut eſt ex omni parte purum, ita ex omni par

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

te animam hominis, qui Euangelium uiua fide recipit, immaculatam & perfectam reddit. liberat enim eã ab erroneis opinionibus, imbuit ueris ſententijs: excitat per ſpiritum Chriſti affectus puros, Quibus cùm aſſentitur uoluntas actiones interiores & exteriores tanquâm riuuli puriſsimi ex fonte puriſsimo manant.

Secunda, recreat, inquit, animas. animæ hominum ſiti quadam grauiſſima arent, nec poſſunt recreari aut refici priuſquàm potantur ſalutaribus fontibus Iſrael, hoc eſt uerbo Euangelij. Nam ſubinde conſcientia ſcelerum ſitim hanc auget, quam ſolus Euangelij liquor mitigat & tollit, cum anima eo perfunditur. De hac aqua Zacharias Propheta loquitur cùm ait: Et erit in die illa, exibunt aquæ uiuæ de Ieruſalem: hoc eſt ſermo Euangelij qui eſt animæ hominis, quod ſitienti eſt aqua limpidiſsima: De hac DOMINVS Iohan: 4. ait: Qui biberit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

berit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum. Sed aqua, quam ego dabo ei fiet in eo fons aquæ ſalientis in uitam æternam.

Tertia, teſtimonium DOMINI eſt fidele. Hoc eſt, Verbum Dei eſt teſtimonium minimè fallax de uoluntate Dei erga homines: Vt enim uox legis teſtatur quôd Deus ſine diſcrimine & perſonarum ac nationum acceptione uelit omnes cõtumaces perſeuerantes in ſua contumacia, & non agentes pœnitentiam abijcere cũ diabolis hoſtibus Dei in æternas tenebras & pænas: Ita uox Euangelij teſtatur, quod Deus uelit propter filiũ omnes homines quantumuis maximis & horrendis peccatis contaminatos recipere in gratiam, ut æternæ beatitudinis ſcribantur hæredes, modò Euanglio crediderint, & uiua fide in filium Dei, qui dedit ſeipſum ἀντίλυτρον pro peccatis mundi, recubuerint. Propter hanc immotam regulã uolun-

uoluntatis Dei, quæ nobis uerbo Dei commendatur, uerbum Dei dicitur fidele, & uerbum Euangelij, ueritas, ut cum dicitur: Veritas liberabit uos. Nam Euangelium quod eſt uerbum ueritatis, Chriſtum liberatorem offert: De quo ſcriptum eſt: Si filius uos liberos reddiderit, uerè liberi eſtis.

Quarta, Sapientiam præſtat paruulis: Sapientes huius mundi, nihil rectè intelligunt de Deo & eius uoluntate, nihil ſciunt ſolidi de eius operibus, quæ ſunt (ut præcipua referã) ſapientia in conditione hominis, iuſticia in lapſu hominis, miſericordia in reparatione hominis, miſericordiſsima bonitas in conuerſione peccatoris: Ignorant diſcrimen familiæ Dei, & aliarum ſectarum: ignorant uiam euadendæ æternæ miſeriæ, & obtinendæ ſempiternæ beatitudinis: ignorant modum colendi DEVM, qui in timore Dei, qui ſumma ſapientia prædicatur, maxima ex parte ſitus eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Verum hanc ſapientiam uox Euangelij præſtat paruulis. Cûm interim maximi & potentiſsimi in mundo ſua ſe ſapientia euertunt miſerè. Nã immotum ſtabit DOMINI dictum apud Ieremiam: Verbum Dei proiecerunt, quid proderit eis ſapientia?

Quinta, Mandata DOMINI ſunt recta. Hoc dictum opponendum eſt tabulis Parcarum, quas arat Zenonis familia. Significat enim hoc dictum DEVM minimê eſſe προσωπολήπτην, ſed æqualem omnibus iuxta decreti ſui regulam. Vult reuera omnium hominum ſalutem, ſed per agnitionem ueritatis. Iuxta illud. Deus uult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Vult etiam omnes non reſipiſcentes, ſine προσοπωληψία æternum perire.

Sexta. Lætificant cor. Hic effectus Euangelij ſummum bonum eſt in hac uita. Nulla doctrina humana mederi uulneribus conſcientiæ nouit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Qui enim alicuius grauis ſceleris ſibi conſcius eſt, nocte dieq́ȝ ſecum teſtē & accuſatricem conſcientiam circumfert: quam nulla Philoſophia ſanare poteſt. Verûm ſola uox Euāgelij auxiliare pharmacum & præſentiſsimum remediū conſcientiæ ſauciæ applicat, dū Chriſtum mortuū pro peccatis noſtris, & reſuſcitatum propter iuſtificationem noſtri teſtatur: Dum Chriſtū finem legis pronunciat in iuſticiam omni credenti: Dum Chriſtum omnes laborantes inuitare teſtatur ut ad ſe tanquâm ad medicum ueniant, quibus omnibus pollicetur ſanitatem eamq́ȝ gratis. Hic enim, ut Auguſtinus piè & rectè ait, noſtra delicta ſua delicta fecit, ut ſuam iuſticiam noſtrā iuſticiam faceret. Cùm igitur conſcientiæ noſtæ aſperguntur ſanguine Chriſti,(quod fit cùm in ipſum credimus,) mundantur, unde mirabilis quædam in corde ſequitur læticia. Vt cum Dauide dicamus, Cor meum

&

& caro mea exultant in Deo uiuo.

Septima, Præceptum DOMINI eſt lucidum ſeu purum. Hoc opponendum eſt papiſtis qui Sathanicis quibuſdam ſtrophis inuoluunt uerbum Dei, ut homines ab eius lectione abſterreant: Dicunt literam, hóc eſt ut illi falſè interpretantur, literalẽ ſeu grammaticum ſenſum, cùm tamen ſit ueriſsimus, occidere: & ſpiritum, hoc eſt allegoricam interpretationem approbatam à Papa uiuificare. Verũ hic ſpiritus ſanctus in Dauide contrarium affirmat, dum uerbũ Dei eſſe lucidum, clarum, & purum pronunciat; quod quidem ueriſsimũ eſt quantum ad ea quæ ad fundamentum pertinent, & ſunt omnino ad ſalutem neceſſaria.

Octaua illuminat oculos, hoc dictum indicat, naturam hominum ſine uerbo Dei illuminante cœcam eſſe, ut quæ circumferat tenebras, uidelicet dubitationem de Deo, ſecuritatẽ carnalem

nalem, diffidentiam, falſam inuocatio-
nẽ animi dubitantis & fugientis DE-
VM, & alios motus aberrantes à le-
ge Dei innumerabiles. Sed hanc cœ-
citatem non intelligit mundus, Imo ſe
miratur & magnificit propter exiguã
umbram externæ diſciplinæ. Eccleſia
uero uoce uerbi Dei commonefacta,
agnoſcit & deplorat ſua mala, & pe-
tit à Deo nouam lucem, iuſticiam &
uitam. In hac petitione & meditatio-
ne Euangelij magis magiſq; illuminã-
tur oculi mentis, & excutiuntur tene-
bræ, adeò ut ſol ipſe iuſticiæ Chriſtus,
oriatur clarè in cordibus noſtris: cu-
ius luce deducimur à ſempiterna miſe-
ria in æternam uitam & beatitudinẽ.
Ad hunc ſuauiſsimum fructum uerbi
diuini reſpiciens Dauid: haud imme-
rito exclamat in eodem pſalmo: De-
ſiderabilia ſuper aurum & ſuper ob-
rizum multum, & dulciora melle &
fauo. Et pſal: 119. In uia teſtimonio-
rum tuorum delectatus ſum, ſicut ſu-

per

per omnes diuitias. Huc accurrit ſentiens peccatorũ ſuorum molẽ, ut exoneretur peccatorũ ſarcina, ut eſt in pſal: De profundis clamaui ad te DOMINE, quia apud te propitiatio eſt. Huc afflictus & cruce preſſus ſe cõfert iuxta illud: Hæc eſt conſolatio mea in afflictione mea, quòd uerbum tuũ uiuificat me. Huc in lætis & proſperis ſe recipit. Viã, inquit, mandatorũ cucurri cum dilatares cor meũ. Huc dubius & inops conſilij tanquàm ad conſilia rios currit iuxta illud. Teſtimonia tua gaudium meum, & uiri conſiliarij mei. Hinc acturus cũ regibus & potẽtibus mũdi conſiliũ petit, iuxta dictũ: loquar de teſtimonijs tuis in conſpectu regum, & non confundar. Hinc ſe armat aduerſus crucis ſcandalum, ne frangatur animo, uidens impiorum proſperitatẽ. Mei, inquit, penè moti ſunt pedes, penè effuſi ſunt greſſus mei. Quia Zelaui ſuper iniquos pacem illorum uidens. &c: Cogitabam ut ſcirem hoc,

ſed

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſed difficile erat in oculis meis, donec irem in ſanctuarium Dei & animaduerterem in nouiſsima eorum. Veruntamen in lubrico poſuiſti eos, deieciſti eos in interitum. Hinc in mortis articulo uitam quæſiuit, iuxta illud. In æternum non obliuiſcar ſtatutorum tuorum, quia in ipſis uiuificas me, in æternum uerbum tuum DOMINE permanet in cœlo. Nam uita & fœlicitas quæ uerbo promittitur æternum durabit. Breuiter ex hoc uerbo Dauid modum euadendæ ſempiternæ miſeriæ, & obtinendæ nunquam finiendæ fœlicitatis & beatitudinis ad quam homo primum creatus eſt, & deinde per Chriſtum redemtus nouit.

Cùm tanta ſit puritas diuini uerbi, tanta neceſsitas, tanta utilitas, tãta gloria, tam ſuauis fructus, ut nos Deo ſummo bono iungat, in quo æternum erimus beati, nacti finem conditionis noſtræ, imprimis laudandi ſunt qui partem ſuarum facultatum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

& opum conferunt in conſeruatio- nem, & propagationem uerbi Dei in Eccleſia. Rectè enim perpendunt hunc ſcopum omnibus hominibus, & ſingulis pro ſua conditione & ſtatu propoſitũ eſſe, ut ornent gloriam Dei: Quod profecto illi præ cœteris faci- unt preclarè, qui miniſterium uerbi in ſcholis & in templis conſeruare ſtu- dent. Quàm autem tu, Magnfice uir, in hac re fueris ſemper diligens no- runt multi, & teſtantur, quos hodie, & in hac Danica Academia, & in ex- teris ſcholis liberaliter foues, & tuis facultatibus in ſtudijs ſuſtentas, ut ſemper ſint in Eecleſijs his Danicis idonei miniſtri, qui puram Euangelij doctrinam ſonent. Eſt autem hic ue- rus amor patriæ, non ſolum ipſam, dum nos in ea uiuimus, ornare: ſed etiam dare operam ut ipſam melio- rem relinquamus poſteris noſtris. Sa- pientes laudant iusiurandum atti- cum in quo inter alia ſunt hæc uerba,

ἀμυνῶ δε καὶ ὑπερ ἱερῶν καὶ υπερ ὁσί-
ων καὶ μόνος, καὶ μετα πολλῶν. την
πατριδα δὲ ουκ ελασσω παραδωσω,
πλειω δὲ και ἀρειω. Hoc eſt pugnabo
autem & pro ſacris & prophanis & ſo-
lus & cum multis, & patriam non de-
teriorem poſteris tradam, ſed amplio-
rem & meliorem. Quanto magis nos
hoc decet qui cenſemur ciues Eccle-
ſiæ Chriſti laudatiſsimæ patriæ pioru͂,
cuius decus multo clarius eſt quâm
fuit atticæ regionis, quam nunc bar-
baries Turcica occupat. Proinde mul-
tò maior gloria eſt, hanc laudatiſsima͂
patriam Eccleſiam Dei tradere poſte-
ris non deteriorem, ſed ampliorem &
meliorem: quod illi faciunt qui ſtudia
ueræ doctrinæ & bonarum artium
ſuis opibus adiuuant & promouent.
Talis conatus fuit in Dauide cùm
caneret ſe amare patriam propter Ec-
cleſiam quæ in ea fuit: Propter do-
mum, inquit, DOMINI Dei noſtri
quæram bona tibi: Hanc domum hoc
eſt

eſt Eccleſiam Dei prætulit palatijs ſplendidiſsimis principũ mundi pſal: 84. Vbi ait: Melior eſt dies una in atrijs tuis quàm mille alibi. Elegi abiectus eſſe in domo Dei mei, magis quâm habitare in tabernaculis impiorum. Hunc pſalmum 84. Quia continet inſigne encomion Eccleſiæ Dei, inuitat ad amorem uerbi, proponit commoda, monſtrat gloriam Eccleſiæ, & oſtendit ſcopum ipſi propoſitum, uidelicet æternam beatitudinem, placuit hoc præterito anno in noſtra ſchola publicè enarrare, ut inuitarem iuuentutem ad amorem, lectionem, & meditationem uerbi cœleſtis, quod eſt ut facula ardens qua ducimur de hiſce tenebris in admirabilem lucem Dei, & æternam uitam. Vt autem hanc enarrationem, quàm hoc præterito anno in pſal: 84. conſcripſeram, tibi uir generoſe & magnifice nuncupare non dubitarem, non ſolum ſumma tua adeo & ſingularis in litteras & litte-

ratos uoluntas, (quam uoluntatem cupio omnibus fore notiſsimam) me adduxit: Verum etiam tua in me meoſq; beneficia, iure ſuo hoc poſtularũt, ut aliquod ſaltem pignus gratitudinis mea apud tuam magnificentiam reponerem. Quod ut æqui boniq; conſulas etiam atq; etiam rogo. Quòd ſi quis ſolam operis noſtri molem ſpectet, ſcio nihil eſſe quod tua uideat magnificentia dignum. Sin uerò & animum meum, & ipſius argumentum rei, neminem fore arbitror, qui meã hanc dedicationem ſit improbaturus. Hæc ergo midomine ſpectato. & me, quo hactenus fauore es complexus, complectere. Ego profecto dabo operam, ut tuo fauore non indignus uidear. Vale integer animo, corpore & ſpiritu, unà cũ uxore tua D: Metta Roſenkrantz fœmina nobiliſsima & caſtiſsima. Filia Herois prȩſtantiſſimi D: Olai Roſenſkrantz Equitis Aurati D: de VVallø olim ſenatoris

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Regni Daniæ ſapientiſsimi ob pietatē, iuſticiam , æquitatem, liberalitatem clementiam,humanitatem,comitatem aliaſq; uirtutes penè innummeras, perpetua memoria & laude digniſsimi. Ex muſæo noſtro 25. Martij. Anno 1569. Qui eſt annus à condito mundo 5539, ex quo manifeſtū eſt, nos in poſtremam ætatis mundi partem,quę ſexto die creationis rerū ſignificatur, incidiſſe. Nam cum ſex millia annorū, quibus, mundi ætas iuxta traditionem domus Eliæ menſuratur, reſpondent ſex diebus creationis rerum . ſiquidem mille anni coram Deo ut dies unus 2. pet:3. & ex ſexto millenario elapſi ſunt anni 539. apparet nos in tempus pomeridianum ultimæ diei mundi incidiſſe. Quod profectò tempus iure nos admonere deberet maioris uigilantiæ, præſertim cum poſt clariſsimum ſolem lucentis Euangelij, (idq; in ipſo meridie extremi diei mundi, quo re-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

purgata eſt doctrina Eccleſiæ per Lutherum, Philippum & alios pios, & doctos uiros, paulatim appropinquãt ueſpera & tenebræ. Quare cum diſcipulis DOMINI ſerio cordę precemur

Veſpera iam uenit, nobiſcum Chriſte maneto.
Extingui lucem ne patiare tuam.

Et obtemperemus prophetæ qui ait: Date DOMINO Deo ueſtro gloriã antequam tenebreſcat, & anteq̃ offendant pedes ueſtri ad montes caliginoſos. Deus nos in uera pietate conſeruet, quó tandem Sabathum illud exoptatiſsimum, quod expectamus, nobis in ſalutem, beatitudinem & requiem ſempiternam illuceſcat per Ieſum Chriſtum mediatorem noſtrum unicum, cui cum Patre & Spiritu ſancto ſit laus, honor, gloria in omnem æternitatem, AMEN.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ANTITHESIS VANÆ gloriæ mundi, & ueræ gloriæ fidelium.

Capnion

Mortalium iucunditas
Volucris & pendula
Mouetur inſtar turbinis
Quem nix mouet ſedula
Quid ergo confiditis in gloria?

HEMMINGIVS.

Fidelium iocunditas
Perennis, & gloria
Manebit inſtar libani
Quam uis tegit cœlica,
Quid ergo non fidimus in numi-
(ne?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

PSALMVS. LXXXIIII.

1. QVàm dilecta tabernacula tua
DOMINE Zebaoth.
2. Concupiſcit, & deficit anima
mea in atria domini, cor meum, &
caro mea exultauerunt in deo viuo.
3. Etenim paſſer inuenit domum,
& hirundo nidum ſibi, vbi ponat
pullos ſuos. altaria tua DOMINE
Zebaoth, rex meus, & Deus meus.
4. Beati qui habitant in domo
tua perpetuó laudabunt te.
5. Beatus vir cui tu fortitudo
es, & in corde eius ſemitæ tuæ.
6. Qui tranſit per vallem lachry-
marum, & fontem fodit, certè be-
nedictionibus coronabitur doctor.
7. Pergunt de victoria in victo-
riam, vt appareat in Zion Deus.
8. DOMINE Deus Zebaoth
exaudi orationem meam, auribus
percipe Deus Iacob.
9. Protector noſter aſpice deus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

& reſpice in faciem Chriſti tui.
10 Quia melior eſt dies vna in atrijs
tuis ſuper millia, Elegi abiectus eſſe
in domo Dei mei, magis quàm ha-
bitare in tabernaculis impiorum.
11. Quia ſol & ſcutum DOMINVS
DEVS gratiam & gloriam dabit
DOMINVS. non priuabit bonis
eos qui ambulant in innocentia.
12. Domine Zebaoth, beatus homo
qui confidit in te.

ARGVMENTVM pſalmi 84

Hic pſalmus inſigne eccleſiæ dei præconium continet: quæ, ut eſt deo dilectiſsima, ita in ſolo deo acquieſcit: hunc celebrat, confitetur, inuocat. hoc unum in uotis habet, ut deo perpetuo fruatur: in quo & ſummè fœlix & beatiſſima exiſtit.

DISPOSITIO Pſalmi 84.

Quatuor partes huius pſalmi ſtatui poſſunt quarum ſingulæ plures doctrinas continent. Sunt autem hæ

partes

partes. prima, deſcriptio eccleſiæ, quæ quatuor primis uerſibus abſoluitur. Secunda conditio doctorum eccleſiæ, quæ continetur tribus uerſibus, uidelicet. 5. 6. 7. Tertia, precatio, qua petit Dauid defenſionem & conſeruationem eccleſiæ, additis pulcherrimis rationibus, quibus excellentia eccleſiæ, & dignitas ob oculos ponitur, idq; uerſibus 9. 10. 11. Quarta, eſt clauſula ſeu epiphonema per admiratione͂, in qua ueram cauſã beatitudinis eccleſiæ monſtrat eſſe firmam in deum fiduciam, idq; uerſu poſtremo.

Porro occaſio huius pſalmi uidetur fuiſſe exilium Dauidis, perſequente ipſum filio Abſolone: quod ſanè exilium unum fuit ex decem illis plagis quibus punitum eſt adulterium, & homicidiũ Dauidis. Nã ut plurima peccata in uno illo facto Dauidis concurrebãt: Ita non una plaga ſed multis caſtigatus eſt, uidelicet 1. amiſſione ſpiritus ſãcti 2. grauiſſimo conſcientiæ uul-

nere. 3. Oppreſſione Thamar filiæ. 4. Aman filij ſui. 5. Rebellione Abſolonis filij. 6. Exilio, duplici videlicet à regno & ab eccleſia. 7. Contaminatione vxorum ſanctarum matronarum. 8. Ciuium defectione. 9. Triſti interitu filij. 10. Infamia. Huiusmodi enim plagis iuſtiſſimè punita eſt defectio à deo, receptio ad diabolum hoſtem dei, proditio exercitus dei, homicidium inſontis ciuis, raptus, contaminatio ſui, abuſus alieni corporis non ſine conſcientiæ uaſtatione, hypocriſis, ſcandalum & tyrannis in officio ſibi diuinitus commiſſo. Cùm autem in exilio abeſſet dauid, & non liceret ipſi in ſummo feſto conuenire ad tabernaculum in quo erat arca domini, illicqꝫ orare & ſacrificare, anxius & triſtis cogitat diſcrimen inter eccleſiam in qua publicè colitur & inuocatur deus, & alios cœtus hominum quorumcunqꝫ deum non timentium, ſimulqꝫ

ſpiritu

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſpiritu prophetico altius euectus eſt in contemplationem eccleſiæ Chriſti ſub nouo teſtamento: cuius vmbra quædam fuit tabernaculum vetus, ut epiſtola ad Hebræos teſtatur. In hoc exilio & in hac cogitatione ſpiritu prophetico illuſtrata magno animi impetu fertur, & in admirationem fœlicitatis veræ eccleſiæ (in qua liberè inuocatur & colitur deus) & in conſiderationem ſuæ miſeriæ, ut cui non Pateat aditus in eccleſiam dei, & in cœtum hominum deum colentium. perinde ac ſi quis noſtrũ inter turcas uiueret aliaſue prophanas gentes haud dubiè altius cogitaret de fœlicitate ueræ eccleſiæ & iudicaret eos fœliciſſimos eſſe quibus integrum eſt certis & ſtatutis temporibus conuenire cum alijs pijs, ad audiendum uerbum Dei, ad precãdum, ad utendum ſacramentis. Nos proinde admoniti Dauidis exulantis ob ſua peccata exemplo, diſcamus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

cautiores eſſe alieno damno, caueamus ne noſtris ſceleribus excludamus nos à cœtu ſanctorum: uera & ſeria pœnitentia anteuertamus vindictam Dei, quam imminere noſtris ceruicibus tumultus bellici, diſſentiones in religione, & graſſantia infinita ſcelera manifeſtè oſtendunt. Quoties igitur legimus hunc pſalmum cogitemus vtrumq;, hoc eſt fœlicitatem eccleſiæ, in qua doctrina cœleſtis incorruptè traditur, & Deus colitur ueris cultibus: Et miſeriam eorum quibus non liceat cum alijs pijs in eccleſia ſanctorum deum celebrare.

Porro ſiue hic pſalmus ab ipſo Dauide ſcriptus ſit, & traditus filijs Choræ decantandus, ſiue ab ipſis filijs Choræ ſit ſcriptus nomine Dauidis & decantatus, ut incertum eſt ipſis hebræis: Ita nos in dubio relinquamus. ſatis eſt enim nobis ſpiritum Chriſti, verum pſalmi huius

authorem agnoſcere, & ſcriptum eſſe ad inſtructionē & cōſolationē noſtri.

EXEGESIS PSALMI 84. cum obſeruatione doctrinarum. De prima parte.

Prima pars Pſalmi, quæ abſoluitur quatuor primis uerſibus, diſcernit ueram eccleſiam ab alijs cœtibus hominum: monſtrat unde ſit eccleſia: quám chara ſit Deo: quo *illa* uiciſſim in affectu & animo ſit erga DEū: ubi quæratur: quæ eius notæ: quàm ſit fœlix: quo cultu potiſſimum Deum colat: & ꝙ ſit perpetuô manſura, id eſt immortalis. Iam uerſus huius partis ordine uideamus, & ſingula quæ ſignauimus copioſius excutiamus.

PRIMVS Verſus.

(Quàm dilecta tabernacula tua DOMINE Zebaoth.) *Hic* primùm indicat pſalmiſta & quæ ſit uera eccleſia, & unde ſit, &

quàm chara ſit Deo. Vera eccleſia eſt cuius architectus eſt dominus Zebaoth, quam ipſe *intimè* amat. verum ut apertius omnia excutiantur tria ſunt nobis ordine explicanda. primũ quis ſit Dominus ille Zebaoth, hoc eſt exercituum, cuius hic fit mentio. Deinde cum multi cœtus hominum, hicq; diuerſiſſimi, ſibi eccleſiæ titulum vſurpent, accuratè diſpiciendum erit, quinam cœtus ſibi falſò hunc titulum vendicent, & quænam ſit vera eccleſia. Tertio Curnam eccleſia vera adeò amabilis ſit & chara Deo, ſiue domino Zebaoth.

Quis eſt ergo ille dominus Zebaoth? Cur hunc titulum ſibi vendicat?&quis eſt huius rei cognitæ vſus? Quis ſit ille dominus Zebaoth, cuius hic meminit pſalmiſta, ex nonnullis ſcripturæ locis colligemus. 2. reg. 5. Dauid creſcendo creuit, fuitq; Dominus Deus Zebaoth cum eo.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

& pſalmo. 59 Et tu domine deus Zebaoth. Hæc duo teſtimonia docent, ſi modò hebraicum textum conſulamus, quòd ille deus qui eſt unus in eſſentia, & trinus in perſonis ſit ille dominus Zebaoth. Nam primo loco ponitur proprium nomen dei ab eſſentia eius ſūptū uidelicet Iehouah, poſteriore nomen plurale Elohim quo ſignificatur pluralitas perſonarum, quæ ſunt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus. Verum ne plures perſonas cogitemus quâm tres Eſaias nos docet Cap: 6. cum ait, Et Seraphim clamabant alter alteri dicētes, ſāctus, ſāctus, ſāctus, Iehouah Zebaoth. Eſt proinde hic titulus proprius totius trinitatis, Verùm, quia altera perſona in diuinitate, uidelicet æternus λόγος ſeu filius dei, miſſa eſt ad frangendas uires diaboli, & ad redimendum genus humanum, tribuitur hic auguſtus titulus illi in multis locis, ut in pſalmo 4.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Quis eſt iſte rex gloriæ? Iehouah Zebaoth eſt rex gloriæ. Hic abſq; omni dubio rex glorioſus CHRISTVS cuius typus erat arca fœderis, ſignificabatur, Et in Eſaia dicitur DOMINVS Zebaoth habitare in Zion quod certè de Chriſto intelligendum eſt. Tribuit autem ſcriptura CHRISTO hunc auguſtum titulum, quia ille eſt ſummus imperator in ciuitate dei aduerſus ciuitatem diaboli. id eſt in eccleſia aduerſus diabolum & mũdum. ſiquidem ipſe eſt ſolus cœleſtium & terreſtrium copiarum caput, & dux, ut potentiſsimus, ita & optimus. quare in pſalmo DEVS fortis in prælio dicitur Non enim ocioſus eſt, ſed ſtrenuè pugnat: non cadit, ſed uincit: non fugit ſed triumphat. idq; non ſibi, ſed toti ciuitati dei. atq; ideo ei in pſalmo 72. ſummus honor tribuitur, Benedictum ſit nomen gloriæ eius in ſeculum, & repleatur maieſtate eius uniuerſa terra.

Neq;

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Necꝫ ideo ſibi adiungit exercitus, quaſi ipſe ſit imbellis aut imbecillus, ſed quia ſuam gloriam quodammodo uult communicare exercitibus ſuis.

Sed qui nam ſunt illi exercitus? Primo loco & ordine ſunt ſpiritus illi cœleſtes, qui ex miniſterio quod regi ſuo præbent, Angeli nuncupantur. Omnes enim ſunt adminiſtratores ſpiritus, inquit Paulus, propter eos qui hæreditatem accipiunt ſalutis. Quam diu enim durat curſus huius æui Angeli ſunt, & famulantur in negocio regni Chriſti, id quod tamen non eſt naturæ illorum finis, ſed functio temporaria: poſt iudiciũ autẽ cũ electis dei, plenißima parta uictoria æternum triumphabunt beati. Numerum illorum & munus nemo melius expreſſerit, quàm Daniel qui uidit. Millia, inquit, millium miniſtrabant ei, & decies centena

millia

millia á dexteris eius. De huius domini Zebaoth & angelorũ eius pugna & uictoria in Apocalypſi ſcribitur in hunc modum. Michael & angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & angeli eius, & non valuerunt, neq; locus eſt inuentus illorum amplius in cœlo, & proiectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus qui vocatur Diabolus, & Sathanas, qui ſeducit vniuerſum orbem, & proiectus eſt in terram, & angeli eius cum eo miſsi ſunt. Et audiui vocẽ magnam in cœlo dicentem, Nunc facta eſt ſalus & virtus in regno Chriſti noſtri, & poteſtas dei eius. quia proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri die ac nocte & ipſi vicerunt eum propter ſanguinem agni & propter verbum teſtimonij ſui. Eſt autem Michael, quem hic ducem belli facit, filius Dei dominus noſter Ieſus Chriſtus, ut ex

Daniele

Daniele & nominis etymologia iudicari poteſt, dicitur enim Michael, quaſi quis ut Deus. Angeli igitur ſequentes ductum & auſpicium michaelis, id eſt domini Zebaoth, ſunt ſpiritus cœleſtes. Deinde in ordine ſecundo horum exercituum ſunt pij Doctores, belligerantes cum regno draconis, hoc eſt diaboli & cum Angelis ipſius, id eſt defenſoribus idolorum & blaſphemiarum. Quales fuerunt Moſes, Ioſeph, Daniel, Prophetæ, apoſtoli & multi pij miniſtri uerbi omnibus tēporibus in eccleſia. horum arma non ſunt carnalia ſed ſpiritualia. Ita enim paulus ait, 2. Corinth 10. Secundum carnem bellum non gerimus, Arma enim militiæ noſtræ non ſunt carnalia, ſed dei poteſtate ualida, ad ſubuerſionem munitionum, dum ratiocinationes euertimus, omnemq; ſublimitatem, quæ extollitur aduerſus cognitionem dei, & captiuam ducimus omnem

cogita-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

cogitationem ad obediendum Chri-ſto, hoc eſt Arma piorum doctorum ſunt in eccleſia, ipſum uerbum dei, Spiritus Sanctus in uerbo efficax, & ardens precatio.

In tertio ordine exercituum DOMINI ſunt pij auditores uerbi: qui pro gloria dei, & ipſorum propria ſalute bellum gerunt aduerſus carnem, peccatum, mundum, diabolum. horum pugna & armatura deſcribitur ad Epheſèos 6. hiſce uerbis. Quoniam non eſt nobis lucta aduerſus carnem & ſanguinem ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus rectores mundi tenebrarum ſeculi huius, aduerſus ſpirituales nequitias in cœleſtibus. Propterea accipite totam armaturam dei, ut poſsitis reſiſtere in die malo, & omnibus peractis ſtare. ſtate igitur ſupercincti lumbos ueritate: induti thoracē iuſtitiæ: calceati pedes prepa-

ratione

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ratione Euangelij pacis. ſuper omnia aſſummentes ſcutum fidei, quo poſsitis omnia maligni tela extinguere, & galeam ſalutis accipite, & gladium ſpiritus, qui eſt uerbũ dei, per omnem precationem &orationem omni tempore precantes in ſpiritu. Vel breuius, ut alibi paulus, Milita honeſtam militiam retinens fidem & bonam conſcientiam. quam qui repulerunt naufragium fidei fecerunt.

In quarto ordine ſunt ſinguli in ſua uocatione, Exod: 38. mulieres militabant ad oſtium tabernaculi, id eſt, fecerunt officia illis demandata. Militat proinde quilibet Chriſto, cùm ea quæ ſunt ſui officij, gnauiter in timore dei facit. docẽtes igitur & diſcẽtes in ſcolis cùm officium piè & ſedulò præſtant milites DOMINI Zebaoth ſunt. Atq; ita de alijs uocationibus quibuſuis quæ habent mandatũ dei iudicandũ.

Huc adde, ſi placet, quintum ordinẽ

uidelicet exercitum ſeu militiam cœleſtem: hoc eſt ſolem lunã & ſtellas: quæ ideo dicuntur exercitus Chriſti ducis, quia ſuo quodam modo arguunt tenebras, enarrant gloriam Chriſti, & ſuo ueluti exemplo angelos & homines ad perpetuò glorificandum deum inuitant.

Porro eorũ quæ hactenus diximus de DOMINO Zebaoth, eius pugna, exercitibus, & triũpho duplex uſus eſt. ut enim pios militantes ſub duce Chriſto confirmãt, conſolantur, animant. Ita impios deijciunt, terrent, confundunt. quare nos admoniti adiungamus nos fide & obedientia duci Chriſto, ac uera animorum puritate caſtiſsimis illis ſpiritibus, certi quòd qui in ſancta hac militia militauerit honeſtam militiam in fide & bona conſcientia, ſit reportaturus coronam immarceſſibilem quam nobis dux noſter & ἀγωνοθέτης Chriſtus dominus promiſit. Nam ut

uictoria

uictoria certa conſiſtit in ſanguine agni & uerbo teſtimonij: Ita qui hoc ſanguine aſperſi fuerint, quod fit cum *in* Chriſtum creditur *iuxta* uerbum teſtimonij, uerè uictoriam conſequentur.

Iam cùm multi cœtus hominum ſibi eccleſiæ titulum uſurpant, (hoc enim ſecundo loco à nobis porpoſitum eſt,) accuratè diſpiciendum erit, qui nam cœtus falſò ſibi hunc titulum attribuant, & quæ nam ſit uera eccleſia dei. ut alijs cœtibus relictis nos ueræ eccleſiæ dei adiungamus. Iudæi putantes Meſsiam, quem adhuc fruſtra expectant, ad ſe ſolos pertinere , ſuperbè omnes cœtus alios contemnunt, & ſe ueram Eccleſiam dei eſſe iactitant. Mahometiſtæ ſeu Turcæ Propter dominium quod ampliſsimum habent in orbe terrarum, ſibi eccleſiæ titulum uendicant. Moſcouitæ ſimiliter gloriantur ſe eccleſiam dei eſſe. Ro-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

manus pontifex ſe cum ſuis eccleſiam dei catholicam eſſe ferro & igni defendit. Epicurei nullam planè religionem curant, niſi quæ ſeruiat illorum uoluptatibus & quieti.

CONTRA IVDÆOS.

Inter Iudæorum pleroſq; & nos controuerſia eſt de meſsia: à quo qui aberrat abſq; omni dubio extra eccleſiã eſt ſub regno Sathanæ. Nos autem edocti & conuicti uerbo dei & teſtimonijs diuinis IESVM Mariæ Virginis filium, natum Bethlehem in ciuitate Dauid iuxta uaticinia Prophetarum anno mundi 3962. regnante Cæſare Auguſto, & poſtea paſſum ſub Pontio Pilato uerum Meſsiam, DEVM uerum & hominem, uerum mediatorem dei & hominum, atq; adeò unicum Saluatorem agnoſcimus, confitemur, ueneramur, & colimus. Hunc multi ex Iu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Iudæis agnouerunt tum, & colue-
runt, de quo Ioſephus Lib: 18. Cap:
4. Eodem tempore fuit IESVS,
Vir Sapiens, ſi tamen uirum fas eſt
eum dicere, erat mirabilium operum
patrator & Doctor eorum qui liben-
ter uera ſuſcipiunt, plurimoſq; tam
de Iudæis quam de gentibus ſecta-
tores habuit. CHRISTVS hic erat,
quem accuſatum á noſtræ gentis
principibus Pilatus cùm addixiſset
cruci nihilominus non deſtiterunt
eum diligere, qui ab initio cœperant.
Apparuit enim eis tertia die uiuus,
ita ut diuinitus de eo hoc & alia
multa miranda prædixerunt, & uſq;
in hodiernum Chriſtianorum genus
ab hoc denominatum non deficit.
Verùm plurimi Iudæorum ut tunc,
ita & hodie mera inuidia moti, hunc
IESVM uerum Meſsiam nobiſcum
non agnoſcunt. Quorum alij ne-
gant omnino Meſsiam adhuc ue-
niſſe, alij ſcripturis & uaticinijs de

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tempore aduentus Meſsiæ conuicti fatentur quidem Meſsiam ueniſſe, & natum eſſe ſub Herode, ſed occultari propter peccata populi, idq; ut alij dicunt in Zion cum Angelis. ut alij, ultra montes Caſpios. ut alij, per orbem mendicare, proditurum ſe cum Deo erit uiſum. Nam cùm tam multa Prophetarum uaticinia in tempus illud congruerēt, perſuaſiſsimum fuit Doctioribus Iudæis ætatis illius Meſsiam tum eſſe uenturum. Vnde factum eſt quòd multi ex occaſione temporis Meſsiam ſe eſſe ſunt profeſsi, cùm ante illud tempus nemo hoc tentaſſet. Inter illos fuit Iudas galilæus, Ioſeph Benzara, qui ſub Meſsiæ nomine auſus eſt, aduerſus Adrianum Cæſarem rebellare, eumq; iudæorum plæriq; ſunt ſecuti, ſed exitus uanitatem ipſius patefecit, Similiter Barcozibas Dux rei militaris peritus, qui propter uictorias crebras creditus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

eſt Meſsias. in qua opinione diu
perſeueratum eſt, quouſq; & illum
Adrianus propter ſcelera puniuit.
Prætereo eos de quibus Fœlix Iudeæ
præſes ſumpſit ſupplicium. Promp-
tum enim erat eo tempore, quod
ſignatum fuit à Prophetis ut naſcere-
tur Meſsias ſub ſpecie Meſsiæ ſe-
ducere populum, præſertim cùm
non aliam ob cauſam uenturum
Meſsiam Putaret, quàm ut armis
ſubijceret ſibi reliquas nationes.
quo facto, ipſi abundarent omni
genere uoluptatum, & rerum om-
nium abundantia reductis in terram
Patriam promiſſam Iſraëlitis qui
ſupereſſent. Hanc craſſam cùm ha-
beant opinionem Iudæi de fine ad-
uentus Meſsiæ, planè non differunt
à porcis & Leonibus: quorum illis
ſumma uoluptas. eſt in uolutabro
libidinum fœdè ſe contaminare: His
uerò potenter alias beſtias ſuppri-
mere, ut ſoli Dominari uideantur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Horum peſtilentiſsimum errorem tota ſcriptura damnat. Nam uniuerſa ſcriptura teſtatur Meſsiam apparitu-rum, non ut gerat bella cùm hominibus, ut Hercules aliquis, aut Alexander magnus: ſed ut iuxta pri-mam promiſsionem ſerpentem an-tiquum inuadat, peccatum & mor-tem aboleat, reparet imaginem Dei in homine, quæ per peccatum erat abolita, ac ſuos id eſt fideles, do-net æterna iuſtitia & immortalitate, ut ita perfecta charitate Deo iuncti ſint beati & perfecti: in qua re ho-minis finis uerus & proprius con-ſiſtit.

Cœterum ut nos magis munia-mur aduerſus impoſtores Iudæos, CHRISTO DOMINO obtempe-remus, qui ait: Scrutamini ſcriptu-ras. illæ ſunt quæ teſtimonium per-hibent de me. Et Petrus ait: habe-mus firmiorem propheticum ſermo-nem, cui benefacitis attendentes

quaſi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco. Verùm quò ſolidius & firmius errorem Iudaicum refellamus in unius argumenti complexum totam rem includamus hoc modo.

Is ſolus abſq; omni dubio ac uerißimo uerius, atq; adeo omnium confeßione eſt Meßias uerus & unicus, in quem omnia Prophetarum uaticinia concurrunt, cuiq; ſoli conuenit quicquid de Meßia prædictum eſt á Sanctis Dei Prophetis, Moſe & alijs.

In Ieſum Mariæ Virginis filium concurrunt omnium Prophetarum uaticinia, & huic ſoli Ieſu conuenit quicquid de Meßia prædictum eſt à Sanctis Dei Prophetis Moſe & alijs.

Ergo ſolus Ieſus Mariæ Virginis filius eſt Meßias uerus & unicus.

Maior ab omnibus recipitnr. de minore, quæ eſt κρινόμενον inter

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

nos & Iudæos contrauertitur. quàm ſi probauerimus error Iudæorum patefiet, & noſtra fides confirmabitur..

Quoniam autem Auguſtinus dicit. Firmitas fidei in eo eſt, quia omnia quæ euenerunt in Chriſto prædicta ſunt, breuitèr oſtendemus quomodo oracula Prophetarum uni Ieſu Chriſto ac ſoli conueniunt & non alĳ cuiq;: Deinde refutabimus ea qua cœci Iudæi nobis obĳciunt. Natus eſt IESVS Chriſtus regnante Cæſare Auguſto in Bethlehem ciuitatè Dauid, à caſtiſsima Virgine. Hic (ut Lucas Euangeliſta refert) tempus nati Meſsiæ, locus, mater, & genus indicantur & reſpondent uaticinĳs Prophetarum.

Tempùs à Iacob Patriarcha ſignatum fuit. non auferetur ſceptrum de Iuda & legiſlator de fæmore eius donec ueniat Silo & ipſe erit expectatio gentium, Daniel. Cap: 9.

Septua-

Septuaginta hebdommades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſupra urbem ſanctam tuam, ut finiatur præuaricatio, & obſignetur pactum, & fiat propitiatio pro iniquitate, & adducatur iuſticia ſempiterna, & impleatur uiſio & Prophetia, & ungatur ſanctus ſanctorum. ſcito igitur & conſiderato ab exitu ſermonis, ut iterum ædificetur Ieruſalem uſq; ad Chriſtum ducem hebdomades ſeptem. Et hebdomades ſexaginta duæ erunt, & rurſus ædificabuntur plateæ & muri in anguſtia temporum, & poſt hebdomades ſexaginta duas occidetur Chriſtus, & non erit eius populus qui eum negaturus eſt, & cõfirmabit teſtamẽtũ multis hebdomada una, & in dimidio hebdomadis ceſſabit hoſtia & ſacrificium. Hæc Prophetia Danielis maximè illuſtris eſt, quæ tempus aduentus Meſsiæ clariſsimè ponit ob oculos. hebdomas una ſeptem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

annos continet. ergo 69. faciunt annos 483. tot enim ſunt anni ab exitu ſermonis de reædificanda Ieruſalem uſq; ad Baptiſmum Chriſti. Deinde in dimidio hebdomadis Chriſtus concionatus eſt et paſſus. Poſtea interiectis plus minus 40. annis, ſecuta eſt deletio politiæ moſaicæ iuxta Prophetæ uaticinium. Cōputationem eorum lege in commentarijs Philippi in Danielem, in Functio & Galatino.

Locus Bethlehem, ubi natus eſt Chriſtus, longè antè monſtratus fuit à Michea Propheta dicente: Et tu Bethlehem Ephrata parum eſt ut ſis de millibus Iuda. Ex te enim mihi egredietur qui ſit dominator in Iſrael, & egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis.

Quod à uirgine naſceretur prædictum fuit ab Eſaia, qui ait: Dominus ipſe dabit uobis ſignum, Ecce uirgo erit prægnans & parturiens filium

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

filium & uocabitur nomen eius Emanuel. Ieremiæ 31. Nouum creabit DEVS ſuper terram. fœmina circumdabit uirum, id eſt, Virgo Maria Chriſtum perfectum ſapientia in utero uirgineo circumdabit. Quod Eſaias ſignum uocat, hoc Ieremias nouum, Nam inauditum fuit Virginem parere.

Genus ex quo naſceretur ſignificatur in eo, cùm irent Bethlehem, ut deſcriberentur & cenſerentur, nam quiſquis ibat in ſuam ciuitatem. Cùm igitur Ioſeph & Maria ibant in ciuitatem Dauid, teſtantur ſe ex proſapia Dauitica eſſe. Ita enim promiſſum erat Dauidi, ut Chriſtus naſceretur ex ſemine eius. De fructu, inquit, uentris tui ponam ſuper ſedem tuam.

Nato Chriſto, magi uenientes ex Perſia deferunt aurũ, thus, & myrrham iuxta uaticinium Eſaiæ. De Saba uenient, aurum, & thus deferent,

rent, & laudes Iehouah annunciabũt. Ductu ſtellæ peruenerunt magi ad locum ubi erat mater Maria & Ioſeph cùm puero Ieſu de qua ſtella prædictum eſt ab Balaam numero: 24. Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget uirga de Iſrael. Hoc uaticinium magos ſciuiſſe ueriſimile eſt, & uiſa ſtella cogitaſſe eum adeſſe quem figurabat. Puer octauo die circumſciſus eſt. uoluit enim ſub lege eſſe, ut eos qui ſub lege erant redimeret, & appellatus eſt Ieſus, quaſi ſaluator: quo nomine officium Meſsiæ indicatur, ut naturæ diuina & humana nomine Emánuelis. huius & nomen & typum uidemus præceſſiſſe in Ieſu filio Nũ Quemadmodum enim Ieſus filius Nun populum Iudaicum in terram promiſsionis corporalem & temporalem introduxit: Ita Ieſus Chriſtus, uerus Ieſus .I. ſaluator pios omnes in æternam illam & cæleſtem patriam introducet.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ducet ut umbræ reſpondeat ueritas. Poſt dies 40. oblatus eſt in templo ſicut Agæus promiſerat: Et ueniet deſiderium omnium gentium, & implebo domum hanc gloria (dixit DOMINVS Zebaoth) Maior erit gloria domus huius nouiſsimæ, quám primæ. huic prophetiæ intellexit Simeon reſpondere euentum, cum ita canit: Lumen ad reuellationem gentium, & gloriam plebis tuæ Iſrael.

Abductus eſt Puer á Parentibus in Ægyptum ad Herodis ſæuitiam deuitandam, ubi manſit ad mortem Herodis, ut quemadmodum pueritia corporalis Iſraelis, hoc eſt populi Iſraelitici naſcentis illic in Ægypto eſt tranſacta, ſic & ſpiritualis Iſraelis tranſigeretur. Et quæmadmodum ex Ægypto uocatus eſt Iſrael corporalis ad terram libertatis corporum, Ita uocaretur etiam Iſrael ſpiritualis ad libertatem animo

rum. Oſeæ 11 dicitur: puer Iſrael & dilexi, & ex Ægypto uocaui filium meum. Si hoc dictum eſt de uero Iſraele is eſt Chriſtus: ſin de carnali, figura eſt quæ habet uim Prophetiæ. Huc & illud Eſaiæ Cap: 16. pertinet: Mitte agnum Dominatoris terræ, de petra deſerti ad montem filiæ Zion.

Reuerſus Ieſus cum parentibus, habitauit cum illis in Nazaret in Galilea. Vnde & Nazarenus appellatus eſt. in quo Samſonis imaginem expleuit: qui Samſon uita & actibus ſuis Chriſtum Iudaico populo repræſentabat. Hinc Angelus DOMINI ad eius parentes miſſus priuſq; naſceretur iuſsit eſſe Nazarenum DOMINI. Et apud Eſaiam Cap: 11. Et egredietur uirga de ſemine Ieſſe, & nazer de radicibus creſcet. In Nazeret igitur habitare uoluit DOMINVS, ut ſciremus hunc eſſe uerum nazer ſeu nazarenum ſanctum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſanctorum & iuſtitiæ florẽ germẽq; Dauidis, quod ſanctificat fideles.

Annos duodecim natus, in feſto Paſchæ aſcendit cum Matre & Ioſeph Ieruſolimam, ſedet in medio doctorum, quos & audit docentes, & interrogat, quòd omnes qui illum audiuerunt, admirati ſunt ſuper intelligentia et reſponſis eius. Hic uoluit Meſsias in pueritia adhuc radios quoſdam ſuæ diuinitatis ſpargere, ut reipſa iudicarẽt Iudæi pluſquam humanum aliquid in eo latere, utq; cogitarent de Prophetico munere Meſsiæ. De quo inter alios Eſaias in huncmodũ de meſsia loquens. Ad Euangelizandum miſit me. Et quia paſcha fuit inſtitutum: non ſolum ut reuocàrent Iudæi in memoriam tranſitum ſuorum maiorum per mare rubrũ duce Moſe, uerum etiam ut Doctores admonerent populum de ſpirituali paſcha i. tranſitu à regno diaboli in regnũ dei duce Meſsia non dubiũ

eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

eſt quin hæc diſputatio ſit agitata inter Chriſtum & Doctores illos, unde illa àdmiratio & ſtupor in illis exſtitit. Voluit etiam Chriſtus hoc ſuo facto adhuc in pueritia docere quid eos deceat qui Chriſtum ſequi decreuerunt. Vt enim ille ſedet in tẽplo, ita uult ſuos in rebus ſacris conquieſcere, & ad diſcendum animum tranquillum curis adferre.

Deinde à 12. anno uſq; ad 30. ſubiectus erat parentibus, proficiens ſapientia, ætate, & gratia apud DEVM & Homines. Atq; ita tota eius uita inter pauperes & homines ſimplices & demiſſo corde tranſacta eſt, atq; hoc eſt quod dicit Eſaias. Ad annunciandum manſuetis miſit me' illi enim gratiores ſemper fuerunt DEO, hoc eſt legibus & monitis diuinis accipiendis aptiores, quàm de opibus & potentia turgidis, uel de literis aut ingenio:

Cùm iam ingreſſus eſſet annum ætatis

ætatis 30, Iohannes Zachariæ filius mandato diuinitus accepto, de baptiſmo pœnitentiæ, ut præcurſor prodit & clamat: pœnitentiam agite. appropinquat enim Regnum cælorum, parate uiam DOMINO. Atq; hoc eſt quod prædictum erat per Prophetam Malachiam cap: 3. Ecce ego mitto nuncium meum & præparabit uiam ante faicem meam, & ſtatim ueniet ad templum ſuum dominator, quem uos quæritis, & Angelus teſtamenti quem uos optatis, ecce uènit dicit Iehouah Zebaoth.

Poſtea baptizatur â Iohanne, & Spiritus Sanctus deſcendit ſuper eum tanquam columba. Ita enim in typo præceſsit. Moſes refert emiſſam à naui columbam rediiſſe ad ueſperam, ac tuliſſe in roſtro ramũ oliuæ pacis ſymbolum. Vnde Noe intellexit DOMINI iram eſſe ſedatam, terramq; exoneratam fluctibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Ad eundẽ modum teſtatur hîc colũ-ba eũ adeſſe per quẽ patris ira placata eſt, iuxta uocẽ patris Hic eſt filius meus dilectus per quẽ placatus ſum.

Quòd autem tentatur à Diabolo reſpondet prædictioni in genere ſaltem. Et tu inſidiaberis calcaneo eius, uidelicet ſeminis mulieris: ieiunat 40. dies & noctes, ſed figura præceſsit in Moſe & Elia.

Tribus ſequentibus annis regnum ſuum auſpicatur, docendo, & miracula edendo iuxta uaticinium Prophetæ Eſaiæ Cap: 61. Spiritus DOMINI Iehouah ſuper me, eô quod unxerit Iehouah me, ad annũciandum manſuetis miſit me ut alligarem contritos corde & prædicarem captiuis libertatem, & uinctis apertionem carceris, ut prædicarem annum beneplacitum Iehouah, & diem ultionis Deo noſtro, ut conſolarer omnes lugentes, ut ponerem lugentibus Zion, daremq; eis glo-

riam pro cinere, Oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro Spiritu conſtricto & uocabuntur arbores iuſtitiæ, plantatio DOMINI, ut glorificer. Idem 35. Cap: Dicite ſtultis corde, confortamini ne timeatis, ecce DOMINVS ueſter cum ultione ueniet & uidebitis retributionem Dei, ipſe ueniet & ſaluos faciet nos, tunc ſcilicet cũ uenerit aperientur oculi cœcorum, & aures ſurdorum patebunt, tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & laudabit lingua muti. Quid potuit manifeſtius dici de doctrina & miraculis Meſsiæ? Propheta quaſi digito monſttrat perſonam Meſsiæ certiſsimis ſignis. at miſeri Iudœi affectuum ſuorum tempeſtatibus abrepti ueritatem non agnoſcunt. Ad hæc ſigna monſtrantia Meſsiam, mittit duos diſcipulos Iohannes qui quærebant ab eo, tu es qui uenturus es an aliũ expectamus? Euntes, inquit, renunciate Io-

hanni quæ auditis, & uidetis, cœci uident, claudi ambulant, leproſi mũdantur. ſurdi audiunt. mortui reſurgunt, pauperes Euangelizantur. Hinc illa admiratio in cœco, Ioh: 9. mirabile eſt uos neſcire unde ſit & apperuit oculos

Appropinquante ſupplicij tempore, quod à Patre erat illi decretum Ieruſolymas eſt ingreſſus, aſello uectus cui obuiam proceſsit magna hominum multitudo & regia illum Pompa excepit, de quo eſt illud Zachariæ Cap, 9. Exulta filia Zion ecce rex tuus uenit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam. Venienti acclamant pueri hebræorum, ſtratis in uia ramis palmarum in ſignum perpetuum duraturi regni, hoſsianna filio Dauid, benedictus qui uenit in Nomine DOMINI, Hoſsianna in altiſsimis. Hoc quoq; legimus prædictum eſſe in pſalmo. 118. hoſsianna DOMINE da fœlicem ſuc-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ceſſum, benedictus qui uenit in no-
mine DOMINI, ornate feſtum
frondibus uſq; ad cornua altaris.

Pridiè quàm pateretur agno
phaſæ iuxta legem comeſto, cœnam
inſtituit corporis & ſanguinis ſui.
cuius figura, Paulo teſte, præceſsit
in manna & in petra ex qua aqua
fluxit in deſerto. Deinde poſt lon-
gam concionem, coram diſcipulis, &
precationem, ut Adam in horto de-
fecit à Deo, ita Chriſtus in horto
proditur à proprio diſcipulo Iuda
acceptis 30 argenteis: quod ſanè
non tacuerunt uaticinia. Nam ut
Doech proditor Dauidis, fuit typus
proditoris Iudæ: Ita Zacharias mer-
cedis acceptæ meminit Cap: 11. Et
appenderunt mercedem meam 30
argenteis, & dixit DOMINVS ad
me, proiice illos ad theſaurarios ad
magnificentiam gloriæ qua præcio-
natus ſum ab eis.

Mox captus deſeritur ab om-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

nibus ſuis. De quo Zacharias 13. O gladie ſuſcitare ſuper paſtorem & ſuper uirum ſocij mei dicit DOMINVS. percutiam paſtorem & diſpergentur greges.

Poſt captiuitatem ſecutæ ſunt irriſiones, conſputationes, allapæ, contumeliæ, & uexationes aliæ de quibus Eſaias 50. Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas uellentibus, faciem meam non obſcondi ab ignominijs & ſputo.

Actus eſt deinde in lignum ſeu crucem. A ligno enim ſæpè extitit apud patres ſalus. imago & uaticinium ligni huius fuit in arca Noe, in ligno quod Moſes iniecit in aquas amariſsimas, quo iniecto factæ ſunt aquæ dulciſsimæ. Perpulchrè profecto pingitur hac figura uirtus crucis Chriſti. Vt enim amariſsimæ aquæ, iniecto ligno factæ ſunt dulciſsimæ, ſic nihil non fit nobis in hac uita ſuauiſsimũ, ſi lignum cru-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

cis Chriſti, ideſt fides in Chriſtum crucifixum addatur tanquam condimentum. Sed multò illuſtrior figura eſt in ligno in quo ſuſpenſus fuit aeneus ſerpens. Quemadmodum enim Moſes ex mandato Dei aeneum ſerpentem in ligno ſuſpenſum, in deſerto poſuit ſublimen & conſpicuum uniuerſo Iſraeli, ad remedium eorum qui eſſent à ſerpentibus lethaliter ſauciati: Itá Chriſtus eleuatus eſt in ligno, & quaſi oſtenſus uniuerſis gentibus, ad ſalutem intuentium & confidentium, qui erant lethaliter ab antiquo ſerpente Diabolo uulnerati. Suſpenditur ergo in lignum Chriſtus, & fit maledictum ut nos à ſerpentis maledictione uindicet, quam is per peccatum in homines inuexit. Ideo ſcriptum eſt, maledictus omnis qui pependit in ligno. hoc modo Paulus typum ueritati accommodat ad Galat: 3. Hîc humanitas Chriſti abie-

 ctiſsima

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ctiſsima uiſa eſt, & hominibus in-
fimæ conditionis inferior, ita ut ab-
ſterriti & pudefacti, fugerent pro-
pinqui, ac neceſſarij. de hoc prædi-
ctum eſt pſal. 22. Ego autem ſum
uermis & non homo, opprobrium
hominum & abiectio plebis, & in
pſal: 88. Fugaſti à me notos meos,
poſuiſti me abominationem illis,
procul auertiſti á me amicum & no-
tos meos in tenebris. uſq; adeò for-
moſiſsimus omnium uirorum tem-
pore illo, gratiam omnem pulchri-
tudinis amiſit, ut difficillimum eſſet
illum cognoſcere, quemadmodum
Eſaias 52. prædixerat. Ecce intelliget
ſeruus meus exaltabitur & leuabitur,
& ſublimis erit ualde. quemadmodum
abmirati ſunt ſuper illum multi
quód adeo curruptus eſſet præ uiro
aſpectus eius, & forma eius præ
filijs hominum, ſic aſperget gen-
tes multas, ſuper eum claudent re-
ges os ſuum, ij quibus non eſt nar-
ratum

ratum, uiderunt, & qui non audiue-
runt intelexerunt. & cap: 55. Non
eſt ei forma neq; decor, & uidimus
eum, & non erat aſpectus, deſpe-
ctus eſt, & abiectus inter uiros,
uir dolorum & expertus infirmita-
tem, & quaſi abſconditus uultus
eius, & deſpectus unde non repu-
tauimus eum. Vide quàm perſpi-
cuè prædixit Propheta fore ut Iudæi
contemnerent Meſsiam propter de-
formitatem ſupplicij, cuius ipſi au-
tores erant. Pontifices & principes
populi magna conuitia & ſubſanna-
tiones motis capitibus iecerunt in
Ieſum cruci affixum, ſicut prædi-
xit Oſeas Cap: 7. Ego redemi eos,
& ipſi locuti ſunt contra me men-
dacia. Et pſal: 22. Apperuerunt ſu-
per me os ſuum, ſicut leo rapiens
& rugiens. Item circumdederunt me
canes, concilium malignantium ob-
ſedit me Et pſal. 34. Subſannaue-
runt me ſubſannatione, fremue-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

runt ſuper me dentibus ſuis.

De manibus autem DOMINI, & de latere lancea confixo Zacharias prædixit cap: 12. Aſpicient ad me quem confixerunt Et in pſal. 22. foderunt manus meas et pedes meos.

In acerbiſsimis cruciatibus clamat, Deus meus, Deus meus cur dereliquiſti me? id quod longè antea per Dauidem prædictum fuit pſal. 22. Qui pſalmus quaſi epitome quædam eſt hiſtoriæ paſsionis DOMINI:

Exhalaturs animam uerbis Dauidis, qui eius typum geſsit, uſus eſt. In manus tuas DOMINE commendo ſpiritum meum, ut eſt in pſal: 31.

Quod ſuſpenſus ſit inter latrones, etiam ſignificatum fuit ab Eſaia dicente cap: 53. Et cum ſceleratis reputatus eſt.

De precatione Chriſti pro ſuis crucifixoribus præmonet quoqꝫ eodem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

eodem capite. Ipſe peccatum multorum tulit, & pro præuaricatoribus orauit

Moriente Ieſu obductum eſt cœlum tenebris circiter meridiem tanquam ſi ſol deficeret, cùm eſſet tamē luna quinta decima id eſt plena.

Tremuit ingenti motu terra iuxta uaticinium Iohelis cap: 3. Sol & Luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ ſplendorem ſuum retraxerunt, & DOMINVS de Zion rugiet, & ab Ieruſolymis mittet uocem ſuam, & contremiſcent cœli & terra. Et Amos 8. Et erit in die illa dicit DOMINVS Deus, occumbere faciam ſolem in meridie, & teneбreſcere faciam terram in die luminis.

Crucifixus eſt DOMINVS extra portam, quemadmodum hoſtia illa quæ ad purgationem & ſanctificationem populi extra caſtra deducebatur à multitudine filio-

rum

rum Iſraelis, ut eſt Numero. 16. Vacca enim rufa in conſpectu omnium mactabatur, ex cuius ſanguine, cineribus & aqua fiebant emundationes.

Ad celeritatem ſuplicij DOMINI, (qui captus de nocte, & ad pontifices ductus, poſtridie manè raptus ad tribunal præſidis, Sub meridiem eſt cruci affixus) pertinet figura agni phaſæ. Vnde & Chriſtus ſæpè agnus dicitur. Verum quò magis appareat quomodò umbræ corpus, & figuræ ueritas reſpondeat, ſingula ſingulis conferamus: ſiquidem agnus ille paſcahlis plurimum habet ſimilitudinis cum ſeruatore noſtto Ieſu, ſed ut umbra cum corpore, & figura cum ueritate.

1. Vt ergo agnus ille Iudaicus erat maſculus unius anni, ſine macula: ita Chriſtus adultus uir et integer, erat ſine peccato.

2 Vt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

2 Vt ſanguine agni phaſæ intin-
ctæ fores habitatorem à plaga tue-
bantur: ita omnes quorum conſci-
entiæ aſperguntur ſanguine Chriſti
agni immaculati, à plaga peccati
quæ eſt damnatio, erunt immunes.
3 Vt nihil erat ex agno phaſæ
edendum crudum, nec aqua coctum
ſed igne aſſatum: Ita nulla Domi-
nici corporis pars non eſt ingenti-
bus doloris facibus aſſa et exuſta.
4 Vt filij Iſrael uorauerunt ag-
num Paſchalem celeritèr cum lactu-
cis agreſtibus ſeu herbis amaris:
Ita animo amariſsimo Chriſtum ne-
ci dederunt Iudæi, idq; cum ſum-
ma feſtinatione.
5 Vt agnus Phaſæ immolatus
eſt á cuncta multitudine filiorum
Iſraelis: Ita quod factum eſt Chri-
ſto Ieruſolymis, conſilio & uolunta-
te pontificum & procerum ſine du-
bio factum uidetur ab uniuerſo Iſra-
ele, pauciſsimis quibuſdam exceptis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

6 Vt mandato Dei cautum erat ne os frangerent in agno phaſæ: Ita tametſi clauis confixæ ſunt manus & pedes Chriſti, & latus haſta perforatum, os tamen in eo confra-ctum non eſt.

7 Vt nemo ueſcebatur ex ag-no phaſæ immundus & incircum-ciſus, ſed circumciſus tantum: ita animo purgatus, & receptus per fidem in familiam dei, ſolus ſpiritua-liter in ſalutem ueſcitur carne Chri-ſti agni puriſsimi.

8 Vt is die menſis primi im-molatus eſt agnus ille phaſæ ex man-dato Dei: Ita Chriſtus uerus ille Dei agnus, eodē die mēſis eiuſdem, patre ita ordinante immolatus eſt.

9 Vt ſemel in anno mactabatur agnus phaſæ: Sic ſemel & non ſepi-us immolari debuit filius Dei, quod etiam figuratum erat per ingreſſum ſummi ſacerdotis in adytum propi-ciatorij ſemel in anno.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

10 Poſtremo quemadmodum agni phaſæ ſacrificium gratum fuit DOMINO, & poſt illud reductus eſt populus ex Ægypto: Ita per Chriſti ſacrificium reconciliatum eſt Deo humanum genus, & ex Diabolica captiuitate aſſertum in libertatem. Huius magni ſacrificij, huius ſanctificationis, & pacificationis figuræ, ſeu uaticinia potius fuere ſacrificia patrũ, ut Abel, Noe, Abrahæ: & poſtea omnia Aaronica: ſed alia clarius, alia obſcurius ſacrificium hoc magnum propiciationis figurabant.

Depoſitus de cruce ſitus eſt in ſepulchro, de quo eſt in pſalmo 88. Obruta eſt malis anima mea, & uita mea ad ſepulchrum peruenit, annumeratus ſum ijs qui deſcendunt in lacum, fui ſicut uir cui nulla eſt fortitudo, inter mortuos liber, quales ſunt dormientes in ſepulchris, & quorum non amplius eſt memoria,

qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

qui à manu tua abſciſi ſunt, & poſuiſti me in lacu inferiori, in tenebris profundis.

Manſit corpus Chriſti in ſepulchro ea parte diei ſexti qua iam incipiebat eſſe ſabbatum uacante ab operibus populo Iſraelitico: hinc ſabbatũ totum integrum, quo finito multum manè reſurrexit, ut manifeſtum faceret ſe iudaicum ſabbatum ſecum conſepeliuiſſe, & rediiſſe ad uitam nouam uicta morte, atq; uetere ſynagoga relictà in ſepulchro, nouaq; eccleſia excitata & conſtiuta. idcirco DOMINVS ante mortem ſuam non abrogauit legem Moſaicam, quod nondum ſabbatum detulerat ſecum in mortem & ſepulturam. Quòd autem non eſſet DOMINVS in monumento diu manſurus, Dauid cecinerat in pſal: 15. Caro mea fidentèr conquieſcet, quoniam non relinques animam meam in inferno, nec permittes ut ſanctus

tus

tus tuus uideat corruptionem.

Illucente autem die primo ſeptimanæ, quem nos Dominicum appellamus, reduxit ſemet ipſe in lucem, & uitam, quæ fuit lux noſtra, & reſurrectio à morte ſẽpiterna. Huius & reſurrexionis Dominicæ figura præceſsit in Iona Propheta, & apertum uaticinium eſt in Oſea. Cap: 7. Vbi ex perſona Eccleſiæ Chriſtianæ dicitur. Venite & reuertamur ad Iehouah, quia ipſe rapuit & ſanauit nos, percuſsit & alligauit nos, uiuificabit nos poſt duos dies, die tertia ſuſcitabit nos, & uiuemus in conſpectu eius, efficiemur ſapientes ut ſequamur & agnoſcamus DOMINVM.

Confirmata diſcipulis ſua reſurrectione multis uarijſq; modis mandat Baptizari & doceri omnes gentes pœnitentiam, & remiſsionem peccatorum in ſuo nomine. Et ita completa eſt Prophetia Iacob de uocatione gentium, qui ait, Is erit

expectatio gentium. Hanc ob cau- ſam toties inuitantur gentes ad lau- dandum & prædicandum DEVM in pſalmis & Prophetis. ut pſalmo 117. Laudate DOMINVM omnes gentes, & prædicate eum omnes populi, quoniam præualuit erga nos miſericordia Dei, & ueritas DO- MINI manet in æternum.

Hoc mandato diſcipulis com- mendato 40. poſt reſurrectionem die aſcendit ad Cœlum, ad patrem ſuum, ad cuius dexteram ſedet in omnes æternitates Vnde ad diſci- pulos ſuos & in ſequentem deinde eccleſiam miſit Spiritum Sanctum magiſtrum & gubernatorem. De Hac aſcenſione canit Pſalmus 68. hiſce uerbis. Aſcendiſti in altum tri- umphaſti de captiuitate, accepiſti dona pro hominibus.

De ſeſsione autem ad dexte- ram Patris idem pſalmiſta pſal. 110.

ſic

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſic ait. Dixit DOMINVS DOMINO meo, ſede à dextris meis. Dextera autem patris ſunt præcipua illius bona. beatitudo, clementia, bonitas, munificentia, in quibus Chriſtus ſedet diſpenſator, & diſtributor, & regnum illius & liberalitas tantorum bonorum, eſt ſuper ſanctas, & beatas mentes Angelicas & humanas, de quo in pſal. 16. DOMINVS pars hæreditatis meæ & calicis mei, tu es qui ſuſtentas hæreditatem meam, funes ceciderunt mihi in amœnis id eſt nactus ſum hæreditatem amœnam, etenim hæreditas præclara eſt mihi.

Porro quantum ad Spiritum Sanctum attinet, hoc tenendum eſt. Spiritus Sanctus perpetuò quidem apud eccleſiam manet, etſi inuiſibilis. Ad apoſtolos autem decimo die poſt aſcenſionem Domini, hoc eſt 50. à reſurrectione miſſus eſt conſpicuus in linguis igneis, ut

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

toti mundo quaſi hoc maieſtatis ſuæ ſigillo DOMINVS Zebaoth, id eſt, Ieſus Chriſtus, ueritatem infallibilem ſui Euangelij obſignaret. id quod longe antea præuiſum fuit â Iohele Propheta: qui Cap: 2. ſic ait: Et erit poſt hoc. id eſt, poſtquàm acceperit Iſrael Doctorem iuſtitiæ, ut quæ ille docuerit & recordentur homines & intelligant, effundam Spiritum meum ſuper omnem carnem, & Prophetabunt filij ueſtri & filiæ ueſtræ, ſenes ueſtri ſomnia ſomniabunt, iuuenes ueſtri uiſiones uidebunt. Huic Prophetiæ clariſsimè euentus reſpondet 50. die à reſurrectione DOMINI. Super omnem enim carnem effuſus eſt Spiritus Domini. non ſingulatim ſed generatim ſuper Iudæos, gentiles, ſenes, iuuenes, uiros, fœminas, ſeruos, liberos, rudes, eruditos etc. Et Eſaias 54. Vniuerſi filij tui erunt Docti à Iehouah & mul-

tiplicabit

tiplicabit pacem filiorum tuorum Olim homo homini faciebat ſe autorem, ducem, & magiſtrum pietatis ut patet in Philoſophis, quorum alij alium hominis finem eſſe ad quem ſummo ſtudio deberent contendere ſtatuerunt: Nunc uero, etſi homo hominem docet cultum dei, non ſuam tamen ſed diuinam eſſe doctrinam profitetur.

Apoſtoli DOMINI accepto Spiritu Sancto, doctrina cœleſti ex mandato Chriſti collegerunt eccleſiam, & doctrinam ſtupendis miraculis iuxta Chriſti promiſsionem confirmauerunt. id quod 600. annis antea ab Eſaia Propheta prædictum fuit, qui ita ait Cap: 8. Ecce ego & pueri quos dedit mihi DOMINVS ut ſint ſigna & portenta in Iſrael, á DOMINO Zebaoth qui habitat in monte Zion. Quod quæſo portentum maius? quod ſignum euidentius? quàm apoſtoli ipſi & eo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

rum opera, paucisſimi numero, imbelles, imbecilli, atq; imperiti ediderunt miracula ſtupenda, & conuerterunt ad ſe & ſuam religionem ora atq; ingenia hominum. Hi ſunt filij qui eccleſiæ dati ſunt pro antiquis patribus ſicut pſalmiſta ait, pro patribus tuis erunt tibi filij, conſtitues eos principes in uniuerſa terra. Cùm principes nominat ratio regni ſpectanda eſt. Cùm igitur Chriſti regnum uerbo adminiſtratur, principes ſunt qui uerbo & cœleſti doctrina regnum Chriſti adminiſtrant. Et ſi autem eccleſia patres, primosq; extructores & principes habuit ex Iudæis, ipſa tamen potiſsimum ex gentibus congregata eſt, ex grege illo ſterili prorſus & inutili. De quo Eſaias:54. Lauda ſterilis quæ non parturiebas, prorumpe in laudem & exulta quæ non parturiebas, quia plures ſunt filiæ deſolatæ quàm maritatæ dixit

Iehouah. dilata locum tabernaculi & cortinas tabernaculorum tuo-rum extende, ne prohibeas, pro longa funiculos tuos, & clauos tuos conſolida: ad dexteram enim & ſini-ſtram dilataberis, ſemen quoq; tuum gentes hæreditate accipient & ciui-tates deſolatas inhabitabit. Idem cap: 6. pro eo quòd fuiſti derelicta & exoſa, & non erat qui tranſiret per te, ponam te in gloriam perpe-tuam, & gaudium generationis, & generationis. Et infra. parua fami-lia erit in mille, & parua familia erit in gentem fortem. Ego Iehouah tempore ſuo accellerare faciam illud.

Chriſtus prædixit fore ut au-ferretur â Iudæis regnum Dei, & daretur genti facienti fructus eo dignos, Hoc ut iam completum eſſe uidemus, ita olim prædictum ab Eſaia Propheta fuiſſe legimus, qui ſic ait cap: 65. Quæſitus ſum ab

ijs qui antea non me interrogabãt: inuentus ſum ab ijs qui non quærebant me, dixi, Ecce ego, ecce ego, ad gentem non uocatam nomine meo, expandi manus tota die ad populum peruerſum qui gradiuntur per uiam non bonam, poſt cogitationes ſuas ad populum nequam, qui ad iracundiam prouocant me ante faciem meam ſemper. Idem adhuc clarius. Si fuerit numerus filiorum Iſrael ut arena maris, reliquiæ tantum ſaluæ fient. Vide Paulum Rom. 9. 10. 11.

Hactenus, ut opinor, ſatis confirmauimus minorem propoſitæ demonſtrationis, & oſtendimus breuiter & ſimpliciter quomodo omnia completa ſunt in Ieſu, Mariæ filio qnæ à Moſe & Prophetis prædicta fuerunt de meſsia, atq; hoc eſt, quod in Iohãne dicitur Lex per moſẽ data eſt Gratia autẽ & ueritas per Ieſũ Chriſtum facta eſt, hoc eſt, quæ Moſes figuris adumbrauit, & Prophe-

tæ

tæ uaticinijs prædixerunt, Chriſtus in ueritate compleuit: Summa omnium huc redit, quòd Ieſus Mariæ filius ſit Meſsias id eſt Propheta, rex & ſacerdos. Propheta, de quo Moſes deut: 18. Prophetam ê medio tui, è fratribus tuis ut ego ſum ſuſcitabit tibi Iehouah Deus tuus, illum audietis. Rex, de quo pſalmus ſecundus: Ego conſtitui regem meũ ſuper Zion montem ſanctum meum. Sacerdos, de quo pſalmus 110. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.

Beneficia huius Meſsiæ & eorum applicatio proponuntur pſal: 2. hoc uerſu: Beati omnes qui confidunt in eo.

Iam cùm tanta pertinacia & malicia ſit iudæorum plærorumqꝫ, quòd uelint potius ad clariſsimam lucem cœcutire quàm admittere ueritatem Dei, de Meſsia exhibito DOMINO noſtro Ieſu Chriſto, uolo paucis diluere quæ iſti falſò, malicioſè

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

& furioſè obijciunt. Negant illi non ſine magnis conuitijs minorem fundamenti noſtri. & mandaciter dicunt contra propriam conſcientiam multa Prophetarum uaticinia de Meſsia promiſſo nòn accepiſſe fidem in Ieſu Mariæ filio. Obijciunt enim quatuor. Primum de tempore aduentus meſsiæ. Secundum de forma regni. Tertium de loco ſceptri: Quartum de populo præter hæc ut detrahent Euangelij ſcriptoribus fidem, dicunt eos pugnantia ſcribere.

Vt autem perſuadeant seductores iſti miſeris hominibus imprimis caput petunt, & negant DOMINVM noſtrum Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe á mortuis, ubi ad hoc mendacium reſpondero, diluam ordine iſta quatuor quæ obijciunt unà cũ criminibus quibuſdã quæ mendacitèr DOMINO noſtro impingunt: Clamitent iſti hoſtes dei, ad rauim uſq; Chriſtum DOMINVM non reſurrexiſſe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

rexiſſe à mortuis. Sed quis quæſo adeo ſtultus eſt, ut citius credat hoſtibus quàm amicis? Quis adeò ineptus fidem potius habeat multis malis, quam paucis bonis? Vtri Maiorem fidem merentur, illi ne qui mera inuidia moti conuitia commulant, & mēdacia, omni ſcelerum genere contaminati? An illi qui ſanctitate, & innocentia uitæ conſpicui ueritatem Dei proprio ſanguine obſignauerūt? uter dignior fide eſt, Spiritus ne ſathanæ in obduratis Iudæis, An Spiritus Chriſti qui uiſibili teſtimonio 50. die à reſurrectione DOMINI teſtatus eſt de Chriſti reſurrexione regno & potentia? Quæ eſt inſania. maiorem fidem adhibere confictis mendacijs Iudæorum, quàm operibus diuinis Chriſti, quibus Apoſtoli confirmabant reſurrectionem DOMINI? Quid multis? ſepulchrum, diſcipuli, Angeli, ex hoſtibus multi, Cælum, terra, Spiritus ſanctus, efficacia

cacia Chriſti in cordibus iuſtorũ conſeruatio ecclæſiæ aduerſus tot furores diabolorum & hominum, teſtantur DOMINVM noſtrum Ieſum Chriſtum uerè à mortuis reſurrexiſſe. Quare execremur impudentiſsimum Iudæorum mendacium, & expectemus de cœlo Saluatorem, quem nunc redemptorẽ ueneramur Ieſum Chriſtum.

Iam ad illa quatuor, quæ dicunt non completa eſſe in Ieſu, quem nos Meſsiam agnoſcimus & colimus, ueniamus: quæ quatuor fatemur de meſsia prædicta eſſe à ſanctis Dei Prophetis, quos nephas eſt ullius mendacij arguere.

Primum ergo quod obijciunt eſt de tempore aduentus Meſsiæ.

Verus Meſsias, inquiunt, ueniet in nouiſsimis diebus.

Ieſus ille, quem uos pro Meſsia agnoſcitis, multũ anteuertit nouiſsimos dies. Nam ante 1567. annos eſt natus.

Pro-

Proinde Ieſus ille ueſter, non
eſt Meſsias.

Maiorem probant dicto Eſaiæ
Prophetæ qui ita de tempore Meſ-
ſiæ cap: 2 ait. Et erit in nouiſsimis
diebus, præparatus erit mons
Domus Iehouah. Vide hic quàm
turpiter cœci Iudæi impingunt con-
tra regulam quam ipſi ponunt ue-
riſsimam, hanc uidelicet, Qui non
aduertit quod ſuprâ & infrâ in
libris ſcribitur, is peruertit uerba
Dei uiuentis: Si hic contuliſſent
Prophetiam Eſaiæ cum Danielis
prædictione, in qua ueluti digito
clariſsimis uerbis indicatur tempus
aduentus Meſsiæ, longè aliter no-
uiſsimos dies definiuiſſent. Dies tri-
pliciter accipi ſolet. primũ quidem
pro tẽpore quo ſol eſt ſuper horizon-
tem noſtrum, quem aſtronomi diem
artificialem uocant. Secundo, Capi-
tur dies pro ſpacio 24. horarum ab
ortu ſolis ad ortum, quem naturalem
diem appellant. Tertio. pro aliquo
or-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ordinato, & decreto tempore rei alicui certæ deſtinato, ut ſæpiſsime apud Prophetas. Cùm igitur dicit Propheta in nouiſsimis diebus, notat extrema tempora, id eſt, ætatem mundi poſtremam, non tam certa quadam & deſcripta annorum ſupputatione, quàm ſeparatione rerum in tempore geſtarum à ſuperioribus ætatibus diſtinctam. Sic Elias in tria tempora ſeu tres ætates mundum diſtinguit cum ait. Sex millia annorum mundus, & iterum deſtruetur, duo millia inanitatis: duo millia legis: duo millia dierum Meſsiæ: proinde poſtremum tempus mundi Eliæ eſt duorum annorum millium ſpacium. uide Chronica Philippi. Deinde nouiſsimi dies non raró apud Prophetas ſignificant extremum tempus regni Iudaici & gentis in Paleſtina. Senſus itaq; Prophetæ hic eſt: Erit in nouiſsimis diebus, non mundani temporis, quibus enim gratia profuiſſet tam diu

diu dilata? certè paucisſimis. Sed in ultimis diebus Prophetiæ, regni, & Sacerdotij quæ tria ceſſauerunt peracto ſacrificio Chriſti. Vanum proinde eſt commẽtum Iudæorum, & contra conſcientiam eorum excogitatum de tempore Meſsiæ. Sed hoc tantummodo fingunt ad illudendum eos qui non norunt morem ſcripturæ in diſtinguendis tẽporibus. Secundũ quod obijciunt ſumitur à forma regni Meſsiæ promiſsi, quam non conuenire Chriſto noſtro impudenter contendũt. Sub Meſsia, aiunt, nulla erũt bella, nec inter homines, nec inter beſtias terræ, ſed ubiq; pax ſumma, montibus terræ paſsim depreſsis, & eleuatis uallibus ut omnia ſint æqua & plana: Sed hoc nõ uidemus factũ adhuc, nondum igitur uenit Meſsias, in confirmatione maioris adducunt multa Prophetarum dicta, qualia ſunt hæc: Eſaiæ 2. conflabunt ſilicet ſub meſsia, gladios ſuos in ligonés, & lãceas ſuas in fal-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

in falces. Non leuabit gens contra gentcm gladium, & amplius belligerare non nitentur. Idem cap: 11. Ambulabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit, & uitulus & catulus leonis, iumentum & bubalus ſimul, & puer paruulus ducet eos, & uacca & urſa paſcentur, ſimul accubabunt proles eorum, & leo ſicut bos comedet paleam, & delectabitur lactens ſuper foramen aſpidis & ſuper cauernam reguli ablactatus manum ſuam extendet, non nocebunt, & non perimentin uniuerſo monte ſancto eius, quia repleta eſt terra ſcientia DOMINI, ſicut aqua maris inundantis. In eandem ſententiam Micheas 4. cap. Addit etiam Eſaias, humiliabuntur montes, & ualles extollentur. Ex his & huiuſmodi alijs multis uaticinijs de forma regni meſsiæ concludunt Iudæi cœci & ſtulti quod Ieſus Mariæ Virginis filius non ſit

uerus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

uerus ille Meſsias á Prophetis promiſſus. Sed his primum opponamus immotum fundamentum, ex quo concludemus quód ea quæ corporaliter tribuuntur meſsiæ debeãt ſpiritualiter accipi per comparationem rerum terrenarum & ſpiritualium. Fundamentum autem hoc eſt, regnum Meſsiæ non eſt terrenum ſed cœleſte & ſpirituale: quod ex prima promiſsione facta de Meſsia uenturo intelligi poteſt. Nam Meſsias promittitur adfuturus qui deſtruat regnum Diaboli. Ita enim habet prima promiſsio. Semen mulieris conteret caput Serpẽtis ideſt Meſsias deſtruet opera diaboli, uidelicet peccatum & mortem, & reſtituet homini imaginem Dei, quam peccando amiſerat. Hoc eſt, ut Daniel interpretatur, adducet ſempiternam iuſticiam & benedictionem ijs qui ſe Regem agnouerint. Atq; ideo ſcriptum eſt in ſemine tuo denedicentur omnes cognationes terræ: Ex hoc funda-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

mento firmiſsimè concluditur quòd quicquid à ſanctis Dei Prophetis prædictum ſit de regno Meſsiæ ad ſimilitudinem mundani regni, debeat accommodari per comparationem iuxta modum ſpiritualis regni, ad ſignificandam æqualitatem, concordiam, & admirabilem ſub Chriſto pacem, pacem inquam regno Chriſti congruentem, Hoc eſt ſpiritualem, eamq; in ijs & inter eos qui Chriſtum uera fide in ſe recipiunt. Hæc pax ſpiritualis ſignificatur concordia beſtiarum de qua Prophetæ loquuntur: Nam iudicare Meſsiæ eſſe mutare naturas rerum, ut Leo deponat ferociam, aſpis & regulus uenenum, nimis inſulſum eſt. Significant ergo Prophetæ ſub his figuris homines qui leonina ſunt ferocia, audacia, crudelitate, ſi iugum Chriſti lene & molle ſuper ceruices ſuas recipiant, Hoc eſt Chriſti doctrinam admittant, & fide in illum recumbãt, exuant

exuant naturam & mores Leoninos, habitent quietè & concorditèr cum ouibus, hoc eſt cum manſuetis & ſimplicibus, inductáq; per fidem Chriſti charitate mutua, Montes, hoc eſt proceres populi, depoſita ſuperbia, infimis patiantur ſe adæquari. Quod autem non ſit futura mundana pax ſub Meſsia qualem Iudæi ſomniant, teſtatur, Pſalmus 110. de Meſsia ſcriptus ubi inter cœtera dicitur, Dominare in medio inimicorum tuorum, id quod uidemus in Chriſto impleri, qui inter ſæuiſsimos hoſtes ſuos habet eccleſiam quam tuetur & defendit aduerſus omnium hominum & diabolorum furores. Firmum enim ſtat hoc uaticinium, Semen Serpentis inſidiabiturcalcaneo eius, id eſt: Meſsiæ & eccleſiæ.

Tertium quod obijciunt Iudæi eſt locus ſceptri, hoc eſt regni, ſeu aulæ regiæ Meſsiæ.

Meſsias, inquiunt, habebit regi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

um ſuum Palatium in monte Zion.

Sed Ieſus quem uos Meſsiam agnoſcitis, ne tantillum quidem ibi poſsidet.

Igitur Ieſus ille non eſt promiſſus Meſsias.

Maiorem probant dicto Pſalmi ſecundi. Ego conſtitui regem meum ſuper Zion montem ſanctum meum. Et Micheæ cap. 4. Erit mons ſcilicet Zion domus Iehouah, confluentq; ad eum populi. Hic rurſus miſeri Iudæi corporaliter intelligunt, quod ratio regni Meſsiæ conuincit intelligendũ eſſe ſpiritualiter. Mons Zion Eccleſiam Chriſti ſignificat myſticè: quæ ideo mons Zion dicitur, quia ibi regnum Meſsiæ ſumit initium, iuxta dictum Eſaiæ cap. 2. Quia de Zion lex, & uerbum Iehouah de Ieruſalem. Eſt enim Phraſis ſcripturæ totum denominare ab origine, ut totus populus Iudaicus dicitur Iſraël propter originem, eo modo Zion

dicitur regia Meſsiæ, quia ibi auſpicatus eſt ſuum regnum Meſsias. Deinde ut Ieruſalem eſt duplex, terrena & ſpiritualis: Ita & Zion terrenus, quo adumbratur cœleſtis, qui eſt regia Meſsiæ DOMINI noſtri Ieſu Chriſti. Quod autem corporaliter intelligi non poſsit uaticinium Dauidis ſeu Micheæ de monte Zion & ciuitate Ieruſalem terrena, manifeſtè oſtendit prædictio Danielis cap. 9. qui ait: Ciuitatem uerò & ſanctuarium deſtruet populus ducis uenturi, id eſt exercitus Veſpaſiani imperatoris, & finis erit inundatio, & poſt finem belli definita ſeu decreta uaſtitas. Cùm hûic prædictioni de perpetua uaſtitate urbis Ieruſalem reſpondeat euentus, ſatis manifeſta eſt uanitas Iudæorum, qui regiam Meſsiæ in terreno monte Zion collocant.

Quartum, quod ueſani Iudæi obijciunt, eſt de populo Meſsiæ, quem dicunt iſti nullum alium eſſe poſſe,

quàm Iſraelem carnalem. Hunc ſolum putant eſſe peculium Meſsiæ: Huic ſoli contendunt factas eſſe promiſsiones: Sed miſerè & fallunt & falluntur. Erat fateor, populus Iſraëliticus etiam carnalis præ alijs nationibus electus, & peculiaris populus Dei dictus. Sed cur nam quæſo? Nũ ob merita & dignitatem ipſius? nequaquàm. Sed ut eſſet certus populus cuſtos doctrinæ cœleſtis, in quo & ex quo naſceretur Meſsias, propter hanc dignitatem Dei dictum eſt à Dàuide, Pſal. 147. Non fecit taliter omni nationi & iudicia ſua non manifeſtauit eis. Quid? an Deus mutato conſilio, reiectis Iudæis, aſſumpſit gentes idolatras? Conſilium Dei ſtat immobile, eſt enim conſtanſtiſsimus in ſuis promiſsis: ſed habet annexam conditionem fidei & obedientiæ. Propter incredulitatem igitur abiecti ſunt Iudæi. Dei enim uerbũ ſpreuerunt, & contumaciter Meſsiam

ſsiam ſibi miſſum reiecerunt: quod ſanè uaticinia Prophetarum nõ ſilue-runt. Quid eſt quod Eſaias ait cap. 10? Si fuerit populus tuus Iſrael quaſi arena maris, reliquiæ conuertentur ex eo. Quid hoc uaticinio apertius? An non euentus prædictioni manife-ſtè reſpondet? ſed qui fit quòd non conuertantur? Cuius hoc ſit culpa? audiamus eundem Prophetam dicen-tem. Tota die expandi manus meas ad populum contumacem & contra dicentem. Sed unde illa contumacia? non aliunde quàm quòd impegerint offenſi perſona Meſsiæ, quod idem Propheta uidebat futurum. Sic enim ait: Ecce pono in Zion lapidem of-fenſionis, & petram ſcandali, & om-nis qui credit in eum non pudeſiet. Reſpondeo igitur ad obiectionem. I-ſrael eſt populus Meſsiæ, quod ueri-ſsimum eſt de uero Iſraele, qui eſt nõ carnis, ſed promiſsionis. Promiſsi-onis autem Iſrael eſt omnis qui cre-

dit: quod ſcriptura uarijs typis indicat. Iſmahel & Iſaac nati ſunt ex eodem patre Abrahamo. Eſau & Iacob ex eodem patre Iſaac. Sed ut Iſaac & Iacob propter promiſsionem reputantur pro ſemine, nulla habita prærogatiuæ carnis ratione: Ita omnis qui credit promiſsioni reputatur pro ſemine, ſicut Paulus Rom. 9. 10. & 11. capitibus prolixè & clarè diſputat. Nam in iſtis tribus capitibus idem argumentum tractat Apoſtolus, quod nos hic attingimus. Quarè remitto auditores ad Paulum, qui ualidis argumentis refutat erroneam definitionem Iſraëlis & confirmat ueram, quæ olim adumbrata erat in ueteri Teſtamento. Vnde concludit Apoſtolus nullum eſſe diſcrimen, nullam diſtinctionem Iudæi & Græci. Idem enim DOMINVS eſt diues in omnes qui inuocant ipſum. Omnis enim quicunque inuocauerit nomē DOMINI ſaluus erit. Nullo igitur habito

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

nationum aut perſonarum reſpectu, Deus ſine perſonarum acceptione liberalis eſt in omnes. Eſt ſiquidem nō ſolum Deus Iudæorum, ſed etiam gentium, qui ut omnes contumaces reijcit, ita omnes confugientes ad ſe recipit mera miſericordia, iuxta regulam immotam ſui æterni decreti. Quòd autem gentes aſſumendæ erant in locum contumacium Iudæorū Oſeas prædixit cap. 2. Vocabo plebem meam non plebem meam, & non dilectam dilectam, & erit Pro eo quod dicebatur eis, non populus meus uos, dicetur eis Filij Dei uiuentis. Quòd autem Iudæi obijciunt de crucis ignominia, qua offenduntur, ſatis refutatum eſt ſupra teſtimonijs Prophetarum, ubi de paſsione DOMINI, glorioſa uictoria, reſurrectione, & aſcenſione in cœlum actum eſt.

Quòd detrahant increduli Iudæi Euangeliſtis fidem, dicantq; eos pugnantia ſcribere, ex eodem, quo reliqua

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

illorum nugamenta, impietatis cæno fluit. Nunquàm enim diſcrepant Euangeliſtæ in fundàmento aut ſumma rerum, ſed tantum in circumſtantijs apparet diſcrepantia. Verum ut dilucidius ad obiectionem Iudæorum reſpondeam, uerba Ludouici uiuis ex ſecundo libro de ueritate fidei adſcribam. At, inquit, quatuor illi (ſcilicet Euangeliſtæ) nonnunquàm inter ſe diſſentiunt? Huic quæſtioni ſic reſpondet Iohannes Chriſoſtomus: Paruæ interdum in Euangelijs diſsidentiæ argumentum prebent ueritatis, ne ex compoſito uideantur ſcripſiſſe, ſi per omnia conſentirent. Fuit Iohannes Apoſtolus Epheſi eodem tempore, quò etiam Paulus: alter tamen nullam in ſuis Epiſtolis de altero mentionem facit, nec multū conueniebant & colloquebantur, poſtquàm ſatis erant ab ſpiritu Dei edocti, inſtructi & quaſi armati, ne de communicata ſententia ex conſilio uide-

uiderentur annunciare Chriſtũ: Sed ex ipſius Chriſti doctrina & monitis cœleſtibus: Ergo in fundamentis & ſumma nihil diſcrepant, nempe Chriſtum eſſe Dei filium, natum de Maria Virgine, edidiſſe miracula ingentia, docuiſſe contemptum rerũ mundi huius, fiduciam & charitatem erga DEVM & homines, uocaſſe cunctos mortales ad ſempiternam fœlicitatèm, paſſum, mortuum, ſurrexiſſe, aſſendiſſe ad cœlos, ſedere ad dexteram patris ſui, uenturum Iudicem hominum uniuerſorum. Hæc, una uoce, una ſententia conſtanter referunt, & docent. Diſcrepant quandoq; in circũſtantijs, quas græci περιστάσεις nominant, quæ rei ſummam non uariant. Hic aſtrictius rem narrat, ille fuſius: hic perhibet ſanatos duos, alter tres: unus in egreſſu portæ, alius in ingreſſu. Quòd illa de cauſa ſæpe euenit, quòd eſt tanta miraculorum Chriſti multitudo, ut quæ ſunt diuer-

diuerſa, nos tamen propter aliquam inter ſe ſimilitudinem eadem eſſe exiſtimemus, eundem in modum uſu uenit in dictis & ſẽtentijs doctrinæ. Eadem dixit DOMINVS uarijs locis, uarijs uerbis. Hic refert quæ dixit hoc modo, illi quæ illo in loco pauló diuerſè, colligũt uidelicet centones concionum, & uerborũ Chriſti quæ ad inſtitutionem & ſalutem noſtram facerent.

Sequuntur crimina quæ Chriſto noſtro ſanctiſsimo & innocentiſsimo, impudentiſsimè & nefariè obijciunt Iudæi afflati à diabolo omnis mẽdacij patre, ſunt autem hæc crimina quæ Chriſto noſtro obijciunt.

Primum, (ut aiunt,) quod fecerit ſe Dei filium patri æqualem.

Secundum, quód ad uenerationem alterius Dei homines adhortatus fuerit.

Tertium, quod legem Moſi datam abrogarit.

Quar-

Quartum, quòd contradixerit patrum traditionibus.

Quintum, quód uiolauerit Sabbatum.

Sextũ, quòd dixerit ſe poſſe templum Dei ſoluere, & triduo illud reædificare.

Septimum, quòd dæmonia eiecerit in principe dæmoniorum.

Ecce quantũ faciat inuidia, quantum mens peruerſa, ubi homines in profundum maliciæ demerſi ſunt, quis pius non uidet iſtos miſeros pulueres, qui Deo bellum inferre moliuntur, digniores eſſe commiſeratione quàm refutatione? Reſpondeamus tamen breuiſsimè ad ſingula.

Quantum ad primum attinet, fateamur quòd ſe filium Dei profeſſus ſit, & ſe æqualem patri teſtatus ſit. Sed quisnam compos mentis crimen eſſe dixerit ueritatem fateri? nam ſi hoc crimen eſt, mendacium certè res erit laudabilis: quòd certè conceſſe-

rit

rit nemo, qui legem naturæ in aliquo loco habeat. An non Prophetæ paſſim in ſcripturis tribuunt Meſsiæ nomen diuinum Iehouah? An non Eſaias ait cap. 6. Super te orietur Iehouah, & gloria eius ſuper te apparebit? Huc pertinet etiam Ieremiæ dictum. Hoc eſt nomen quo uocabunt eum Iehouah iuſticia noſtra. DOMINVS ipſe ex pſalmo 110. oſtendit Meſsiam non ſolum hominem debere eſſe, ſed etiam Deum cùm imquit. Dixit DOMINVS DOMINO meo, ſede à dextris meis. Verùm error Iudæorum indè manauit, quod non intelligerent officium Meſsiæ eſſe placare iram Dei, ſuſtinere pœnam peccatorum totius generis humani, eſſe ubiq; præſentem, intueri corda, exaudire gemitus inuocantium: quæ ſanè opera non ſunt ullius puræ creaturæ aut finitæ naturæ. Sed de hac re alibi copioſius diximus.

Secun-

Secundum de ueneratione alterius Dei ut recens eſt inuentum Iudæorum, ita falſiſsimum eſt. Nam ad hunc unum & uerum Deum, qui dederat populo legem, & ceremonias, & eduxerat populum de terra Ægypti, ſolum inuocandum & colendum inuitauit & uerbo & exemplo. Sed hoc offendit Iudæos quòd hunc uerum Deum Patrem ſuum uocauerit, quòd ſi negaſſet ipſis ſimilis fuiſſet, hoc eſt mendax.

Tertium quòd obijciunt iſti eſt abrogatio legis Moſaicæ, in quo manifeſtè mentiuntur. Nam ille ſolus & legem impleuit, & corruptelas Phariſæorum correxit, & ſemper uſq; ad mortẽ crucis fuit legi ſubiectus.

Quartum quòd dicunt illum contradixiſſe patrum traditionibus ueriſſimum eſt. Sed quale quæſo crimen eſt impietatem reprehendere? ſuperſtitionem damnare? ac contradicere ijs quæ manifeſtè pugnant cũ uerbo Dei?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Dei? Quale crimen eſt peruerſam Phariſæorũ opinionem damnare qua anteponũt humanas traditiones mandatis Dei? præſertim cùm DOMINVS ipſe dicat. Ambnlate in præceptis meis, & non in præceptis patrum ueſtrorum. An non DOMINVS apud Prophetam ait: Fruſtra me colunt docentes mandata hominum? Verum hæc una cauſa fuit & præcipua quod Ieſum Meſsiam cruci affixerint, metuentes ne, abolitis traditionibus, ipſi uenirent in contemptum apud populum, & non parum decederet de autoritate, atq; ita paulatim facultates minuerentur.

Quintum crimen eſt quód dicunt DOMINVM noſtrum Sabbatum uiolaſſe, quod etiam falſiſsimum eſt. Nam ut uera quies ſabbati eſt ociari â peccatis & acquieſcere in Deo: Ita uera opera ſunt quæ faciunt ad abolendum peccatum & ad illuſtrandam gloriam Dei: Qualia fuerunt opera ſana-

ſanationis, quæ in ſabbatis peregit. Neq; enim poteſt fieri excellentius opus, quàm hominis ſummæ neceſsitati opem ferre. Si ſanare hominem in ſabbato non licet, igitur interficere licebit? Aſinum in puteum lapſum die ſabbati extrahere licet, & non licebit ſabbato hominẽ uerbo & diuina uirtute ſanare? Sed calumniandi petulantia in iſto populo nullum nec finem nec modum habet.

Sextum crimen quód obijciunt, eſt quód dixerit: ego poſſum deſtruere Templum hoc, & triduo reædificare illud. Occaſio huius dicti fuit. Iudæi petierant ſignum aliquód à Chriſto fiduciæ & poteſtatis ipſius, ipſe uerò more cùm Prophetarũ omnium, tum ſuo, demonſtrat illis ſignum non friuolum, non temporarium, aut humile, quale illi petebant, ſed magnum, admirandum, ſempiternum de reſurrectione ſui corporis, futura triduo poſt eius mortẽ: quód

quidem corpus uerius & appoſitius erat Templum Dei, quàm ſaxeum illud Ieruſolymitanum. Nam in eo corpore proprius & præſentius numen habitat.

Septimũ crimẽ quód obijciũt DOMINO noſtro eſt, quòd dicant ipſum eieciſſe dæmonia in nomine Beelzebub principis dæmoniorũ, quòd crimẽ ipſe DOMINVS ualidis argumentis à ſe depulit Math.12.& Luc.11.

Cœterũ priuſquàm indicabo quomodo perfidi Iudæi miracula Chriſti ſugillant, uolo breuiſsimè indicare quid ſibi uelint miracula diuina. Deinde paucis aſcribere notas quibus diuina miracula Chriſti, & ſanctorum diſtinguuntur à fictis miraculis, magorum & dæmonum. Nam dæmon ut qui DEVM odit & nos á Deo uellet auertere omnia quæcunq; poteſt per ſe & miniſtros ſuos magos diuina æmulatur, & tãtò accuratius miracula; quòd uidet eam rem maximè ad

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

potentiam diuinam accedere quæ eſt ſupra naturã. Itaq; ut eſt uiribus ſuis naturalibus potentior quàm homo, tum uirium & facultatis naturæ rerũ conſultior, facilè ſenſus noſtros illudit ad nos fallendos & abducendos à uero. Miracula diuina ſunt quæ DEVM autorem habent, quæ ideo miracula dicuntur, quia in admirationem adducunt homines. Primùm enim adducunt homines in admirationem diuinæ potentiæ per quã eduntur miracula. Secundo ex diuina potentia colligunt homines perſonam edentem miracula & à Deo eſſe miſſam, & adferre diuinam doctrinã: cui confirmandæ adhibentur miracula, tanquâm euidentiſſimæ demonſtrationes. Tertio ex hac conſideratione concipitur fides doctrinæ in mente, etiamſi captum rationis excedit doctrinæ ſublimitas. Quarto ex fide doctrinæ naſcitur in corde fiducia promiſſionis bonorum, quæ doctrina of-

fert. Quinto qui credunt doctrinæ & fiduciã promiſsionis habent, DEVM diligunt & glorificant. Atq; ita miraculis quaſi manu ducuntur ad finem conditionis ſuæ, quæ eſt ſocietatem habere cum Deo, & in eo perpetuam beatitudinem obtinere in omni æternitate. Sexto quia omne ſignũ ſignati alicuius ſignum eſt, quærit fides analogiam, & comparationem ſigni & ſignati, & ex terrenis cœleſtia, & ex uiſibilibus ſpiritualia per comparationem eorum inter ſeſe colligit. Nam omnia miracula diuina Chriſti præſertim habent ſpirituales ſignificationes: quæ ut aptè accommodentur, ad clariores ſcripturæ ſententias, & illuſtria exempla reuocabuntur, ut ſpiritualis interprætatio ſit analoga fidei, conſentiat cum axiomatis primis noſtræ religionis, atq; adeo habeat illuſtria exempla quibus res tanq; pingitur.

Ratio autem cur Chriſtus & ſan-

cti ſuam doctrinam miraculis homi-
nibus uoluerint obſignare hæc eſt. Congruebat admodum fidem quæ eſt de rebus quæ excedunt intelligentiam humanam, confirmari per ea quæ ſunt ſupra naturam, & contra uſitatum naturæ curſum, ut cùm uiderent homines oculis externis ea fieri quæ ſuperarent potentiam naturæ, excitarentur ad uidendum oculis internis & mentis, hoc eſt ad credendum ea quæ ſunt ſupra rationem. Vt ergo quæ rationi ſubiecta ſunt demonſtrationibus indigent, ut fides illis indubitata habeatur: ita diuina & cœleſtia miraculis tanquam demonſtrationibus quibuſdam diuinis fidem merentur.

Cur autem hodiè non fiant miracula incurrentia in oculos hominum Auguſtinus indicat cùm ait. Nec miracula iſta in noſtra tempora durare permiſsa ſunt, ne animus ſemper uiſibilia quæreret & eorum conſuetudi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ne frigeſceret genus humanum, quorum nouitate flagrauit. Nec iam nobis dubium eſſe debet ijs eſſe credendum qui cùm ea prædicarent, quæ pauci aſſequuntur, ſe tamen ſequendos populis perſuadere potuerunt.

Hactenus de diuinis miraculis generatim diximus, Iam ad notas ueniamus, quibus diuina miracula à diabolicis, & uera à fictis diſtinguuntur. Sunt autem ſex præcipuæ notæ, uidelicet ueritas eſſentiæ, uis, modus actionis, cauſa efficiens, cauſa mouens ante rem, & finis. Ad has notas tanquam ad lapides lidios examinãda ſunt miracula, tum Chriſti & ſanctorum, nempe diuina, tum ficta & diabolica, qualia ſunt magorum & incantatorum.

Primùm igitur. Spectanda eſt ueritas eſſentiæ. Omnia Chriſti miracula habent ueritatem eſſentiæ, hoc eſt reuera talia ſunt qualia uidentur. Lazarus quadriduũ iacuit in ſepulchro,

&iam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

& iam fœtebat, quare abſq; omni du-
bio mortuus erat, quòd igitur Chri-
ſtus hunc excitat à mortuis uerũ mi-
raculũ fuit. Nam excitatus uerè ui-
xit, comedit & bibit, & multi ex Iu-
dæis qui illum norunt ſtupebant ſu-
per miraculo. Nec defuerunt qui inſi-
dias ſtruxerunt uitæ Lazari, ut ita
uel obſcurarent uel negarent factum.
Verum igitur miraculum fuit. Sed
miracula diabolorum & magorum fi-
unt uel per præſtigias & illuſionem
oculorum, qualia fuerũt quæ olim in
Epidauro acciderunt & alibi, uel per
occultam & naturalem magiam. Di-
abolus enim qui naturas rerum, &
uirtutes exactiſsimè nouit, poteſt
occultè applicare uel herbas uel lapi-
des, quorum effectus ab ignaris pro
miraculo habetur, etſi ſit naturæ ope-
ratio.

Secunda nota, qua uera à
fictis miraculis diſcernuntur, eſt
Vis ipſa qua fiunt: quæ ſi po-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tentiam naturæ ſuperat, ueré diuina eſt, & miracula ita facta DOMINVM naturæ autorem habent. Hæc uis diuina multis modis ſe contemplandam in miraculis Sanctorum, & Chriſti exhibet. Primum in ipſa actione ut ſolem ſiſti, uel retro agi ab occidente in oriens. Hominem ſuper tumentes undas deambulare, ueluti ſuper ſolidam terram id quod à Chriſto DOMINO factum eſſe legimus. Secundò in ſubiecto actionis, ut cœco reddi lumen, mortuo uitam. Lumen enim & uitam natura poteſt tribuere, ſed non cœco & mortuo quod à Chriſto factum eſt. Tertio in ordine quoq; ac ratione qua fiunt, ut ſubito ſterni uentum, & mare turbatū, repentè ſanari ægrum. Legimus autem Chriſtum imperaraſſe uentis, mari, tempeſtati quæ mox paruerunt illi, & ſæpe uel nutu, & ſubitò ſanaſſe leproſos & alios. Quartò in agente ut inſpicere hominum cogitata, quod eſt

ſolius diuinæ potẽtiæ. Quoties quæſo legimus Chriſtum uidiſſe cogitationes, nunc diſcipulorum, nunc aduerſariorum ? Quintò inſtrumento, ut luto ſanare cœcitatem, cùm ſecundũ naturam luti eſt potius cœcitatem efficere, ſed lutum adhibuit DOMINVS in ſanando cœco, ut ipſa ſanatio appareret profecta eſſe non à natura, ſed à naturæ DOMINO. Atq; ita omnis generis prodigia à Chriſto facta ſunt, ut ſi cui unum illorum, ut ſunt hominum mentes diuerſiſsimæ, uel ſuſpectum eſſet, uel non plenè ſatisfaceret, addita ſunt tam multa & uaria, ut iam omnis dubitandi materia & occaſio ſit ſublata: adeò ut nemo dubitare poſsit diuina potentia eſſe edita miracula Chriſti. Sed nec diabolus, nec ulla alia potentia finita talia miracula poteſt edere. Etſi autem multa uidentur miracula, reuera tamen miracula non ſunt. Propterea quòd ui naturæ fiant. Herba uideli-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

cet aut alia quapiam re adhibita, quam diabolus poteſt occultè adhibere. Proinde multa fiunt quæ ſunt peritis naturæ cognita, & ab imperitis pro miraculis habentur: qualia ſunt quæ per eam magiam fiunt quæ naturalis dicitur, ſicuti ſuprà quoq; monuimus.

Sequitur tertia nota, modus uidelicet actionis, aliâs Chriſtus ſolo iuſſu facit miracula, ut ſe oſtenderet regem naturæ, aliâs inuocatione ut indicaret à quo haberet omnia, & ut calumniæ eorum occurreret qui in Beelzebub principe dæmoniorum dæmonia illum aiebant expellere. Aliâs re aliqua adhibita, ut luto uel ſputo, ut oſtenderet quemadmodum DEVS operetur nunc per media, nunc ſine medijs, nunc repugnantibus medijs, aliâs attactu ueſtis, aliâs manu impoſita, aliâs abſens ſolo nutu. Verùm præſtigiæ diabolorum quæ habent ſpeciem miraculorum fi-

unt

unt ineptiſsimis modis, & planè ridiculis, ut facilè agnoſcatur autor. Nam dæmon, ne quis ea naturæ potentia fieri ſuſpicetur, iubet adhiberi uerba à re alieniſsima, ut ſi equus ſanandus ſit dicatur, Mare eſt ſalſum, & in hyeme congelatum, aut aliquid abſurdius. Interdum lupus ille induit pellem agninam, uult addi uerba ex ſacris literis. Vult uerſum aliquem Pſalterij recitari, uult appendi collo ſententiã quampiam ex ſancto Chriſti Euangelio, aut recitari miſſam uel miſſas, interdum uult poni ſub ſacro linteolo fabas aut alias res, ſed quis poteſt omnes iſtas nugas commemorare quæ mancipijs Sathanæ notiora ſunt quàm pijs.

Quarta nota eſt cauſa efficiens, Chriſtus nunquam occaſionem edendi miracula captauit, ſed ſemper uſus eſt oblata. Non ad uſum artis ſuæ cœpit tempus aut locum, ſed ſubito ſemper & pro

re ob-

re oblata. Verùm diaboli & præſtigiatores ad ſuas fraudes quærũt tempus, & locum oportunum, & ſuas habent certas præparationes. Deinde Chriſtus uera ſanctitate pollens edidit miracula, & per ſe & per ſuos diſcipulos innocentes & DEVM uerè colentes: uerùm diabolus ſua ficta miracula edit per flagitioſos, per conſceleratos, maleficos, impuros homines, per magos, per lamias, per homines perditos, quos nemo dubitare poteſt impoſturam facere.

Quinta nota eſt cauſa mouens ante rem. Filius Dei, & ſancti Dei homines utilitatem ſuam, aut commoda nunq̃ ſpectauerunt, ſed aliorum, ut appareret non illos gloriæ ſuæ ſeruire in miraculis, ſed adduci ad hoc approbatione fiduciæ eorum qui peterent, ut homines ſibi & Deo fidem habere aſſuefacerent: Sed magi miniſtri Sathanæ, uel quæſtum quærunt, uel ludricum aliquod, aut riſum aut leuem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

leuem admirationem ad delectandum aut etiam terrendum.

Sexta nota finis eſt. Chriſtus nullum umquam miraculum egit corporale, quod non magnas ſignificationes haberet ſpirituales: de quibus Theologorum libri ſunt referti. Sed præſtigiæ diabolorum oſtentationis uanæ finibus clauduntur.

Hæc breuiter monuiſſe de notis uerorum, & fictorum miraculorum ſatis ſit, ut conſtet quanta ſit Iudæorum uanitas, qui non uerentur ſuis calumnijs fidem miraculis Chriſti detrahere, contra propriam conſcientiam. Quôd autem Iudæi expectantes olim Meſsiam impingerent in ipſius perſonam & offenderentur adeo ut illum non agnoſcerent præſentem, etiam á Prophetis longè antea prædictum fuit, ut cùm uideamus euentum reſpondere uaticinijs, muniamus animos noſtros aduerſus calumnias Iudæorum hominum perditiſsimorum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

rum, & extremè execremur illorum deteſtandam contumaciam, cùm Eſaias diceret. Si fuerit numerus Filiorum Iſrael ut arena maris, reliquiæ ſaluæ erunt. Nonne ſatis apertè indicauit fore, ut deficerent Iudæi à Meſsia, ſeu potius ut Meſſiam non agnoſcerent, in quo ſolo eſt ſalus.

Cùm idem cap. 5. ait. Vinea facta eſt dilecto meo in cornu filio olei, & ſepiuit eam & lapides elegit ex illa & plantauit uineam electam, & ædificauit turrim in medio eius, & torcular extruxit in ea & expectauit ut faceret uuas & fecit labruſcas. Nunc ergo habitatores Ieruſalem & uiri Iuda, iudicate inter me & uineam meam. An non hæc Prophetæ uerba manifeſtè & bonitatem Dei erga Iudæos, & contumaciam Iudæorum aduerſus DEVM ob quam erant abijciendi indicant? Ex utroque concluditur illorum electionem

nem & ſalutem conditionatam fuiſſe: ut quæ non penderet ex prærogatiua carnis, ſed ex conditione fidei. Cùm idem cap. 8. ait: DOMINVM exercituum ipſum ſanctificate, & ipſe pauor ueſter, & ipſe terror ueſter, & erit uobis in ſanctificationem, in lapidem autem offenſiouis & in petram ſcandali duabus domibus Iſrael in laqueum & ruinam habitantibus Ieruſalem, & offendent ex ijs plurimi, & cadent & conterentur, & irretientur & capientur. Nonne & huic prædictioni clariſsimè euentus reſpondet? Et cùm idem mox ſubiungit. Liga teſtimonium, ſigna legem in diſcipulis meis. Nonne ſatis perſpicuè de diſcipulis DOMINI loquitur, quos infrà fore Iſrael in portentum prædicit? Et rurſus cûm ait. Ad legem magis & teſtimonium, quòd ſi non dixerint iuxta uerbum hoc, non erit eis matutina

lux.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

lux. Nonne hîc conditionem ſalutis adipiſcendæ proponit Propheta quã contempturos pleroſq; Iudæorum, omnes Prophetæ Dei atteſtantur? Sed quarè hoc factum eſt? Profecto non ex conſilio Dei mittentis Meſsiam, & per illum inuitantis omnes ad ſalutem; ſed ex malicia eorum qui offenſi in perſona Meſsiæ, ipſum recipere recuſarunt, propterea quòd non fuerit illis ſimilis, hoc eſt auarus, ambitioſus, uoluptuarius: (Semper enim inimica uirtutibus uicia ſunt, & optimi quiq; ad improbis tanquàm ex ꝓbantibus aſpiciuntur) quòd nõ ſplenduerit byſſo, ſerico, auro, argento, gemmis: quòd non comitati fuerint illum ſatellites & purpurati: quòd nõ promiſerit delitias, & oblectamenta corporis: quòd nõ armis uicinas nationes oppreſſerit: quòd non creauerit ipſos duces & ſatrapas nationum mundi. Breuiter quod ſpiritualis regni ipſius ſpiritualem ſplendorem nõ

agno-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

agnouerint. Hactenus ſatis oſtendimus uanitatem Iudæorum qui uoluptatibus mundi dediti, uerũ Meſſiam Ieſum Chriſtum Mariæ Virginis filium non agnoſcunt, atq; ideo falſò ſe populum Dei nominant & Eccleſiæ Dei titulum uendicant. Nos autem cùm tantam habeamus circumpoſitam nubem teſtium, ut cùm Apoſtolo loquamur, deponamus omne pondus & circumſtans nos peccatum, & per patientiam curramus propoſitum nobis certamen, aſpicientes in autorem fidei & conſumatorem Ieſum. Hunc expectemus de cœlo iudicaturum uiuos & mortuos, qui transfigurabit noſtra contempta corpora, & ea reddet conformia ſuo glorioſo corpori, idq; ea potentia qua poteſt ſibi omnia ſubijcere. Huic unico Meſsiæ filio Dei, una cũ patre & ſpiritu ſancto ſit honor uirtus & gloria in ſæcula ſæculorum & in omni æternitate. Amen.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

CONTRA MAHOMETISTAS.

Tametſi furores Mahometici ſatis per ſe produnt autorem diabolum: tamen, quia indies magis magiſq; creſcit illa colluuies, decreſcit pietas in multis, qui uerè pij haberi quàm eſſe malunt, & ſæpe inter Epicuræos ineptè de religione diſputatur, placet admonere iuniores de ſecta Mahometica, ut cûm intelligant qualis ſit, eam execrentur magis, ac fugiant non ſecus atq; diabolum ipſum.

Vt autem diſtinctius hac de re dicamus, placet hæc ordine examinare. Qualis præceſſerit præmonitio Prophetarũ de hac ſecta. Quæ fuerit eius occaſio. Quis autor. Quiq; ſocij huius impoſturæ. Quis modus propagãdi & ſtabiliendi regni. Quæ leges. Quænam fabulæ admiſceantur Mahometicis impoſturis. Qualem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

lem Paradiſum promittat ſuis. Quibus demõſtrationibus impietas Mahometi refellatur. Quibus conſolationibus muniendi ſint animi aduerſus furores diaboli adeò graſſantis in genere humano.

Etſi autem plures Prophetæ de Mahometica impietate & tyrannide uaticinati ſunt: tamen hîc ſolã prædictionem Danielis ex cap. 7. recitabimus: quæ eſt ualde illuſtris, & maximè congruit ad tẽpus quo cœpit iſta impietas & tyrãnis. Poſt hæc ait Daniel, uidebã in uiſione nocturna, & ecce beſtia quarta terribilis & horrenda, & armata ingenti robore, habens dentes ferreos & magnos, comedens atq; comminuens, & reliquias pedibus ſuis conculcans. Diſſimilis autem erat alijs beſtijs quas ante eã uiderã, & habebat cornua decẽ. Hactenus Daniel de quarta monarchia, hoc eſt, Romana, de eius crudelitate, & regnis decẽ illi ſubiectis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Sequitur uaticinium de regno Mahometico hiſce uerbis. Conſiderabam cornua: & ecce cornu aliud paruulum ortum eſt de medio eorum, & tria de cornibus primis euulſa ſunt à facie eius, & ecce oculi quaſi oculi hominis erant in cornu iſto, & os loquens grandia. Et infra. Beſtia quarta regnum quartum erit in terra, & conculcabit & comminuet eam. Porro cornua decem ipſius regni decem reges erunt, & alius conſurget poſt eos, & ipſe potentior erit prioribus, & ſermones contra excelſum loquetur, & ſanctos altiſsimi conteret, & putabit quòd poſsit mutare tempora & leges. Hactenus Daniel cuius prædictioni euentus manifeſtè reſpondet. Nam Anno Chriſti 623. imperante Heraclio, Mahometus ſeditionem mouit, & ſtatim coniunxerunt Saraceni ſeu Arabes has tres regiones, Ægyptum, Syriam, & Aphricam. Quæ ſunt illa tria cornua euulſa de

ſa de decem illis cornibus quartæ be-
ſtiæ. Et tribuit Daniel huic cornu
paruulo id eſt Mahometico regno
quatuor notas ex quibus agnoſci po-
teſt. Quarum Prima eſt lex noua pu-
gnans cum lege Dei. Oculi enim ſig-
nificant legem aſtutè cogitatam. Se-
cunda nota eſt blaſphemia aduerſus
excelſum, hoc eſt Chriſtum. Nam
os loquens contra uerum DEVM,
ſignificat blaſphemias contra filium
Dei: Tertia nota eſt ſæuitia in Ec-
cleſiam. Et ſanctos (inquit) altiſsimi
conteret. Quarta nota eſt conatus
delendi Euangelium, & Eccleſiam.
Putabit (inquit) quòd poſsit mutare
tempora & leges:

Hanc Prophetiam uoluit DO-
MINVS extare in confirmationem
piorum aduerſus furores Mahometi-
cos: ut cùm uiderent euentum re-
ſpondere prædictioni, non impinge-
rent ob Scandalum tantæ perſecutio-
nis, & tantæ defectionis ab Eccleſia

uera. Nos proinde præmoniti hac prædictione Prophetica, confirmemus animos noſtros aduerſus impietatem & tyrannidem Mahometicam, cùm uideamus adeó clarè prædictioni reſpondiſſe euentum. Extiterunt enim ordine iuxta Prophetiam quatuor monarchiæ. Nunc dominatur gens inimica Deo, quæ palã delet ſcripta Prophetica & Apoſtolica.

Quæ fuit occaſio huius noui regni inchoandi? Quis autor? qui ſocij? Mahometes prima ætate ob paupertatẽ exercuit latrocinia, tum nactus opulentas nuptias, militauit ſub Heraclio inter populares ſuos Arabes. In ea militia occaſionẽ principatus & potentiæ inuenit. Nam cũ Arabes irati Heraclio ob negatum ſtipendium, & religionis diuerſitatem, diſſentionem ab eo fecit. Hic ſe ordinibus iratorũ militiũ admiſcuit, eorũq; animos aduerſus imperatorem exacuit & in defectione cõfirmauit. Tum creatus eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

à quadã parte militũ dux militũ Mahometes, quemadmodũ ij ſolent in omni ſeditione extolli, qui praua multitudinis conſilia comprobant, potenteſq; & principes inſectantur. Humilitatẽ generis, uitæ prioris ſordes & morbum (laborabat enim epilepſia ſeu caduco morbo) multi in nouo duce aſpernabantur. Ipſe autẽ ut ab iſto contẽptu ſe uindicaret, quod eſt apud ſtolidã plebẽ facillimũ atq; efficaciſſimũ, diuinitatẽ ſuis actibus prætendit fingens ſe cum Deo habere colloquia, ac cum loqueretur cũ Deo, rapi extra ſe, atq; ita ſimilẽ epileptico uideri. Quarè nõ ſe amplius ducẽ & principẽ militari fauore electum, ſed Prophetã & nunciũ Dei omnipotẽtis mẽtiebatur, ut obtẽtu diuinitatis omnes haberet dicto obedientes. Verũ quia ipſe erat illiteratus prorſus, adiunxit ſibi magiſtros & conſultores duos Chriſtianos, Sergium Arianũ, & Iohannẽ Neſtorium, tertius mox acceſſit Iudæus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Thalmudiſta. Horum unuſquiſquè ſuam tuebatur ſectam. Vnde Mahometes ratus ſe non ſolum ſocijs gratificaturum, ſed etiam pellecturũ facilius ad ſe omnes nationes, omnia complexus eſt: Hoc eſt, pertinaciam Arianam, errorem Neſtorianum, & nugas Thalmudicas. Vnde circumciſionem à Iudæo: purgationes uarias & quaſi baptiſmata à Chriſtianis: & cum Sergio diuinitatẽ Chriſti negauit. Iam autem alij erant idolorum cultores: Alij erant intincti tantum & imbuti leuitem Chriſtianiſmo, qui ut diſceſſerant à Romano imperatore in odiũ illius nihil fuit illi promptius, quàm renunciare religioni, quã ille tueretur. Perinde atq; decem tribus Iſrael cùm defeciſſent à domo Dauidis ad Roboam, paternam legem ſpreuerunt, & á cultu Dei unius ad inuocationem dæmonum tranſierunt.

Modus propagandi & ſtabiliendi reg-

di regni hic fuit Mahometæ, quem didicerat à ſuis magiſtris, dicebat DEVM primo humano generi miſiſſe Moſen, hinc Chriſtum Ieſum, inſtructos facultate prodigiorum. homines autem illis nõ ſe præbuiſſe obſequentes. ſtatuiſſe igitur Mahometem mittere ſine miraculis armatum, ut quos non mouiſſent miracula, cogerent arma, ſe eſſe poſtremum nuncium, nec futurũ poſtea alium: prædictum à Chriſto in Euangelio, prænunciatum luce admirabili quæ ab Eua per ſucceſsionem generis in omnes mulieres tranſierit uſq; ad matrem ſuam. Vide aſtutiam nebulonis Mahometæ, quia conſcius erat ſibi quód non haberet donum illud cœleſte edendi miracula, quod erat in promptu, miſſum ſe eſſe fingit ferro munitum. Atqui armatus hic uictus eſt aliquando, & luculentum uulnus in ore accepit, unde molares aliquot & dentes amiſit, & in foſſam eſt de-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſectus, & uictus turpiter, & quidem cùm pridie uictoriã ſibi & ſuis ex oraculo cœleſti promiſiſſet. Quinetiã cùm adhuc eſſet latro cæſus ſæpe eſt à Drianitis quorũ camelos inuadebat Mecha redeuntes. Et ciuitas illa quæ nunc eum adorat, capitis aliquando eum damnauit, ut latronem perniti-oſum, & præmium propoſuit, ſi quis in poteſtatem uel uiuum, uel mortuũ redigeret. Hic miles Dei (ſi Dijs placet) latro primùm, mox ſeditioſus miles, & transfuga, tum dux exercitus defectoris, perſuadet leuibus hominibus hoſtibus ueræ religionis ſe nunciũ Dei eſſe, ex quo uidere eſt quanta ſit potentia diaboli in eis qui ueritatẽ Dei non admittũt. Vnde eſt quòd adhuc hodie armis Mahometicis & Turcicis blaſphemias aduerſus DEVM iuxta Danielis uaticinium defendat ille aduerſarius Dei.

Sequitur de legibus Mahometæ, quæ partim politicæ, partim cære-

moniæ ſeu cultus ſunt, ſed ex eis pau-
ciſsimas attingam ex quibus facilè
erit iudicare de cæteris: Primum A-
rabibus ſuis, id eſt hominibus egenis,
& rapto uiuere aſſuetis, rapinas per-
mittit, & ultionũ leges ſancit. Infe-
rentem (inquit) iniurias & moleſtias
conſimilibus malis afficite. Idem di-
cit, qui occidit inimicum uel occiditur
ab inimico Paradiſum ingreditur. Per-
mittit multas uxores ſimul habere.
Diuortium leui de cauſa, & reditio-
nem in domum perfacilem. Quid
quæſo magis pugnat cum natura,
quàm huiuſmodi leges, modo leges
dicendæ ſunt conſtitutiones quæ le-
gem naturæ omnibus communem
peruertunt? Deinde quaſdam leges
tulit quæ faciunt ad concordiam &
beneuolentiam inter homines fouen-
dam. Mandat eleemoſynas, & pollice-
tur liberaliter dãtibus Paradiſum, mo-
do etiã fortiter pugnauerint aduerſus
hoſtes, mandat mulctas pro delictis
dari

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

dari pauperibus, ſed honeſtæ legi impietatem aſſuit, uidelicet quòd ea re mereantur remiſsionem peccatorum. Cæremonias habet, lotiones & circumciſionem, quinquies in die cogit ſuos in templa oraturos. Sed hypocriſis iſta nihil iuuat cùm deſtituuntur propiciatorio, ſine quo nullus eſt ad DEVM acceſſus, iubet abſtineri à uino & à ſuilla carne. Hactenus de legibus.

Fabulæ quas admiſcet, tanquam myſteria, pluſquam ridiculæ & aniles ſunt, ex quibus quatuor recitabo, ut ex illis de alijs iudicemus tanquam de unguibus, ut dici ſolet, leonem. Narrat Mahometes miles ille Dei ſe ductu Angeli Gabrielis aſcendiſſe in cœlum, ut frueretur colloquio Dei. Vbi primum occurrit ei Angelus decies millenis uicibus maior mundo uniuerſo. Cui imploranti ſuam interceſsionem apud DEVM, quem offenderat, ueniam impetrauit: quo facto

cto DEVS manum ſuam ſuper Ma-
hometem impoſuit, unde tantam fri-
goris uim ſenſit, ut hæc ad dorſi quo-
què medullam penetrarit. DEVM
autem uectari ab octo Angelis in ſel-
la geſtatoria ait, cuius caput ea eſſe
magnitudine nugatur, ut auicula ce-
lerrimi uolatus non poſſet ab una au-
re ad alteram uolare mille annis:

Altera fabula huic ſimilis, qua in-
terdictũ uini nititur, hæc eſt: Erant,
inquit, Angeli duo Dei Horroth &
Marroth miſsi olim à Deo de cœlis
in terram, gubernando & inſtruendo
generi humano tributi, his interdi-
ctis, ne occiderent aut iniuſtè iudica-
rent, nec uinum biberent, multo itaq;
tempore ſic habiti ut noti eſſent iudi-
ces in toto orbe, uenit ad eos quo-
dam die mulier præ cunctis fœminis
pulcherrima, cauſam habens aduer-
ſus maritum: quæ ut cauſæ ſuæ ac-
commodaret iudices, quadam die in-
uitauit ad prandium: quibus epulan-
tibus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tibus, ipſa epulas & pocula uini apponit, adſtat miniſtrans offert crebrò, inſtat ut ſumant. Quid plura? uicerunt blandiciæ mulieris, inebriati poculis in hoſpitem formoſam incaluerunt (en caſtitatem angelorum Mahometis) uicti concubitum petierunt, ſpondet conditione, dummodo alter uerbum doceat per quod aſcendere in cœlum ſoleant, alter per quod deſcenderet. Placet conditio, cũ ergo didiciſſet, eleuata eſt ſubito & aſcendit in cœlos, quod cùm uidiſſet DEVS, explorata cauſa poſuit eam luciferum, ita pulcherrimam inter ſtellas ut fuerat inter mulieres, illis in iudicium euocatis propoſuit eis DEVS ut eligerent pœnas ſæculi huius uel alterius, elegerunt hanc. Suſpenſi igitur ſunt per cathenas ferreas demiſſis capitibus in puteo Behil uſq; ad diem iudicij. Ea de cauſa interdictus eſt uini uſus Mahometis ſectatoribus, ne in ſimile periculum incidant.

Eiuſ-

Eiuſdem monetæ eſt fabula de cauſa interdictæ ſuillæ carnis : Cùm animantes , inquit , omnes eſſent in Arca Noë, Elephantus excreuit, inde natus eſt porcus, qui roſtro repando uertebat ſtercus, unde natus eſt Mus: qui ſtupas quibus tabulæ nauis erant compactæ arrodebat. Hinc terror ingens Noë: à quo DOMINVS conſultus attulit remediũ, deploratis rebus, iuſsit ut Noe feriret leonẽ in frõte, ex leone cõcitato felis proſilijt per nares. Is murẽ uenatus eſt, & liberauit genus humanum à tanto diſcrimine. Hæc cauſa illa grauis fuit quare eſus ſuillæ carnis Saracenis eſt interdictus: Huc addamus fabellã de extremo iudicio. De hoc, inquit, mandabit DEVS Angelo mortis, ut omnẽ creaturã ſpiritũ habentẽ interimat, tã Angelos omnes quã omnes diabolos, omneſq; homines, oues, piſces, beluas & pecora, ut omnia ſint mortua p̄ter Deum. Poſt hæc uocabit angelũ mortis dicẽs, O Adriel eſt ne quid ſuperſtes

ex omni creatura mea ? Dicet, nihil DOMINE mi præter me ſeruũ tuum imbecillem, tunc dicet illi DEVS, quoniam omnem meam creaturam occidiſti, abi hinc inter Paradiſum, & infernum, & poſtremo occide te ipſum & morere. Abijt infœlix atq; in præſcripto interuallo proiectus humi alis ſuis inuolutus, ſuffocauit ſeipſum cum tanto mugitu, quo & cœleſtes ſpiritus & terrena animalia, ſi uiuerent, exanimaret. Stabit deinde totus mundus uacuus per 40. annos. Poſt hæc cœlum & terram pugno cõtinens DEVS ſic dicet. Vbi nunc Reges, Principes & potentes ſæculi huius ? Cuius eſt regnum, imperium, & rerum potentia ? dicite ſi ueridici eſtis, & his uerbis ter repetitis, Seraphuelem ſuſcitabit, dicetq; ei, Accipe tubam hanc & deſcende in Ieruſalem & clange, tunc Seraphuel accepta tuba, cuius longitudo eſt itineris 50. annorum, ſtans in Ieruſalem,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

lem, inſufflabit tubam, & efflabit ex tuba omnes animas iuſtas quæ euolantes in omnem terrã, quæq; ad corpora ubicunq; ſint diſpergentur, atq; ad primum hunc ſonitum omnia oſſa congregabuntur. Tranſactis 40. annis iterum ſonabit, ad quem ſonitum oſſa carnem aſſument. Atq; inde poſt 40. annos cùm tertio ſonuerit, omnes animæ ſuis corporibus induentur. Hoc facto ignis ab occidente ſuccenſus omnes creaturas Ieruſolymã agitabit, quó cùm omnes peruenerint, ceſſabit. Hîc ergo cùm per 40. annos in ſudore ſuo natauerint, expectantes iudicium, appellabunt Adam dicentes: Pater ad quid nos genuiſti tantis tormentis atq; miſerijs? Itàne pater filios ſub incerto inter ſpem, & metum fluctuare pateris? pater interpelle DEVM, ut planè finiat de nobis quicquid inter Paradiſum & infernum facturus eſt. Reſpondebit Adam: O filij ſcitis quód ſuadente dia-

bolo, Dei præcepto inobediens fui, idcirco ite ad Noë, conuerſi ad Noe dicent. Intercede pro nobis electe Dei pater Noe. Reſpondebit, feci quod potui, ſaluaui uos in diluuio. Hic mihi nihil ſupereſt officij. Sed ite ad Abrahã. Appellabunt ergo Abraham dicentes: pater fidei & ſanctitatis Abraham, reſpice nos miſeros & miſerere, quibus Abraham, quid me petitis? Non recolitis quòd diu uagabundus, idololatra, incircũciſus errauerim non ſufficio, ſed appellate Moſen. Appellabunt Moſen dicentes, Dilecte Dei nuncie & Propheta, famule Dei audit nos. Reſpondebit, quem appellatis? Nõne uobis legem dedi, eamq; miraculis confirmaui, nec tamen credidiſtis? Si mihi credidiſſetis facerem quod poſtulatis, ſed ite ad Ieſum Chriſtũ. Conuerſi ad Chriſtum dicent. Ieſu Chriſte ſpiritus, uerbum, & uirtus Dei, moueat te pietas tua, & intercede pro nobis. Tunc di-

cet

cet eis Chriſtus quod à me petitis ipſi amiſiſtis. Miſſus quidem uobis fui in uirtute Dei, & uerbo ueritatis, & aberraſtis, & me poſtq; ego prædicaſſem uobis, DEVM ueſtrum feciſtis, hic itaq; beneficiũ meum amiſiſtis, ſed ite ad ultimũ Prophetarum Mahometẽ, ad quem conuerſi dicent, O nuncie fidelis & amice Dei, quàm malè quidem peccauimus, quòd tibi non credidimus, exaudi nos pie Propheta, ſpes una ſuperſtes. Nam poſt te non eſt in quo ſperabimus. Exaudi nos potentia à DEO collata. Aderit itaq; Gabriel, nec impotentem ſinet amicum ſuum, procedent ſocij ante faciem Dei, dicetq; eis DEVS, ſcio ad quid uenitis, abſit itaq; ut fidelis mei nuncij uotum in aliquo caſſem:

Hic ergo ponte facto ſuper infernũ, aderit ſtatera qua libratis uniuſcuiuſq; factis ambulabũt ſuper pontem, ſancti ergo tranſibunt, damnati

in infernum decident. Dabitur liber cuiq; de ſuis actibus, & iudicium durabit 5000 annorum, tunc Mahometes dicet Deo. DOMINE omnes iſti recta facie librum hunc accipere properarunt. Poſtremó mutabitur mors in arietem & adducetur inter Paradiſum & infernum.

Paradiſus quem ſuis promittit Mahometes, porcis magis conuenit quàm hominibus ad imaginem Dei conditis. Paradiſi inquit ſolum aureum, ſmaragdis & hyacintis crebro interpoſitis eſt diſtinctum, omni fructifera conſitum arbore, decurrentibus per amœna fluentis: quorum alia quidem lac, alia mel album, alia uinum puriſsimum fundunt, ueſtientur illic omni colore præter nigro. Primus cibus in menſa erit iecur piſcis Albis buſi, nullus erit edendi, & bibendi, & amplexandi fœminas finis. Hæc ſciuit iſte nebulo grata fore ſtultis militibus, qui uenere & uino, nunquàm ſatian-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſatiantur. Huiuſmodi fabellis ineptiſsimis plenus eſt Alchoranus, ſed has paucas adſcripſi, ut uanitate iſtius nebulonis deprehenſa ardentius precemur DEVM ne ſinat iſtum agirtam & latronem graſſari in Eccleſiam ſuam, ſed ut noſtri miſereatur & non puniat nos ſecundum multitudinem peccatorum noſtrorum

Qui fit, cùm adeo hæc ridicula ſint & ſtulta, quod cordati homines in Turcia non deficiant ab iſto nugatore? Quatuor ueluti uallis ſuam legem ſepiuit deceptor, ne aditus pateret ad eam ſubuertendam. Primum, iubet eos interfici qui Alchorano contradicunt. Secundum, uetat cum hominibus diuerſæ ſectæ in diſputatione congredi. Tertium, prohibet ne credant cuiꝗ̃ niſi Alchorano. Quartum mandat ut ſegregent ſe prorſus ab alijs & dicant. Mihi lex mea, tibi tua, uos ab eo quod ipſe operor eſtis liberi, ego uiciſsim ab eo quod uos ope-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ramini : Adhæc, ut omnem metum damnationis excutiat ſuis, dicit unumquemq; ſua lege ſeruari (præterquàm ſi quis ab Alchorano deſciſcat ad aliam legem) Iudæum Moſis lege: Chriſtianum lege Euangelij : & Saracenum lege Mahometis. Hoc cùm ſit friuolum & falſum nolo hic fuſius diſputare, firma & immota ſtat ſententia. Quià non credit in filium ira Dei manet ſuper eum.

Etſi autem ſatis oſtenſum eſt quanta ſit ſectæ Mahometicæ uanitas, tamen ad maiorem confirmationem animorum aſſcribam demonſtrationes ſeptem, quibus furor Mahometicus euidentiſsimè reſellitur. Sunt autem hæ demonſtrationes.

Prima, Vox Dei in Daniele, regnum & cultum Mahometicum aduerſus DEVM & ſanctos pronunciat oriturum, proinde non eſt dubiũ quin iſta ſecta ſit à diabolo.

Secunda, Impoſsibile eſt iſtum

cœtum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

cœtum eſſe Eccleſiam Dei, qui ex profeſſo reijcit ſcripta Prophetica & Apoſtolica, quæ habent diuina teſtimonia eaque plurima. Hoc cùm Mahometes facit, fieri non poteſt ut eius religio ſit diuina.

Tertia, Impoſsibile eſt illas leges à DEO eſſe quæ præcipiunt rapinas, quæ tuentur libidines, & quæ promiſcuam uenerem concedunt, id quod faciunt Mahometicæ leges.

Quarta, Impoſsibile eſt illam religionem à Deo eſſe, quæ ſummum bonum, ſeu finem bonorum ponit in delicijs cibi, potus, & in re uenerea, quod manifeſtè facit Mahometes.

Quinta, Illa ſola eſt uera religio quæ media monſtrat quibus homo ad ueram beatitudinem peruenire poteſt, quaq; homo quaſi unum fit cum Deo, reparata in eo imagine Dei ad quã eſt conditus, quod nõ facit lex Mahom.

Sexta, Quicquid ex fraude oritur, tyrannide, & armis defenditur,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ditur, & tendit in perniciem generis humani, nō habet DEVM autorem, quid aliud quæſo inuenire eſt in Mahomete?

Septima Antiquiſsima religio eſt uerißima & optima quæ habet omnium temporum conſenſum, & teſtimonia Moſis, Prophetarum, Chriſti & Apoſtolorum. Sed cùm hac ex diametro pugnat peſtis Mahomeiica ante 900. annos nata, & cruentis armis propagata, quarè non dubium eſt quin habeat eum autorem qui primos noſtros parentes decepit ſophiſtica, & in has miſerias demerſit genus humanum, unde emergere non poteſt niſi apprehendat dexteram Dei, hoc eſt niſi in Ieſum Chriſtū unicum mediatorem fide recumbat.

Poſtremo loco conſolationes aduerſus furores Mahomeiicos, & potentiam Turcicam cogitandæ ſunt: quarum prima ſumenda eſt ex Prophetia quam Daniel ſubiungit uaticinio

nio de Mahometico regno. Regnum, inquit, & poteſtas, & magnificentia regni ſub omni cœlo dabuntur populo ſanctorum altiſsimi, cuius regnum ſempiternum eſt, & omnes reges ſeruient ei atq; obedient. Hac prophetia ſignificat DEVS ſanctos poſt ærumnas huius uitæ habituros æternum & cœleſte regnum adeo ut omnia ſubijciantur illi: Atq; tunc futurum, ut omnia cœleſtia, terreſtria & inferna genua flectant Chriſto, idq; uel ſponte, ut filij, uel coacti ut ſerui. Nam quicquid eſt rerum agnoſcat Ieſum Chriſtum ſupremum DOMINVM eſſe. Cùm ergo uidemus euentum reſpondiſſe prædictionibus alijs Danielis Prophetæ, non dubitemus de huius prophetiæ euentu, qui adhuc expectatur de gloria Eccleſiæ.

Secunda conſolatio petatur ex doctrina Euangelij, quæ oſtendit Eccleſiam ſubiectam eſſe cruci in hac uita, ſecundum illud, Iudicium à domo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Dei incipit. Nam in hac uita conſilio Dei filij Dei caſtigantur, idq; propter uarias cauſas quas poſtea uidebimus.

Tertia conſolatio petatur ab exemplo Chriſti, qui cùm in hac uita cùm hominibus uerſatus eſt, uarijs modis afflictus eſt, ſed uictor tandem euaſit, & per mortem inuenit uitam. Huc ſanctorum exempla etiam referenda ſunt.

Quarta conſolatio petatur ab uſu perſecutionis & neceſsitate crucis: ſed de his rurſus dicetur in enarratione ſexti uerſus.

CONTRA MOSCOVITAS.

Moſcouitæ, etſi Ieſum Mariæ Virginis filium uerum eſſe Meſsiam non dubitant, & agnoſcunt Conſtantionopolitanum Patriarcham & in nonnullis rectius ſentiunt, quám Papi-

Papiſtæ, Nam pontifici Romano obijciunt defectionem à ſeptem primis ſynodis: tamen puritatem doctrinæ Euangelij amiſerunt, & uerum cultum Dei ignorant, ſanctos inuocant, & præcipuè Nicolaum quendam: multa Monacharum, & monachorum Monaſteria habent: Ineptis quibuſdam cæremonijs remiſsionem peccatorum alligant: coram imaginibus, & ſtatuis ſuperſtitioſè procumbunt, & multas leges habent pugnantes cum lege naturæ & decalogo: Etſi autem Baptiſmum adminiſtrant ſine ſale & ſputo: tamen poſtea lotiones uarias tanquàm Baptiſmata adhibent certis temporibus anni, ſuperſtitione pluſquàm Ethnica, & Iudaica. Infandos etiam concubitus cum beſtijs non improbant. Si qua ergo Eccleſia eſt apud eos tanquâm in exilio latitat. Narrant mercatores Biblia recens conuerſa

eſſe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

eſſe in illorum linguam, & ferri apud eos qui confeſsionem Auguſtanam amplectuntur: Vnde ſpes eſt, ut paulatim purgetur illic doctrina, & emendentur mores præſertim cùm & ipſi longiores nauigationes ſuſcipiunt, quàm ſuperioribus annis, & multi peregrini ad ipſos ueniunt mercandi gratia. Vnde ſperandum eſt ut paulatim adducantur Chriſto per pios mercatores, quorum opera DEVS mirabiliter doctrinam Euangelij propagare cœpit hiſce extremis temporibus.

CONTRA PAPISTAS.

Quia infra in tertio uerſu dicetur de triplici ſtatu Eccleſiæ in hac uita, uidelicet tranquillo, turbato, & exilio: Item de notis externis, & internis proprietatibus ueræ Eccleſiæ: Hanc diſputationem aduerſus Papiſtas in illum locum reijciam, ubi oſtendam for-

mam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

mam regni Papiſtici ex diametro pugnare cum forma regni Chriſti: doctrinam legis, Euangelij, & cultus DEI in Papatu deprauatam: Sacramẽta partim mutilata 'partim fœdata humanis traditiouibus: noua etiam quædam inuecta contra ſcripturam: Cæremonias non paucas ſtultas, & ineptas receptas eſſe & præferri uerbo Dei: diſciplinam quoq; cleri, & Eccleſiæ planè collapſam eſſe. Breuiter omnia plena eſſe execrandis ſuperſtitionibus, & idolatricis cultibus, ut nemo ſine pollutione poſsit ſe illorum ſocietati adiungere.

CONTRA EPICVREOS.

Epicurei omnem tacitè apud ſe derident religionẽ: quibus DEVS huius mnndi per præſtigias ſuas & dolos faſcinauit corda. Dicunt non aliter gubernari populos religionis ſpecie,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ciè, quàm equos freno & calcaribus, eumq́; in uſum ſolummodo conducibilem eſſe religionem. Verûm hoc nequaquam religionis uim, & naturam tollit, ſed confirmat potius. Oſtendit enim à DEO eſſe religionis reſpectum humanis pectoribus inſitum: ut uel ſola religionis ſpecie homines ducantur ſicuti facie uirtutis, & arte prudentiæ. Quòd ſi quis dicat ſine prudentia regi cœtus hominum, & contineri non poſſe, Quid conſequatur? An ideo prudentiam eſſe omnino nihil: quis ſic colligat? Imo potius prudentiam eſſe magnam ingenij humani uim, lucem, facultatem. Itaquè naturalis eſt homini pietas, ſed humana ignorantia, ut rectæ prudentiæ, alijſquè artibus, & uirtutibus aliquid admiſceat praui, & ignorantiæ: ita & religioni quò illa in ſuperſtitionem ſæpe degenerat. Proinde Cicero rectè cùm ait libro de legibus 1: Nulla

gens

gens nequè tam immanſueta, nequè tam fera quæ non, etiamſi ignorat qualem habere DEVM deceat, tamen habendum ſciat. Quid dicã de domeſtico teſte quem omnes ſecum circumferunt conſcientia? Certè huius uis tanta eſt, ut uel inuitum te cogat fateri DEVM eſſe qui uelit certa obedientia coli. Hæc teſtatur DEVM uindicem ſcelerum eſſe, etiam poſt hanc uitam. Plato ſcribit multos cùm benè ualeant ridicula iudicare omnia quæ narrantur de inferis, uerum morituros, conſcientia admonente, uehementer turbari, & angi, omnia uitæ anteactæ in memoriam reuocantes.

Tanta eſt uis conſcientiæ etiam in ſceleratiſsimis hominibus, præſertim cùm ipſis moriendum eſt. Hoc ſanè conſcientiæ teſtimonium abſquè omni dubio iudicium DEI eſt: qui noſtris mentibus impreſſit religionis affectum, qui eò

pert

pertinet ut DEO iuncti beati efficiamur: in quem finem & conditi primũ, & deinde redempti ſumus.

Hanc conſcientiæ uim cùm non poſsint inficiari Epicurei, ſolatiũ miſeri neſcio quod quærunt ex fabula de Lazaro, quẽ DOMINVS quatriduo mortuum excitauit. Mentiuntur Lazarum rogatum ab amicis, ut ſtatum animæ ſuæ cum cadauer ipſius in ſepulchro iaceret, ſibi narraret. Is autem promiſit, ut fabulantur, ſe relicturum poſt mortem librum, in quem omnia ſcriberet, quæ ſibi nota eſſent de animarum ſtatu poſt mortem. Quid multis? fingunt Lazaro mortuo librum promiſſum repertum eſſe qui cùm euolueretur, ne litera quidẽ unica in eo reperta eſt. Ex quo colligt, hoc eſt ex fabula fabulam animas uel perire cùm corporibus, uel alto ſopore opprimi, ut nihil planè ſentiant nedum ſciant quicquàm. Hoc amuleto uim conſcientiæ reſtinguere

guere conantur Epicurei, præſertim Papa quem dicunt huius libri cuſtodem eſſe, & multi ex Cardinalibus, & Epiſcopis papalibus, qui non carent obſequentibus diſcipulis, præſertim inter eos qui uel uoluptatibus, diuitijs, & honoribus huius mundi faſcinati uellent animas perire cum corporibus, ne aliquando iuſtas ſuorum ſcelerum pœnas luerent. Sed horum ineptias ualidiſsimè confutat ſcriptura, in qua primum occurrit creatio animæ hominis, quæ ad Dei ſimilitudinem creata eſt: qua ſimilitudine abſq; omni dubio præter conformitatem cum Deo immortalitas animæ ſignificatur: quæ non ut corpus ex puluere terræ eſt, ſed ſpiraculũ Dei, ut ſcriptura loquitur. Vnde Epiſtola ad Hebræos diſcernit inter parentes carnis huius, & patrem ſpirituum DEVM.

Deinde Chriſtus hortatur ſuos ne timeant eos qui occidunt corpus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

animam autem occidere non poſſunt: ſed eum timeant, qui cùm occiderit corpus, animam poteſt mittere in gehennam ignis. An non apertè innuit DOMINVS animam ſupereſſe poſt mortem? Sed huius ſtatus uariat pro ratione perſonæ credentis uel non credentis, id quod DOMINVS in Lazaro, & diuite epulone manifeſte oſtendit. Quorum illius anima in ſinu Abrahæ, huius uero in tormentis, expectant diem iudicij. Ex eo quòd dicitur Lazarus eſſe in ſinu Abrahæ, primum ſignificatur hoc geſtu quo Lazarus fuerit per fidem filius Abrahæ. Filij enim in parentum ſinibus geſtari ſolent. Secũdo quód Lazarus uiuat, foueatur, & periucũdè habeat, ut infãs in ſinu paterno. Tertio quòd ſit in eodem beatitudinis ſtatu, & loco cùm patre Abrahamo. Quarto quód ſit mutuus quidam amor, iſquè ſummus inter ſe animarum quieſcentium in ſinu Abrahæ,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

brahæ. Omnes enim fraterno amori copulatæ ſunt.

Hoc ipſum docet dictum DOMINI ad latronem, hodie, inquit, eris mecum in Paradiſo, quod profecto non eſt animam perire aut ſopiri, ſed fœlicem eſſe, & ſuam fœlicitatem ſentire, etſi nondum plenam gloriam ſit adepta. Chriſtus Math. 22. docet Abrahæ, Iſaac, & Iacob animas uiuere cùm dicit Deum Abraham, Iſaac, & Iacob non eſſe DEVM mortuorum ſed uiuorum.

Quid eſt quod Petrus dicit Chtiſtũ olim prædicaſſe ſpiritibus qui fuerunt in carcere? Tempore Nöe ſpiritus Chriſti concionabatur hominibus, quorum animas teſtatur Petrus nunc in carcere eſſe. Idem Petrus affirmat finem fidei eſſe ſalutem animarũ. Hæc profecto ſalus nec mors eſſe poteſt, nec altus ueternus. Nec obſcurũ eſt quod Paulus ait. Cupio migrare, & eſſe cum Chriſto. Solomon in ultimo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

cap. Eccleſiaſt. claris uerbis ait. Donec reuertatur puluis in terram unde erat, & ſpiritus redeat ad DEVM qui dedit illum: Qui propterea ab Apoſtolo pater ſpirituum dicitur. Huc illud in ſapientia Solomonis. Iuſtorũ animæ in manu Dei ſunt, nec attingit eas cruciatus. Cum hoc congruit pſalmi dictum. Præcioſa in conſpectu DOMINI mors ſanctorum eius. Et Stephanus plenus ſpiritu ſancto: DOMINE Ieſu ſuſcipe ſpiritum meum.

Porro cùm obijciunt unum iudicium fore in quo reddetur merces bonis, & ſupplicium improbis, fatemur uerum quidem hoc eſſe, ſed non ex eo ſequi animas ſanctorum & impiorum mori cum corporibus, aut ſopiri uſqꝫ ad extremum diem. Etſi enim animæ ſanctorum in Paradiſo ſunt, & animæ impiorum in tormentis, ſicut ex ſuperioribus patet, tamen nec plena gloria piorum animabus,

nec

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

nec condignum ſnpplicium contin-
git impijs ante extremum iudicium.
Chryſoſtomus de Abel & Noe lo-
quens ait. Præuenerunt nos in certa-
minibus, ſed non præuenient in co-
ronis. Quia unum eſt definitum tem-
pus omnium coronarum. Auguſti-
nus multis in locis ſecreta receptacu-
la deſcribit, quibus animæ piorum
contineantur, donec coronam & ple-
nam gloriam recipiant: Cùm interim
reprobi pœnas luant expectantes iu-
ſti iudicij pœnam. Non igitur pug-
nant hæc inter ſe, ſanctorum animas
in cœlo eſſe cùm Christo, & impio-
rum in tormentis, & fore uniuerſale
iudicium, ubi pleniſsima gloria red-
detur pijs, & æterna ſupplicia impijs,
poſtquàm animæ rurſus induerint
corpora. Verum cûm hiſce & ſimi-
libus argumentis conuincuntur Epi-
curei de uita animarum poſt mortem,
non tamen quieſcunt, ſed pergunt
quærere, & urgent, ut ſibi quidem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

uidetur, grauiter. Iudæi, inqui-
unt, aſſuerant ritus illos ſuos à Deo
eſſe. Saraceni maior pars humani
generis ſuos præferunt. Moſcouitæ
ſuam religionem uita, & ſanguine tu-
entur. Papiſtæ prærogatiua & ſuc-
ceſsione gaudent, unde ſe quidem
Catholicos, cœteros uero hæreti-
cos appellare non erubeſcunt. Vos
LVTHERANI ueſtram tuemini re-
ligionem neq; inter uos optimè con-
uenit. Quid faciendum in hac confu-
ſione opinionum? quibus aſſurgen-
dum? Vanitatem Iudæorum, Sarace-
norum, & Moſcouitarum ſatis oſten-
dimus. Quantum autem ad Papiſtas
& nos attinet, audi utroſq;, confer,
perpende rationes utrorumq;, uide
qui nam hauriunt de fontibus ſalua-
toris, & qui de lacunis putridis hu-
mani cerebri, tum inuenies facilè
uerum, & rectè iudicandi faculta-
tem. Verûm ſi hoc tibi moleſtius
uiſum fuerit, ſordeſce quantum ue-
lis in

lis in tuis ſordibus quid lucri tan-
dem ſis reportaturus uideris. Exi-
tum tuum uide ſi placet in Pſalmis
37. & 73. Quòd autem uariant opi-
nionibus multi inter nos non euer-
tit ueritatem fundamenti quod plæ-
riquè omnes unanimitèr tuentur.
Atquè hæc contra Epicureos dicta
ſufficiant, neq; enim libuit pluribus
cum porcis agere. Quare me rurſus
conuerto ad homines.

DE VERA ECCLE-
SIA.

Quænam eſt uera Eccleſia? Taber-
nacula DOMINI Zebaoth, ut noſter
pſalmus definit. Hoc eſt Eccleſia ue-
ra ea eſt quæ à DOMINO Zebaoth
eſt, regitur, & defēditur, quæ DOMI-
NVM Zebaoth audit, eiq; adhæret &
optemperat, quæ DOMINVM Ze-
baoth in ſe habitātem habet, quæ uer-
ſatur in peregrinatione & migratione,
tendens in patriā ſequēdo ducem ſuū

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Chriſtum, hæc ita coniuncta ſunt & ex primo concluduntur, ut à ſe inuicem diuelli non poſsint. Primum ergo uera Eccleſia eſt à DOMINO Zebaoth. Nam ipſe per uerbum ſuum in quo efficax eſt, colligit ſibi ex genere humano Eccleſiam, iuxta illud. Ite in Mundum uniuerſum, & prædicate Euangelium omni creaturæ, qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit, qui uero non crediderit condemnabitur. Nam cùm extra Eccleſiam non ſit ſalus, uerbo Euangelij euocantur homines ſine diſtinctione nationum, & perſonarum è regno tenebrarum in regnum lucis, id eſt Eccleſiam, & recipiuntur fide, cui additur externum ſignum Baptiſmus tanquàm συνθημα militare, quo admonentur de purgatione quæ fit per ſpiritum ſanctũ arcano quodam modo quemadmodum DOMINVS docet Iohan. 3. De ſanctificatione meditanda per totam uitam, de cruce & gloria

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

gloria Eccleſiæ, de morte & reſurrectione à mortuis, & de uero DEO qui eſt pater, & filius & ſpiritus ſanctus, quem uerum DEVM & unicum, recepti in Eccleſiam colere ueris cultibus & hîc in terris, & poſt reſurrectionem in omni æternitate debent. Hæc uera Eccleſia in Epiſtola prima Iohan. & in Symbolo Apoſtolico dicitur, κοινωνία ἁγίων. Hoc eſt ſocietas ſanctorum, id eſt omnium hominũ qui ſanctificati ſunt in Chriſto Ieſu per ſpiritum ſanctum.

Hæc ſanctificatio tum demum fit quando uerbo Euangelij credimus, ac fiducia uiua in DOMINVM Zebaoth, hoc eſt in Ieſum Chriſtum recumbimus. Quód autem hæc ratio ueræ Eccleſiæ ſit, pulcherrimo Abrahami patris noſtri exemplo declarari poteſt. Is enim cùm eſſet in Caldæa, audit uocem DOMINI, illi obtemperat, de Hur Caldæorum & de medio idololatriæ uocatus, ſe á propha-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

no mundo, ſententia, uoluntate, fide, obedientia erga Deum & confeſſione ſeiungit & ſeparat. Huic rei aptiſsimè reſpondet appellatio Eccleſiæ. Nam ut Eccleſia dicebatur græcis cœtus ciuium uoce præconis de reliqua turba uocatus ad audiendum ſententiam ſenatus: Ita Apoſtolis Eccleſia Chriſti dicitur cœtus hominũ uoce preconum uerbi euocatus è regno Sathanæ, ut Chriſtum audiat, ſequatur, & ſe ſeiungat, ac ſeparet à turba prophana, & colluuione mundi, ſententia, uoluntate, fide, obedientia erga Deum, & confeſsione.

Quicunq; igitur ſe à prophanitate mundi ſeiungit, & fide Chriſto ſe adiungit cum propoſito obedientiæ ueræ, ciuis eſt Eccleſiæ & particeps omnium bonorum Chriſti.

Etſi autem magna eſt imbecillitas omnium hominum, & multæ in omnibus ſanctis ſuboriuntur flammulæ uicioſorum affectuum contra quos ſpiri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſpiritu pugnant : tamen in Eccleſia DEI manet, & ſanctus exiſtit quiſquis retinet fidem, & bonam conſcientiam ſeu bonum propoſitum. Nam ut uaſtata conſcientia , naufragium fit fidei : ita retenta bona conſcientia retinetur & fides, qua poſsidemus theſaurum longè maximum, uidelicet iuſticiam Chriſti qua Deo placemus. Nec eſt hic cogitandum diſcrimen ullum , nationum, perſonarum , aut ſexuum. Fides enim omnes æquales facit , quo ad ius regni attinet. Tametſi autem dona ſunt diuerſa & diſsimilia, tamen unitati Eccleſiæ ſeruiunt omnia.

Hæc unitas ueræ Eccleſiæ ex multis, & uarijs gentibus collecta tanquàm in unam domum, ſeu familiam pulcherrimè adumbratur punico malo cui adiectum eſt tintinabulum. Sicut enim in malo punico uno exterius cortice multa interius grana uniuntur, ſic innumeros

ſanctæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſanctæ Eccleſiæ populos unitas fidei contegit qui inter ſeſe coherent uera charitate, etſi donis & uocationibus ſint diſtincti. Tintinabulum adiectũ uocem prædicantium Euangelium ſignificat, per quam colliguntur Eccleſiæ membra ueluti in unũ corpus.

Hæc uera Eccleſia cùm ſit tabernaculum DOMINI Zebaoth ab eo quoq; regitur & defenditur, adeo ut inferorum portæ, id eſt, conſilia, inſidiæ & oppugnationes diabolorum & hominum, non poſsint præualere aduerſus eam. Eſt quidem Eccleſia puſillus grex, ſi maximam illam colluuionem diabolorum & hominum nequam reſpicis, ſed immotus tamen perſtat aduerſus omnem uim & poteſtatem aduerſariorum ſuorum. Neq; enim ideo aboletur Eccleſia quia multi ciues Eccleſiæ trucidantur, & uarijs ſupplicijs afficiuntur, ſed in ipſa morte triumphum agunt dum retinent fidem & confeſsionem. Nam

mors

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

mors illorum præcioſa eſt in conſpectu DOMINI, ut quæ aditus ſit ad æternam fœlicitatem. Rectè igitur Auguſtinus cùm ait. Sæculi homines infœliciter fœlices ſunt: Martyres autem fœliciter infœlices erant. Erant enim ad tempus infœlices, ſed æternũ fœlices. Eſaias cap. 2. Confert Eccleſiam inſulæ. Vt enim inſula in mari poſita, etſi ſæpe ſubortis ſæuiſsimis tempeſtatibus, & procellis concutitur, perſiſtit tamen inuicta, quia DEVS mari terminum poſuit, intra quem ſe continebit. Sic Eccleſia uarijs tempeſtatibus impulſa ſecura conſiſtet, DOMINO Zebaoth eam defendente, & protegente, qui nõ permittet perſecutoribus ultrà perſequi Eccleſiam quàm illa ferre queat, & utile ei ſit.. Quoties igitur audimus tyrannos mundi Eccleſiam, & multos ex ciuibus Eccleſiæ trucidare, conſolemur nos hac cogitatione, quòd DOMINVS Zebaoth non

deſerat ſuum tabernaculũ quod ipſe fixit, ſed illud ſua diuina potentia & præſentia tueatur, ac ſimul precemur hunc DOMINVM ut non ſinat nos tentari ultrà quàm ferre poſsimus.

Hæc præterea Eccleſia, ut uerbo Dei collecta eſt, ita perpetuo illud ipſum uerbum retinebit ſyncerè ſine omni corruptela. Scit ſolum Chriſtum audiendum eſſe in miniſtris Euangelij. Atquè hoc eſt quod ipſe DOMINVS ait, Iohan. 10. Oues meæ uocem meam audiunt, & non nouerunt uocem alienorum. Hæc eſt inſignis nota qua Eccleſia Chriſti ab alijs cœtibus diſtinguitur. Qua admonemur ut fugiamus pſeudo Chriſtos, & pſeudoprophetas non ſecus atquè diabolum ipſum.

Nam diaboli ſemper idem ſcopus eſt, uidelicet ut contempta uoce DEI, ipſum audiamus. Vt enim primis noſtris parentibus inſidiatus eſt ſophiſtica & deprauatione

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

uerbi Dei: Ita perpetuò Eccleſiæ ſtru-
it inſidias eadem uia & modo. Quare
imprimis noſtra refert audire ſolam
uocem Paſtoris noſtri, contempta a-
lienorum uoce, per quos diabolus lo-
quitur. Cùm igitur Papiſtæ iubent ut
ſe audiamus, reſpõdeamus nobis mã-
dari à Chriſto paſtore noſtro, ut ſuam
ſolius uocem audiamus, eàq; ſola cõ-
tenti ſimus. Hæc uox paſtoris noſtri
in Propheticis, & Apoſtolicis ſcriptis
continetur non obſcurè, ſed perſpi-
cuè quoad fundamentum ſalutis no-
ſtræ attinet. Cùm Papa iubet te ſan-
ctos inuocare, fuge tanquàm á ſer-
pente qui primos noſtros parentes
ſuo mendacio coniecit in mortẽ. Nam
pugnat cum uoce paſtoris noſtri qui
ait: DOMINVM Deum tuum time-
bis & illi ſoli ſeruies. Item inuoca me
in die tribulationis tuæ, atq; ita de cæ-
teris. Mens enim pia nunquâm qui-
eſcit, niſi hanc uocem audiuerit, & ue-
rè nouerit, hæc dicit DOMINVS
Zeba-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Zebaoth. Hæc Eccleſia, quia ſolam uocem DOMINI Zebaoth audit, illi quoq; ſoli adhæret, & obtemperat, alij alios magiſtros ſequuntur, alij mundanis diuitijs & uoluptatibus adhærent: non pauci affectuum ſuorum tempeſtatibus abripiuntur, ut non magnoperè Eccleſiam Chriſti curent. At Eccleſia ipſa omnes theſauros diuitiarum ſibi iu ſolo Chriſto poſsidet, cui propterea ſoli ahæret, & obtemperat: ſcit ſibi à magiſtro ſuo dictum eſſe Math. 23. Nolite uocari Rabbi ſuper terram, quia magiſter ueſter unus eſt Chriſtus. Huic igitur ſoli adhæret iuxta uocem Eccleſiæ in Pſalmo 73. Mihi autem adhærere Deo bonum eſt, poſui in Deo DOMINO ſpem meam, ut annunciem omnia opera eius. At cùm alij qui non ſunt in Eccleſia Dei, cum certo damnationis ſuæ periculo alios ſequuntur magiſtros, ſeſe à Deo magis magiſq; alienant, ut in eodē Pſalmo di-

mo dicitur. Ecce qui elongant ſe á te peribunt, & perdes omnes qui fornicantur á te. Sed quid eſt adhærere DOMINO Zebaoth? Eſt ipſi fide deſponſari, ſpe, confeſsione & obedientia iuxta uerbum coniungi. Nam ut fide eum recipimus, ut ſponſum noſtrum chariſsimum, & ei adiungimur; Ita ſpe & confeſsione in eo perſiſtimus tanquàm anchoræ innixi firmiſsimæ. Vnde in eius laudes ferimur, omnia obedientiæ erga ipſum poſtponentes. Cùm igitur pij ob cõfeſsionem Euangelij coguntur ſedes mutare, atq; uident fortunas ſuas in periculum uocari, hinc petant conſolationem, & non tam ſpectent præſentem miſeriam, quàm futurum euentum eumq; lætiſsimũ, modo conſtanter in fide, & confeſsione perſtiterint, cogitent fore examen iuſtum, in quo ut adhærentes Deo fide, & confeſsione, ſentient ueram uocem eſſe pſalmiſtæ dicentis. Mihi adhærere

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Deo bonum eſt, ita alienantes ſe à Deo diffidentia, & confeſsionis abnegatione, ſe miſſerrimos eſſe clamitabunt. Cogitent confeſsonem neceſſariam eſſe, iuxta illud. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem fit confeſſio ad ſalutem. Cogitent mandatum Dei eſſe ſerium. fugite idola.

Adhæc, quia hæc uera eccleſia tabernaculũ DOMINI Zebaoth exiſtit, habet profectò DOMINVM Zebaoth, in ſe habitantem, quarè non immeritò in ſcripturis templum Dei dicitur. Huc illud Pauli 1. Corinth: 3. An neſcitis quôd Templũ Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in uobis? Si quis autem Templum Dei uiolauerit diſperdet illum DEVS. Templum enim Dei ſanctũ eſt, quod eſtis uos. Hinc ergo colligendum quanta ſit gloria eccleſiæ, & quanta puritas in ea requiratur. Quàm ſanctè DEVM colere deceat, & quantæ pœnæ maneant eos qui hoc Dei templum

plum prophanauerint: Eſt profecto
ingens eccleſiæ gloria quòd ſapien-
tia diuina, hoc eſt, uerbū Dei ſit ei con-
creditum, quòd exaudiatur à DEO,
quòd perpetuò conſeruetur diuini-
tus, quòd multis diuinis liberationi-
bus inuicta perſtiterit, quòd uaticinijs
& miraculis claruerit, quòd multis
heroicis uirtutibus excelluerit, quòd
ſit hæres inſcripta uitæ æternæ. Quan-
ta ſit hæc gloria nemo ſatis admirabi-
tur. Verùm hanc gloriam multis mo-
dis ſuperat quod diuina illa maieſtas,
Pater & Filius & ſpiritus Sanctus ue-
lit cor hominis credentis ſibi in Tem-
plum eligere & conſecrare, illicq; ha-
bitare iuxta promiſsionē Chriſti Io-
hā: 14. Si quis diligit me ſermonē meū
ſeruabit, & Pater meus diliget eum,
& ad eum ueniemus & manſionem a-
pud eum faciemus. Vide quantum di-
ſcrimen eſt inter eccleſiam Dei, & a-
lios cœtus: Eccleſia Dei eſt Templū
Dei, alij cœtus reuera ſunt Diabolo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

rũ habitacula. Vt ergo illo nihil iucũdius, nihil purius, nihil melius, nihil ſanctius: Ita his nihil triſtius, nihil fœdius, nihil pernicioſius, nihil prophanius. Non igitur immerito Dauid cũ magna admiratione canit pſalmo 87. Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei. Hæc cogitatio gloriæ Eccleſiæ meritó omnes homines excitare deberet, ut ſe Eccleſiæ Dei adiungerent. Sed (proh dolor) tanta eſt cœcitas, tantus ſtupor humanorum cordiũ, quòd pauciſsimi huius Eccleſiæ gloria permoueantur, & plurimi uoluptatibus, delicijs, diuitijs & honoribus ueluti ineſcati, ad huius gloriæ ſplendorem cœcutiant.

Quanta requiratur in Eccleſia puritas ex eo patet quòd ſit & dicatur Templum Dei ſanctum. Vt enim Templum manu ſactum, Deoq; dicatum, ab idolis & quauis immundicie purum eſſe oportet, ut in eo conueniatur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

uenìatur ad purè colendum Deum ex fide iuxta Dei uerbum, qua de cauſa Chriſtus eiecit ementes & uendentes è Templo Ieruſolymitano, dicens. Domus mea, domus orationis uocabitur: Ita quilibet Chriſtianus ut ſit templum Dei ſanctum, debet ſegregari á prophanitate gentium, ut nullus ſit in illo locus idolorum aut immundiciæ, ut omnes uires animi & corporis conſentiant in uero Dei cultu & ſyncera animi affectione erga DEVM. Breuiter ut in uera pœnitentia ſe proſternat corã Deo, fiducia promiſſionis gratuitæ ſe erigat, atq; ita piè per mortificationem carnis, & uiuificationẽ ſpiritus quotidiè pergat, donec ad metam peruenerit. Etſi autem nemo purus omnino à peccato eſſe poterit in hac uita, ut ſupra quoq; attigi, tamen quiſquis retinet fidem & bonam conſcientiam purus & ſanctus coram Deo cenſetur, idq; duplici modo. Primò impu-

tatione ſanctitatis Chriſti, deinde in-
choatione obedientiæ, unde fit, ut re-
ſpectu impiorum & impœnitentium,
pij coram DEO habentur ſanctiſsi-
mi, & puriſsimi, & planè abſq; omni
macula, & ruga perfecti. Nam DE-
VS reliquias peccati non illis impu-
tat, ſed eos intuetur ut ſunt ueſtiti &
ornati iuſticia filij ſui Ieſu Chriſti.

Iam cùm Eccleſia ſit Templum
Dei ſanctum, neceſſariò cultus Deo
in eo præſtandus eſt, iſq; purus &
ſanctus: Eſt autem cultus Dei opus
diuinitus præceptum, factum ex fide
in gloriam Dei principaliter. Vt igi-
tur hic cultus ſit purus & ſanctus,
requiritur primum ut opus cultus ſit
ſanctum, hoc eſt diuino uerbo præ-
ſcriptum, nullis infectum uel huma-
nis, uel Diabolicis additamentis. Ita
enim DOMINVS apud Ieremiam
ait. In præceptis meis ambulate, &
non in præceptis patrum ueſtrorum.
Quod autem opera ab hominibus im-

perata

perata non ſint cultus per ſe, docet Eſaias cùm ait. Fruſtrà me colunt docentes doctrinas mandata hominum, & Paulus manifeſte damnat omnes ethelotreſchias. Hinc ergo immotam regulam concludamus. Nullus cultus Deo acceptus eſt, niſi quem ipſe ordinat & nobis ſuo uerbo commendat. Deinde ad purum & ſanctum cultum requiritur ut animus operantis (mens & conſcientia) ſit purus & ſanctus. Nam cùm animus eſt impurus, abominabile coram Deo eſt, quidquid feceris, quantumuis in ſpeciem ſanctiſsimũ uideatur opus exactum lege diuina, & quantumuis eius uſus maximus ſit inter homines iuxta illud ad Tit: 1. Omnia quidem pura puris, contaminatis uero & infidelibus nihil purũ, ſed polluta eſt eorum & mens & conſcientia, DEVM profitentur ſe cognoſcere, ſed operibus negant, ut qui ſunt abominabiles & contumaces & ad omne opus bo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

num reprobi. Quòd autem mens hominis pura reddatur fide manifeſtum eſt. Nam fide, ut ait Apoſtolus, purificantur corda, non quod ea uis ſit fidei, ſed quia fide applicatur ſanguis Chriſti cuius aſperſione purificantur conſcientiæ noſtræ à mortuis operibus. Tertio requiritur ad puri & Sancti cultus Dei rationẽ, ut finis operis ſit ſanctus & purus, uidelicet cùm ſine omni hypocriſi, ſimplici corde proponis tibi gloriam Dei, id eſt, ſi ideo facias quod facis, quia hoc DEVS præcepit tibi quem cupis mente, affectu, uoluntate & tota uita glorificare. Opus ſic factum eſt cultus Dei purus & ſanctus, Et tametſi opus ipſum ſæpe externum eſt, & humile in oculis hominum: Tamen ſpiritualis Dei cultus eſt quia non eſt opus carnis ſed Spiritus, qui ſibi propoſitam habet gloriã Dei. Quod autẽ non ſint euaſuri pœnam qui Templũ hoc Dei Sanctum uiolauerint, oſtendit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

dit hæc comminatio Apoſtolica. Corinth: 3. Si quis uiolat Templum Dei deſtruet ipſum DEVS. Violatur autem hoc Templum, idolis, & immundicie, hoc eſt, erronea doctrina, ſuperſtitioſis cultibus, ſchiſmate, morum improbitate, atq; prophanitate, qui unius horum reus fuerit, Templum Dei uiolat. Quid ergo dicemus de Papa qui doctrinam Euangelij obruit ſomnijs Monachorum: qni infinitas ſuperſtitiones inuehit in eccleſiam qui ſectaruw monaſticarum multitudine ſcindit eccleſiæ unitatem, qui laxata diſciplina cleri ad monſtroſas libidines conniuet, atq; adeo alijs exemplum eſt omnis impuritatis?

Cùm Eccleſia tabernaculorum nomine ſignificatur admonemur profecto de ipſius peregrinatione & migratione ab uno loco in alium, donec in ueram patriam uenerit. Vt enim caſtrenſia tabernacula huc & illuc transferuntur: Ita eccleſia Dei in hac

uita, non habet tranquillam & firmam ſedem, ſed ſubinde ſedes mutare co-gitur. Hæc peregrinatio, qua quidem omnis homo, ut ait, Auguſtinus, in hac uita peregrinus exiſtit, admo-net nos peccati quod huius peregri-nationis cauſa eſt. Nam propter pec-catũ eiecti ſumus cûm noſtris primis parentibus à Paradiſo in terram in qua peregrinamur, tranſlati proinde ſumus à Ieruſalem .i. uiſione & frui-tione pacis, in Babiloniã .i. in confu-ſionem & exilium in quo peregrè ob-erramus. Etſi autem omnes peregri-ni ſumus, tamen non eſt omnium ea-dem conditio. Sunt enim quidam ex-tra uiam in patriam, quidam in recta uia. Nam qui non credit, nec in pa-tria eſt, nec in uia. Qui autem pere-grinatur, & per fidem ambulat, non-dum eſt in patria, ſed iam eſt in uia. Atq; hoc eſt quod Apoſtolus ait, Heb: 13. Non habemus hic manen-tem ciuitatẽ, ſed futuram inquirimus.

Vt igitur eos, qui ſubinde mutant lo-ca in peregrinationibus oportet mul-ta tœdia deuorare & multas experiri iniurias: Ita Eccleſia Dei in hoc mun-do non erit aliena ab inſidijs, & iniu-rijs hominum, & Diabolorum donec in his umbroſis huius uitæ uallibus oberrauerit. Cauté igitur uerſandum eſt in hac peregrinatione, & cauen-dæ ſunt inſidiæ doctrinæ, prophani-tas morum, admiratio nouitatis, ne illecebris mundi capti obliuiſcamur patriæ, eamq; exilio poſtponamus, ſicuti multi fecerunt ex ijs qui olim abducti in exilium Babylonicum, un-de poſtea in patriam redire contemp-ſerunt. In omnibus duris & aduerſis conſolemur nos ſpe reditus in patriã, & tametſi corpore hic peregrinamur, animo tamen ſimus in Cœlo apud Ducem noſtrum, & ut Paulus ad-monet πολίτευμα noſtrum ſit in Cœlo unde expectamus ſeruatorem Ieſum Chrſtum, & ſciamus Eccleſiam in hac

pere-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

peregrinatione prouidentia Dei regi, illi proſpici diuinitus, ne furoribus diabolorum & hominum obruta pereat. Quemadmodum enim DEVS tabernaculis ſui populi adfuit in deſerto, populumq; ſuum miraculoſè aluit & defendit: Ita Chriſtus dux noſter perpetuò ſuæ Eccleſiæ aderit iuxta ipſius promiſsionem. Ero uobiſcum uſq; ad conſumationem ſæculi.

Porro cùm Eccleſia ſit in peregrinatione, & tendat in terram patriam, hoc eſt in cœleſtem Ieruſalem, oportet ut in hac difficili peregrinatione rectà ſuum ducem ſequatur, ut eius ductu tandem perueniat fœliciter quò tendit. Vt enim dux populi Dei Moſes Iſraëlitas ex Ægypto per mare rubrum eduxit, & poſt illum Ioſua populum in terram promiſſam introduxit: Sic ſolus Ieſus Chriſtus Eccleſiam ſuam in cœleſtem patriam eſt introducturus, quemadmodum ipſe de ſe teſtatur, cùm ait. Ego ſum Via

Veritas,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Veritas, & uita. Etſi autem Auguſtinus hoc dictum DOMINI concinnè interpretari uidetur cùm ait, Via non errans. Veritas non fallens. Vita non deficiens. Via exemplo. Veritas in promiſſo. Vita in præmio: Tamen quia uberrimam doctrinam & conſolationem continet hæc aſſeueratio eam paulo clarius & copioſius explanabo. Sunt autē tria hæc accuratè diſtinguenda. Via, ueritas, uita, quibus primum ſignificatur in genere quód Chriſtus ſolus ſit initiū, medium, & conſumatio noſtræ ſalutis, & beatitudinis ad quam tendimus. Proinde nec opera precedentia fidem, nec cum fide coniuncta, nec fidem conſequentia ſunt merita ſalutis & beatitudinis. Deinde in ſpecie modus ex ſcripturis colligendus eſt uidelicet quommodò Chriſtus ſit Via, quomodo ueritas, quomodo uita. Quomodo ergo uia eſt Chriſtus? Et doctrina, & merito, & exemplo.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Doctrina quidem docendo nos ſalutaria iuxta illud Iohannis, DEVM nemo uidit unquam, filius unigenitus qui eſt in ſinu patris enarrabit nobis. 1. Corinth 1. factus eſt nobis ſapientia à Deo. Hic enim æternus dei filius ſemper adſuit Eccleſiæ, & Spiritu ſuo Prophetas, ut Petrus teſtatur, de ſeipſo inſtruxit. Proinde qui in doctrina Chriſti manet, in uia ſalutis manet. Qui à doctrina Chriſti aberrat in uiam gehennæ incurrit. Sit igitur unicum noſtrum ſtudium ſynceritatem doctrinæ Euangelij complecti & tueri, poſthabitis omnibus periculis, uitæ & fortunarum. Sciamus ueracem eſſe qui dicit. Qui perdiderit animam ſuam propter me & Euangelium, ſaluam facit eam.

Quomodo eſt uia merito? Quia ipſe ſolus obedientia crucis à peccatis nos expiat, & obedientiam ſuam qua legem impleuit imputat, ut iuſti cenſeamur coram Deo, ac ſi nos ipſi

legem

legem impleuiſſemus. Atq; hoc eſt quod Paulus ait. Chriſtus eſt impletio legis in iuſtitiam omni credenti, hoc eſt. Omnis qui credit, habet quod lex requirit, nempe iuſticiam à Chriſto quidem præſtitam, ſed ſibi ex gratia imputatam, id quod Apoſtolus per collationem copioſè explicat Rom: 5. ubi ſummam ſententiæ hiſce uerbis complexus eſt. Sicuti per inobedientiam unius hominis peccatores conſtitui ſunt multi: Ita per obedientiam unius, iuſti conſtituentur multi. Et Auguſtinus ait in eandem ſententiam. Delicta noſtra ſua delicta fecit, ut iuſticiã ſuam noſtram iuſticiam faceret. Huius meriti Chriſti uerè fiunt participes qui ſua peccata agnoſcũt, & deplorãt & confugiunt in uera conuerſione ad miſericordiam Dei quam promiſcuè omnibus offert Euangelium credentibus. Nam credens expiatur â peccatis uirtute ſacrificij Chriſti, do-

natur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

natur iuſtitia Chriſti, & acceptatur gratis ad uitam æternam, hoc eſt, ut uno uerbo dicam, iuſtificatur. Nihil enim aliud eſt iuſtificatio quàm credentis hominis abſolutio á peccato, imputatio iuſticiæ Chriſti, & acceptatio gratuita ad uitam æternam propter Chriſtum. Quicunqꝫ autem huic Chriſti merito ſuum aſſuit, tanquã iuſtificationis uel partem, uel cauſam uel complementum, â uia ſalutis deflectit, iuxta illud Pauli ad Rom: 10. Ignorantes iuſticiam Dei & ſuam quærentens ſtatuere, iuſticiæ Dei non ſunt ſubiecti. Finis enim legis Chriſtus in iuſtitiam omni credenti. Proinde maneamus in uia meriti Chriſti, ne cum incredulis Iudæis, & impijs Papiſtis iuſticia & ſalute excidamus.

Quomodo eſt uia exemplo? Seipſum ſtatuendo pietatis normam, iuxta illud. Exemplum dedi uobis, ut quemadmodum feci uobis, & uos facia-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

faciatis. Item diligite uos inuicem, ſicut ego dilexi uos. Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen uitæ. Sequitur autem Chriſtum qui & doctrinam ipſius amplectitur, & merito ipſius nititur, & exemplum Chriſti tanquàm lumen uitæ ſibi proponit. Doctrina proinde mentem illuminat Chriſtus, ut patrem monſtret. Merito iuſtificat. Exemplo uitæ normam præſcribit, ut iuſtiſsimè unica uia ſalutis, & beatitudinis dici mereatur.

Quomodo Chriſtus Veritas eſt? Completione Prophetiarum, conſtantia promiſſorum, & ueræ libertatis donatione. Primum enim completa ſunt in ipſo omnia Prophetarũ uaticinia & figuræ ueteris teſtamenti. Iuxta illud Iohannis. Lex per Moſen data eſt, gratia & ueritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Hoc eſt quæ Moſes figuris adumbrauit, Chriſtus

ueritate compleuit. Deinde conſtanter ſuas promiſsiones ſeruat, unde ἀψευδὴς dicitur, promiſit ſe adfuturū Eccleſiæ, & ſuam præſentiam teſtatur mirabili Eccleſiæ conſeruatione in tot furoribus Diabolorum & hominum. Promiſit fore ut portæ inferorum non ſint præualituræ aduerſus Eccleſiam, quam promiſsionem conſtanter ſeruat. Veritas quoq; eſt uera libertatis donatione, Huc illud dictū DOMINI Iohannis 8. Si uos manſeritis in ſermone meo, cognoſcetis ueritatem, & ueritas liberabit uos. Hoc eſt ex ſeruis peccati, uos liberos Dei filios faciet ut peccatum amplius in uos nullum habeat ius, Atq; hoc eſt quod in eodem Capite dicitur. Si filius uos liberauit, uerè liberi eritis. Liberat autem filius cùm hominem ſuo ſpiritu donet, iuxta illud. Vbi Spiritus DOMINI, ibi libertas.

Quomodo Chriſtus uita eſt.

Regenerando, ſanctificando, & glorificando. Regenerando quidem quia per Spiritum ſuum nos regenerat in nouos homines. Nam cùm credimus, naſcimur Filij Dei arcano quodam afflatu, & operatione Spiritus Chriſti, iuxta illud Iohan: 1. Dedit ἐξουσίαν ut filij Dei fierent qui credũt in nomen eius. ἐξουσία hoc in loco nõ tam poteſtatem quàm dignitatem ſignificat. quarè Nonnus rectiſsimè reddidit οὐρανίην τιμήν, id eſt Cœleſtem honorem ſeu dignitatem. Quomodo autem fiat hæc noua Spiritualis natiuitas docet Chriſtus Iohannis 3. cùm ait. Ventus quò uult ſpirat, & ſonum eius audis, ſed neſcis unde ueniat, aut quò uadat: Ita eſt omnis qui genitus eſt è Spiritu, Hoc eſt. Vt uenti ratio non percipitur, niſi ex ſpiratione et ſono: Ita regeneratio noſtri fit occulto modo cùm credimus, ſed percipitur ex ui, & effectu Spiritus Sancti in homine regenito.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Huius nouæ regenerationis efficax ſymbolum eſt Baptiſmus. Porro hic cogitanda eſt collatio inter uitam naturæ & uitam gratiæ, ut magis excitemur ad amorem uitæ gratiæ. Vita naturæ exiguæ menſuræ dimenſione continetur, ſed uitagratiæ eſt immortalitatis inchoatio. Vt imago figuras & non res habet: Ita præſens uita uihil habet perpetuum, nihil ſtabile. Vnde Paulus ait. Præterit figura huius ſæculi, habet enim præſens uita celerrimas mutationes. Verum uita gratiæ qua filij Dei ſumus, res habet manentes perpetuas & ſtabiles. Præſens uita naturæ dicitur, ſed uitam gratiæ Dei uitam eſſe teſtatur Apoſtolus, præſens uita excluſa eſt è Paradiſo, at uita gratiæ ingreſſa eſt in ſpiritualem Paradiſum, quare de nouo cauendæ ſunt inſidiæ, ne rurſus à ſerpente antiquo decepti Paradiſo excludamur. Deinde Chriſtus eſt uita ſanctificando, nam regeniti in dies magis

magis magiſq; uirtute mortis & reſu-
rectionis Chriſti mortificantur car-
ne, & uiuificantur Spiritu. Sic enim
docet Apoſtolus Rom: 6. cùm ait.
An ignoratis quód quicunq; Bapti-
ſati in Chriſtum Ieſum, in mortem
eius Baptiſati ſumus. Conſepulti
igitur cùm eo ſumus per Baptiſma
in mortem, ut quemadmodum exci-
tatus eſt Chriſtus ex mortuis in glo-
riam Patris, ſic & nos in nouitate ui-
tæ ambulemus. Quòd igitur morti-
ficatur in nobis caro, uirtute fit mor-
tis Chriſti: quòd uiuificatur Spiritus,
efficatia ſit reſurrectionis Chriſti.
Hæc mortificatio & uiuificatio partes
ſunt ſanctificationis, ad quám nos
uocatos eſſe teſtatur Apoſtolus.
Hæc ſanctificatio ſeu ſeparatio homi-
nis à prophanitate gentium, per mor-
tificationem carnis, & coniunctio e-
iuſdem cum Deo per uiuificationem
Spiritus eſt renouatio ſeu reparatio
imaginis Dei in homine. Quarè ut

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Imago Cæſaris in nummo monet quid debeatur Cæſari: Ita hæc Dei imago monet quid homo hanc Dei imaginem gerens debeat Deo. Poſtremo dicitur uita glorificando. Nam tua potentia nos excitabit, & excitatos donabit immortalitatis gloria. Nam Chriſti beneficium utrumq; eſt, uidelicet, excitatio mortuorum, & donatio æternæ uitæ, in qua ipſi conformes erimus in omni æternitate. Hæc conformitas Eccleſiæ cum Chriſto, quæ eſt coniunctio, & unio ipſius cum Deo, eſt perfecta hominis beatitudo, atq; adeo finis hominis. Nam ſi finis hominis eſt quod perfectum hominem, & beatum reddit, ita ut nihil illi deſit, nihil deficiat, & ea de cauſa nominatur finis, quia ad ultimum & perfectiſsimum pertinet, profectò ſtatus hominis perfectiſsimus in æterna uita, erit illa cum Chriſto conformitas, in qua homo acquieſcet in omni æternitate beatus. Cùm in hunc finẽ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Deus condiderit hominem, uult abſq; omni dubio omnem hominem, hũc finem conſequi, iuxta illud. Deus uult omnes homines ſaluos fieri, & quia uult finem, uult etiam media ad finẽ. Quarè Apoſtolus addit. Deus uult omnes ad agnitionem ueritatis uenire. Nam ſine hoc medio nemo finem aſſequi poteſt. Cùm igitur huic fini deſtinatur miniſterium Euãgelij, quis non uidet quàm ſit neceſſariũ, quàm diuinum, quâm amabile? Hunc finem qui ſibi uerè proponit, non facilè abterrebitur à confeſsione ullis tyrannorum minis, & perſecutionibus. Hæc de uera Eccleſia dicta ſufficiãt. In tertium uerſum dicetur uolente Deo de triplici Eccleſiæ ſtatu, uidelicet iuſto, turbato, & exilio. Item de notis internis & externis ueræ Eccleſiæ. In ſextum uerſum de cruce & conſolatione Eccleſiæ ſub cruce.

Sequitur quod tertio loco propoſitum, cur uidelicet Eccleſia adeo ſit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

dilecta & amabilis DOMINO Zebaoth. Huius amoris cauſa non in nobis fundatur, ſed in ipſo DOMINO Zebaoth, quemadmodum Paulus Epheſijs ſcribens ait. Dilexit nos in dilecto, & Deus Pater hanc uocẽ ſonat de Cœlo. Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi complacui. Omnis ergo qui in Chriſto eſt per fidem dilectus eſt Deo, & amabilis efficitur communicata ſibi bonitate, id eſt, iuſticia, & pulchritudine id eſt ſanctitate Chriſti. Nam hæc duo, bonitas & pulchritudo, alliciunt animos in amorem ſui. Dilecta proinde Deo eſt Eccleſia in dilecto, hoc eſt, propter ſocietatem quam habet eccleſia cum Chriſto. Vt autem intelligatur qualis nam ſit illa ſocietas cum Chriſto, ob quam Eccleſia Deo redditur adeò amabilis, tenendi ſunt gradus ſocietatis hominum cum Chriſto Deo & homine.

Eſt autem in uniuerſum duplex

 ſocietas

ſocietas hominum cum Chriſto. Vna non ſalutaris, Salutaris altera.

Non ſalutaris ſocietatis modi ſunt tres. Primus, naturæ tantum, qua uidelicet coniunguntur homines cũ Chriſto ſola naturæ humanæ communione, ut gentes omnes ignaræ Chriſti, Iudæi infideles, & Turcæ. Secundus, naturæ & externæ profeſsionis tantum: Cùm ultra ſocietatem naturalem accedit profeſsio religionis Chriſtianæ externa, huiuſmodi eſt impiorum qui ſe Chriſtianos ſimulant. Tertius eſt naturæ, externæ profeſsionis, & Sacramentalis tantũ. Hæc ſocietas hypocritarum eſt, qui laruam ſanctitatis habent ſine uiua in Chriſtum fiducia.

Salutaris ſocietas cum Chriſto eſt qua homines ſociantur Chriſto communicato ſpiritu, & applicatis beneficijs mediatoris, & huius ſunt tres modi, primus, naturæ & internæ coniunctionis tantum. Hac coniun-

 cti ſunt

cti ſunt Chriſto, qui in Chriſtum credunt, ſed latent, ut multi in Turcia & papatu. Secundus eſt naturæ, internæ coniunctionis, & profeſsionis externæ tantum. talis fuit Cornelij ante ſuſceptum baptiſmum. Terius eſt naturæ, internæ coniunctionis, externæ profeſsionis & ſacramentalis ſimul. Hic perfectiſsimus eſt, qualis eſt piorum in Eccleſijs bene conſtitutis. Hæc ſocietas Eccleſiæ cum Chriſto facit ut ſit DOMINO Zebaoth longè dilectiſsima. Quarè non immerito Dauid per admirationem canit. Quàm dilecta tabernacula tua DOMINE Zebaoth. & Balaam Nu: 23. Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Iſrael. Vt ualles nemoroſæ, ſicut horti iuxta fluuium, ut tabernacula quæ fixit Deus & non homo. Cùm enim Propheta externa illa tabernacula oculis corporeis intueretur, Prophetico Spiritu contemplatus eſt pulchritudinē

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Eccleſiæ Chriſti, quæ uere pulchra & ámabilis Deo eſt, propter coniunctionem ſui cum Chriſto, in quo omnes qui credunt, & iuſti, & ſancti, & Deo dilecti ſunt, abundantes ſpiritualibus bonis, & expectantes beatam hæreditatem, cuius nunc certiſſimum arrabonem habent ſpiritū Sanctum.

Cùm hæc ſocietas cum Deo in Chriſto, & per Chriſtum, ſit finis bonorum, atq; adeó ſummum bonum hominis, par eſt ut illud in ſummo precio habeamus: atq; adeo anteponamus omnibus rebus mundi quantumuis precioſis & charis. Hic ergo requiritur ſumma cautio, ne uel noſtra culpa, uel aliena amittamus illud. Noſtra culpa amittitur quando ſegneſcimus, uel in lectione, & meditatione uerbi: uel in exercitijs pietatis, ut in inuocatione, gratiarum actione, uſu ſacramentorm, & cœt. Tum enim Paulatim ſpiritus fidei extinguitur, &

tur, & homo hac ſocietate excidit turpiter. Aliena culpa ammittitur quando uel ſophiſta, uel hypocriſi, uel tyrannide, uel peruerſitate multitudinis uel ſcandalis quibuſuis uicti abijcimus confeſsionem, & huius diuinæ ſocietatis uinculum rumpimus, atque potius multos malos imitari quàm paucos bonos, proponimus. Cogitetur igitur periculum amiſsionis huius tanti boni. Multi enim fuerunt, qui cûm hanc ſocietatem non ea cura qua decebat tuerentur prorſus ea exciderunt, & nunquam ad eam reuerſi ſunt. Vt Cain, Iudas, Saul. Cogitetur quám triſtis ſit ſocietas hominis cum Diabolo cui æternæ pœnæ propoſitæ ſunt. Ex his intelligi poteſt cur Dauid tanto deſiderio tabernaculorum DOMINI Zebaoth teneatur, quemadmodum in ſecundo uerſu ſequitur.

2 Concupiſcit & deficit anima mea in atria DOMINI, cor meum & caro mea

ro mea exultauerunt in Deo uiuo:

Quo affectu Eccleſiam erga DE-VM eſſe oporteat: docetur hoc uerſu. Hic enim Dauid ſuo exemplo docet, quàm ardenter expetere deceat ſocietatem cum Eccleſia Dei, ut uera & Spirituali exultatione in Deo uiuo exultemus. Vide pulcherrimum ordinem cauſæ, effectus, & finis. Primus uerſus ſummum bonum nobis proponit, uidelicet ſocietatem cum Deo ipſo, hic ſecundus ſummi boni cupiditatem in illuſtri exemplo nobis commendat. Natura enim ita comparati ſumus, ut ad bonum cognitum prona mente rapiamur, & ad ſummum bonum ſummo impetu feramur, quò illo frui liceat, quæ fruitio finis eſt & cognitionis & cupiditatis. In Pſalmo 119. ſæpe hoc ingens deſiderium indicat pſalmiſta cûm ait. In uia teſtimoniorum tuorum delectatus ſum, ſicut ſuper omnes diuitias. Item, teſtimonia tua gaudium meũ

Item

Item contrita eſt anima mea præ deſiderio erga præcepta tua omni tempore. Itē, oculi mei deficiūt in ſalutare tuum, & in eloquium iuſticiæ tuæ. Hoc pſalmus 42. pulcherrima pictura exprimit cùm ait: Quemadmodū deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad DEVM, DEVM uiuum. Quando ueniam & uidebo faciem Dei? Sicut igitur ceruus, in uenatione fugiens infeſtatus canibus, longoq; curſu & ſiti fatigatus, auidiſsimè appetit uiuos latices: Ita animus Dauidis cùm iam in exilio eſſet, auidiſsimè expetijt ſocietatem cum Eccleſia Dei, in qua ſonabat uerbum, fiebant preces, & ſacrificia. Nam fons ille uiuus eſt uerbum Dei, unde uera uita, & uiuæ conſolationes hauriuntur. Ex ciſternis humanis, nulla nec uita, nec ſolida conſolatio peti poteſt. Attendamus igitur diligenter ordinem. Primum

mum enim noticia præcedit. igno-
ti enim, ut rectè dicitur, nulla cupi-
do. Deinde ex noticia concupiſcentia
naſcitur, quæ non eſt carnis ſed Spi-
ritus ſeu fidei. Tertio hæc concupiſ-
centia medijs idoneis fertur ad finem
acquirendum, poſsidendum, retinen-
dum, & fruendum. Hic unuſquiſq;
examinet cor ſuum, tanquam ad re-
gulam ſeu amuſsim minimè fallacem,
an tali deſiderio, quale hic deſcribitur
ardeat nec ne, quod ſi ſenſerit ſe non
ardere hoc ſancto deſiderio ſocietatis
Eccleſiæ, quæ eſt ſummum bonum,
Lux quædam intus deficit, hoc eſt
non rectè intelligit quàm ſit ama-
bilis illa ſocietas ſanctorum in Deo
& inter ſe. Lumen igitur quærat quo
mens illuſtrari poſsit, & cordis de-
ſideriũ excitari, & fugiat tenebras ig-
norãtiæ & malitiæ. At ſi ſenſerit hoc
ardẽs deſideriũ, Spiritu ſãcto ſe moueri
ſtatuat, & hoc deſiderium meditatio-
ne uerbi & precatione ardenti in ſe
excitet

excitet, quò magis magiſq; ardeat, & ſolus ille deſideretur qui ſolus deſiderium implere poteſt, ut ita ad proprij fontis originem omnis, quam accepimus, gratia reuertatur. Cupiditas ſiquidem homini naturaliter ineſt, ut quod bonum ſibi eſſe credit expetat, ſequaturq;, adeptus uerò retineat & conſeruet. Bonum autem hominis uerum & ſolidũ eſt Deus ipſe, itaq; uſq; ad DEVM concupiſcendum ſe extendit, qui quoniam eſt immenſus, fit ut etiam cupiditatis noſtræ laxitas ſit immenſa, nec re alia expleri queat preterquàm Deo ipſo. ibi demum ſiſtit & quieſcit. Hæc cupiditas etſi in omni homine ineſſe deberet: tamen in ijs tantum pura eſt, & ſancta, quorum corda luce Dei illuſtrata ſunt, & purgati affectus. huic ſanctæ cupiditati cura quædam, & ſolicitudo Spiritus adeſt, ut & aſſequamur quod cõcupiſcimus. & ut retineamus, metus, cautio, & fortitudo

animi aduerſus inuadentia nocumẽta.
Sed quid eſt quod dicit? Concu-
piſcit & deficit? Hic defectus non eſt
ceſſantis, ſed anhelantis: Non eſt ſeg-
neſcentis, ſed ardentis. Nunquàm e-
nim ita expleri poteſt hæc ſancta cu-
piditas in hac uita, quin ſitiat adhuc
fontem uitæ. Semper enim hæc Eccle-
ſiæ uox erit. Ecce Deus ſaluator me-
us, confidã & non timebo, quia for-
titudo mea & laus mea DOMINVS,
& factus eſt mihi in ſalutem. Hauri-
etis aquas de fontibus ſaluatoris, &
dicetis in illa die. Confitemini DO-
MINO & inuocate nomen eius. Atq;
adeo ſnbiungit pſalmiſta. Cor meum
& caro mea exultauerunt in Deo ui-
uo. Quid? an non cor hominis per-
uerſum eſt ab initio? An non caro
contaminata? Cor hominis ante rege-
nerationem eſt peruerſum, lapideum
& durum id eſt inobediens, ut non
cedat monitis diuinis. Caro ſimiliter
ante regenerationem eſt officina om-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

nis generis malorum affectum, quibus ſuppeditat inſtrumenta ad quæuis ſcelera perpetranda. Quàm autem hæc ſint uera, duobus teſtimonijs ſcripturæ clarum faciã. Quorum prius docebit quales reuera ſimus ſine regenerationis gratia, poſterius huius rei cauſas aſsignabit. Quales autem ſimus docet Paulus ex pſalmo Rom: 3: cùm ait. Non eſt iuſtus quiſquam, non eſt intelligens, Non eſt requirens DEVM, omnes declinauerũt, ſimul inutiles facti ſũt, nõ eſt qui faciat bonum. Ratio autem cur tales ſimus exprimitur ad Ephe: 4. Teſtificor, inquit, in DOMINO, ut iam non ambuletis ſicut gentes ambulant in uanitate cordis eorũ, tenebris obſcuratũ habentes intellectum, alienati á uita Dei per ignorantiam quæ eſt in ipſis, propter obdurationẽ cordis eorum. Cordis obdurationem uocat extremum ſtuporem, uidelicet quöd non tangantur homines ſenſu

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

uorum ſcelerum, nec aſpirent ad me-
iora. Verum poſt regenerationem
um manu Dei reformatum eſt cor,
oc eſt, nouum â Deo creatum, &
urgatum fide, iuxta illud Dauidis.
Cor mundum crea in me Deus, &
Spiritum rectum innoua in uiſceribus
neis, fit carneum, id eſt, molle ſeu o-
ediens, & cedit monitis diuinis, fit
ffectuum nouorũ ſedes, & imprimis
imoris Dei, & læticiæ ſeu exultatio-
is. Vnde in pſalmo dicitur. Seruite
DOMINO in timore, & exultate ei
um tremore. Timor hic eſt filialis,
anctus, et purus. Exultatio uerò
piritus. Vbi autem hunc in modum
ilatatur cor et exultat, iſta dilatatio,
t exultatio in totum corpus ueluti
iffunditur. Nam cùm cor principi-
m ſit uirtutis uitalis, ex quo in mo-
um fiſtularum multiplices uenæ per
mne corpus calidum Spiritum fe-
uentemq́ diffundunt, non mirum
ſt, illo dilatato, ut fit in gaudio ad

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

amplectendum obiectum, ſpiritus uitales ſubtiliores diffundi per corpus totum, unde in corpore lætitiæ ſigna apparent. Nam, ut contracto corde, et retento ſpiritu uitali, ut fit in meſticia, reliquum totum corpus male afficitur, unde illud: Anima mea turbata eſt, turbata ſunt omnia oſſa mea: Ita dilatato corde, et diffuſis ſpiritibus, exhilaratur totum corpus. Vnde Solomon, Cor lætum pro medicina eſt, Spiritus triſtis exſiccat oſſa.

Porro quia cordis et carnis uocabula non eodem modo accipiuntur in ſcripturis, placet eorum ſignificata huc aſſcribere. Nam cum uariè accipiuntur uocabula, ea ſignificatio ſemper eligenda eſt, quam ſententia et loci periſtaſis poſtulat.

Cor igitur tribus modis in ſcriptura accipitur. Primum enim propriè ut eſt unũ ex uiſceribus illudq; nobiliſſimum ut quod ſit uitæ principum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

cipium, et fons primum uiuens, et
ultimum moriens. Vis enim uitalis,
ut ait Auguſtinus, eſt in corde, quæ
ad temperandum feruorem cordis,
aërem hauriendo atq; reddendo, et
uitam et ſalutem toti corpori tribu-
t. Aëre namq; puro, ſanguinem pu-
ificatum per totum corpus impellit
per uenas pulſatiles quæ arteriæ uo-
cantur. Secundò accipitur metony-
nicῶς. Nam quoniam cor animæ re-
ceptaculum eſt, accipitur pro ipſa a-
nima, Pro eius proprietatibus et mo-
ribus, ut ſunt ratio, uoluntas, cog-
nitio, ingenium, conſilium, pruden-
tia. Vnde cordati homines dicuntur,
qui ingenio, prudentia, et mente ua-
lent. Tertio accipitur metaphoricôs
pro medio cuiſq; rei, item pro ab-
truſo et arcano. Siue igitur ſubſtã-
tiam cordis, ſiue inhabitantem men-
tem, ſiue naturales proprietates eius
ſpectes, DEVM autorem habet, à
quo profectò nihil mali conditum eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

cùm ſit optimus. Verum aberrantes motus in corde uicioſi ſunt, qui non DEVM autorem habent, ſed uoluntariam hominis defectionem à Deo. DEVS Sapientiſsimus ita condidit homines, ut haberent facultatem quærendi neceſsaria, uirtutem appetendi eadem, & uim tuendi ſuum ſtatũ, Vnde ſunt tres illæ uirtutes. λογιστικὴ, ἐπιθυμητικὴ, & θυμικὴ quæ ſane uirtutes per ſe & ſui creatione bonæ ſunt ſed ex accedente morbo factæ ſunt malæ: unde cor hominis & peruerſum & malum ſæpiſsimè in ſcripturis dicitur, id quod ſanè hoc modo fit. Primum, quando cor hominis falſa & erronea doctrina inficitur. Secundo, cùm deſtituitur uera cognitione. Tertio cum affectibus turbatur impuris. Quarto cùm aſſentitur peccato, & eius concupiſcentijs obſequitur, impurum eſt & grauiſsimis ueluti morbis affectum, ſeu ut breuius dicam. Cor peruerſum & malum fit, quando

quando morbo opinionis prauæ cor-
ripitur, & tempeſtate affectuum ad-
uerſus rectam rationem impellitur.
Vnde infinita mala tanquàm Symp-
tomata quædam erumpunt. Verum
cùm reformatur cor manu Dei libe-
ratur ab iſtis ſonticis morbis, & no-
uum efficitur, non quidem mutatio-
ne ſubſtantiæ, ſed qualitatis ſiue ha-
bitus, unde purum & bonum effici-
tur. Hoc autem fit cûm uerbum Dei
auditur, cùm fides ex uerbo concipi-
tur per operationem Spiritus ſancti,
qui in uerbo eſt efficax. Nam fide
purificantur corda. Ex quo fit ut pul-
lulantibus affectibus reſiſtamus & in-
dies meliores reddamur, adeo ut hoc
unicum in uotis habeamus, ut nos
Deo approbemus, tale cor petit Da-
uid á Deo, cum inquit, cor mundum
crea in me Deus, & Spiritum firmum
innoua in uiſceribus meis. Tale cor
requirit etiam Ieremias. Cùm ait
cap: 4. Innouate nobis nouale, &

 ne ſemi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ne ſeminetis ſuper ſpinas. Circum-
ſcidamini DOMINO, & amouete
Præputia cordis, hoc eſt, innouemi-
ni & efficiamini noua creatura, abie-
ctoq; ueteri homine induatis nouum,
qui renouatur in agnitione Dei, qui
iuxta DEVM conditus eſt in iuſti-
cia & ſanctitatè ueritatis. Cor igitur
nouale & agrum dicit capacem diui-
ni uerbi, quod DOMINI ſemen ex-
iſtit, quod non eſt petricoſum, quod
non lutulentum, neq; ſpinoſum, hoc
eſt, curis & ſolitudinibus huius ſe-
culi impeditum ut ſit locus ſemini cœ-
leſti. Huiuſmodi Ezechiel & unum
& carneum uocat cap: 11. Et dabo eis
cor unũ & Spiritum nouum dabo in
uiſceribus eorum, & amouebo cor
lapideũ de carne eorum, & dabo eis
cor carneum. Hic cor unum uocat,
quod ſoli Deo adhæret, & ſeruit, &
non Deo ac mammonæ ſeu idolis,
aut curis huius mundi, ut quod non
claudicet in utramq; partem. Vt igi-
tur ex

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tur ex deprauatione naturæ habemus cor lapideũ, id eſt, impium & ad uerbum Dei durum, quod correptionem non admittit, ſicut lapis Adimas non cedit percutienti, & hoc deſignant Lapideæ tabulæ Moſis: Ita cor carneũ cor ſequax, obediens & credulũ eſt, in quo uerbum Dei imprimitur & manet, ut iam Deo obedire ſit ſtudium unicum. Vnde corde carere dicuntur qui intellectu & prudentia & obſequendi ſtudio deſtitui ſunt, & præcipites ſequuntur deſideria carnis. Cùm ergo Dauid hic dicit cor ſuum exultare in Deo uiuo. Loquitur de corde nouo & à Deo per gratiam creato in noua creatione. Porro ne cor noſtrum liberatum à ſonticis iſtis morbis & nouum iam factum, rurſus in eoſdẽ morbos incurrat occupari perpetuò debet his tribus. Meditatione, quæ eſt occultæ ueritatis ſtudioſa inueſtigatio: Contẽplatione, quæ eſt perſpicuæ ueritatis iucunda admira-

 tio.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tio, unde pſalmus. Guſtate & uidete quoniam ſuauis eſt DOMINVS. Et Actione uirtutis, quæ eſt pietatis erga DEVM, puritatis in priuata uita, iuſticiæ ſeu charitatis erga proximos, & diligentiæ in officio præſtando ſeu uocatione.

Carnis uocabulum etiam in ſcripturis uariè accipitur. Nam interdum propriè & phyſicè ſignificat carneam maſſam quæ ſignificatio eſt uulgo nota, ut alia eſt caro hominum, alia uolucrum, alia piſcium. Secundó per ſynecdochen totum animal ſignificat, ut cùm dicitur omnis anima fuit in arca Noë, id eſt, omnis generis animalia, hinc eſt quòd ſæpe pro homine accipiatur ſimiliter per ſynecdochen. Tertió per metonymiam ſignificat qualitatem hominis aduentitiam poſt lapſum primorum parentum, id eſt, quicquid ſine regenerationis gratia eſt in homine ut cùm dicitur. Quod natum eſt ex carne, caro eſt, Item ca-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ro & ſanguis non intrabit in regnum cœlorum. Significatur ergo carnis uocabulo uicioſitas naturæ carni adhærens ex contagione peccati originis. Quartò ſignificat externam rerum ſpeciem ſeu apparentiam, ut in illo dicto. Vos iudicatis ſecundum carnem. Quinto ſignificat conditionem & ſtatũ huius uitæ, ut cùm Paulus dicit. Quôd in carne uiuo, in fide uiuo filij Dei. Iam circumſtantia in pſalmo requirit primam & propriam ſignificationem: Cor meum, id eſt totus animus Spiritu Dei regeneratus, & caro mea, id eſt corpus, exultant in Deo uiuo. Epitheton Viui non ſine ſingulari Emphaſi adiectum eſt. Nam hoc Epitheto diſcernitur uerus DEVS ab idolis gentium, quæ nec uiuũt nec uitam & ſalutem conferunt. Deinde ab omnibus rebus mundi quæ incertæ ſunt, ut fauor hominum. Vnde ſcribitur in pſalmo 146. Nolite confidere in principibus, aut filijs homi-

num

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

num in quibus non eſt ſalus. Exibit Spiritus eius, & reuertetur in terram ſuam. In illa die peribunt omnes cogitationes eius. Beatus cuius DEVS Iacob adiutor eius, ſpes eius in DOMINO Deo ipſius. Hic opponit DEVM Iacob uiuum ſemper hominibus qui & mori poſſunt, & quorum uoluntates ſunt inconſtantes, adeo ut qui in illis confidit, ſuper incerto ædificat fundamento. DEVS autem cum & ſemper uiuit, & nunquàm mutatur fallere non poteſt, quarè in eo exultare tutiſsimum eſt, & paulus 1: ad Timoth: 6. præcipit diuitibus ne ſperent in incertis diuitijs, ſed in Deo uiuente. Hic etiam Paulus opponit uiuentem DEVM caducis diuitijs. Breuiter Deus omnibus rebus creatis opponitur, perpetuò uiuens. In hoc ergo qui ſperat & exultat, nequaquàm confundetur. Nos igitur exemplo Dauidis, lectione, meditatione, contemplatione,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

precatione, alijſq; pietatis exercitijs excitemus nos, ut uerè cum Dauide ſentiamus hanc ſpiritualem exultationem tum in mente, tum in corde noſtro, nec cùm precamur prius deſinamus quàm ſentiatur Spiritualis hæc exultatio. Dauid in exilio deridetur ab hoſtibus, luit pœnas ſuorum peccatorum: Is tamen ſub hoc ſenſu iræ dei non quieſcit precando donec ſentiat hanc Spiritualem læticiam qua ſe in ſuis ærumnis conſolatur. Iob ulceroſus á propria uxore contemptus, & irriſus ab amicis, perfuſus hoc Spirituali gaudio ſe conſolatur, unde in hanc uocem erumpit. Scio quòd redemptor meus uiuit. Hanc læticiā omnibus temporibus ſancti Dei martyres externis ſupplicijs oppoſuerūt: quorum exemplis & nos erudiamur ut uerè cum illis ſentiamus in nobis habitare Spiritum lætificantem. Nam ut rectè ait Bernhardus. Habitare in corpore animnm probant uitales motus:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tus: Habitare in anima Spiritum probat uita Spiritualis. Huius Spiritualis uitæ pars eſt præcipua ſentire læticiam Spiritualem in Deo uiuo per Ieſum Chriſtum, ueram Eccleſiæ uitam.

3. Etenim paſſer inuenit domum, & hirundo nidum ſibi ubi ponat pullos ſuos, altaria tua DOMINE Zebaoth, rex meus & Deus meus.

Hic docetur ubi quæratur uera Eccleſia, quæ ſint eius notæ, qualiſq; confeſsio. Huius uerſus ſenſus ideo obſcurior eſt, quia particulæ ſimilitudinis ſeu comparationis omiſſæ ſunt, quod eſt uſitatum hebræis. Sic ergo compleamus comparationem. Vt paſſer & hirundo, aliæq; aues, (poſuit enim ſpecies pro genere) ædificant ſibi certos nidos in quibus excludũt paſcunt, & fouent pullos ſuos: Ita tu DOMINE Zebaoth ſtatuiſti tua altaria

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ltaria tanquàm nidulos, in quibus
ierbo, ſpiritu, ſacramentis & diſcipli-
ia, generas, nutris, foues, & defen-
lis tuos pullos, hoc eſt pios. Hac er-
go comparatione ſignificatur non ſo-
um affectus DOMINI Zebaoth er-
ga Eccleſiam, quem affectum Chri-
tus ipſe ſibi accommodat Math: 23.
ùm inquit, Quoties uolui congre-
gare filios tuos ſicut gallina congregat
pullos ſuos & noluiſti. Verum etiam
quód quilibet, cui ſalus cordi eſt, de-
beat ſe adiungere nidulis Dei, hoc eſt
cœtui piorum, ubi publicum eſt mi-
niſterium uerbi. Per altaria enim ſy-
necdochicôs intelligit publicum Ec-
cleſiæ miniſterinm. quod eſt uiſibilis
Eccleſiæ certiſsima nota. Significat
proinde Dauid illum cœtum eſſe uerã
Eccleſiam, in quo ſunt docentes &
diſcentes uerbum Dei, in quo cere-
moniæ diuinitus inſtitutæ ſunt in uſu,
& Deus iuxta uerbum ſuum colitur,
& publica fidei fit confeſsio. Nam
hæc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

hæc uerba rex meus & Deus meus ſunt uox confeſsionis & fiduciæ. ubi proinde hæc ſunt illic abſq; omni dubio eſt Eccleſia uera, & ſanctorum ſocietas.

Verùm, ne quis hic erret ſciendum eſt quod in hac uita triplex ſit Eccleſiæ ſtatus. Videlicet iuſtus, turbatus, & exilium. Iuſtus ſtatus conſtat ordine iuſto, poteſtate legitima, & autoritate. Ordo duplex eſt uidelicet perſonarũ & actionum. Prior eſt quem hic primam partem facimus iuſti ſtatus Eccleſiæ. Poſterior ad poteſtatem & autoritatem pertinet. Dicam igitur hic de ordine perſonarum in regno Chriſti, quod eſt Eccleſia: qui ſanè ordo quò magis accedit ad formam primitiuæ Eccleſiæ, eò eſt melior & innocẽtior: & quo magis recedit à ſimplicitate illa ueteri, eò eſt deterior & nocentior. Primùm igitur iuſtiſsimo ordine præſidet in hoc Spirituali imperio & regno Chriſti unus monarcha, uidelicet

licet Ieſus Chriſtus, qui à patre ac-
ceptum regnum ſuo uerbo & Spiritu
adminiſtrat. Huius monarchæ reg-
num eſt Eccleſia, hoc eſt cœtus om-
nium credentium per uniuerſum or-
bem, qui quamuis latè diſparſi ſint,
pulcherrima tamen ſymmetria cohæ-
rent, ut unam familiam Dei, & unum
corpus conſtituant, ſpiritu Chriſti,
charitate mutua, donorum & offi-
ciorum communicatione, ſacramen-
torum uſu, confeſsione & cultu uni-
us Dei compactum & coagmenta-
tum. Vnde tanta συμπάθεια exiſtit
in hoc corpore, ut alij aliorum &
lætis & triſtibus afficiantur. Præterea
cùm hic cœtus uerbo Dei regitur,
duo ſunt in eo genera hominum, ui-
delict miniſtri uerbi, & horum audi-
tores. Hi cùm ſe mutuò atq; paren-
tes & liberi uenerantur, & colunt,
benè & rectè ſe habet Eccleſiæ ſta-
tus. Nam & hîc cauentur uerbi cor-
ruptelæ, & mutuus amor ſchiſmata

 non

non admittit. Verum in miniſtris uerbi ſemper fuit & eſt magna diuerſitas, pro donorum & uocationum differentia. Chriſtus enim aſcendens in altum dedit dona hominibus, alios Apoſtolos, alios Prophetas, alios doctores & Paſtores, qui tametſi eiuſdem poteſtatis, quoad iuriſdictionem ſpiritualem attinet, fuerint, plurimum tamen dignitate, & functionis gradu differrebãt. Paulus gradu dignitatis & ordine Timotheo & Tito ſuperior erat. Timotheus gradu & ordine reliquos Epheſinæ urbis preſbyteros excelluit: quos omnes paulus in Actis Epiſcopos uocat. hæc prælatura utiliſsima fuit Eccleſiæ, fieri enim non poteſt, ut quicq́ recte agatur, ubi omnes pares dignitate & ordine uolunt eſſe, ſed iuxta dictum τῶν νομάδων ἀκούει οὐδεὶς οὐδὲν οὐδενός

Eccleſia ſecuta tempora apoſtolorum ſparſo latius Euangelio, & conſtitutis Eccleſijs inſtituit pro commodo ſuo

do ſuo ordinem miniſtrorum, & or-
dinauit Patriarchas, quorum munus
erat curare, ut Epiſcopi cuiuſq; die-
ceſeos rectè eligerentur, & ordina-
rentur, ut ſuum munus Epiſ-
copi ſinguli probè adminiſtrarent, ut
cuiq; Epiſcopo ſuus clerus ſuaq;
plebs in his quæ DOMINI ſunt piè
obſequerentur. Ordinauit præterea
chorepiſcopos, quos Iuſtinus προε-
στωτας nos præpoſitos nominamus. Hi
fuerunt Epiſcopis additi coadiuto-
res. Adhæc ordinauit paſtores ſeu
parochos, & catechetas. atq; hæc fuit
purioris Eccleſiæ ordinatio, quam
reformatæ Eccleſiæ magna ex parte
hodie reuocant, quatenus ſibi com-
modum eſſe uideatur, repudiata ty-
rannide Paparum qui à tempore
Phocæ imperatoris ius & imperium
in Eccleſiam Dei contra mandatum
Chriſti & exempla Apoſtolorum ſibi
ſacrilegè uſurpauerunt, idquod pro-
priam notam Antichriſti fore non-

nulli ex ſanctis patribus cum Apoſto‑
lo paulo prodiderunt. Nam ab eo tẽ‑
pore omnes Papæ unam eandemq;
perſonam ſuſtinuerunt, ut qui eadem
larua tecti ſub nomine Chriſti, Chri‑
ſti Euangelium abolere conantur.

Poteſtas quam ſecundam partẽ
fecimus iuſti ſtatus Eccleſiæ, eſt fa‑
cultas Eccleſiæ, à Chriſto collata: qua
adminiſtratur iuxta uerbum Dei, &
utilem piamq; conſtitutionem piorũ
gubernatorum. Nam hæc poteſtas
eſt eorum quæ conſtituta ſunt in to‑
tius corporis Eccleſiæ ædificationem.
Hæc ut à Chriſto eſt, ita uerbo Chri‑
ſti nitatur, & iuxta uerbum exercea‑
tur in ſalutem & ædificationem to‑
tius Eccleſiæ neceſſe eſt. Ideo Pau‑
lus ait. Data eſt nobis poteſtas non
ad deſtructionem.

Hæc poteſtas duplex eſt. Vide‑
licet ordinata & iuriſdictionis. Or‑
dinata eſt quæ certam regulam agen‑
di habet, quam ſemper ſequntur mi‑
niſtri

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

niſtri euangelij in iuſto eccleſiæ ſtatu, nec requirunt deliberationem, aut ſenatus eccleſiaſtici ſententiam, ſed iuxa præſcriptam regulam, eccleſiam adminiſtrant. Hac prædicantes Euangelium recipiunt in Eccleſiam eos qui ad Euangelij prædicationem conuertuntur, & Chriſto monarchæ Eccleſiæ dant nomina, iuxa hoc Chriſti mandatum. Ite in mundum uniuerſum & prædicate Euangelium omni creaturæ, qui crediderit & Baptizatus fuerit ſaluus erit, qui uero non crediderit condemnabitur. Huc & illud dictum DOMINI ad Petrum. Dabo tibi claues regni Cœlorum, & quodcunque ligaueris in terra, erit in Cœlis ligatum, & quodcunque ſolueris in terra, erit ſolutum in cœlis.

Sed quæ nam ſunt iſtæ claues? Hæ claues regni cœlorum abſque omni dubio ſunt quibus regnum cœlorum apperitur & clauditur. Apperiri

riri autem & claudi regnum cœlorũ prædicatione Euangelij omnibus pijs in confeſſo eſt qui credunt uerbis Christi qui ait Marc: ult: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra, euntes ergo, docete omnes gentes. Et Iohan: ult: Sicut miſit me pater & ego mitto uos, & cùm hæc dixiſſet inſufflauit in eos, & dixit. Quorumcunq; remiſeritis peccata, remittentur eis, & quorumcunq; retinueritis retenta ſunt. Quomodo aperiunt & claudunt? Remittendo & retinendo peccata. Quomodo remittunt & retinent peccata? Prædicando conuerſionem & remiſsionem peccatorum in nomine Chriſti. Miniſtri proinde Euangelij quantum in ſe eſt aperiunt regnum cœlorum & remittunt pecata nomine eius cuius legatione funguntur, quando prædicant Euangelium. Verum ſi auditores credunt prædicationi Euangelij apperitur eis regnum cælorum & remtittuntur

tur eis peccata, non à miniſtris ſed ab ipſo DOMINO, cuius nomine miniſtri annunciant remiſsionem peccatorum. At ſi auditores credere recuſent, dicũtur miniſtri claudere regnum cœlorum, & retinere peccata idq; propter euentum, non ex conſilio eorum quo uellent libenter omnes ſuos auditores credere Euangelio & ſaluari.

Hæc poteſtas Chriſti miniſtris Euangelij concredita rectiſsimè & aptiſsimè ſymbolo clauium ſignificatur. Nam ut coſtitutis œconomis in familia traduntur claues, ut adminiſtrent DOMINVM, aperiant & claudant, non pro ſuo ſed pro patrisfamilias arbitrio: Ita miniſtris Euangelij data eſt poteſtas aperiendi & claudendi regnum cœlorum iuxta mandatum & præſcriptum patri familias Chriſti. Sunt enim œconomi, Non patresfamilias non DOMINI, ſed ſerui, atq; ideo debent ex præſcripto Dominorum omnia adminiſtrare. Atq;

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

hanc ob cauſam paulus miniſtros E-
uangelij œconomos myſteriorũ Dei
appellat, in quibus hoc ſolum requi-
ritur, ut ſint fideles. Breuiter ſumma
huc redit. Claues Eccleſiæ ſunt uer-
bum & fides. Vt enim Prædicatio
uerbi Dei de remiſsione peccatorum
impetranda per Chriſtum una cla-
uis eſt ad apperiendum & clauden-
dum regnum cœlorum, (Hæc una
clauis duplicem uſum habet. Vnum
ex ſua natura quæ eſt apperire regnũ
cœlorum. Alterum ex culpa auditorũ
quæ eſt claudere regnum cœlorum,
atq; ideo Chriſtus ipſe alijs quidem
eſt odor mortis in mortem alijs ue-
ro odor uitæ in uitam. Verùm ut o-
dor uitæ eſt ſua natura, ita odor
mortis homminum uicio qui Euange-
lio credere nolunt. Eſt proinde reip-
ſa una clauis, ſed duplex uſu.) Ita qui
credit Euangelio per efficaciam Spiri-
tus Sancti adiungit fidem quæ eſt ue-
luti altera clauis regni cœlorum. His
duabus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

duabus clauibus recluditur regnum cœlorum, & impetratur condonatio peccatorum. Porro ut Chriſtus. Petrus, Philippus, Iohannes, Paulus & cœteri Apoſtoli, nunc multis ſimul, nunc uni ſeorſum accommodarũt hãc clauem: Ita pij miniſtri uerbi & publicè & priuatim hanc poteſtatem uſurpare poſſunt apperiendi & claudendi regnum cœlorum, hoc eſt ligandi & ſoluendi peccata. Vt enim ligatio hæc, eſt hominis non credentis Euangelio, ſed ſeruientis peccato & Diabolo adiudicatio ad mortem, & damnationem niſi fiat conuerſio: Ita ſolutio eſt hominis credentis Euangelio, liberatio á triſtiſsima ſeruitute peccati & Diaboli, & donatio exoptatiſſimæ libertatis in Chriſto Ieſu: ut iam liber à morte & damnatione ſeruiat Deo per iuſticiam in omni æternitate beatus. Hinc patet, & quàm ſit ſublimis hæc poteſtas, & quòd non ſit alligata hominibus: ut Papa putat, ſed

miniſterio uerbi, & quòd huic poteſtati ordinarium regimen Eccleſiæ ſubijciatur, quatenus Eccleſia doctrina, ſacramentis, cæremonijs & diſciplina regatur.

Poteſtas iuriſdictionis etſi maxima ex parte à poteſtate clauium dependet, tamen quia requirit deliberationem & conſultationẽ propter cauſarum, quæ offeruntur, circumſtantias uarias, quæ uniuerſalibus regulis comprehendi non poſſunt, eam à priori quæ ordinaria eſt diſtinguo. Eſt autem hæc poteſtas quam iuriſdictionis appello in tribus poſita, uidelicet in ueræ doctrinæ approbatione & Eccleſiaſticæ diſciplinæ moderatione. Quòd autem Eccleſia chatolica, & eius membra ſingula habent poteſtatem cognoſcendi & approbandi doctrinam manifeſtum eſt. Nam & Chriſtus inuitat ad ſe omnes ut à ſe diſcant, & Apoſtoli mittunt ut doceant, & DEVS requirit ſeriò noticiam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſui uerbi, ſine qua ſalus contingere nequit. Sacrilegi proinde ſunt Papiſtæ qui laicos arcent à lectione ſacrorum librorum, & interdicunt ne ſacra biblia uulgò noto idiomate excudantur, & legantur: qua in re prófecto declarant ſe crudeliſsimos hoſtes eſſe ſalutis hominum, quibus merito lamentabile illud epiphthegma terrorem incutere deberet quod eſt. lucæ 11. Væ uobis legiſperitis qui ſuſtuliſtis clauē ſcientiæ, ipſi non introiſtis, & eos qui introibant prohibuiſtis. Hæc obiurgatio pertinet ad omnes omnium tēporum Phariſæos, qui ſibi docendi ius uendicant, ſed interim ueram uiā ad Chriſtum corrumpendo doctrinam intercludunt ex mera malicia & odio planè Diabolico.

Secunda pars iuriſdictionis Eccleſiæ eſt poteſtas improbandi & reijciendi falſam & erroneam doctrinam tanquám inuentum dæmoniorum. Ideo Chriſtus ait Math. 6. Cauete

à falſis

à falſis Prophetis. & Lucæ 12. Caue-
te à fermento Phariſæorum. & Pau-
lus ad Galat: 1: Si quis aliud Euan-
gelium docuerit anathema ſit. Nec pa-
trocinatur Papiſtis, ut illi autumant
dictum DOMINI. Super chatedram
Moſis ſedent ſcribæ & Phariſæi, om-
nia igitur quæcunq; iuſſerint uos fa-
cere, facite. Nam alibi idem DOMI-
NVS ait de ijſdem Phariſæis. Sinite
illos, quia cœci ſunt duces cœcorum
ex quo duo concludam. Vnum quòd
audiendi ſint, quatenus ſuper cathe-
dram Moſis ſedeant, hoc eſt, quate-
nus doctrinam Moſis incorruptam
adferant. Alterum quòd omnia dicta
quibus mandatur nobis obedientia er-
ga præpoſitos & doctores Eccleſiæ
implicitam habeãt conditionem, ui-
delicet quòd ſit illis obediendum,
modò ea præcipiunt quæ DOMI-
NVS illis cõmendauerat, id eſt, au-
diendi ſunt modò DOMINVS per
eos loquatur, & non antiquus ille ſer-

pens

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ens qui noſtros primos parentes
duxit. Hoc ipſum uult & dictum
OMINI Math: 10. Qui uos audit
: mea uerba ſonantes.) me audit.

Tertia pars iuriſdictionis eſt
iſciplina quæ eſt pædagogia qua ho-
ines in Eccleſiam Dei recepti re-
untur & cohercentur, atq; adeò ad
ietatem, iuſticiam, modeſtiam & ad
ias uirtutes aſſuefiunt, ne quid com-
ittatur Chriſtiana profeſsione in-
gnum. ſeu, ut breuius dicam. Di-
iplina quam nũc παιδείαν nunc παι
υσιν uocant eſt uitæ morumq; in-
tutio & aſſuefactio ad pietatem, ho-
ſtatem & innocentiam, cùm inte-
or tũ exterior. Interior mentis, affe-
uũ, & uolũtatis eſt. Exterîor Linguã
ſtus, & facta gubernat. Sunt autẽ
æ partes huius diſciplinæ. Videlicet
rectio & correctio. Directio eſt
æ in recta uia homines regit, du-
tq;. Atq; hæc directio fieri debet ad
gulam uerbi diuini: Ad leges piorũ
ubernatorum. Ad Laudabilia exem-
pla.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

pla. Regula diuini uerbi, quid fugiendum, quidq; expetendum ſit & agendum docet. Hanc regulam proponit catechesis puerorum quæ multis concionibus Prophetarum & Apoſtolorum fuſius explicatur. Leges piorum gubernatorum accommodant regulã, prout maximè expedire uidetur, iuxta ætatũ diſcrimina & uocationũ. Vnde alij canones de cleri, alij de populi disciplina ſcripti ſũt. Laudabilia exẽpla ſũt ueluti pictæ regulæ legũ. Nã quod regula diuini uerbi & leges deſcribũt atq; menti offerunt, hoc in exẽplis illuſtribus quodãmodo ſubijcitur oculis, quarè Chriſtus ait. Exemplum dedi uobis. Et Paulus. Imitatores Dei eſtote quemadmodum filij chariſsimi, & ambulate in dilectione. Hæc ergo perfectiſsima docendi ratio eſt, cùm id quod regulis traditur in exemplis monſtratur, quarè Laudandi ſunt qui ita uiuunt ut docent, modò rectè & docent ut uiuunt. Ita enim

nim Euſebius laudaturus Origenẽ icebat. Hic eſt qui uiuit ut loquiur, et loquitur ut uiuit.

Correctio eſt quæ aberrantes à ia in rectam uiam reuocat, fit auem hæc correctio indicatoine, exortatione, obiurgatione, comminaione, et pœnis. Non quòd hæc mnia in omni correcttione adhieantur. Sed ut is qui aberrauit ffectus eſt. Si enim indicatione eroris et exhortatione emendatur, on erit opus alijs remedijs. Veùm hic prudentes morum cenſores abunt operam ut in omni correctine eluceat paternus animus, & on crudelis ſeueritas. Nam ut llè amorem erga correctores auget, ita hæc odium & contumaciã arit, ut Ambroſius ait. Qui cruleliter caſtigatur uel increpatur, ec increpationem ſuſcipit nec ſaluem. Verùm ſi quis nec indicatione rroris & exhortatione, nec obiurga-

tione

tione, aut comminatione emendari poteſt, aſperiora; remedia tentanda ſunt, hoc eſt, pœna iuxta doctrinam Euangelij explorandum eſt, an reuocari poſsit in uiam qui aberrauit. Pœna autem hæc duplex eſt, uidelicet excommunicationis in flagitioſè uiuentes, & anathematis in pertinaces hæreticos. Sed de excommunicatione primo loco dicamus, quæ cùm adhiberi poteſt ad ædificationem prudẽter, & grauiter cum ſumma commiſeratione exercenda eſt, ſententia prius in reum contumacem lata á gubernatoribus diſciplinæ. Verumhic ſingularis cautio adhibenda eſt, ne ita euellas zyzania ut ſimul & triticũ deſtruas, Poteſt autem hoc caueri ſi conſiderentur fines excommunicationis, qui ſunt tres. Primus ne cum Dei contumelia inter Chriſtianos feratur qui turpem & flagitioſam uitam degit. Secundus ne aſsidua malorum conſuetudine boni etiam corrumpantur,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ur modicum enim fermentum totã
maſſam corrumpit. Tertius, ut lap-
us pudore ſuffuſus tandem reſipiſcat
& reconcilietur Eccleſiæ. Hi tres fi-
es ædificationem Eccleſiæ ſibi pro-
oſitam habent & unionem, quare di-
genter uidendum eſt quando excõ-
unicatio ædificat, & quando non æ-
ificat. Nam ſi deſtruit magis quâm
dificat omnino ab ea abſtinendum
ſt. Vnde Auguſtinus Loquens de
xcommunicationis remedio ait: Fiat
oc ubi periculum ſchiſmatis nullum
ſt, eradicanda ſunt zyzania modo
iticum una non euellatur. Plura de
xcommunicatione & receptione lap-
fratris in Eccleſiam legantur in
bello de Paſtore & in Enchiridio.

Anathema tantum exercendum
ſt in hæreticos pertinaces, hoc eſt,
orruptores Euangelij qui aliquoties
dmoniti pertinaciter defendunt ſuos
rrores, nec uolunt reſipiſcere. Hi
nim αὐτοκατάκριτοι ſunt, ut Paulus

loquitur à corpore Chriſti id eſt Eccle-
ſia prorſus abſcindēdi ſunt, ne plu-
res illorum contagione inficiantur,
atq; ita paulatim deſtruatur regnum
Chriſti. Quòd autem hæc pœna in
hæreticos exerceri poſsit & debeat,
confirmat primùm Pauli conduplica-
ta teſtificatio ad Gal: 1. Etiamſi nos
aut Angelus de cœlo Euangelizet
uobis præter id quod Euagelzauimus
uobis anathema ſit, ut antea diximus,
etiam nunc iterū dico. Si quis uobis
Euangelizet præter id quod accepiſtis
anathema ſit. Deinde preceptū Pau-
li eodem pertinet. Hæreticum homi-
nem poſt unam atq; alteram admoni-
tionem deuita, ſciens quod euerſus
ſit qui huiuſmodi eſt, & peccet ut qui
ſuopte iudicio ſit condemnatus. Huc
& illud Iohannis in ſecunda pertinet.
Si quis uenit ad uos, & hanc doctri-
nam non adfert, nolite recipere eum
in domum, nec aue ei dixeritis. Huc
& exempla patrum pertinent qui Ar-
rium,

ium, Sabellium, Manem & alios a-
athemate percuſſerunt. Vt autem
æc pæna grauiſsima rectè adhibeatur
auendudum eſt imprimis ne temerè
& ex affectibus re non prius exactiſ-
mè examinata & cognita exerceatur
n innocentes, quod cùm fit non tam
gat eos qui innocenter feriuntur,
uám eos qui iniuſtè anathemata
xercent. Nam cùm Deus ſoluit
uod homo ligat, non eſt pertimeſcē-
a hominis temeritas. Siquidem &
hriſtus prædixit fore, ut Phariſæi
xcluderent docentes Euangelium:
uemadmodum Papa Antichriſtus
odie facit. Is enim non eiaculatur
uum fulmen anathematis in hære-
cos, ſed in eos qui ſyncerè Prophe-
ca & Apoſtolica ſcripta tuentur: In
os qui ſolo ſanguine Chriſti docent
ominum peccata expiari: In eos qui
on inuocant ſanctos. In eos qui nu-
amenta Papæ omnia non recipiunt.
Breuiter in eos qui Papam loco Dei

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

non adorant, id eſt, in eos qui nō præferūt traditi ones papales mādatis Dei Non ſunt proinde magis metuēdi anathematiſmi Papales quàm ſi amator aliquis turpis omnes ſuas ueteres amicas & adulteras anathemate ferire uellet, quæ, iam contempto meretricio amore, & adulterinis cōplexibus ſpretis, honeſtis oblectantur nuptijs.

Cum poteſtate coniuncta eſt autoritas quam tertiam iuſti ſtatus Ecclesiæ partem feci. Huic ſubijciunt duas res, uidelicet traditionem, & interpretationem ſcripturæ. Traditio Papiſtis ſignificat leges, quas papæ, Epiſcopi, & prælati Eccleſiæ præter uerbum Dei, ſæpe etiam contra uerbum Dei, obtrudunt. Vt autem hanc ſuam autoritatem ſtabilire & munire uideātur uerbo Dei, adducunt & dictum Pauli & exemplum Apoſtolorū. dictum Pauli hoc eſt 2: Teſſal: 2: Tenete traditiones quas didiciſtis, uel per ſermonē uel per Epiſtolā noſtrā.

Exem-

Exemplum Apoſtorū adducunt qui præcipiunt gentibus, ut abſtineant ab idolothytis, ſuffocato & ſanguine. Hinc duo colligunt Papiſtæ. Vnum quôd habeant autoritatem condendi traditiones quas uolunt, quòd Populus debeat ipſis obedientiam. Quid autem his ſit reſpondendum apparebit, cùm ex declaratione uocabuli traditionis, tum ex diſtinctione rituum. Dicamus igitur primum de uſu uocabuli traditionis. Nam Apoſtolis & ſanctis patribus longè alius uſus huius uocabuli fuit, quâm Papiſtis, quemadmodum ex collatione ſcripturarum clarum faciemus. Paulus 1. Corinth. 15. Tradidi, inquit, uobis inprimis quod & accepi, quód Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris ſecundū ſcripturas, & 1. Corinth: 11. Ego enim accepi à DOMINO quód & tradidit uobis quód Ieſus Chriſtus in ea nocte qua traditus eſt, accepit Panē. Et: Math 15. Cur diſcipuli tui tranſ-

grediuntur traditiones ſeniorum? ex his teſtimonijs triplicem eſſe traditionem concludo. Primam doctrinæ: mediam diuinarum cæremoniarum: Vltimam rituum humanorum. Traditio doctrinæ eſt legis & Euangelij, & illorum quæ cum illis coniuncta ſunt. Hæc quia mandatum Dei habet, ab hominibus mutari non debet. Traditio cæremoniarum diuinarum eſt Baptiſmi & cœnæ Dominicæ in nouo Teſtamento, quæ ſimiliter autoritate Chriſti nititur, quarê & illa immuttabilis: Traditio rituum humanorum continet canones uarios cùm de cæremonijs, tum de diſciplina cleri & populi. Hæc mutari poteſt pro commodo Eccleſiæ, & iudicio gubernatorum. Irenæus libro 3. ſæpe traditionis uocabulo utitur pro doctrina quam Apoſtoli acceptã à DOMINO tradiderunt auditoribus ſuis, & uocat idem autor ſymbolum Apoſtolicum traditionem Apoſtolorum.

Iam

Iam autem cùm iuxta doctrinam Pauli Eccleſia habeat autoritatem ordinãdi ritus qui faciunt ad ædificationem, ita enim ait. Nobis data eſt poteſtas ad ædificationem. Item omnia fiant κατά τάξιν καὶ ἐυσχημώνως id eſt, ordinatè & decorè, poſſũt pij gubernatores ordinare ritus decori & ordinis cauſa, Decori quidem finis duplex erit. Vnus ut excitemur iſtis adminiculis ad pietatem. Alter ut modeſtia & grauitas in pietatis tractatione eluceat. Ordinis uero triplex erit finis. Primus ut præſidentes & præcones Euangelij habeant certam agendi regulam. Secundus ut auditores aſſuefiant ad obedientiam & diſciplinam. Tertins ut benè compoſito Eccleſiæ ſtatu, paci & concordiæ cõſulatur. debet etiam populus in hac re gubernatoribus Eccleſiarum obedientiam, ſed cum certis exceptionibus. Plura enim in traditionibus humanis cauenda ſunt. 1. Ne pugnent

traditiones cum analogia fidei, neue abducant à Chriſto, quales ſunt ritus plæriq; Papales, ut de inuocatione ſanctorum, de prophanatione miſſarum, de nundinis indulgentiarum, de circumgeſtatione & adoratione panis, de luſtrali aqua, de roſarijs, de conſecrationibus uarijs, de nugamento purgatorij & infinitis alijs nugis & impoſturis Diabolicis. In his excuſat pios ſuperioris autoritas, quæ iubet ut fugiamus idola. 2. Ne præferantur doctrinæ cœleſti & ritibus diuinis, quemadmodum & olim à Phariſæis factum eſt, ut habetur Marc: 7. Irritum facitis mandatum Dei ut traditiones ueſtras ſeruetis, & hodie fit manifeſtè à Papiſtis. Sicuti clariſsimè in pœnis appaert, quibus tranſgreſſores mandati Dei & traditionum papalium puniuntur. Sciatur itaq; quod ut diuinæ traditiones nos obl gant mandato Dei ad perpetuam obedientiam: Ita humanæ traditiones

nes cedant libertati Chriſtianæ extra caſum ſcandali. 3. Ne ad ſalutem putentur neceſſariæ, neue pro cultu Dei habeantur per ſe, & ex opere operato, ut loquntur. 4. Ne ſub adiaphorias prætextu uenenum propinent. Nam, ut ſunt Papiſtæ uafri, ea quæ ſpecioſa uidentur, amplificant, & celant hamum lethiferum ſub eſca mellita. Clamitant nonnulli ex Papiſtis ſuam miſſam, nec mandatam nec prohibitam eſſe uerbo Dei, Ideoq; liberam & piè à ſanctis patribus inſtitutam in memoriam ſacrificij Chriſti. Verum ſub iſta eumorphia uerborũ tanquàm ſub ueſte quadam, idolum abominandum tegunt, de quo ſuo loco dicemus. Proinde prudenter uidendum eſt, quando uera decori & ordinis ratio habeatur ad ædificationem.

Interpretatio ſcripturæ, quam autoritati ſubijciunt, cùm ſit donum Dei liberrimum ut quod conferat

DOMINVS cui uult, non poteſt humana autoritate certo hominum ordini alligari. Quemadmodũ enim Deus olim non contulit tantum ordinarijs epiſcopis uaticinandi ſpiritum imo pauciſsimi illorum eo dono erãt ornati, nec tribui Leuiticæ, uerûm multos in alijs tribubus uatidico ſpiritu claros fecit: Ita filius Dei non uult hoc donum ordinariæ ſucceſſioni alligatum eſſe, ſed illud confert quibus uult. In caſtris Hebræorum nunciatum eſt quod Heldad & Medad uaticinarentnr, hoc cùm ægreferret Ioſua ſeruus Moſis, rogauit DOMINVM ſuum ut hoc prohiberet. Sed quid Moſes? Quid, inquit, æmularis pro me? Quis tribuet, ut omnis Populus Dei prophetet, & det eis Deus ſpiritum ſuum? Donum proinde Dei peculiare eſt ſpiritus Prophetiæ, & interpretatio uerbi diuini. Hoc donum confert Deus nunc immediatè, nunc mediatè. Cum hoc donum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

num immediatè Largitur inter miraſcula cenſendum eſt. Cum autem meſdiatè ordinarium donum Dei eſt quod confert piè inuocantibus, & laſborantibus, & auget in ijs qui illo in gloriam Dei rectè utuntur. Verum hic tria obſeruanda ſunt. Primum quòd tametſi hoc donum ſæpe conferatur multis, nemo tamen ſibi autoritatem ſumat docendi in Eccleſia ſine uocatione legitima. Nihil enim fœliciter cedit, ubi homines ſine uocatione legitima irrumpunt in munus docendi, & currunt nemine uocante. Quod ſi quidam hodie factioſi cogitarent, minus eſſet turbarum in Eccleſia Dei. Secundum, quod penes totam Eccleſiam & ſingula eius membra ſit autoritas, ut ſupra quoque meminimi, probandi ſpiritus. Ita enim ait Apoſtolus. Probate ſpiritus num á Deo ſint. Tertium, quòd non omnia dicta interpretum ſint eiuſdem ponderis. Nam alia interpretum dicta ſunt

proba-

probabilia, alia demonſtrata, alia cum principijs pugnãtia. Probabilia propter autoritatem eorum qui ea pronunciarunt, tantiſper retineri poſſũt, donec trahantur in malam conſequẽtiam. Quod cùm ſit autoritas humana non debet nos cogere ut diſcedamus à manifeſta ueritate. Demonſtrata, hoc eſt, quæ euidentiſsimè colliguntur & demonſtrantur ex uerbo Dei, non ſecus recipienda ſunt quàm quæ Deus ore ſuo pronũciauit. Nam eorum ueritas ex uerbo Dei pendet. Huiuſmodi ſunt ſymbolum Apoſtolicũ, Nicenũ, Ambroſianũ, Athanaſianum & multa alia. Pugnãtia cum principijs non ſecus fugienda ſunt, quàm uox ſerpentis, qua decepti ſũt primi parentes noſtri. Huius generis ſunt plurimorum hæreticorũ dicta, & plurima papalium decreta & placita. Hæc ut deteſtemur tanquàm anathemata, diuina autoritate cõpellimur: modò ſerio uobis pietas ſit cordi.

Hacte-

Hactenus de partibus iuſti ſtatus
ccleſiæ, cuius externas notas, quæ
ub hiſce tribus partibus clauduntur
cto numerat Lutherus in libello
ui titulum fecit de Conſilijs. Harum
rima eſt uox incorrupta de filio Dei,
ne cuius noticia Eccleſia uera nullo
nodo uel exiſtere uel agnoſci poteſt.
ecunda uerus uſus Baptiſmi, qui eſt
eluti ianua per quam homines uiſi-
liter introducuntur in familiã Dei.
ertia, legittimus uſus cœnæ Do-
inicæ iuxta inſtitutionem Chriſti.
Quarta, uſus clauium iuxta ordina-
onem Chriſti per quem Eccleſia ſuã
xerit poteſtatem: Cùm uel predica-
one credentes in regnum cœlo-
m recipit: Vel diſciplina filios im-
origeros caſtigat: Vel etiam reſipi-
entes rurſus in gratiam recipit.
Quinta, ius uocandi miniſtros & con-
crandi per impoſitionem manuum
ui nobis ut miniſtri impertiunt
erbum, Baptiſmum, cœnam, & ab-
ſolutio-

ſolutionem. Sexta, publica oratio, gratiarum actio, & celebratio Dei in cœtu ſanctorum. Septima, Crux, hàc enim nota tanquam teſſara quadã ideo uult DOMINVS notari ſuos, ut fiant conformes imagini filij eius. Nam quos decreuit olim glorificare eos cruce præparat iuxta illud Rom: 8. Si cũ eo patimur, cum illo quoq; glorificabimur. Octaua multa officia charitatis inter domeſticos Eccleſiæ, quibus declarant ſe eodem ſpiritu Chriſti duci & in eandem tendere Patriam.

Turbatus Eccleſiæ ſtatus, eſt ubi uel confunduntur & commiſcentur officia ciuilium & Eccleſiaſticorum gubernatorũ. Vel præſidentes ſumũt ſibi imperium in clerum DOMINI contra interdictum Petri: Vel concordia ſchiſmatis uiolatur: Vel Eccleſia hæreſibus tanquàm tempeſtatibus concutitur: uel laxatur diſciplina, & impeditur: uel propter potentiam

pecca-

eccantium, uel propter ignauiam
timorem gubernatorum diſcipli-
æ. Hic piorum eſt deflere Eccleſiæ
ulnera, agnoſcere communem infir-
nitatem & peccata, ac petere mitiga-
onem pœnarum à Deo ardentiſsi-
nis precibus, ut ipſe reprimat furo-
es diabolorum & hominum qui Ec-
eſiæ Dei inſidiantur, ut eã uel pror-
us opprimant uel ſaltem turbent.
onſolentur etiam ſe exemplis ſan-
torum multorum qui ſimilem fortu-
am experti ſunt. Sciant DEVM
ermittere huiuſmodi turbas excitari
probentur electi, tanquam igni
uodam, ut Petrus loquitur. Intuean-
ur hiſtoriam Eccleſiæ omnium tem-
orum. Nam ut Sathanas noſtoris pri-
nis parentibus in Paradiſo: Ita in
ccleſia ſemper pijs inſidiatur,
xcitat ſcandala & horribiles confu-
ones, atq; perſecutiones. Eſt enim
nplacabile bellum inter regnũ Chri-
i & regnum Diaboli iuxta dictum.

Inimici-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Inimicitias ponam inter te & mulie-
rem, & ſemen tuum, & ſemen illius,
ipſum conteret caput tuum, & tu in-
ſidiaberis calcaneo eius. Nec audiã-
tur Anabaptiſtæ & Staphylus qui ne-
gant Eccleſiam ueram eſſe in qua ſũt
hæreſes & ſchiſmata & mores pugnã-
tes cum Euangelio. Nam & Paulus
manifeſtè eorum uanitatem oſtendit
qui Eccleſiam Corinthiacam ſanctam
appellant: In cuius tamen externo
cœtu fuerunt hæreſes horribiles,
ſchismata nocentiſsima, & multa
mortua membra. Et Chriſtus ipſe Ec-
cleſiam confert ſagenæ in mari miſſæ
in qua & mali & boni piſces capiun-
tur. Item agro in quo & triticum &
zizania proueniunt. Nec Iudas fur &
proditor impediuit, quò minus eſſet
Eccleſia Apoſtolorum cœtus.

Exilium Eccleſiæ eſt cùm pij uel
ſunt, & uiuunt ubi publica Chriſtia-
niſmi confeſsio non admittitur: Vel
uiolenter abducuntur in ea loca, ubi
Chriſti

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Chriſti nomen inuiſum eſt. Hoc exi-
liũ etſi triſtiſsima res eſt, tamen cùm
cogitatur illa interna ſocietas cum tri-
nitate & cum omnibus ſanctis mira-
bilem conſolationem percipiunt pij:
Quibus tametſi aſperrimum uidetur
non conuerſarij cum ſanctis & cum
illis Communicare in Sacramentis,
& cõmunibus precibus: Tamen huic
triſtiſsimo uulneri opponunt læticiam
ſpiritus, qua exultant & ſe erigunt
in aduentum filij Dei, quem expectãt
redemptorem & conſumatorem ſalu-
tis. Deinde ut in huiuſmodi exilio poſ-
ſunt ſancti exemplo Ioſeph & Danie-
lis obire munia ciuilia, gerere magi-
ſtratum & ſeruire prophanis homini-
bus: Ita eorundem exemplo cauebunt
ne uel cultu ſuperſticioſo ſeſe pollu-
ant, uel impuritate prophanorum ho-
minum ſe contaminent, uel ulla arte
diabolica ſe faſcinari permittant, ut
ita faſcinati in laqueos diaboli incidãt.
Tres ſocij Danielis regi tyranno &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

prophano ſeruiũt, illicꝙ in rebus politicis obtemperant: Sed cùm iubentur ſuperbi tyranni ſtatuam adorare, malunt in ardentem caminum conijci, quàm confeſsionem abijcere. Sic Daniel potius uoluit mitti in ſpecum leonum, quàm uel uno die inuocationem ueri Dei intermittere. Ante omnia petãt ardentibus precibus fidei robor, & conſtantiam, ſciantquè in quouis exilio uel duriſsimo, nullum eſſe aſylum tutius & firmius quâm nomẽ DOMINI, id eſt ſeriam Dei inuocatioem. Ita enim Solomon ait. Turris fortiſsima Nomen DOMINI, ad hanc confugiet iuſtus, & ſaluabitur.

Porro quia pſalmiſta hoc loco altarium mentionem facit, ubi Deus pios quaſi pullos excludit & fouet & altaria deſtinantur ſacrificijs uolo huc adijcere nonnulla de ſacrificijs, idꝙ potiſsimum propter Papiſtas qui ex hoc loco pſalmi patrocinium quærũt ſuis miſſaticis aris, quas pij ſciunt nõ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſſe aliud quàm diabolicam propha-
nationem ſacrificij unius Chriſti, qui
unico ſuo ſacrificio ſemel peracto, ſan-
ctos in æternam conſummauit. Vt au-
tem diſtinctius de ſacrificijs dicamus.
Primùm de ſacrificijs Iudæorum. Se-
cundò de ſacrificijs prophanarum gē-
tium. Tertio de idolo papiſtico, hoc
eſt miſſa quam ſacrificium eſſe defi-
niunt. Quarto & ultimo de Chriſtia-
norum ſacrificijs dicam.

DE SACRIFICIIS IV-
dæorum.

Iudæi ex mandato Dei duo habue-
runt altaria in ſancta ciuitate Ieruſalem
nec licuit illis alibi, quam Ieruſalem
habere ulla altaria, horum unum
fuit uictimarum, id eſt, holocauſto-
rum & hoſtiarum, & uocabatur alta-
re holocauſti. Alterum thymiamatis
ſeu ſuffitus, & uocabatur altare in-
cenſi. Vtrumque altare adumbrabat
Chriſtum. Nam ut altare holocauſti

 adumbra-

adumbrabat Chriſtum ut expiatorem peccati: Ita altare incenſi figurabat eundem Chriſtum, ut precatorem & interceſſorem. Nam thymiama ſymbolum fuit precationis. Vel, Dauide teſte, qui ait Pſalmo 139. Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo. Eleuatio manuum mearum tanquam ſacrificium ueſpertinum. Cùm enim Dauid uir ſanctus pulſus in exilium non poterat intereſſe ſacrificijs quæ fiebant Ieruſolymis loco thymiamatis dedicat Deo ſanctas preces, quæ ideo thymiamatis ſymbolo ſignificantur, quia preces non ualent, niſi mentis pio affectu ſurſum leuantur, ſed omiſsis altaribus, de ſacrificijs Iudæorum dicamus, idq; hoc ordine. Primum definitionem trademus. Deinde cauſas enumerabimus. Tum genera præcipua notabimus. Poſtremo loco nonnulla, ſed generatim de ſymbolica ratione aſſcribemus.

Definitio

Definitio hæc ſit. Sacrificia Iu-
dæorum fuerunt ritus diuinitus or-
dinati offerendi Deo donaria & ui-
ctimas: Idquè uel ad placandum of-
fenſum DEVM, uel ad teſtificandum
cultum & religionem. Et hæc non pla-
cebant per ſe ex opere operato, ut
uocant, ſed propter fidem offerenti-
um, & cogitationem ſpiritualis ſigni-
ficationis. Quod autem iſti ritus fue-
rint diuinitus ordinati, probat aper-
tum mandatum Dei ſæpiſsimè repe-
titum in Exodo & Leuitico, & teſti-
monia quibus Deus teſtatus eſt ſe
acceptare hunc cultum. Etſi autem
ante Moſen non extat mandatum
Dei apertum de ſacrificijs, tamen
fuiſſe Deo accepta à pijs facta teſtan-
tur piorum exempla, unde colligere
promptiſsimum eſt fuiſſe præcepta,
etſi non manifeſto uerbo proditũ eſt.
Deinde acceptatio diuina confirmat
iſtos ritus habuiſſe DEVM autorẽ,
non permittendo, ſed præcipiendo.

Nam quater igni cœlitus delapſo acceſa fuerunt ſanctorum ſacrificia, quod ſanè euidentiſsimum teſtimonium fuit approbationis diuinæ. Quód autẽ non placebãt iſta ſacrificia per ſe, facilè intelligi poteſt (Quis enim ſanæ mentis exiſtimabit DEVM cæde, ſanguine & nidore animalium incenſorum placari, ſed ex fide offerentium & propter cogitationem ſpiritualis ſignificationis) teſtantur multa Prophetarum dicta. Dauid Pſalmo 51. Quoniam non uis ſacrificium, nec dabo, holocauſtum tibi non placet, & alibi. Holocauſtum & ſacriſicium pro peccato non poſtulaſti. Et rurſus. Audi popule & loquar Iſrael, & teſtificabor aduerſus te: Iehouah Deus tuus ego ſum. Non ſuper ſacrificia tua arguam te, nec ſuper holocauſta tua quòd non fuerunt coram me ſemper. Non accipiam de domo tua iuuencũ. & de ſeptis tuis hircos. Eſaias quoq; ait. Viuo ego dicit DOMINVS, quòd

quòd de ſacrificijs & holocauſtis non mandaui patribus ueſtris, ex quo die eduxi eos de terra Ægypti & uſq; in hunc diem. Nunquid præcepi patribus ueſtris exeuntibus ex Ægypto, ut offerrent mihi holocauſta atq; ſacrificium? Idem, audite uerbum DOMINI principes Sodomæ, Auribus percipè legem Dei ueſtri populus Hemorrhæorum, quorſum mihi offertis multitudinem ueſtrarũ uictimarum dicit DOMINVS, ſatur ſum. Holocauſta arietum & adipem bubulorum, ſanguinem uitluorum, agnorum, & hircorum nolui, Cùm in conſpectum meum ueneretis, quis hæc de manu ueſtra requiſiuit? Vt ſi atria mea conculcaretis, ne pergatis ſimilarum ſacrificia offerre. Suffitus abominatio mihi eſt. Hæc Dauidis & Eſaiæ dicta uidentur pugnare cum mandato, quod toties in Leuitico occurrit, atque adeò totum Aaronicum ſacerdocium cum altaribus damnare. Vt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

autem has antilogias conciliemus, tria teſtimonia & duo exempla ex ſcripturis in medium adducemus, quæ omnem antilogiam manifeſtè tollent. Solomon prouerb: 15. ſic ait. Sacrificium impiorum eſt abominatio DOMINO. Dauid pſalmo 40. dixit impio. Quid tibi ut enarres ſtatuta mea & aſſumas pactum meum in os tuum. tu uero odiſti diſciplinam & proiecisti uerba mea poſt te. Et Eſaias poſt reprehenſas uictimas ſui populi ſubiungit. Lauamini, mundi eſtote. Auferte maliciam operum ueſtrorum, deſinite mala facere, diſcite benè facere, quærite iudiciun, dirigite oppreſſum, iudicate pupillo, & iudicate uiduæ. Hæc teſtimonia clariſsimè oſtendunt reprobatas fuiſſe iſtius populi uictimas propter immundiciem cordis, & iniuſticiam aduerſus homines. ſeu propter peruerſam fiduciam & ſceleratam uitam. Vt enim hypocritæ ſacrificia ſua coram Deo in com-

compenſationem offerebant: Ita fla-
gitioſi putabant ſe ſanctificari ſuis
immolationibus, tametſi nullo ſenſu
ſuorum peccatorum tangebantur.
Cùm igitur Deus iuſſerrit offerri ſa-
crificia, ut eſſent pietatis exercitia,
oportuit ſanè offerentes Pœnitentiã
& fidem adferre, ſine quibus non mi-
rum eſt ſacrificia abominationes ap-
pellari. Cain & Abel offerunt ſacri-
ficia, ſed Deus reſpexit ad Abel &
munera eius, id eſt ſacrificia: Ad Ca-
in uerò non reſpexit. Quaré ita?
Quia Abel fidem in Meſsiam, quem
adumbrabat ſacrificium ipſius attulit.
Vnde & obedientia ipſius in ſacrifi-
cando placuit. Cain uero fide uacuus
& fretus ſui operis dignitate ſacrifi-
cauit. Quarè non mirum eſt, DE-
VM ad ipſius oblationem non reſpe-
xiſſe. Summa huc redit. Quod ſacri-
ficium fide conditum placuit ut ping-
ue gratumq; ſine uerò fide ut ſiccum
& ingratum diſplicuit. Verùm om

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

nium clariſsimè Dauid Pſal: 51. docet, quandò ſacrificia uictimarum placent. Ita enim ait. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Huc mox ſubiungens. Tunc accepta bis ſacrificia iuſticiæ, oblationem & holocauſta, tunc imponent ſuper altare tuum uitulos. Hoc ſit ergo omnis boni operis principium ut proficiſcatur ex corde fide purificato, ſine quo omne opus quantumuis in ſpeciem ſanctiſsimum abominatio eſt coram Deo. Hæc copioſius dixi propter quoſdam ex patribus, qui non ſatis rectè intellectis Dauidis & Eſaiæ uerbis Porphirio conſentiunt, qui impijſsime traduxit ſacrificia Iudæorum, quæ erant in uſu ſtante adhuc repub: Moſis. Verum ut patres excuſarent aliquo modo iſta ſacrificia iudaica, dixerunt DEVM nequaquàm ea præcepiſſe, ſed permiſiſſe tantum, ut eſſent ſolummodo impedimenta

ultus idololatrici in quem populus
ſraeliticus procliuis erat.

Iam cauſas ſacrificiorum iudai-
orum ordine uideamus quemadmo-
um à nobis ſecundo loco propoſi-
um eſt. Prima igitur cauſa occur-
it imperans, ut Deus ipſe qui cûm
t ſapientiſsimus non ſine ſapientiſsi-
no conſilio iſtum ſacrificandi ritum
nperauit & Ordinauit. Cui cum pul-
is & cinis ſe opponit, & obijcit mul-
ıs abſurditates, nos ſimus con-
enti ſapientiſsimo conſilio Dei quod
pponamus non ſolum ἀϑέῳ Porphi-
o, uerum etiam omnibus diabolis
 hominibus, qui audent ſtultæ ſuæ
ationis deliria opponere ſapientiæ
Dei. Sciamus uerum eſſe dictũ Pauli
ui ait, φρόνημα carnis inimicitia eſt ad-
erſus DEVM. Ex hac cauſa impe-
ante ſciebant, qui inter iudæos pij
uerunt, & ſacrificia ſua placere Deo,
ùm ex fide fierent in gloriam Dei
um uera meditatione ſpiritualis ſig-
nifica-

nificationis, & ſe obligatos eſſe ad obedientiam uſq; dum ueniret Chriſtus quem illorum adumbrabant ſacrificia, & qui ſuo ſacrificio unico & perfecto imponeret finem omnibus typicis ſacrificijs. Verùm cùm Iudæi hodie obijciunt nobis ſacrificia ſua non debere aboleri cum Deus ſit immutabilis: Reſpondeo manente decreti cauſſa & cõditione, manet Deus ſemper conſtans & immutabilis. Cauſa materialis ſacrificiorum Iudaicorum fuit uel fructus terræ uel animalia munda, quæ certis notis ab immundis diſtinguuntur in Leuitico. cautũ etiam erat ne uel fermentũ uel mel adhiberent ſacrificaturi, ſed ut omne ſacrificium ſale condirent. Voluit enim legiſlator Deus, ut & ipſum autorem omnium cum eorum quæ ex terris proueniunt, tum animalium quæ gignuntur agnoſcerent, & ab eo benedictionem peterent, & ad ipſius gloriam uſum omnium referrent.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

rrent. Formalis cauſſa fuit ipſe ſa-
ificandi modus, qui quoniam uarius
at longum foret illum hic proſequi.
Quare lectorem ad Leuiticum remit-
. Fines inſtitutorum ſacrificiorum
ere quatuor, quorum primus fuit
populus in idololatriã pronus ab
reuocaretur hiſce exercitijs. Se-
undus, ut populus Dei in unius Dei
ltu retineretur, & quotidianam ha-
ret exercendæ pietatis occaſionem.
ertius; ut populus haberet ty-
m futuri ſacrificij Chriſti. Quartus
ex cogitatione futuri ſacrificij
hriſti admonerentur Iudæi de gra-
tate ſuorum peccatorum quæ cum
n poterant expiari ſanguine hirco-
m & taurorum, ſcirent opus eſſe
l ueram expiationem peccati ſang-
ne immaculati agni, id eſt ſeminis
omiſsi, ſeu Meſsiæ qui ſolus opera
aboli peccatum, & mortem abolere
patrem offenſum placare nouit.
Deinde ut in hac cogitatione confu-

gerent

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

gerent ad miſericordiam Dei propoſitam in ſemine prædicto ac fide recũberent in idem ſemen, glorificantes DEVM, mente, corde uoluntate ac tota uita: qui ſua immenſa bonitate & ſapientiſsimo conſilio uoluit iſto modo humanum genus redimere. Sic affecti olim ſacrificarunt patres, Abel, Noë, Abraham, Iſaac, Iacob, Moſes, Dauid, Solomon, Elias, & alij multi qui DEVM uerè timuerũt. Hi enim ſciuerunt DEVM iſto externo opere per ſe non placari ſed fidẽ & animum reſpicere offerrentium. Verum alij ut hypocritæ & flagitioſi in iſto populo putarunt DEVM ſpectare externum opus, atq; iſto placari tanquàm expiatorio peccati, quare DOMINVS illorum ſacrificia & abominabilia & à ſe nunquâm requiſita teſtatur.

Tertio loco genera ueterum ſacrificiorum ſequuntur, quorum hæc prima & ſumma diuiſio eſt: Quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

iud dicebatur expiationis o'lah di-
tum & holocauſtum. Fiebat hoc pro
eccato quadam expiationis ſpecie.
Ion enim reuera expiabat peccatum,
d ſolummodo adumbrauit expiatio-
em futuram per unicum ſacrificium
hriſti, hoc totum eleuatum in altare
onſumebatur igni. quo facto, adum-
rabatur quòd Chriſtus ſacerdos &
oſtia deberet in aram crucis eleuari,
charitatis igni cremari pro pecca-
s noſtris. Aliud fuit teſtificationis
odah dictum, fiebat enim hoc uel
uſa ſupplicationis, uel gratiarum
tionis, uel alioqui exercendæ pie-
tis gratia, quod quidem ex princi-
li fine εὐχαριστικὸν, ut illud prius ἱλαστ
ν id eſt, propitiatorium, propter ſi-
nificationẽ dicebatur, ſignificabat e-
m ut Paulus interpretatur, expiatio-
m futurã per Chriſti ſanguinẽ. Ita
im ait. Quem propoſuit Deus pro-
tiatorium per fidem in ſanguine e-
s. Quæcunque aliæ recenſentur
ſpecies

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſpecies. his generibus ſubijciuntur.

De ſymbolica ſignificatione ſacrificiorum ueterum epiſtola ad Hebræos in genere docet' quód omnia adũbrarent ſacrificium unicum Ieſu Chriſti, quo peracto reliqua omnia ut typica ceſſare debuerũt. In ſpecie autem huc quædam aſſcribemus præſertim ea quæ nos quaſi manu ducere poſſunt, ac ſpiritualem inſtructionem uitæ morumq;. Primum igitur occurrit ſacerdotum conſecratio quorum munus erat uictimas offerre, his quatuor erant facienda. Primum Aqua ſe abluere debebãt, qua re ſignificatum eſt, quód ipſi natura immundi eſſent mundandi ſpirituali aqua, quã Chriſtus ſummus ſacerdos ſolus aſpergit: cuius efficax ſymbolum eſt Baptiſmus. Deinde debebãt ueſtes induere, non ſuas ſed ſacerdotales, id quod adumbrabat innocentiam Chriſti, qua mundati, ipſius ſanguine ueſtiti, iuſti & formoſi coram Deo apparent

tum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

um. Vngebantur, qua unctione ſi-
nificabatur ſpiritualis unctio qua
redentes in Prophetas, reges, & ſpi-
ituales ſacerdotes unguntur, quaq;
locentur efficaciter de uirtute benefi-
iorum Chriſti. poſtremo. Implebant
nanus, hoc eſt, ſacrificauerunt, ſi-
uidem tum demum placet obedien-
ia, quando a purgatis fide, ueſtitis iu-
icia Chriſti, unctis ſpiritu Dei præ-
atur. Cùm autem Deo offereban-
ur holocauſta, admonebantur etiam
t ſe ipſos Deo ſpiritualiter offerent.
uo reſpexit Paulus ad Rom: 12.
Cùm offerebantur partes animalium
idelicet renes, epar, adipes, quæ
artes maximè ſeruiunt concupiſcen-
ijs, admonebãtur de mactandis con-
upiſcentijs prauis, ut ſe totos Deo
obſequium addicerent. Diuiſio
uoq; animalium, ut rectè ſecarent
erbum Dei, illudq; applicarent pro
ominis conditione, eos admonebat.
quod Paulus indicare uidetur cùm

iubet ὀρθοτομεῖν uerbum Dei. De altaris duplicis ſignificatione ſupra diximus. Nequè prætereundũ eſt cautum fuiſſe ne fermentum aut mel adhiberent in ſuis ſacrificijs, ſed omnem uictimam ſale aſpergerent. Vt enim fermentum monet excludendã eſſe maliciam iuxta apoſtoli doctrinã; Et mel hypocriſin deponendam; Ita ſal ſignificat omne opus condiri debere ſpirituali prudentia, fide, & inuocatione, alioqui minimè fore acceptũ. Plura notauimus de hiſce rebus in Epiſtolam ad hebræos.

DE SACRIFICIIS gentium.

Priuſquâm ad ſacrificia gentium ueniamus, quædam dicemus de dijs gentiũ, eorumq; uarijs feſtis, ut nos inde cogitemus, quám horrenda pœna ſit cœcitas deficientium à Deo, & quàm magnum & ineffabile benefici-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ım ſit habere uerbum Dei, quod no-
bis uerum DEVM monſtrat, & præ-
ſcribit uerum Dei cultum: quo du-
camur per regnum gratiæ Chriſti in
hac uita, donec ad metam, hoc eſt,
glorioſam immortalitatem perueneri-
mus, ubi erimus conformes Chriſto
DOMINO in omni æternitate:
Quæ conformitas reparatio eſt ima-
ginis Dei in nobis, & finis ultimus
noſtræ creationis, & reparationis
per filium Dei mediatorem noſtrum
unicum. Genes: 31. meminit ſcriptu-
ra Deorum gentium ubi Laban ge-
nero ſuo dicit, quarè furatus es Deos
meos, Vnde facile eſt conijcere, quòd
obſcurato promiſſionis uerbo apud
poſteros Noë, mox ſucceſſerit deorũ
fictitiorum inuentio & cultus. Nam
cùm nulla gens, ut Cicero ait, neq;
tam immanſueta, neq; tam fera ſit,
quæ non etiamſi ignoret qualem ha-
bere DEVM deceat, tamen haben-
dum ſciat, amiſſo uero Deo & eius

 uerbo,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

uerbo, fictitios Deos ſibi fabricaue-
runt, quam rem Paulus pœnam ne-
glecti ueri Dei pronunciat ad Rom.
1. cùm ait. Quia cum cognouerunt
DEVM non ſicut DEVM glorifi-
cauerunt. ſed euanuerunt in cogita-
tionibus ſuis id eſt, in ratiocinationi-
bus, & obſcuratum eſt cor incipiens
eorum, putantes enim ſe eſſe ſapien-
tes ſtulti facti ſunt, & mutauerunt
gloriam immortalis Dei, in ſimilitu-
dinem imaginis corruptibilis homi-
nis, & uolucrium & quadrupedum &
ſerpentum, propter quod tradidit il-
los Deus in concupiſcentias cordis
eorum, in immundiciem ut contume-
lijs afficient corpora ſua in ſemet
ipſis qui commutaueruut ueritatem
Dei in mendacium, & coluerunt, ue-
neratiq; ſunt creaturam potius quàm
creatorem qui eſt laudandus in ſæ-
cula. Eſt proinde idololatria & inuen-
tio fictitiorum numinum deſerti ueri
Dei iuſtiſsima pœna. Atq; hoc eſt,
quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

quod idem Apoſtolus ait ſcribens
Teſſalonicenſib: Secundo poſterioris.
Ideo mittet illis Deus efficatiam er-
roris ut credant mendacio, & iudi-
centur omnes qui non crediderunt
ueritati, ſed conſentierunt iniquitati.

Hactenus de occaſione & cauſa
dololatriæ gentium, nunc de Dijs ea-
um uarijs nonnulla aſſcribemus.
Poſteri Noë homines craſsi & rudes,
ion DEVM creatorem rerum & gu-
ernatorem uenerati ſunt, ſed quæ
ntuitu pulchra atq; admirabilia aut
tilia deprehenderunt iudicio illo ſuo
ebetiſsimo ac tardiſsimo pro Dijs ha-
uerunt, is error à parentibus mana-
it in poſteros, & auctus indies mag-
as de uetuſtate uires accepit. Cui
tates inſecutæ nefas exiſtimauerunt
epugnare. Nam poſteri maioribus
uis tanquàm filij parentibus eam ſe
euerentiam cenſent debere (perinde
atq; multi hodie à Papiſtica religio-
e propter reuerentiam erga maiores

 ſuos

ſuos deficere uolunt) Ergo alij propter ſpeciem & magnitudinem cœlos ſydera, ſolem, Lunam & elementa adorarunt tanquam Deos. Alij animalia bruta à quibus aliquid commoditatis acceperunt in Deorum numerum retulerunt. Sicut Ægyptij boues feles, & ibes. Alij homines honoribus diuinis, uel ob beneficium, uel ob metum atque aſſentationem affecerunt. Alij impuriſsimos dæmones Dei loco habuerunt. Alij palorem, alij pauorem, febrim & alia huiuſmodi pro dijs habuere. Hæc omnia magna & miſerrima humani generis calamitate in Deorum numerũ atq; exiſtimationem uenerunt. Verùm ut de hominibus tantum in ſenatum Deorum aſſumptis dicamus, hoc extremæ inſaniæ fuit, quòd non tam dignitate uirtutũ quàm nobilitate criminum ſelectos ſibi in Deos elegerunt, ut uoluptuarios, Laſciuiſſimos, pellicones, adulteros inceſtis matrum,

matrum, ſororum, filiarum amplexi-
bus impudentiſsimè pollutos. Patrē
Deorum nunc tauro, nunc aquilæ
nunc cygno, nunc uellere aureo diſ-
ſimulatum, eoq́ pacto admiſsis fœ-
minis commiſceri fingunt. Mercuriū
ſermonis præſidem in hircū, quò opta-
ta potiretur Venere, aiunt mutatum.
Quid referam Pythei Apollinis ar-
dores, Daphniſq́ Virginis tempe-
rantiam? Quid eundem Appollinem
Lauri truncum præcupidis brachijs
amplectentem? Quid á plutone rap-
tam Proſerpinam? Quid errores Ce-
reris matris? His dijs infeſtus hu-
mano generi Diabolus feſtos dies,
ſolennes cœremonias, populariaq́
cōniuia celebrari inſtituit, ſuis quæq́
nominibus tituliſq́ inſignita. Ioui
Panthea, Herea Iunoni. Mineruæ pa-
nathenea. Baccho patri Dyoniſia. Ce-
reri Eleuſinia & Teſmophoria. Apolli-
ni Delia & pythia hermea Mercurio.
Poſidonia Neptuno, Herculi Heraclea.

Æſclepia & panaſia Æſculapio. In his Deorum conuiuijs omnia flagitiorum genera perpetrantur, & immodico uino ſe adeó ingurgitarunt, ut ſequente die grauiſsima crapula laborarent, & qui alias ebrietatem dãnarunt in feſtis Deorum eandem tãquam opus ſanctum defenderunt. Atq; inde græcis nomen ebrietatis manauit, μέθη enim dicitur quaſi μεθὰ τὸ θύειν id eſt poſt ſacrificia ac propter dolorem ex crapula proximus dies à feſto dicebatur ἐπίσδα Vnde nomen trãſlatum eſt ad tempus uindictæ ob ſcelera prius commiſſa. Alia quæ in iſtis cõuiuijs fiebant propter turpitudinem pudet referre quarê ad ſacrificia ipſa ueniamus.

Quidam dijs ſuis thus adolebant nonnulli uinũ & herbas, poſtea ſucceſſu temporis immolarunt nunc integros ouium greges, nunc centenos boues Vnde nomen ἑκατόμβη apud Homerum, fuerunt qui etiam inte-

rra armenta bouum dijs ſuis ſacrifi-
auerunt. Tandem ad humanas ho-
ſtias impulſu homicidæ Diaboli, qui
oraculis ſuis humanas mentes ſedu-
xit, uentum eſt. Vt autem eô magis
deteſtemur Diabolicas illas fraudes &
caueamus inſidias ſtudioſius quædam
exempla de humanis hoſtijs adijciam.
Qua ſane inſania non unus aliquis ho-
mo, non una natio ſed plæræque na-
tiones orbis terrarũ impulſæ ſunt ut
DEVM humanis hoſtijs placari arbi-
trarentur. Diogenes, ut ait Theo-
philus, perſuaſit liberis, ut ſuos pa-
rentes in ſacrificijs mactarent, & car-
nes eorum in uentres demitterent.
Apud Græcos in aniuerſaria celebri-
tate Bacchi uiuos homines ſacrificare
mos erat. Lacedæmonij Marti huma-
nas obtulere uictimas. ijdem ſicut &
alij tempore famis uel belli ad huma-
nas uictimas, tanꝗ ad extrema re-
fugia confugerunt. Vnde cùm Eum-
olphus rex Tracum, cûm magno ue-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

niſſet exercitu in Græciam rex Græcorum timens ſibi & ſuis, nuncios miſit audituros oraculum Apollinis, id eſt, impuri dæmonis, & petituros rationem qua placari poſſet numen offenſum: Quibus oraculum reſpondit, litatione filiæ regiæ iram diuinam placari modò eam parentes mactarēt, priuſquam cum hoſte congrederentur. Hoc reſponſo dilato ad Erechtheum regem, atq; eius coniugem Praxitheam non cunctantur, ſed mox filiam crudeliter mactatam dæmoni offerunt: quo facto congrediuntur cum hoſte ac illum ex patria pellunt. Ariſtodemus ſimiliter filiam ſuam unicam pro patriæ ſalute mactauit. Ariſtomenes Miſenius Ioui uno ſacrificio mactaſſe 300. homines proditur. Herodij & Cretenſes hominem epulis grauatum ac pueros impuberes feſtis diebus Saturno mactarunt. Phœnices & Chartaginenſes infantes patriciorum ornatu regio deco-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

atos Saturno immolauerunt, qui
ùm uicti ab Agatocle, propter hanc
rudelem oblationem intermiſſam ut
lacarent numen una uice 200. No-
ilium filios dæmonio mactarunt.
Romani Saturnum & Latialem Io-
uem humana hoſtia ſe placare arbi-
rabantur, eorumq; ſimulachra huma-
o ſanguine aſpergebant. In pantheo
atis diebus mactabatur humana
oſtia. Britannis longo tempore mos
oleuerat, ut in ſupplicationibus ca-
tiuorum ſanguine dijs litarent. Galli
ello affecti ad humanas uictimas
onfugerunt. Germani etiam ritu
arbarico Mercurio humano cruore
itare religioſiſsimum putarunt. Cim-
ri quoq; noxios homines ſeruatos,
dibus affixos dijs pro hoſtijs da-
ant. Amonitæ uicini Iudæorum fi-
os & filias immolauerunt idolo Mo-
ch, quod quidam ex Hebræis di-
nt fuiſſe imaginem concauam ex
re factam in quam pueri include-
bantur,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

bantur, ut ſubiecto igno in honorem Dei concremarentur. Apud alios uicinos populos alio ritu iſtud ſacrificium peragebatur. Nam extructis duobus rogis ac incenſis, filios ſuos & filias impulerunt in flammam ignis, atq; tranſire & retranſire in flamma tam diu compulerunt, donec ſpiritum exhalarent. Hunc barbaricum ritum imitati ſunt Achas & Manaſse reges Iudæorum, idq; exemplo Meſa regis Moabitarum nihil morantes interdictum manifeſtum quod eſt Leuit. 18. & 20. quam immanitatem damnat uox dei Ieremiæ 7. ubi ſic ſcribitur. Ædiſicauerunt excelſa Topher quæ eſt in ualle filiorum Hinnon ad conflagrandum filios ſuos & filias ſuas in igni quod non mandaui, & non aſcendit ſuper cor meum. Exiſtimabant enim impij hypocritæ quod ſi Deo placerent uituli in holocauſtum, multò magis placeret ei in holocauſtum oblatio liberorum ſuorum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

m. Et, ſi Deus delectatus eſt obe-
entia Abrahæ qui obtulit filium ſuũ
ac, quomodo non delectaretur e-
m noſtorum liberorum oblatione?
ꝗ ita cœca ſua intelligentia auſi
nt corrigere manifeſtum mandatum
ei, quod uetat diſertis uerbis im-
olare idolo Molach de ſemine ſuo.
d quid hinc diſcendum? Duo hinc
camus. Vnum, quanta ſit tyrannis
iaboli in humanum genus, quan-
ꝗ ſint humanarum mentium tene-
æ, cùm luce uerbo Dei deſtituun-
, tunc enim ab una idololatria in
am, ab uno flagitio in aliud ſerun-
homines, donec omni iniuſticia
impietate excœcati & dementati
ectentur in ſuis ſordibus, id quod
è eſt horribilis pœna defectionis
Deo & ab eius uerbo. Alterum ut
s qui per uerbum Dei ab illa ty-
nide Diaboli liberati ſumus, & à
nſiſsimis ignorantiæ tenebris emer-
us, perpetuò DEVM pro tanto
benefi-

beneficio celebremus. Rogemuſq; ipſum ne nos in priſtinas tenebras uel ſimiles labi ſinat. Nam iuxta Pauli doctrinam, ijs qui nolunt credere ueritati, dat Deus efficaciã illuſionis ut credunt mendatio & tradantur in reprobam mentem.

DE SACRIFICIIS PAPIſtarum.

Papatus ſeu regnum Antichriſti ſuos habet ſacerdotes qui ſacrificijs peragendis inaugurantur, non quidẽ iuxta inſtitutionem Chriſti, & exempla Apoſtolorum, ſed partim κακοζηλία ueteris populi, partim ethnico ritu. Nã ab utriſq;, hoc eſt, à populo Iudaico & prophanis gentibus mutuati ſunt quæ ſuæ fabulæ maximè ſeruire arbitrabantur. Dicam itaq; primum de inauguratione ſacerdotũ pontificiorum. Deinde de ſacrificio Papiſtico ſiue miſſa. Tum de alijs quibus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

uibuſdam quæ adiaphora & media
æſtimari poſſunt.

Sacerdos Papiſtis eſt perſona,
nctura & raſura diſtincta ab alijs,
rdinata ad immolandum Chriſtum,
ad offerendum præces & uota in
iſſa pro uiuis & mortuis, & alijs
uibuſuis neceſsitatibus. Quod au-
m hæc ſit ratio ſacerdotis pontificij
ſtatur totus papatus. Canon miſſæ,
uerborum forma qua ſolent mitra-
epiſcopi ſuos inaugurare ſacrifi-
os. Damus, inquiunt, tibi poteſta-
m offerrendi placabiles hoſtias, id
t expiatorias. Hinc eſt quod iſti
ctent ſe inter DEVM & homines
ſe intermediatores: Quibus data
t poteſtas ſacrificandi pro uiuis &
ortuis. Hic ſi iuxta prouerbium ſca-
ã ſcapham & ligonẽ ligonẽ eſſe uo-
mus, profecto ſacerdos papiſticus,
antum in ipſo eſt, ſpoliat Chri-
um honore, quem pater cœleſtis

ſolenni

ſolenni iure iurando ſanciuit pſal: 110. Iurauit DOMINVS, & non pœnitebit eum. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Et epiſtola ad hebræos unum Ieſum Chriſtum agnoſcit ſacerdotem, qui ſuo uno ſacrificio in æternnm conſummauit ſanctificandos, & propter perfectionem negat illum opus habere ſucceſſoribus, ut typici ſacerdotes ueteris populi habuerunt. Proinde non ſolum deſtitutum eſt ſacerdotium Papiſticum uerbo Dei & teſtimonio purioris Eccleſiæ, uerum etiã ex diametro pugnat cum ſacerdotio Chriſti. Gregorius papa dicit. Væ nobis ſi ingredimur abſq; ſonitu, hoc eſt ſi iactamus nos eſſe paſtores, & interea ſumus canes muti. Nihil enim minus tollerabile eſt, quàm cenſeri Paſtorem in Eccleſia, qui non loquitur & cuius uox clarè non reſonat in ædificationem populi. His uerbis Gregorius accommodat figuram

ueteris

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

eteris teſtamenti ad nouum teſtamē-
um. Vt enim in ueſtitu ſacerdotali
erunt tintinabula & diſertè expri-
itur apud Moſen ne ſacerdos pro-
eat abſq; ſonitu. Ita uult Gregorius
cerdotes ſuos non mutos eſſe, ſed
ocere. Hactenus quidem rectè Gre-
orius, ſed à uero ſonitu aberrauit.
t enim tintinabula legalis ſacerdo-
s DEVM autorem habuere: Ita
on ſufficiet ſacerdotibus Gregorij
abere os apertum & expoſitum
d omnes docendos, niſi autoritate
ei ſonitus nitatur. Hoc eſt niſi pu-
a doctrina adferatur, ſiue, ut Malachi-
s de lege loquitur, fuerit lex ueri-
tis in ore eius. Atq; hoc eſt quod
DOMINVS dicit Ezechiel. 3. Ac-
pies de ore meo uerbum, & annun-
abis illis ex me, neq; patitur DO-
IINVS, ut partem de ſuo uerbo &
artem de ſomnijs humanis adferant
octores, quaſi commiſcentes triti-
um & paleam, ſed uult ſuum ſolius

 uerbum

uerbum ſine mixtura paleæ audiri Ita enim ait Ieremi: 23. Quid paleæ ad triticum, propheta qui ſomnium habet annunciet ſomnium, & qui habet ſermonem meum loquatur ſermonem meum uerè: Hic limitat Deus & definit ius ſacerdotum. Ac ſi diceret: Prophetas & ſacerdotes non conſtitui, ut promiſcuè hoc uel illud adferant, & pro cultu obtrudāt Eccleſiæ, ſed ut purum Dei uerbum & cultum quem uerbum præſcribit tueantur. Vt enim purum Dei uerbum tritico comparat: Ita paleæ, quicquid homines proprio ingenio excogitant. Si hæc lex Dei & hæc limitatio iuris ſacerdotalis obligat omnes, ſicut uerè obligat, Monſtret nobis papa ullum uerbum in Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis de ſacerdotum ſuorũ unctione, raſura, poteſtate immolandi Chriſtum pro uiuis & mortuis, & de applicandis meritis ſanctorum. Si hoc non poteſt papa facere perſpicua doctrina

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

rina ſine ſophiſtica, profectò non
nemur ipſius legibus, nec ipſius ſa-
ificos tanquam mediatores inter
EVM & homines recipiemus. Sed
bent commune refugium. Dicunt
im priuatas miſſas bona intentio-
gubernatorum Eccleſiæ inſtitutas
ſe, & iam longo uſu comprobatas
ꝙ adeò miraculis cõfirmatas. Qua-
uerò bonæ intentioni ullus ſit locus,
i non prælucet lucerua uerbi Dei:
io quadruplici reatu ſe inuoluunt,
i ex intentione ſua, quam dicunt
nam, ſine uerbo inſiituunt cultus.
imum enim fiunt rei defectionis à
eo. Nam ab hoc mandato Dei de-
iunt, In præceptis meis ambulate
non in præceptis patrum ueſtrorũ.
em fruſtrâ me colunt mandatis ho-
inum. Deinde in temeritatis uicium
currũt. Quid enim eſt magis teme-
rium quâm contra mandatum Dei
dere cultus inſtituere? Tertiò ſu-
rbia peccant, qua Deus grauiſsimè

offenditur, Acſi ipſe non ſatis ſciret, quibus cultibus coli uelit. Poſtremò exemplo nocent. Nam inde quotidie aliæ atq; aliæ ſuperſtitiones oriuntur. Nam homines exemplo fiunt audaciores, ad cumulandos cultus ethnico more. De antiquitate dico quód mala conſuetudo, etſi antiquiſſima, non ſit niſi erroris uetuſtas. Miracula quæ fiebant in miſsis, non dubium eſt fuiſſe præſtigias diaboli uolentis iſta ratione confirmare idololatricum cultum in perniciem hominum. Nos proinde uerbo & mandato Dei, quod nobis agendo regula eſſe debet, obtemperantes, papam ipſum cum ſuis nugis & diabolicis inuentis tanquam anathema fugiamus, præſertim cum ſacerdote noſto unico Chriſto cum ſuo æterno ſacerdotio ſpreto, nouum quoddam ſacerdotium in contumeliam Chriſti quæſtus gratia fingat.

Verùm quò res fiat dilucidior uideamus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

eamus quale nam ſit ſacrificium pa-
ſtarum, ut inde etiam exactius de
cerdotibus fiat iudicium. Priuſquã
tem definiamus ſacrificium papiſti-
um, hoc eſt miſſam, oportet diligen-
r diſcernere inter ipſam miſſam, &
cum externum quo pingitur. Vt
im meretrix corpus uenale habens
l omnem laſciuiam, & immundiciẽ
co ſe pingit, annulis & gemmis ſe
nat, ueſteſq; precioſas induit, ut
ſce ueluti illecebris amatores ſibi
ıærat, eorumq; facultates exhauri-
Sic meretrix illa Babilonica, quã
iſſam uocant, tanquàm auro & gẽ-
is ornata prodit, dum nonnnllas ſa-
as ex uerbo Dei adhibet lectiones,
cantiones, quibus facilè decipit ru-
ores, & incautos, qui putant, ex-
rno ornatu decepti, caſtiſsimam
rginem eſſe, quæ eſt impuriſsima
eretrix, quæ ſuis amatoribus plus
cet quám ulla turpiſsima meretrix.
am ut impudens meretrix uenere-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

am luem corpori amatoris ſui ſæpè affricat: Ita Babilonicum iſtud ſeu Romanum ſcortum animæ hominis amatoris luem infert Peſtilentiſsimã cui manus medica mederi nequit, niſi abiurato lenone huius meretricij quæſtus Papa, & agnita meretricis huius turpitudine maturè adhibeatur medicus Chriſtus qui ſolus uulneribus conſcientiæ mederi nouit. Proinde non hærendum eſt in externo ornatu miſſæ ſed animo cogitandum eſt altius, qualis reuera ſit in ſe ornatu detracto, quo cûm ſpoliata fuerit nihil ea deprehendetur turpius, nihil abominabilius, nihil deniꝗ nocentius generi humano. Hac admonitione præmoniti definiamus miſſam Papiſticam qualis in ſe eſt amoto omni fuco.

Miſſa Papiſtis eſt & ſacrificium & ſacramentum. ſacrificium quidem cum offertur à ſacerdote fungenti uice mediatoris inter DEVM & Populũ in ſa

n ſalutem populi. Hoc eſt in expia-
ionem peccatorum pro uiuis & mor-
uis, & ad alias quaſuis res impetran-
das. Sacramentum ueró dum epulum
x pane uino & aqua cõfectum à ſolo
acrifico deuoratur. Non enim hoc
oco ago de miſſa in qua particulæ
liquot panis populo diſtribuuntur
ne participatione incantati calicis.
Hæc definitio miſſæ collecta eſt par-
m ex canone miſſæ, quo illis nihil
t ſacratius, partim ex ſcholaſtico-
um commentarijs, quos illi doctri-
æ Propheticæ & Apoſtolicæ præ-
runt. Dicunt autem miſſam dici
uaſi tranſmiſſam, eò quòd populus
er ſacerdotem qui mediatoris uice
ngitur inter DEVM & homines
reces & uota & oblationes tranſ-
ittat. Quàm horrenda ignominia
c filius Dei cum ſuo ſacerdotio affi-
atur, nemo ſatis æſtimare poteſt.
erum quia ſine indicatione iunio-
s non intelligunt quantum ſit

 impietatis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

impietatis in miſſa iſta papiſtica, primùm de canone miſſæ pauca dicam: Deinde colligam rationes ex quibus apparebit miſſæ iſtius prophanitas, & abominatio. Primũ igitur quæro à põtificijs a quonã habeant iſtum ritum muſsitandi canonis in quo myſteriũ miſſæ papiſticæ poſitum eſt. Si dicunt ab apoſtolis, manifeſti mẽdacij arguũt ſuum Gregorium quem magnum nominant. Is enim canonem confarcinatnm eſſe affirmat à ſcholaſtico, neſcio quo. Si dicunt á Chriſto proferant Euangeliſtarum teſtimonia qui actorum & dictorum Chriſti locupletiſsimi ſunt teſtes. Quæro præterea num canon iſte ſit pars doctrinæ Eccleſiæ nec ne? Si pars doctrinæ eſt, cur nefas eſſe iudicant clara uoce ipſum pronunciare, quò audiatur ab eccleſia? Si non eſt pars doctrinæ cœleſtis, cur magis ſæuiunt papiſtæ in eos qui canonem reijcinnt, quàm in pellicones, incœſtos, adulteros, homicidas

ıicidas, proditores? Sed manifeſta
atio eſt, quia ſuas traditiones uel mi-
imas anteponunt mandatis Dei. Si
rgo canon iſte, nec eſt ab apoſtolis,
ec ab ipſo Chriſto, nec eſt pars do-
trinæ Eccleſiæ, profecto impij ſunt
ui illum Eccleſiæ Dei obtrudunt,
uaſi in eo cardo cultus diuini uerte-
etur. Ego autem dubitare non poſ-
ım canonem iſtum à diabolo inue-
tum eſſe in Eccleſiam qui omnis ido-
latriæ & ſuperſtitionis autor eſt.
Nam murmur cum geſticulationibus
is ineptiſsimis multò proprius in-
antationi & nefandis gentium ſacris
uàm Chriſti iuſtituto conuenit. Di-
am ergo clarè quid de canone ſenti-
m, & primum dico, quod nec ſit ne-
eſſarius, quia nullo uerbo Dei eſt
ræceptus: nec utilis, quia non facit
d ædificationem: nec adiaphorus,
uia manifeſtè pugnat cum inſtituto
hriſti. Sed eſt ſacrilegus. Spoliat
nim Chriſtum honore mediatoris,

 ſiqui-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſiquidem is ſolus eſt & expiator pec‑cati per ſuum unicum ſacrificium, & mediator unicus inter DEVM & homines: quem honorem transfert canon in hominem ſacrificum. Eſt cauponarius, quia quæſtus gratia eſt inuentus, & propter eandem cauſam à papiſtis hodie defenditur. Eſt animarum proditor, quia occidit eos qui in eum collocant fiduciam. eſt cœnæ Dominicæ prophanatio & abolitio, nam nihil omnino retinet de inſtitutione Chriſti. Eſt quoq; magicus quia per murmurationem quinq; uerborum, Hoc eſt enim corpus meum, & ſufflatione Anhelitus ſacrifici in panem, elementorum fieri transſubſtantiationem fingit. Præterea eſt idololatricus. Nam iſtis quinq; uerbis prolatis ſacrificus panem adorat & mox populo circumſtanti adorandum exhibet. Atq; ita in loco Dei fruſtulum panis euehunt multò maiori impietate, quàm Nabuchodonoſor

qui ſtatuam erectam adorari præcepit.

Hæc breuiter de canone á nobis ſint dicta, nunc ordine recitabimus rationes quibus oſtendetur quanta ſit in miſſa prophanatio & impietas.

Prima. horrenda impietas eſt & ſacrilega audacia conſtituere cultum in Eccleſia ſine mandato Dei. Eſt enim talis audacia defectio à Deo, cuius ſolius uerbum lumen uitæ eſt iuxta illud Dauidis. Lucerna pedibus meis, uerbum tuum, & lumen ſemitis meis. Ex patris ſui dicto Solomō hoc prouerbium extruxit. Mādatum Lucerna eſt, & lex lux. Proinde ubi non eſt mandatum Dei à recta uia aberratur. Vbi non lex Dei meræ ſunt tenebræ. Huc & primum præceptum pertinet. Non habebis Deos alienos coram me. Proinde Dei ſolius eſt, à quo pendere omnem creaturam oportet, cultus

ſui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſui modum præſcribere. Dauid igitur hoc præcepto edoctus rectè precatur cum ait. Dirige me in ueritate tua & doce me, quia tu es Deus meus, & ſaluator meus. Item fruſtra me colunt mandatis hominum. Sunt igitur omnia humana inuenta onera non neceſſaria, ut quæ autoritati diuinæ detrahant. Item, Quicquid non fit ex fide peccatum eſt. fides enim uerbi fides eſt. Vbi ergo uerbum non eſt, animus hominis fruſtrà ſtatuit Deo placere. Item non facietis ſinguli quod ſibi rectum uidetur. Et Ieremiæ 20. In præceptis meis ambulate & non in præceptis patrum ueſtrorum, hiſce dictis & multis alijs confirmatur quod propoſuimus. Iſta autem miſſa in qua fingitur oblatio fieri pro uiuis & mortuis, non ſolum non habet mandatum Dei, quod neceſſariò requiritur in cultus diuini ratione, ſed ex diametro cum Chriſti inſtitutione pugnat, qui iubet

ut uiui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

t uiui accipiant, comedant, & bibãt
lq; faciant in commemorationem.
Hæc ratio omnibus pijs ſufficere de-
eret, præſertim ijs qui ſciunt Pro-
hetas ſeriò damnare cœcitatem ho-
ıinum inſtituentium cultus in Eccle-
a ſine mandato Dei. Hoc fundamē-
ım fecit diuortium inter Lutherum
 papam. Hoc fundamentum libe-
ıt omnium piorum conſcientias qui
Lenone Romano deficiunt & con-
giunt ad caſtiſsimum ſponſum filiū
ei, DOMINVM noſtrum Ieſum
hriſtum. Hoc fundamentum fulcit
 conſolatur ſanctos dum exilia,
ucem, probra, ſpoliationē fortuna-
ım propter confeſsionem ueræ do-
rtnæ coguntur ſuſtinere, quibus
mis impudenter obijcitur longa
ouſuetudo, & maiorum autoritas.
eritati enim (ut inquit Tertulia-
us) nemo præſcribere poteſt, non
acia temporum, non patrocinia per-
onarum non priuilegium regionum.
Quia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Quia DOMINVS noſter Chriſtus qui manet in æternum ueritatem ſe non conſuetudinem cognominauit

Secunda, execranda impietas eſt, & abominanda contumelia in filium Dei transferre in hominem ſacrificum eam gloriam, quam cœleſtis pater uult eſſe unius Ieſu Chriſti. Hoc autem fit in miſſa iſta papiſtica. Gloriam enim offerendi hoſtiam expiatoriam pro peccatis hominum uiuorum & mortuorum impurus ſacrificus in ſe transfert, quando ſe offerre pro uiuis & mortuis gloriatur. Nam in hoc inaugurantur põtificij ſacrifici quemadmodum ſuprà à nobis demonſtratum eſt. Iam autem cùm pater cœleſtis uult ut homines æternã ſui ſanctificationem reponant in unica Chriſti oblatione (Ita enim ait ſpiritus Dei in epiſtola ad Hebræos. Hic autem ſcilicet Chriſtus ſacerdos unã pro peccatis offerens hoſtiã, in ſempiternũ ſedet ad exterã Dei

de cœ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

cœtero expectans, donec ponãtur
imici eius ſcabellum pedum eius.
na enim oblatione conſumauit in
ternum ſanctificandos. Item Chri-
us aſsiſtens pontifex per proprium
nguinem intrauit ſemel in ſanctua-
um, æternam redemptionem inue-
ens. Item. Quantò magis ſanguis
hriſti qui per ſpiritum æternum ſe-
etipſum obtulit immaculatum Deo,
nundabit conſcientiam ueſtram ab
eribus mortuis ad ſeruiendum
eo uiuenti.) Quis non uidet exe-
ndam impietatem eſſe, & abomi-
ndam contumeliam fieri filio Dei
ſacrifico qui hanc Chriſti gloriam
l ex parte minima in ſe transfert.

Tertia, Spiritus ſanctus in Pau-
dicit. Vnus eſt mediator Dei &
minum, homo Ieſus Chriſtus, qui
lit ſeipſum precium redemptionis
o omnibus. In hoc Pauli dicto
o ſunt. Primum aſſertio qua Chri-
s mediator inter DEũ & homines

omnes

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

omnes ſtatuitur. Secundum aſſertionis ratio. Quia uidelicet hic unus Chriſtus & ſolus dedit ſe precium redemtionis pro omnibus. Vult itaq; paulus has ſacerdotij Chriſti partes, uidelicet ſacrificium, quod hic uocat ἀντίλυτρον & interceſsionẽ ita coniũgi, ut à ſe inuicẽ diuelli nõ poſsint Vt ergo ſolus Ieſus eſt ſacerdos, qui ſuo unico ſacrificio expiat peccatum: Ita ſolus etiam eſt mediator, per quem unicum nobis ad patrem patet acceſſus. Nam interceſsio pendet ex merito ſacrificij, quarè non poteſt interceſsio in alium transferri quã in eum cuius eſt ſacrificium expiatorium facere. Cùm igitur hic interceſsionis honor tribuitur homini ſacrifico, ſumma iniuria fit filio dei. hoc autem faciunt papiſtæ in ſuo ficto ſacrificio. Nam non ſolum in ſe expiationis honorem tranſferunt, uerumetiam interceſsionis officium, quod ſimiliter ſolius eſt Chriſti ſacrilege ſibi uſurpant.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ant. Hæc enim eſt illorum oratio
miſsa. Offerimus præclaræ maieſta-
tuæ de tuis donis et datis, hoſtiam
uram, hoſtiam ſanctã, hoſtiam im-
aculatam, panem ſanctum uitæ æ-
rnæ, & calicem ſalutis perpetuæ,
per quæ propitio, ac ſereno uultu
ſpicere digneris, & accepta habere,
cuti accepta habere dignatus es mu-
era pueri tui iuſti Abel & ſacrificiũ
atriarchæ noſtri Abrahæ, & quod
bi obtulit ſummus ſacerdos tuus
Ielchiſedech, ſanctum ſacrificium,
nmaculatam hoſtiam, ſupplices te
gamus omnipotens Deus iube
ec perferri per manum ſancti An-
eli tui in ſublime altare tuum &c:
t ſuprâ in eodem miſſæ arcano ſan-
is mortuis eundem honorem tribu-
nt, cùm eorum meritis & precibus
etit ſacrificus concedi ut muniamur
uinæ protectionis auxilio. Vide-
us hic geminam impietatem coniũ-
. Nam non ſolum ſacrificum inter-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ceſſorem ſtatuunt qui nititur digni-
tate ſacrificij ſui: Verũ etiam Apoſto-
lorum & martyrum precibus & me-
ritis petunt concedi, ut diuinitus pro-
tegantur. Tametſi autem ſubiungunt
per DOMINVM noſtrũ Ieſum Chri-
ſtum tamen apertiſsimè ſuam impie-
tatem produnt cùm ſacrificij dignita-
te & meritis ſanctorum ſe niti manife-
ſtis uerbis teſtantur. Verum cùm pa-
piſtæ obijciunt Paulum adhortari, ut
alij pro alijs orent, & intercedant,
Reſpondeo ꝙ ſancti orent & interce-
dant pro ſeinuicē non freti ſua dignita-
te aut meritis, ſed dignitate & meri-
to unici mediatoris noſtri Ieſu Chri-
ſti, Papiſtæ autem dum ſanctos me-
diatores faciunt, intelligunt patronos
qui ſua dignitate & meritis nobis pa-
tris cœleſtis gratiam mereantur.
Hoc eſt enim uulgare inter ipſos
principium, homines uiuentes in ter-
ris patronis opus habere in cœlis,
propterea quod ipſi indigni ſint qui

er ſe appareant in conſpectu Dei.
uo ſanè dicto, præterquàm quòd
hriſtum mediatorem ſuo honore
oliant, triplici impietate ſe inuoluũt.
rimum enim dum mortuos uiuo-
um interceſſores ſtatuunt, excurrũt
xtra uerbi Dei limites, ac ſtulto im-
etu feruntur in pernicioſas tenebras,
in aſpera Tartarorum præcipitia.
nde reuocare gradus ſuperaſq; eua-
ere ad auras, hoc opus hic labor eſt.
uanta autem hæc ſit prophanitas
li pij intelligunt qui tenebras eſſe
orunt, ubi fax uerbi Dei non præ-
nditur: Qui abominanda eſſe ſciunt
uæ Deus non ſanciuit: qui à ſatha-
a proficiſci cogitant, quæcunq; pu-
is & cinis fingit in religione ſine
onſtratore uerbo Dei. Deinde cùm
ocent nitendum eſſe ſanctorum me-
tis diſcedunt à uero ſalutis funda-
ento & aliud fragile ſalutis funda-
entum ſibi quærunt extra uerbum
ei. Nam cùm nullus mortalium

 ſuopte

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſuopte merito ſalutem ſit adeptus, fieri non poteſt, ut ſanctorum merita alijs in ſalutem cedant, quæ tamen merita papa fingit, thezaurum Eccleſiæ eſſe, quem diſpenſat non gratis, ſed prout numerant qui papam thezaurarium Eccleſiæ agnoſcunt. Tertio cùm tales ficticios patronos ſibi fabricant, altius in tenebras immerguntur. Nam diſcedunt à primo præcepto, & ſanctos ſacrilega audacia inuocant impulſi à diabolo qui ſanctorum inuocationem in mundum inuexit, idq; ob has cauſas. Primum ut Chriſtum ſuo honore ſpoliaret. Deinde ut ſanctos ignominia afficeret. Poſtremò ut idololatras qui ſanctos inuocant, olim ſocios habeat æternarum pœnarum.

Quarta, miſſa papiſtica ad turpiſsimum quæſtum eſt proſtituta. Nam non ſolum pro animarum redemptione è purgatorio miſſas uendunt: Verumetiam uenales eas pro-

proſtituunt ad quiduis impetrandũ. In qua re plurima ſcelera concurrunt: quorum nonnulla commemorabo, ut perfecto odio perſequamur impuriſsimum miſſarum quæſtum. Primũ enim hic quæſtus pugnat cum fundamento ſalutis noſtræ, quod eſt gratuita miſericordia. Gratia, inquit, ſaluati eſtis per fidem, & hoc non ex uobis, ſed Dei donum eſt, Non ex operibus ne quis glorietur. Deinde cœnam Dominicam abolet. Quis enim adeo cœcus eſt ut nõ uideat alieniſsimum eſſe à Chriſti cœna quæſtũ impurum ex ea captare, quam cœnam DOMINVS uoluit eſſe σπονδὴν dulciſsimam ſui intimi amoris erga Eccleſiam, & teſtimonium redemptionis Eccleſiæ per mortem ſuam, quã redemptionem gratuitam ſuæ ſponſæ dilectæ in ſua cœna obſignat. Tertio, hoc quæſtus aucupium euertit uaticinia prophetarum de beneficijs mediatoris noui teſtamenti. Omnes

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſitientes, ait Eſaias, uenite ad aquas & qui non habetis argentum propeꝛrate, emite & comedite. Venite & emite abſq; omni precio uinum & lac. Per aquā uinum, & lac intelligit proꝛpheta beneficia Euangelij, quæ proꝛnunciat eſſe gratuita. Quemadmoꝛdum enim pane, uino, aqua & lacte nutriantur corpora noſtra: ita animæ noſtræ doctrina Euangelij, ſpiritu ſanꝛcto, Sacramentis & alijs Chriſti doꝛnis gratuitis nutriuntur & ſuſtentanꝛtur. Quarto nundinatio miſſæ papiꝛſticæ miſeros homines inebriat carnali fiducia. Nam numerato precio pro ficta expiatione tanquam efficaciſsiꝛmo pharmacho putant ſe repellere omnes noxas, idq; ſine fide & pœnitēꝛtia, & quia ſe emptis miſsis armatos aduerſus diabolum & mortem confiꝛdunt, multò licentius peccare perꝛgunt, & indies obſtinatiores reddunꝛtur. Quinto hic miſſarum quæſtus purgatorij fundamentum eſt. Nam

uò magis uenales haberent miſſas,
ocuerunt ſacrifici purgatorium ani-
narum eſſe poſt mortem, in quo a-
imæ mortuorum detinerētur donec
atis è maculis peccatorum in uita
commiſſorum purgatæ eſſent. Qua-
è eis, qui uel ſeipſos, uel ſuos ami-
os mortuos ab igni purgatorij li-
erari cuperent miſſæ uenales cura-
antur, quibus redimi finxerunt pæ-
ias purgatorij. Hinc ſupra modum
uctum eſt, ut uocant patrimonium
etri. Hinc eſt ꝙ facultates miſero-
um hominum à ueris hæredibus
d ſacrificos & monachos tranſlatæ
int. Sexto, hic quæſtus miſſaticus
& impoſtura lenonis Romani ner-
ius eſt papatus, hoc eſt regni an-
ichriſti. Quarè non mirum eſt quòd
deo ferociter dimicent papiſtæ pro
uis aris. Metuunt enim magnum
ericulum ſuis focis imminere, ſi
ræ expugnatæ fuerint.

Quinta abominanda idololatria

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

eſt loco Chriſti adorare panem. Nã ut ſuprà quoq; attigimus ſacrificus poſt muſsitationem hiſtoriæ de inſti- tutione cœnæ adorat ipſe primus pa- nem, & mox eundem leuat, ut adore- tur à Populo. Papiſtis enim perſua- ſum eſt uirtute muſitatorum uerbo- rum inſtitutæ cœnæ fieri elemento- rum, hoc eſt panis & uini trãſſubſtã- tiationem in corpus & ſanguinem Domini, quæ proſtituunt adoranda, ſed manifeſto errore. pugnat enim cùm ratione ſacramenti iſta á thoma propugnata tranſſubſtantiatio. Nam ut in baptiſmo requiritur, ut ma- neat ſubſtantia aquæ, quæ dum aſ- pergitur iuxta inſtitutionem Chri- ſti, rationem ſacramenti habet, & ue- rè cum illa aqua adeſt arcano modo ſanguis Chriſti, quo homo internus abluitur à peccatis, adeoq; ipſum Chriſtum induit: Ita in cœna DOMI- NI requiritur, ut maneat ſubſtantia panis & uini, quæ dum porriguntur

x ſumuntur iuxta inſtitutionẽ Chri-
i, rationem ſacramenti habent, &
erè cum pane & uino adſunt arca-
o modo corpus & ſanguis DOMI-
NI, quibus homo internus alitur,
ouetur, & reficitur. Ante ergo uſum
rdinatum non habent magis ratio-
em ſacramenti panis & uinum, quã
qua baptiſmi. Proinde ſimilis fu-
or eſt adorare panem & uinum, ac
quis adoraret aquam aſpergendam
n hominem baptizandum, uel aſper-
m & reſeruatam adorationis ergò.
Quód autem Papiſtæ recitationi uer-
orum cœnæ tribuant uirtutem trãſ-
bſtantiandi, ut cum illis loquar,
ementa, à Magis potius & incan-
atoribus didicerunt quàm a Chriſto.
s enim ſolus eſt qui ſua diuina po-
entia efficax eſt in cæna, & manibus
miniſtrorum communicantibus iux-
a inſtitutionem ſuam porrigit ſuum
erum corpus, & uerum ſanguinem
obis planè inſcrutabili modo. Cœ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

terum quòd in reformatis Eccleſijs alta uoce & uulgari lingua hiſtoriam inſtitutæ cœnæ pronuncient miniſtri Euangelij, id faciunt non ut uirtus aliqua ex recitatione illa tranſeat in elementa: Sed alioqui ſanctiſsimo & utiliſsimo conſilio. Nam nihil pijs cordibus dulcius eſſe ſciunt, quàm audire ipſam hiſtoriam inſtitutæ cœnæ, quæ cauſas inſtitutionis continet, & commendat ipſis dulciſsimam σπονδὴν inter Chriſtum & ipſius Eccleſiam. Proinde ut papiſtæ muſſitando apud ſe uerba cœnæ ſacrilegiū maximum committunt occultãdo doctrinam Euangelij, cuius ſumma in hiſtoria inſtitutæ cœnæ continetur: Ita minimê ferendum, ſed Potius fuſtibus cohercendum iudicarem, ſiquis uellet cœnam Dominicã celebrari ſine recitatione hiſtoriæ uel ex Euãgeliſtis, uel ex Paulo petitæ. Hic fortè aliquis inſurget, & dicet in celebratione cœnæ in reformatis Eccleſijs panẽ uulgo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

dorari non minus quám in papatu.
dhoc ſic reſpondeo, ſi quis panem
calicem in noſtris Eccleſijs adorat
æret adhuc in papiſtico errore, à
uo per pios Euangelij miniſtros eſ-
t reuocandus. Deinde diſtinguo in-
r cultum panis & reuerentiam ani-
i erga maieſtatem Chriſti, præſen-
s in cœna, quam reuerentiam teſta-
ur genu flexione, & externis cor-
ris geſtibus, dum in cœnæ cele-
atione occupamur. ut hanc reuerẽ-
um licitam & piam, & à Paulo Apo-
olo nobis commendatam iudico:
cultum panis & uini impium &
ophanum eſſe ſtatuo: Cùm quia
andatum non habet, ſine quo mens
a nihil in religione ſtatuit: Tũ quia
meraria eſt, ut quæ non ſit conten-
eó ſacramenti uſu quem DOMI-
VS poſtulat.

Sexta, contra inſtitutionem & na-
ram cænæ Dominicæ eſt ꝙ unus
orſim epulum habeat abolita com-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

municatione. Ita enim Paulus ait, conuenientibus uobis in unum, non eſt cœnam Dominicam comedere. Vnuſquiſque enim propriam cœnã præſumit edendo. Deinde ut nemini ſibi ipſi baptiſmum conferre licet: Ita nec ſacriſico licitum erit ſibi priuatim & ſoli Dominicam cœnam inſtruere. Si igitur non eſt cœna Dominica iſta priuata epulatio, profecto fruſtra gloriantur ſacrifici ſe quinque uerbis corpus Chriſti de cœlo in aram ſuam detrahere. Nam Chriſti corpus & ſanguis ibi ſolummodo adeſt ubi ſeruatur Chriſti inſtitutio, & iuxta inſtitutionem communicatio. Neceſſe eſt igitur ut ad minimum ſit qui porrigat, & qui accipiat.

Septima huius miſſæ præſidio regnum Antichiriſti à Sathana erectum augetur & confirmatur. Nam omniũ impiorum cultuum quibus regnum Antichriſti fulcitur officina eſt miſſa. Quæ ideo fallit ſecurius quia formam habet

bet á ſua natura alieniſsimã. Spe-
ſiſsima enim apparet, cùm nihil ſit
abominabilius.

Octaua, applicatio miſſæ pro
ortuis, ut liberentur à purgatorio,
nè Diabolicum inuentum eſt. Nã
nini ſit remiſsio ſine propria fide.
ntumelia igitur Chriſtum afficiũt
fingunt oblationem illam mere-
nortuis remiſsionem. Deinde qui
hac uita diſcedunt, uel in fide diſ-
unt, uel ſine fide. Si in fide, beati
t iuxta illud. Beati qui in DO-
NO moriuntur. Et Petrus dicit
nem fidei eſſe ſalutem animarum.
ſi ſine fide, firma ſtat ſententia
riſti. Qui non credit in filium ira
i manet ſuper eum. Duplex pro-
e uia eſt. uidelicet uitæ ſeu ſalutis
e eſt credentium, Et mortis ſeu
nnationis, quæ eſt omnium qui in
riſtum credere in uita recuſarunt.
i ergo purgatorium ex quo ani-
precio miſſarum redimuntur?

Cœte-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Cœterum tametſi ueritas de ido-
lolatrica miſſa papiſtarum, Eccefiæ
Dei non eſt incognita, tamen
papiſtæ ne uideãtur cauſa cadere tres
ueluti clypeos nobis obijciunt. Pri-
mum enim factum Melchizedech
proferunt. Deinde opponunt locum
Malachiæ de ſacrificio futuro inter
gentes, cum ſimilibus. Tertio digni-
tatem populi noui teſtamenti am-
plificant, ſed quantum ualeant ſingu-
la breuiter uideamus. factum Mel-
chiſedech à quo petunt papiſtæ cau-
ſæ patrocinium hoc modo deſcribitur
Geneſ: 14. Et Melchiſedech rex Sa-
lem protulit panem & uinum, & hic
ſacerdos Dei altiſsimi, & benedixit
ei & ait. Benedictus Abraham Deo
altiſsimo. Hinc inferunt impudenter
ꝙ operteat ſacrificos offerre Deo
Panem & uinum in hoſtias placabi-
les. Non profecto meliori conſequẽ-
tia, quàm ſi quis ita colligeret. Phi-
lippus eſt in Hiſpania, ergo mare
eſt

dulce. Primum enim corruptè le-
nt obtulit pro Protulit, & pro co-
latiua Particula Et legunt Enim.
uo facto teſtantur quem habeant
agiſtrnm nempe diabolum, corrup-
rem & caluminatorem uerbi diui-
Deinde perperam diſtinguũt com-
nenda, & componunt diſtinguen-
. Duo enim ſunt membra diſtincta
rrationis in Moſe. Prius eſt de re-
& regio facto. Poſterius de ſa-
dote & ſacerdotis facto. Melchi-
dech rex Salem protulit panem &
um, habes regem & regium factũ.
ipſe fuit ſacerdos Dei altiſsimi,
nedixitq; ei, habes ſacerdotem &
erdotis factum. Quòd ergo Mel-
ſedech protulerit panem & uinum
eralitatis regiæ fuit, qua uoluit ex-
itum Abrahæ defatigatum refocil-
e. Quòd autem benedixerit A-
hæ, ſacerdotalis muneris erat.
um ſacerdotum eſt benedicere po-
lo Dei Numer: 6. Tertio ſcirent
papiſtæ

papiſtæ ex epiſtola ad Hebræos Melchizedechũ non fuiſſe typum ſacerdotum papalium, ſed aſsimilatum fuiſſe filio Dei idq; iuxta modũ certum. Tu es, ait Pater ad filium, ſacerdos æternus ſecundum ordinem Melchizedech. Iam ſi dicunt ſe eſſe ſacerdotes ad modum Melchizedech, faciunt ſe ſucceſſores Chriſti in ſacerdotio quem Spiritus ſanctus in Epiſtola ad Hebræos affirmat habere ſacerdotium ἀπαραβατον, ut quod ſucceſsione ad alium non tranſeat, & quem pater interpoſito iureiurando teſtatur nullum habiturum ſucceſſorem, ſed ipſum ſolum manſurum æternum ſacerdotem. Ita enim habet Pſalmus 110. Iurauit Dominus & non pœnitebit eum, tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchizedech. Quartò certiſsimo certius eſt Spiritum ſanctum in Epiſtola ad Hebræos nequaquàm prætermiſiſſe ſiquid myſterij de ſacrificio panis &

uini

ni in nouo teſtameuto latuiſſet in fa-
o Melchizedech. Nam exactè &
ſtinctè enumerat Spiritus ſanctus
nditiones quibus Melchizedech
ſimilatus fuit filio Dei æterno no-
ro ſacerdoti.

Ex his rationibus euidentiſsimè
nſtat, ꝙ papiſtæ perperam detor-
ueant factum Melchizedech ad ſuū
olum ſtabiliendum. Nec moramur
in ſuam ſententiam adducant quæ-
am patrum dicta, qui acceptum er-
rem á maioribus ſuis tradiderunt
oſteris. Nulla enim humana autori-
ſtanta eſt, quin cedat uoci diuinæ.
Nec longa & erronea conſuetudo a-
ud eſt quàm erroris ueſtutas. Cui
erito ueritas Dei eſt præferenda.
Theodoretus, quem unum omnibus
holaſticis ſcriptoribus præferendū
udico, expendens uerba epiſtolæ
d Hebræos, ita ait in cap: 8. Si igi-
ur & ſacerdotium quod eſt ex lege
dem accepit, & ſacerdos qui eſt ſe-

T cundum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

cundum ordinem Melchizedech obtulit ſacrificium, & effecit ut alia ſacrificia non eſſent neceſſaria, Cur noui teſtamenti ſacerdotes myſticam λυτουργείαν ſeu ſacrificium peragunt? Sed clarum eſt ĳs qui in rebus diuinis ſunt eruditi nos non aliud ſacrificium offerre, ſed illius unius & ſalutaris memoriam peragere. Hæc Theodoretus. Sed poſterior ætas á diabolo ſeducta ex malè intellectis patrum dictis fabricauerunt idolum miſſæ.

Malachiæ locus quem pro ſua ſententia ſtabilienda adducunt, hic eſt ex cap: 1. In omni loco ſacrificium offertur nomini meo, atq; oblatio munda, quia magnum eſt nomen meum in gentibus. Ex hoc Malachiæ dicto & ſimilibus quale eſt illud Ezechielis 40. Sacrificium offerte DOMINO legittimum & perpetuum, Conantur papiſtæ ſuum miſſaticum ſacrificium ſtabilire. Verũ hanc collectionem uel pueri qui elementa dialectices

ctices deguſtarint riſerint. Quis e-
m ferat hanc collectionem anima-
ı ſunt in foro. Ergo eſt ibi Chime-
. Imo quod adhuc abſurdius eſt:
x genere non diſtributo inferunt
ionſtrum, nec auditum, nec antea
iſum à quoquam. Argumenti autē
rophetici uis hæc eſt. Prophetæ
rædicunt fore in gentibus ſacrificiū
(in omni loco futuram oblationem
iundam, igitur gentes conuerſæ
er prædicationem Euangelij habe-
unt ſacrificia & oblationes. Verum
ualia nam ſint illa ſacrificia, qualeſq;
blationes non ab hominibus, ſed à
Deo & ab ijs qui teſtimonium Dei in
e loquens habent diſcendum eſt. Sed
e hac re poſtea dicemus, ubi agetur
e ſacrificijs Chriſtianorum.

Tertium quod obijciunt papi-
tæ eſt dignitas populi noui teſtamē-
i, ad hanc dignitatem aſtruendam
adducunt Papiſtæ multa ſcripturæ
eſtimonia, & potiſsimum duo dicta

ex ſecundo prioris epiſtolæ Petri, Ad quem accedentes lapidem uiuum & ipſi ueluti uiui lapides ædificemini domus ſpiritualis, ſacerdotium ſanctum ad offerendum ſpirituales hoſtias acceptas Deo per Ieſum Chriſtum. Et mox in eodem capite. Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus in acquiſitionem, ut uirtutes annuncietis illius qui ex tenebris uos uocauit in admirabilem ſuam lucem. Ex his & ſimilibus dictis rectè quidem colligũt Papiſtæ dignitatem populi noui teſtamenti, uicioſè inferunt propterea requiri miſſaticos ſacrificos, qui offerant ſacrificium placabile pro uiuis & mortuis. Nam Petrus hic alloquitur non ſacrificos, ſed totum Dei populũ, Viros, fœminas, uirgines, ſenes, iuuenes & infantes, quos omnes dignatur ſacerdotum honore, ut qui ſacerdotio fungantur ad offerendum ſpirituales hoſtias acceptas Deo per

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

eſum Chriſtum. Si igitur omnes
hriſtiani ſunt ſacerdotes, ut offerant
Deo hoſtias acceptas, profecto ali-
d eſt ſacerdotium Chriſtianorũ om-
nibus commune, & aliud papiſtarum
quod ſolis raſis & unctis ad offeren-
as hoſtias placabiles committitur ſi-
e mandato Dei, imo contra apertiſ-
ſimas ſcripturas. Quando ergo papi-
tæ ſic colligunt. Dignitas populi no-
i teſtamenti longe maior eſt quàm
opuli ueteris teſtamenti, Proinde
equiritur ut Chriſtiani quoq; habeãt
acrificia eaq; auguſtiora ueteribus,
lioqui deterioris conditionis eſſent
uàm uel gentes prophanæ fuerunt,
Vel Iudæi ſub ueteri lege. Concedo
ignitatem eſſe ampliſsimam. Do etiã
uguſtiora eſſe ſacrificia ſed miſſã eſſe
acrificiũ Chriſtianorum ex dignitatis
rærogatiua ne quaquàm efficitur.

Cum itaq; & firmis rationibus
oſtendimus miſſæ papiſticæ uanita-
em atq; prophanitatem, & leuita-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tem clypeorum quos nobis obijciunt demonſtrauimus, Reliquum eſt, ut illorum impietatem fugiamus tanquã ſerpentem qui primis noſtris parentibus autor fuit ut tentarent DEVM corrigendo ipſius mandatum. Eſt enim tentare Deum nihil aliud quam ſpretis uerbo, ordinatione, & uocatione, aliud quærere fiducia propriæ ſapientiæ, quod magis placet. id quod Papiſtæ fecerunt excogitãdo miſſam pro uiuis & mortuis: Qua ſuum regnum ſtabiliri, & dignitatem opesq; ſuorum ſacrificorum augeri ſtatuerunt.

Nunc breuiter, ut promiſimus, de ijs quæ adiaphora & media haberi poſſunt, dicamus. Neq; enim omnia quæ in papatu obſeruantur, impia ſunt genere, ut neceſſario omnia ſint fugienda. Preces matutinæ & ueſpertinæ, quæ de tempore, ut uocant, inſtitutæ ſunt, conſtant pſalmis & lectionibus ex ſacris ſcripturis deſump-

deſumptis. Quarè pius in papatu ha-
bitans his intereſſe poteſt, illæſa cō-
ſcientia, modo periculnm ſcandali
uitari poſsit, & caueatur colluſionis
cum aduerſaris ſubſpicio. neq; enim
ita Scyllam fugiendam eſſe iudico, ut
in Cariibdim incidas. Nam extrema
hæc ex æquo fugienda ſunt. uideli-
cet Papiſtica impietas, & epicuriſmi
ſuſpicio. Nam qui ſemper fugit cœ-
tus hominum, ubi fiunt preces ab
Eccleſia, non tam papiſticam impie-
tatē fugere, quàm epiſcuriſmū ſectari
uidetur. Quarè uelim pios in papatu
habitantes interdum intereſſe preci-
bus matutinis & ueſpertinis, præſer-
tim ijs in quibus nec fit inuocatio
mortuorum, nec panis adorandus in
monſtrantia exhibetur, quemadmo-
dum fit in feſtis ſanctorum, & in ſum-
mis feſtis ut uocant, in quibus etiam
thuris ſuffitus coram ſtatuis uentila-
tur.

Quantum autem ad baptiſmum

 infan-

infantum attinet, duo facienda ſunt pijs. Corde improbent nugas Papiſticas, quibus cõtaminatur quodãmodo baptiſmus, & reuerenter inſtitutionem Chriſti meditentur. Quod cùm ſit puto pios excuſari qui uel ſuos liberos Baptizari ſinunt in papatu: Vel alioqui accedunt ut teſtes baptiſma infantum. Quia illic aliquid remanet de inſtitutione Chriſti.

Quid hic dicendum eſt de miſſa in qua fit diſtributio panis & uini? An quia aliquid in ea remanet de inſtitutione Chriſti licebit pio homini rectè edocto de idolo miſſatico intereſſe & communicare cùm alijs? Nam ſi ideo baptiſmo papiſtarum multis additamentis contaminato licet adeſſe, quia ibi aliquid remanet de inſtitutione Chriſti, Cur non eadem ratio ualebit in cœnæ communicatione? Hæc quæſtio, etſi admodũ difficilis apparet tamen id quod mihi uidetur apertè dicam. iudicium relinquens

nquens Eccleſiæ, hoc eſt, uerè pijs
ræſertim ijs qui crucẽ experti ſunt,
x intra telorum iactus uerſati. Pri-
num igitur diſtinguo inter miſſam,
x communionem in papatu. Nam
antũ diſcrimen ſtatuo inter miſſam &
ommunionem illam ſolennem quæ
elebratur in papatu die paſchatos,
uantum eſt inter cœlum & infernũ.
quidem in miſſa planê nihil remanet
e inſtitutione Chriſti. Quarè ut miſ-
am inpiam iudico, ideoq; fugiendam
anq; idolum Diaboli: Ita quod rema-
et de inſtitutione Chriſti, ſanctum
ronuncio. NePhas enim eſt putare
em tantam pendere à dignitate mini-
trornm. Quoniam reuera diuerſiſſi-
ni ſunt actus, Miſſa papiſtica, &
ommunio ſeu cœna. Nam finita miſ-
a Papæ, inchoatur cœna Chriſti.
Debet igitur pius in papatu habi-
ans fugere idolum miſſæ, & poteſt
nodo caueatur ſcandalum, & collu-
ionis cum aduerſarijs ſuſpicio, inter-

 eſſe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

eſſe communicationi, & cum electis Dei quales multi latent abſq; dubio in papatu, communicare. Quid? An ergo licebit communicare ſub altera, ut uocant, ſpecie? An non excluduntur laici â ſacro poculo ſanguinis DOMINI? Ex noſtris non pauci putãtes conſecrationem (ut uocant,) fieri recitatione uerborum, de inſtitutione cœnæ, grauiſsimum peccatum iudicant, ſi quis ſub altera ſpecie communicet. Sacrifici ſimiliter miniſtri cœnæ in papatu putant laicos non fore participes calicis DOMINI ob eandem cauſam, uidelicet quòd uerba non ſunt muſsitata ſuper calicem, ex quo propinatur Laicis. Quare putant uinum eſſe ſine præſentia ſanguinis DOMINI. Quod ſi ſic eſſet, hoc eſt, ſi res tanta penderet à recitacione uerborũ, potius quàm à Chriſto, qui præſens in ſua cœna porrigit ſacramentum corporis & ſanguinis ſui, nequaq; uellem pium hominem in

n papatu communicare. Hos cum habemus aduerſarios uidelicet Domeſticos, & extraneos, difficile eſt aliquid ſine offenſione pronunciare, dicam tamen quood ſentiam.

Primum omnium tenendum eſt p conſecrare non ſit, ut papiſtæ putant, & quidam ſemipapiſtæ opinantur, pronunciatione præſcriptorū ſeu conceptorum uerborū magico more rē communem, ſeu non ſacram, ſacram facere: Sed conſecrare uerißimè eſt rem quampiam à communi uſu ſeparare, atq; eandem ſacro uſui diuinitus ordinato applicare cum Dei laude & gratiarum actione. hanc definitionem firmam eſſe intelligit qui uim conſecrandi uerbi cadoſh apud Hebræos, cum ritu conſecrandi ueteri contulerit, quiq; factum Chriſti inſtituentis cœnam, & doctrinam Pauli de benedictione panis & calicis ſimul perpenderit. Cùm ergo hæc

re-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

res non pendet nec ex uerborum uirtute, nec impeditur malicia hominum inuidentium pijs participationẽ calicis, ſed pendet ex mandato & inſtitutione Chriſti, qui iuxta ſuam promiſsionẽ uult intereſſe cœtui piorum inuocantium ipſum, cogitantium & agnoſcentium beneficia mortis & reſurrectionis ipſius, non dubito quin pij in papatu participationem corporis & ſauguinis percipiant, tametſi incantatio papiſtica calicem non fœdat. Nam & qui ſanctificat filius Dei eſt, & qui porrigit manibus miniſtrorum corpus & ſanguinem ſuum filius Dei eſt, cuius diuinam potentiam, & immenſam bonitatem, nec impedit error hominum, nec malicia inuidorum ſupprimentium recitationem de inſtituta cœna, frangit.

At obijciat aliquis: Qui ſimul cõmunicant, id faciunt, ut ſint unum in Chriſto. Ita enim Paulus ait. Quoniam ut unus panis: Ita unum cor-

pus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

us multi ſumus. Omnes qui de u-
pane, & uno calice participamus.
apiſtæ autem qui fidem non adferũt
tra Chriſti corpus ſunt. nemo e-
m in Chriſto eſt, niſi per fidem. Pro-
de uidetur non licere cum papiſtis
mmunicare. Reſpondeo duplicem
ſe communionem in cœna. Quarũ
a eſt fidelis animæ & Chriſti, de
a idem Apoſtolus. Calix benedi-
ionis cui benedicimus nonne com-
unicatio ſanguinis Chriſti eſt, &
nis quem frangimus, nonne cor-
ris DOMINI communicatio eſt?
uius communicationis uerè ſunt
rticipes qui fidem ſecum adferunt
ſacram cœnam. Altera communio
æ pendet à priori, eſt fratrum com-
unicantium inter ſeſe. Hanc fideli-
n communinionem impedit nec im-
etas miniſtri, nec ſi unus aut al-
r Iudas adfuerit. Nam eſt ſpiritua-
communio quæ eſt piorum omni-
n ſub uno capite, etiam ocultorum
in pa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

in papatu, quales haud dubio multi ſunt. Verum hic rurſus moneo cauendam eſſe, uel ſimulatam abnegationem confeſsionis. Quid ſi quis adeò abhorreat à papatu, ut nullo pacto communicare audeat in regno papæ? An non hic pio patrifamilias, qui habet piam uxorem, & rectè inſtitutam familiam, licebit priuatim in ſua domo ſibi & ſuis cœnam Dominicam inſtruere, nec ne? Erunt fortaſſe qui dicent non licere, propterea ꝙ adminiſtratio ſacramentorum pertineat ad publicum miniſterium. Ab his rurſus quæro, an non communicarint olim in primitiua Eccleſia multi, anteꝗ̃ ordinarium & publicum inſtitutum eſt miniſterium, & antequam templa ſunt erecta in quibus publicè conuentum eſt? Ego quidem non dubito multorum piorum ciuium domos fuiſſe templa, in quibus pij patres familias cum ſuis familijs inſtruxerunt cœnam Dominicam, &

ſemu

mutua doctrina & conſolatione e-
xerunt. Diſtinguo igitur inter re-
è conſtitutam Eccleſiam, & inter
ptiuitatem & exilium, ubi publicè
raſſatur in pios. illic uolo publico mi-
ſterio nihil detrahi, ſed omnia fieri
xa ordinationem benè inſtitutæ
ccleſiæ: Hic autem id eſt in capti-
tate Eccleſiæ ſeu exilio ſub Turca
papa ſtatuo excuſari pios, ſi ſan-
orum in primitiua Eccleſia imiten-
r exempla. Hanc noſtram ſenten-
m de uſu cœnæ Dominicæ in pa-
tu breuiter aſſcripſimus, in qua ſi
is aliquid deſideret cupio amice
lmoneri. Nam pijs omnibus qui
on tam anticipatis opinionibus quã
onſtratæ ueritati acquieſcunt, nõ
lum hanc noſtram ſententiam, ue-
etiam quicquid unquàm à me ſcri-
um eſt, aut forte ſcribetur, ſubijcio:
Quare amanter rogo, ne quis præ-
pitet iudicium, ſed rationes meas,
aduerſariorum inter ſe conferat.

Quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Quod ſi quis fecerit, ſpero ipſum ſententiam noſtram non improbaturum. Rogo autem DEVM patrem DOMINI noſtri Ieſu Chriſti, ut mentes noſtras illuminet ſua luce, & furores diabolorum & hominum perſequentium ſanam doctrinam reprimat, & nos in uera pietate, per & propter Chriſtum conſeruet, ut ipſum in omni æternitate celebremus Amen.

DE SACRIFICIIS CHRIſtianorum.

Chraſtiani qui ſincerè Chriſtum profitentur, habent etiam ſua ſacrificia. Vnum uidelicet propiciatorium: Alterum ἐυχαριστικὸν. Vtrumq; nomen ſortitum eſt ab effectibus eu finibus. Propitiatorium ſacrificium habent Chriſtiani, non quidem á ſe offerendum, ſed pro ſe oblatum à ſummo ſacerdote & mediatore Ieſu Chriſto. Chriſtus enim ſacerdos ſemetipſum in ſa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſacrificium propitiatorium pro om-
bus tradidit, ut placato patre cre-
entes ſanctificarentur in æternum
er ipſum.

Ευχαριϛικὸν ſacrificium eſt quæli-
et obedientia à pijs præſtita Deo,
a ut agnoſcunt DEVM omnis bo-
fontem & autorem: Ita teſtantur
am erga ipſum gratitudinem.

Vt autem hæc doctrina de ſacri-
ijs Chriſtianorum ſoli Eccleſiæ Dei
ota, rectius intelligatur, & nobis
agis dulceſcat, uolo diſtinctius de
roq; genere dicere. Nam quod par-
culatim, ut ait Bernhardus, diſtin-
um fuerit, legitur dulcius & melius
nſeruatur. In ſacrificio igitur pro-
ciatorio ſeu expiatorio plura ſpectã-
a ſunt quæ facient ad eius perſpicuã
plicationem. Quare primum de ſa-
rdote qui hoc ſacrificium offert di-
m. Mox de ſacerdotio eiuſq; par-
bus. Tum de fœdere. Eſt enim om-
is ſacerdos alicuius fœderis ſponſor.

Quarto de ſacrificij huius applicatione. Poſtremo de perpetuo huius ſacrificij uſu in conſcientia, in uita, & in morte.

DE SACERDOTE.

IN explicatione primi huius membri de ſacerdote ſummo Chriſtianorũ, uideamus quæ fuerit neceſsitas ſacerdotis, quœ perſonæ conditio, & quis nam ſit. Neceſsitas ſacerdotis hinc æſtimetur. Nos omnes eſſe peccatores, reoſq; æternæ mortis, cùm propter parentum primorum defectionem à Deo, tum ob noſtram propriam culpam & reatum in confeſſo eſt: Id quod & pœnæ à iuſtiſsimo Deo impoſitæ, & uox Dei, & conſciẽtia cuiuſq; teſtantur. Iam autem unũ ex duobus neceſſarium omnino fuit. Aut enim nobis æternum pereundum erat, aut reconciliatio cum Deo offenſo ineunda. Verum quia reconciliatio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſta eſſe debuit, ne quid decederet
ſticiæ diuinæ, non potuit fieri ſine
mpenſatione iniuriæ Deo factæ.
Hæc autem compenſatio neceſſario
eri debuit per aliquem mediatorem.
t quemadmodum unus Adam con=
cit nos omnes in mortem & dam=
ationem ſua culpa: Ita aliquis eſſet
ui ſuo merito nos Deo offenſo recō=
liaret, facta iniuriæ compenſatione.
Qui autem ita inter DEVM offen=
um & homines offendentes eſt me=
iator, ſacerdos nominatur. Ita enim
piſtola ad Hebræos habet capit. 5.
Omnis ſacerdos ex hominibus aſſūp=
us, pro hominibus conſtituitur in
s quæ ſunt apud DEVM agenda,
t offerat dona, & ſacrificia pro
eccatis. Ex his euidentiſsimè patet,
uàm fuerit neceſſarius ſacerdos, ad
neundam reconciliationem noſtri
um Deo offenſo. Sed quis talem ſa=
erdotem dare potuit cùm totum ge=
us humanum ſit reum & nullus in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

toto genere humano pro ſeipſo ſatiſfacere, nedum pro alijs Poſsit, Deus ſapientiſsimus conſilium, quod homo dare non potuit, protulit. Nam miſericordiæ ipſius fuit miſereri ſuæ creaturæ, Sapientiæ, ne fine ad quem condita erat excideret. Potentiæ, ne ſineret Diabolum perpetuam exercere tyrannidem in creaturam ad ſuam imaginem conditam. Deniq; iuſticiæ ne ſineret peccatum impunitum. Protulit ergo conſilium Deus ſapientiſsimum per quod & ſummam ſapientiam, & immenſam miſericordiam, & infinitam potentiam, & iuſticiam abſolutiſsimam declarauit. Quoniam itaq; maior fuit ira Dei in peccatores, quales ſumus omnes natura, ſiquidem natura ſumus filij iræ, quám ut eam ſuſtinere poſsit purus homo, & iuſticia tamen Dei requirebat, ut unus aliquis in humano genere uitæ autor eſſet, ſicut unus mortis fuit, Dedit igitur Deus talem ſacerdotem

qui potuit, quia Deus: Et debuit,
quia homo. unus utiq; de humano
genere, ſegregatus tamen á peccato-
ribus, hoc eſt, iuſtus. Alioqui mini-
mè idoneus dato muneri. Ita enim a-
it Deus. Semen mulieris conteret ca-
put ſerpentis, hoc eſt conſenſu toti-
us ſcripturæ approbante, Æternus
Dei filius aſſumet humanam natu-
ram, in unionem perſonalem, hoc eſt,
ut Deus & homo ſit una perſona,
mediator ſeu ſacerdos inter DEVM
& homines, qui cauſa hominum in ſe
ſuſcepta pœnam luet hominibus de-
bitam, ac homines, imputata ipſis ſua
iuſticia, cum Deo reconciliabit. Vn-
de Auguſtinus. Sanandæ noſtræ mi-
ſeriæ conuenientior alius modus
non fuit, quam per paſsionem Chriſti.
Is enim, ut idem ait, delicta noſtra ſua
delicta fecit, ut iuſticiam noſtrã ſuam
iuſticiam faceret. Conditio proinde ſa-
cerdotis ſuo merito nos Deo recon-
ciliantis duplex requirebatur. Natu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

rarum una. Altera Qualitatis. Conditio naturarum, quód hic noſter ſacerdos debuerit eſſe Deus & homo, una perſona, alioqui mediator eſſe non potuiſſet. Vt enim ſua æterna diuinitate patri: ita nobis humanæ naturæ ſocietate coniungi debuit. Filius proinde Dei, ut ait Ambroſius, aſſumpta carne homo natus eſt, ut mediator Dei & hominum, homo eſſet Ieſus Chriſtus. opportuit ergo ut ex utroq; mediator eſſet, ut utrũq; reconciliaret. Ex Deo quidem ut cũ ipſo colloqui poſſet & intercedere, ex humano genere uerò ut & debitor eſſet, & haberet quod offerret. Vnde Epiſt: ad Hebræos. particeps factus eſt carnis & ſanguinis, ut per mortem aboleret eum qui mortis habebat imperium, hoc eſt diabolum, & liberos redderet quotquot per omnẽ uitam obnoxij erant ſeruituti. Item debuit per omnia fratribus aſsimilari, ut miſericors eſſet, & fidelis ſacerdos in his

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

n his quæ apud Deum forent agen-
a , ad expiandum peccata populi.
Nam ex eo quód tentaretur, poteſt
x ijs qui tentantur ſuccurrere.

Hactenus de conditione natura-
um diuinæ, & humanæ ſacerdotis
noſtri: Iam de qualitate perſonæ, de
qua eadem Epiſtola ad Heb: in hunc
nodum. Talis decebat ut noſter eſ-
et ſummus ſacerdos, ſanctus, inno-
ens, impollutus, ſegregatus à pec-
atoribus, & excelſior cædis factus,
ui non habuit neceſsitatem quotidiè
orius pro ſuis delictis hoſtias offerre:
Deinde pro populi. Sed de hac qualita-
e in expliacatione ſacerdotij plura ſe
fferent dicenda. Quód autem Ie-
us Mariæ Virginis filius ſit uerus
Meſsias adeoq; ſacerdos & media-
or nobis à Deo promiſsus & datus,
upra oſtendimus hanc immotam de-
noſtrationem opponentes Iudæis.

Is ſolus abſq; omni dubio, ac ueri-
ſimo uerius, atq; adeo omniũ confe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſsione eſt Meſsias uerus & unicus, adeoq; ſacerdos, & mediator, in quē omnia Prophetarum uaticinia concurrunt, cuiq; ſoli conuenit quicquid de Meſsia prædictum eſt à ſanctis Dei Prophetis, Moſe & alijs.

In Ieſum autem Mariæ filium concurrunt omnia Prophetarum uaticinia, & huic ſoli Ieſu conuenit quicquid de Meſsia dictum eſt à ſanctis Dei Prophetis Moſe & alijs.

Ergo ſolus Ieſus Mariæ Virginis filius eſt Meſsias, uerus & unicus adeoq; ſacerdos, & Mediator noſter.

Minorem quæ eſt κρινόμενον confirmauimus ſuprà, ubi refutauimus Iudæorum uanitatem de Meſsia. Videantur quæ annotauimus in primum huius Pſalmi uerſū aduerſus Iudæos.

DE SACERDOTIO eiuſq; partibus.

SAcerdotium noui teſtamenti eſt
miniſterium diuinitus ordinatū &
ncitum in quo ſummus, & æternus
cerdos Deus & homo Ieſus Chri-
tus confirmatus iureiurando diuino
nnunciat, & conſeruat doctrinam e-
angelij de remiſsione peccatorum,
ffert ſeipſum per ſpiritum æternū
ſacrificium piaculare, ſeu propitia-
orium, quo & expiat peccatum, &
atisfacit iuſticiæ Dei pro peccatori-
us, placat iram Dei, meretur gra-
iam & ſpiritum ſanctum omnibus
redentibus in nomen eius, & orat
ſsiduè pro Eccleſia, & exauditur, ut
xcuſſo iugo diaboli hoſtis humani
eneris, & reparata imagine Dei in
obis amiſſa per peccatum, ſanctifi-
emur in æternum, atq; adeò beati
iuamus, Chriſto ſacerdoti confor-
nes in omni æternitate.

Hæc definitio cùm ex ijs quæ
iximus de ſacerdote, tum ex totius
cripturæ conſenſu & præſertim ex

Epiſt: ad Heb: de ſacerdotio Chriſti collecta eſt: Sed ſingulæ partes huius definitionis, ut uberrimã doctrinam & conſolationem continènt: ita longiorem explicationem poſtulant. Sunt autẽ tres partes ſacerdotij Chriſti in definitione expreſſæ, uidelicet doctrina Euangelij, ſacrificium, & oratio ſeu interceſsio. Atq; harum ſingulæ perfectiſsimæ ſunt & efficaciſsimæ, ita ut nec quicq̃ uel in ipſis deſideretur, uel ſit infirmum ad ſaluandum. Virtus enim omnis harũ partium pendet à maieſtate ſacerdotis noſtri Chrtſti, in quo nec ſapientiam, ,nec bonitatem, & puritatem, nec uoluntatem, nec potentiam quis deſiderare poterit. De his ergo tribus partibus ordine dicemus.

Prima pars eſt annunciatio Euangelij, ſine qua nos miſeri & cœci peccatores nihil fauoris & gratiæ à Deo ſperare poſſumus. Nam ſine hac Euangelij doctrina triſtiſsimis inuoluimur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ur tenebris, & peccatorum noſtro-
magnitudine, multitudine, & tur-
tudine, uel iudicio propriæ conſci-
ntiæ condemnati proſternimur, ut
lanè deſperare ſit neceſſe. Siquidem
lex Dei iram minatur legem non
cientibus. (Hæc enim legis iudicia-
a ſententia eſt: Maledictus omnis
ui non manſerit in omnibus quæ
ripta ſunt in lege): Et conſcientia
uæ eſt teſtimonium iudicij futuri,
os coram tribunali Dei reos peragit:
t calamitates humani generis iuſtiſ-
nam eſſe iram Dei teſtantur: Et hor-
bilis tyrannis diaboli in humanum
enus, atq; multi tragici caſus omni-
us temporibus, quàm horrenda res
peccatum conuincunt. Taceo bel-
, taceo ſigna in cælo, terra & mari
ſtantia furorem (ut cum Propheta
quar) iræ diuinæ. Hæc omnia ſunt
eluti præludia æternæ miſeriæ eo-
um qui non conuertuntur ad præ-
icationem Euangelij. His omnibus
malis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

malis medetur ſacerdos noſter, modo eius medicinam tanq̃ Phrenetici non reſpuerimus cum furioſo & cœco mundo. Is enim è ſinu patris profert ſuauiſsimam doctrinam Euangelij de remiſsione peccatorum: quibus remiſsis & abolitis nec lex in nobis habet quod condemnet nec diabolus & mors quicquám iuris in nos obtinent. Hæc doctrina Euangelij myſterium dicitur abſconditum à ſapientibns huius mundi, atq; ſtulticia ab illis iudicatur. Sed miſeris & afflictis peccatoribus ſapientia eſt Dei. cui per ſtultam prædicationem crucifixi Chriſti placuit ſeruare credentes.

Quænam igitur, & qualis ſit hæc doctrina Euangelij breuiter explicandum eſt, quò nobis hæc pars ſacerdotij Chriſti fiat dulcior. Chriſtus Lucæ 24. Summam rei his uerbis proponit. Oportet prædicari in nomine meo pœnitentiam ſeu conuerſio-

rſionem & remiſsionem peccatorũ
er omnes gentes. Proinde Euan-
lium eſt annunciatio Vniuerſalis
miſsionis peccatorum quæ contin-
t omnibus ijs qui conuertuntur,
q; propter nomeu Chriſti, id eſt
opter merita Chriſti. Etſi autem
ec definitio ſummã rei, ut dixi conti-
t, tamen, ut magis agnoſcatur ma-
itudo beneficij ſacerdotis noſtri
hriſti, ampliorem definitionẽ aſſcri-
m. Euangelium eſt uniuerſalis præ-
atio ſacerdotis noſtri Chriſti, in
a annunciatur liberatio ab ira Dei
maledictione legis, & damnatione
erna, & proclamatur remiſsio pec-
torum, ſalus, & uita æterna creden-
us in filium, propter eiuſdem me-
a, ſecundum promiſsionem olim
tribus factã, ut perpetuo gloria bo-
tatis Dei, prædicetur, Vtq; porro
gnos fructus Euangelio edant ho-
ines per Chriſtum liberati, tandem-
uita æterna fruantur. Hæc defi-
nitio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

nitio Euangelij ex uarijs ſcripturæ locis collecta docet Euangelium uerè bonum & lætum eſſe nuncium, ſine quo in æterna miſeria nobis eſſet pereundum. Huius definitionis membra quia alibi à nobis & multis explicata ſunt, nolo longiore oratione perſequi. Summa huc redit: q natura ſumus miſeri, condemnati, ſerui. Gratia autem, quam Euangelium annunciat, beati, iuſti, liberi, & hæredes uitæ æternæ per Ieſum Chriſtum. Hanc doctrinam Euangelij ipſe filius Dei protulit è ſinu patris, & eam propoſuit primis noſtris parentibus, poſt triſtiſsimum illorum lapſum in laqueos diaboli, Ita enim ait. Semen mulieris conteret caput ſerpentis. Hanc ſonuit per miniſteriũ Noë ante diluuium. Petrus enim affirmat Chriſtum ſpiritu prædicaſſe iſtis hominibus tempore Noë quorum ſpiritus nunc detinentur in carcere propter contumacem rebellionem aduerſus

s ſpiritum Chriſti ipſis prædicantē
anc poſtea per Prophetas, ut idem
trus teſtatur, protulit. Hanc poſt
manam naturam aſſumptam tri-
s annis cùm dimidio prædicauit.
anc per Apoſtolos in uniuerſum
bem annunciari mandauit, quam &
oſequentibus ſignis confirmauit.
r hanc doctrinam, ut ſemper con-
uauit: Ita hodie conſeruat, & dein-
uſq; ad finem mundi conſerua-
: Eccleſiam aduerſus inferorum
rtas. Benedicet ei, & dabit ſpiri-
m ſanctum & uitam æternam om-
ous huic doctrinæ credētibus. Ve-
m contra horrenda damnatio om-
ous illis imminet, qui huic doctri-
e ſignis, portētis, uariis uirtutibus,
uiſibili donatione ſpiritus ſancti,
nfirmatæ fidem non adhibuerint.
enim ſermo, ut ait Epiſt: ad Heb:
r Angelos dictus, factus eſt firmus
omnis præuaricatio, & inobedien-
a accepit iuſtam mercedis rettibu-

tionem:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tionem: Quomodo nos effugiemus ſi tantam neglexerimus ſalutem? Caueamus proinde, ut eadem Epiſtola monet, ne perfluamus.

Secunda pars ſacerdotij Chriſti eſt ſacrificium. Sacrificium autem Chriſti, aliás generaliter accipitur, aliâs peculiariter, Cùm generaliter accipitur, cõplectitur quicquid Chriſtus ſacerdòs noſtræ ſalutis gratia fecit, & patri obtulit. Vt ſunt eius opera omnia, Obedientia perfecta legis, Paſsio & mors uoluntaria, & interceſsio apud patrem aſsidua. Quod autem obedientia erga legem ſit huius ſacrificij pars quædam, ex eo patet ꝙ ea nos coram patre iuſtos facit. De paſsiòne & morte Epiſtola ad Hebræos cnncionatur, cùm affirmat Chriſtum ſe obtuliſſe, pro peccatis noſtris, & ſanguine ſuo purificaſſe conſcientias noſtras. Interceſsio & preces capit: 5. ad Heb: oblationes dicuntur. Ita enim ait. In diebus carnis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

is ſuæ preces ſupplicationeſq; ei qui
oterat ſeruare ipſum à morte, cum
amore ualido & lachrymis obtulit.
æc enim tria, uidelicet obedientia
gis perfecta, Paſsio, & interceſsio,
ſe mutuo ordine quodam, tanquàm
fecta à ſuis cauſis & contrà depen-
nt. Nam ex eo quòd ſanctus, im-
llutus, atq; adeo perfectiſsimè iu-
us ſecundum legem fuerit, ualuit
luntaria obedientia ipſius in cruce
expianda omnia hominum pecca-
, & quia obediens patri fuit uſq; ad
ortem crucis, ualent preces ipſius
o Eceleſia in perpetuum, qui ideo
lus interceſſor eſt, quia ſolus ſe dedit
precium redemptionis pro omni-
is, ut Paulus teſtatur. 1. Timoth:
Hæc conſecutio ſeu colligatio me-
orum Chriſti pulcherrimè conſpi-
ur in noſtri ſanctificatione. Me-
o enim mortis ſuæ, ita expiat pec-
tum noſtrum, ut non amplius, mo-
crediderimus, rei appareamus in

conſpectu patris, ſicut de eo prædixit Eſaias Capite 53. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Item, ipſe uulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra. Merito obedientiæ legis nos ueſtit, ut iuſti appareamus coram Deo, non noſtra ſed ipſius iuſticia nobis imputata. Ita enim Paulus ait ad Rõ: 5. Quemadmodum unius inobedientia multi peccatores conſtituti ſunt: Ita obedientia unius multi conſtituentur iuſti. Vtrunq; meritum uidelicet paſsionis & obedientiæ legis cõplectitur Paulus cûm ait. Chriſtus factus eſt ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret. Nam cûm duplex ſit ſententia legis. Vna maledictionis & mortis ex lege non impleta, in quã ſententiam incurrimus propter peccatum: Altera benedictionis, id eſt iuſticiæ & uitæ: Qua ſententia excidimus per peccatum, neceſſe fuit ut & maledi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

aledictionem legis cum cauſa, id eſt
eccatis noſtris in ſe reciperet, pro
obis factus maledictus & morti ob-
oxius. Sic enim Paulus ait. Chri-
us nos redemit ex maledictione le-
is, factus pro nobis maledictum
u execratio & benedictionem legis
obis reſtitueret: quam nobis meruit
a perfecta obedientia erga legem
b qua factus eſt non pro ſe, ſed
ro nobis. Atq; hoc uult Paulus cùm
it. Chriſtus eſt impletio legis in iu-
iciam omni credenti. Quia autem
uius impletionis teſtimonium eſt e-
identiſsimum Chriſti reſurrectio,
aulus affirmat ipſum reſurrexiſſe
ropter iuſtificationem noſtri. Meri-
o ſuarum precum & interceſsionis
obis aditum facit ad patrem, ut Pau-
us ad Rom: ait. Quis accuſabit ele-
tos Dei? Chriſtus eſt qui intercedit
ro nobis. Cùm igitur Chriſtus di-
citur offerre patri ſua merita, intelli-
gatur generale ſacrificiũ Chriſti quod

continet hoc triplex meritum. Videlicet obedientiæ legis, paſsionis, & precum.

Aliàs ſacrificium Chriſti accipitur peculiariter pro paſsione & morte ipſius, quæ Paſsio & mors unicũ ſacrificium expiationis eſt: Cuius typi fuerunt ſacrificia ueteris populi, & ſingulari modo id quod propitiatoriũ uocabatur, propter huius æterni & expiatorij ſacrificij Chriſti adumbrationem. Verum quia de umbris ſupra dictum eſt, ubi uanitatem Iudæorum adhuc expectantium Meſsiam oſtendimus, Hic ſolummodo dicemus de ſacrificio Chriſti, quod expiatorium ſeu propitiatorium à ſuo effectu nominat ſcriptura, quod rectè in hunc modum definiri poteſt.

Paſsio DOMINI noſtri Ieſu Chriſti æterni ſacerdotis, eſt ſacrificium propitiatorium in quo filius Dei æternus, homo factus, & æternus ſacerdos à patre conſtitutus ſeipſum, obe-

diendo patri in paſsione, uſq; ad mor-
tem crucis, per æternum ſpiritum
obtulit æterno patri in ara crucis,
Maledictionem legis uerè ſubiens,
ut iſta ſua una & perfectiſsima obla-
tione ſatisfaceret iuſticiæ Dei pro
culpa & pœna humani generis, placa-
ret irã Dei iuſtiſsimã & mereretur hac
unica uictima omnibus qui in ipſũ cre-
diderunt, inde uſq; á creatione mũdi &
credituri ſunt uſq; ad finẽ mundi, æter-
nã ſanctificationem, hoc eſt liberationẽ
à maledictione legis, gratiã, benedicti-
onem, uitam & ſalutem æternam, ut
Chriſto conformes in omni æterni-
tate DEVM prædicent. Hanc totam
definitionem complectitur Chriſtus
his paucíſsimis uerbis Iohan: 17. E-
go pro ijs ſanctifico meipſum ut ipſi
ſint ſanctificati in æternum. Sed ſpiri-
tus ſanctus in Epiſtola ad Heb: eam
fuſiſsimè explicat, & ego in unum
ueluti corpus quæ ſparſim leguntur
in ea Epiſtola coëgi, ut ſimul quaſi

 uno

uno intuitu, hoc admirandum opus intueamur, & aliquo modo æſtimemus magnitudinem beneficij, & grati ſimus Deo pro hac immenſa miſericordia nobis in Chriſto exhibita. Auguſtinus libro 4. de trinitate dicit quatuor in omni ſacrificio ſpectanda eſſe. Videlicet à quo offeratur ſacrificiũ. Cui offeratur. Quid offeratur. & pro quibus offeratur Quæ quatuor in noſtra etiã definitione expreſſe ponuntur & diſtinctè. Offert enim filius Dei homo factus, & ab ipſo Deo patre æternus cõſtitutus ſacerdos. Hic etenim ſacerdos ut ſolus ſanctus & iuſtus & excelſior cœlis eſt: Ita potuit ſolus ſacrificiũ in æternũ perfectum offerre. Nam ex eo quòd homo erat iuſtus, licuit ei cauſam communem in ſe recipere. Præſertim cùm unus in humano genere reliquã poſteritatem ſecum perdidiſſet, & ex eo quòd excelſior cœlis erat, Videlicet, uerus Deus, potens fuit ad offe-

rendum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

endum ſacrificium tale, quod & per-
ectum eſſet, & in perpetuum efficax.
Deinde ex eo, quód una perſona e-
at, omnia facta ipſius in ſanctiſsima
ua humanitate puriſsima ſunt, &
nfiniti precij. Cui ſacerdos hic offert?
Deo ipſi. Huic enim ſoli debebatur
ſacrificium, quò ſatisfieret ipſius iu-
ticiæ, cui ſoli peccauerunt parentes
noſtri, & nos cum ipſis, ut damna-
oria ſententia legis abolita de maledi-
ctione æterna, benedictionis æternæ
pſius merito fieremus participes.

Quid hic ſacerdos Deo offert?
Filius Dei æternus ſacerdos ſemetip-
ſum patri obtulit in ara crucis, no-
ſtram cauſam id eſt peccatum & pæ-
nam in ſe recipiens. Epiſtola enim ad
Heb: teſtatur Filium Dei factum fu-
iſſe participem carnis & ſanguinis,
ut haberet quod offerret. Et Augu-
ſtinus ait: Quid tam congruenter aſ-
ſumeretur ab hominibus, quod pro
eis offerretur quám humana caro? &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

quid tam aptum immolationi huic quàm caro mortalis? Et quid tam mundum pro mundanis uicijs mortalium quàm ſine contagione ulla, caro nata in utero & ex utero uirginali? Et quid tam gratè & offerri & ſuſcipi poſſet quàm caro ſacrificij noſtri, corpus effectum ſacerdotis noſtri?

Porro quia hoſtia omnis in ueteri lege primum debuit ſeparari ab alijs rebus eiuſdem generis: Secundo applicari aræ, impoſita ſacerdotis manu: Tertio immolari ſuper arā: Quarto ſi rectè fiebat iuxta legem, accepta Deo erat hoſtia: Videamus quomodo hæc quatuor noſtræ hoſtiæ congruunt. Primum ergo hæc noſtra hoſtia Chriſtus ſegregatus erat à reliquis hominibus non natura, qua illis coiunctum eſſe oportuit, ſed puritate, integritate & excellentia, quibus cœteros homines antecelluit. Secundo applicabatur altari per ſummam obedientiam conſecratus Deo. Ob-

latus

tus eſt enim quia uoluit. Tertio
nmolabatur ſuper altare, ſuſpenſus
lignum crucis, portans ſuper ca-
ut ſuum noſtram cauſam, id eſt, pec-
tum & pœnam peccati, hoc eſt, irã
ei & maledictonem. Hoc olim a-
umbratum fuit in hirco, ſuper cuius
put Aaron (confeſſus prius ſua
eccata, & populi Iſraelitici) pone-
at ſua delicta, & uniuerſa delicta fi-
rum Iſrael, quem poſtea in terram
ſtam cum delictis demittebat feris
laniandum per uirum ad id paratum.
uius typi ueritas in Chriſto uerißi-
ê completa eſt. Nã, ut Propheta ait,
OMINVS poſuit ſuper eũ omnes
iquitates noſtras. Itẽ iniquitates eo-
ipſe portauit. Sic Paulus typũ Chri-
accommodat cùm ait. Eũ qui non
uit pecatũ, fecit peccatum ut nos fi-
emus iuſticia Dei in eo. Itẽ Chriſtus
demit nos de execratione legis, fa-
us pro nobis execratio Scriptũ eſt e-
m. Maledictus õnis qui pẽdet in lig-

 no.

no. Deinde ut hircus ille typicus in deſertum dimittitur a feris dilaniandus: Ita Chriſtus ſceleratis hominibus ſcribis & Phariſæis & gentibus principis ſui Diaboli mandatis obtemperantibus, traditur interficiendus propter peccata noſtra & pœnam eorum tanquã propria ipſius fuiſſent luit. Hic accuratè diſtinguendum eſt inter umbram & ueritatem. Hirco impoſita erant peccata filiornm Iſrael ſed in typo tantum: At Chriſto uerè impoſita ſunt peccata totius mũdi. Neq; hic tropus ullus admittendus eſt. Nam in hoc poſita eſt tota noſtra ſpes, in hoc apparet charitas Dei infinita, deniq; in hoc ſita eſt ſalus noſtra, quód Deus noſter uerè & ſine tropo effuderit omnem iram ſuã in filium ſuum, tanquam reum omniũ peccatorum mundi, qui uerè & ſine tropo factus eſt execratio, ut nos uerè & ſine tropo ab execratione liberaret. Nam alioqui ſi ficta fuiſſet ira Dei,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ei. ficta etiam fuiſſet filij obedien-
a, & ficta ſpes gloriæ quàm expecta-
us. Conſiderãdus proinde eſt Chri-
us cum ijs qualitatibus quas habet
on in ſeſe, ſed ex imputatione pro
ediatoris officio quod ultro ſubijt,
t nos uiciſsim eadem prorſus ratio-
e, id eſt per imputationem eorum
uæ ipſius ſunt propria, ſatisfactio-
e ſcilicet iuſticiæ & ſanctificationis,
ſtificati & ſanctificati, fiamus ipſi-
s fratres, ac eiuſdem regni hæredes.
uarto, hoſtia Chriſtus ſic ritê pera-
a in ara crucis, placuit patri, & ac-
pta fuit, adeo ut eius uis ad ſaluan-
um omnes credentes perpetuò du-
t. Quartum quod Auguſtinus re-
uirit in omni ſacrificio eſt circum-
antia eorum pro quibus offeratur.
d quod Paulus reſpondet hiſce uer-
s. Dedit ſeipſũ ἀντιλυτρον id eſt pre-
um redemtionis pro omnibus. Et
hannes. Ecce agnus Dei qui tollit
ccata mundi. Porro præter hæc
qua-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

quatuor quæ Auguſtinus in noſtro ſacrificio requirit, alia quatuor ex epiſtola ad Heb: adiecimus in noſtra definitione. Videlicet modum oblationis, perpetuam uirtutem, rationẽ applicationis, & finem ultimum noticiæ & fiduciæ huius ſacrificij. Modus eſt ꝙ obtulerit ſe Chriſtus per æternum ſpiritum. Ita enim ait Epiſtola ad Heb: Quanto magis ſanguis Chriſti qui per ſpiritum æternum ſeipſum obtulit immaculatum Deo, purgabit conſcientiam noſtrã à mortuis operibus. Spiritus æterni apellatione diuinitatis cum humanitate coniunctæ efficacitatem infinitam intelligit, quæ totum hoc ſacrificium gubernauit, ex quo factum eſt ꝙ iſte ſanguis, quia ſanguis erat eius hominis qui etiam uerus Deus erat, uiuifica planè uirtute præditus ſit, qua uirtute ut nos condidit, ita etiam inſtaurare potuit. Propter hunc oblationis modum Deus dicitur mortuus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

acquiſiſſe ſibi Eccleſiam ſuo ſang-
ne. Vt Paulus Actor, 20. teſtatur
m ait. Attendite uobis, & uniuerſo
gi, in quo uos ſpiritus ſanctus-
ſuit Epiſcopos ad paſcendam Ec-
ſiam Dei, quam acquiſiuit ſangui-
ſuo. Hinc ergo eſt quod addidi-
is de perpetua ſacrificij uirtute de
a ad Heb: Vna oblatione perfecit
perpetuum ſanctificandos: Ita per
prium ſanguinem intrauit ſemel
anctuarium, æternam redemptio-
n nactus. De applicatione quæ fit
uerbum, fidem & ſacramenta, &
fine ultimo ſacrificij Chriſti poſtea
emus ſuo loco.

Porro hic pauliſper ſiſtendus eſt
dus, & plura alta mente cogitan-
ſunt. Videlicet, Quanta miſeria ſit
minum, in quam incurrerunt prop-
peccata. Quàm ingens ira Dei
enſi peccatis hominum, fuerit.
uàm rurſus magna miſericordia
i. Quàm ineffabilis obedientia fi-

lij Dei

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

lij Dei. quàm horrenda pœna, quam ſuſtinuit filius Dei. Quàm inæſtimabilis & incōparabilis precij ſit mors filij Dei, quæ una opponitur tanq̃ ſatisfactio omnium hominum peccatis & miſerijs. Et contrà quàm triſtis ingratitudo maximæ partis humani generis, non agnoſcentis hoc admirandū Dei opus, Videlicet ſacrificium Chriſti.

Miſeriam hominū ſine Chriſti ſacrificio cōſiderare oportet, de qua Iob. Homo natus de muliere breui uiuens tempore repletur multis miſerijs. Auguſtinus definit miſeriam humanam eſſe copiam tribulationis, & inopiam conſolationis, quando quis multifariè patitur, & à nemine releuatur. Homerus exclamans affirmat nihil homine calamitoſius eſſe aut miſerius. Sed is tantum calamitates & miſerias & tragicos caſus quibus obnoxij ſunt homines in hac uita cogitat. Nam nec principium, nec gradus, nec fi-

nem

m miſeriæ humanæ nouit.
Principium unde orta & propa-
ta eſt miſeria generis humani, ne-
) nouit niſi uerbo Dei edoctus.
ocuerbum principium omnis miſe-
e refert ad Diabolum, & peccatum
imorum parentum, & eiuſdem pec-
ti in omnem poſteritatem propaga-
onem. De qua re Paulus clariſsi-
è docet ad Rom: 5. Et Eſaias ait.
ecidimus quaſi foliũ uniuerſi, & ini-
itates noſtræ quaſi uentus abſtule-
nt nos.

Gradus miſeriæ humanæ ſunt
ulti, & triſtiſsimi. Quorum primus
: deploranda ſeparatio à Deo. Eſa-
s 59. Iniquitates ueſtræ diuiſerunt
ter uos, & DEVM ueſtrum, &
ccata ueſtra abſconderunt faciem
us à uobis. Quanta ſir hæc miſeria
emo ſatis cogitauerit. Quid enim
iſtius eſſe poteſt quàm ſeparari á
eo, & excludi à fonte omnis boni
) omni benedictione & ſalute? Se-
cundus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

cundus miſeriæ humanæ gradus eſt
coniunctio hominis cum Diabolo
mendaci & homicida, & ſubijci ipſi-
us legibus, quæ ſunt mortis & dam-
nationis. Per hos duos gradus pro-
phanatur templum, quod per creatio-
nem conſecratum erat Deo, & abo-
letur imago Dei ad quam conditus
erat homo. Hinc tertius gradus miſe-
riæ humanæ ſequitur. Videlicet
quòd homo qui antea erat templum
Dei, iam in hanc miſeriam inciderit
ꝙ ſit templum Diaboli, in quo dia-
bolus colitur operibus proprijs, ſcili-
cet mendacio & homicidio, ex qui-
bus infinita ſcelerum caterua prorum-
pit. Quartus gradus miſeriæ huma-
næ eſt moles calamitatum ſpiritua-
lium & corporalium, quibus premi-
tur genus humanum, ut ſunt tentatio-
nes multiplices, morbi uarij, & tra-
gici caſus, quibus obnoxium eſt hu-
manum geuus, nulla enim calamitas
tanta eſt, in quam homo non poteſt
incidere

idere. Vnde prouerbium. Neſcis
id ſerus ueſper uehat. Item, aut
nus, aut fuimus, aut poſſumus eſſe
od hic eſt. Ex multis exemplis
uca adferam. Adonibeſech regio
lendore & ornatu ſuperbus, qui,
nputatis manuum, pedumq; digi-
miſerrimê uixit. Interitus Ieſabe-
omnibus eſt notus. Alcibiades no-
itate eximius, diuitijs abundans,
rma præſtantiſsimus, fauore ciuium
perbus, ſummo imperio clarus,
ctorijs non paucis illuſtris: Sed quid
tandem? damnatur, in exilium mit-
ur, bonis ſpoliatur, odio patriæ
auatur, & tandem uiolenta morte
ccumbit. Cepio Seruilius præturæ
lendore, triumphi claritate, conſu-
tus dignitate, maximi pontificis ſa-
rdotio excellens, atq; adeo in tan-
precio habitus eſt, ut ſenatus Ro-
ani patronus diceretur: Sed huic
lendori fortunæ, non reſpondet
taſtrophe uitæ, quæ fuit miſerrima.

Y Nam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Nam in uincula coniectus, & carnifici puniendus traditur, qui carnifex funeſtis ſuis mãibus cor Cepionis exemptum de corpore lacerat, & in ſcalis ſuſpendit, quod magno cũ horrore totius fori Romani conſpectum eſt. Beliſarius Iuſtiniani archiſtrategus poſt multas præclaras uictorias, inuidia opprimitur, bonis ſpoliatur, oculis priuatur, & in templo Sophiæ panem quotidie mendicare cogitur, hac oratione uſus ad prætereuntes. Panem Beliſario date, quem uirtus extulit inuidia oppreſsit. Quid dicam de Herode, qui nitidus erat auro & gemmis, ſplendore regio ſuperbus erat? Nonne gemmis uermiculi ſucceſſerunt, quos ſua carne pauit, donec fœtore & cruciatu & deſperatione uictus expirauit? Prætereo Alexandrum Magnum, Cæſarem, Mariũ Pompeium, Catonem, Ciceronem, & multos alios, quorum caſus, quanta ſit miſeria humani generis, oſtẽdunt: à qui

quibus nemo ſe tutum fore pollice-
poteſt, dum in hac uita ſpirat. Qua-
Seneca rectè monet cùm ait. Ne-
o confidat nimium ſecundis. Quin-
s gradus miſeriæ humanæ eſt con-
ientia ſceleris, quæ plus animam
rquet, quàm ullius carnifex poſsit
rpus torquere. Hæc etſi ad tem-
ıs dormire uidetur, tamen ante o-
tum, ut Plato ait, expergiſcitur.
xtus gradus miſeriarum humani
neris eſt mors ipſa cum deſperatio-
coniuncta, quæ ignorantibus Chri-
ım eſt miſerrima, & adddit us qui-
m ad æternam damnationem.

Sed quis nam finis eſt miſeriæ ho-
inum non agnoſcentium Chriſtum?
nis eſt, ut ita dicam, infinitus, ſem-
r ſibi conſtans, nulli uiciſsitudini
t permutationi obnoxius. Nam
oſt mortem, & poſt iudicium extre-
um ſuccedit miſeriæ huius uitæ tri-
ſsima cataſtrophe, uidelicet ſempi-
rnum opprobrium, perpetuus cru-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ciatus in conſcientia, anima & corpo-
re, Societas cum immundis ſpiritibus
in obſcuris flãmis, in tenebris exte-
rioribus, extra omnem lucem Dei.
De opprobrio loquitur Daniel Cùm
ait. Alij ſcilicet impij non ad DEVM
per fidem conuerſi euigilabunt ad op-
probrium & abominationem ſempi-
ternam. De cruciatu ſempiterno, &
ſocietate cùm impuris ſpiritibus lo-
quitur DOMINVS Math: cap: 25.
Proponens ſententiam iudiciariã ex-
tremi iudicij. Diſcedite â me maledi-
cti in ignem æternum, qui paratus
eſt diabolo & Angelis eius. De cru-
ciatu conſcientiæ intellige Eſaiam qui
ait. Vermis eorũ non morietur. Etſi
autem in hanc tantam miſeriam totũ
humanum genus coniectum eſt pro-
pter peccatum, tamen Eccleſia Dei
ſola ex his miſerijs eluctatur. Nam
ut peccatum ipſius, quod cauſa eſt
harum miſeriarum expiatum eſt mor-
te Chriſti, ita Spiritus ſanctus conſola-
tor

or in cruce adeſt, & mors corporis
t aditus ad æternam fœlicitatem,
uarè precioſa dicitur mors ſancto-
um.

Ex miſeriæ magnitudine & uarie-
ate, quæ eſt pœna peccati, intelligi
iquo modo poteſt quanta ſit ira Dei
 eos qui non conuertuntur. Nam
im Deus eſt iuſtus, & iudicium eius
cundum ueritatem, ut loquitur Pau-
s, Neceſſe eſt iram & uindictam in
Deo, reſpondere iuſticiæ. Hoc eſt ut
on ſit maior pœna, quàm fuit pec-
atum, nunc autem pœna eſt grauiſ-
ma & infinita. Quarè neceſſe eſt
ffenſam fuiſſe infinitam, ut qua infi-
itum bonum offenſum fuerit. Non
gitur fallacibus lancibus ponderan-
a eſt peccati quantitas, ſed ad iuſtã
bram appendenda eſt. Nam pluri-
na in peccato concurrunt mala pro-
ter quæ Deus merito iraſcitur. ut
unt contemptus maieſtatis Dei, ſu-
erba contumacia aduerſus legem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Dei, indigniſsima imaginis Dei ad quam homo erat conditus, conſpurcatio & inductio, imitatio Sathanæ hoſtis Dei, improba proditio, & defectio à caſtris Dei, & quaſi coniuratio quædam cum Diabolis , atq; intolerabilis ingratitudo, & obliuio turpiſsima beneficiorum Dei, erga genus humanum. Nullum enim unq; peccatum ſolum fuit, ſed quodq; longiſsimam ſcelerum catenam ſecum trahit. Vt uidere eſt in lapſu primorum parentum, & aliorum qui uolentes & ſcientes, ruunt aduerſus mandata Dei. Ex hac peccati iuſta ponderatione plura ſequuntur. I. Quód iuſtiſsima ſit ira Dei qui ſempiterna miſeria punit peccatum in ijs qui non conuertuntur ad DEVM per fidem in Ieſum Chriſtum. 2. Quód derideant iuſticiam Dei, & iuſtiſsimam irã, qui docent homines contritione, confeſsione & ſatisfactione mereri condonationem peccatorum coram tribu-

ribunali Dei. Taceo eos qui quæ-
am peccata tam leuis ponderis eſſe
utumant, ut aſpergillo aquæ luſtralis
xcutiantur. Prætereo & illos qui
mptis indulgentijs, aut miſsis, pec-
ata redimi nugantur, quibus nugis
apiſticum regnum auctum eſt, fulci-
ur & conſeruatur in contumeliam
lij Dei, & in certiſsimum interitum
nfinitarum animarum. 3. Ex pec-
ati iuſta ponderatione ſequitur &
oc. Quòd nulla pura creatura po-
ierit ſatisfacere iuſticiæ Dei, & cō-
enſare offenſam, & reſtituere homi-
em priſtinæ fœlicitati, qua excide-
at propter peccatum. Quarè opor-
uit filium Dei aſſumpta humana na-
ura, noſtram cauſam in ſe rccipere,
ſatisfacere iuſticiæ Dei. Etſi autem
æc ira Dei, ut oſtendimus, maxima
ſt, tamen temperatur miſericordia,
t Abacuch Propheta ait: In ira mi-
ericordiæ recordaris. Et Theodore-
us, Proprium eſt Dei, miſericordiæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

temperamento mitigare iuſticiam. Sed de hac miſericordia nunc dicendum erit.

Poſt examen miſeriæ humanæ & iræ Dei cogitanda eſt immenſa miſericordia Dei, quæ eſt conuerſionis noſtræ ad DEVM fundamentum. Dicitur autem Deus miſericors non ꝙ perturbationibus obnoxius ſit, & doloribus ut homo, ſed quia ex mera ſua bonitate & dilectione, miſeriæ humanæ ſuccurrit. Miſericordia enim Dei ex amore profluit, amor autem ex ſimilitudine quam homo habet cum Deo, formatus ad ipſius ſimilitudinem & imagiuem. Hæc Dei miſericordia erga homines multis modis in ſcripturis pingitur, & uarijs comparationibus eius uis nobis commendatur. Primùm confertur pietati maternæ erga tenerrimam prolem. Ita enim Eſaias ait. Numquid obliuiſci poteſt mulier infantem, ut non miſereatur filij uteri ſui? Etſi illa obliuiſcatur

iſcatur ego tamen non obliuiſcar tui.
t in pſalmo 103. confertur paternæ
orgæ. Sicut, inquit, miſeretur pa-
r filijs ſuis, ſic miſertus eſt DOMI-
VS timentibus ipſum. Ab hoc af-
ctu pio parentum erga liberos no-
en habet miſericordia apud Hebræ-
s. Quarè Zacharias uiſcera miſeri-
ordiæ nominauit, ut uim hebraicæ
ocis & affectum miſerentis Dei ex-
rimeret. Secundo confertur hæc
ei miſericordia montibus & ualli-
us apud Eſaiam cùm dicitur. Mon-
s commouebuntur, & colles con-
emiſcent, miſericordia autem mea
on recedet à te, & fœdus pacis meæ
on mouebitur, dicit miſerator tuus
OMINVS. Tertio confertur āpli-
dini terræ, ut in pſalmo dicitur. Mi-
ricordia DOMINI plena eſt terra.
Quarto cfõertur altitudini cœli pſalmo
03. Secundũ altitudinẽ cœli à terra ro-
orauit Deus miſericordiã ſuã ſuper
imẽteſe. Quinto cõfertur ornatui re-

gij ſolij Eſaiæ 16. Parabitur ſeu ornabi-
tur miſericordia ſoliũ, & ſedebit ſuper
illud in ueritate. Sexto cõfertur plu-
uioſæ nubi in tẽpore ſiccitatis. Syraci-
des 35. Specioſa miſericordia Dei in tẽ-
pore tribulationis, quaſi imbres plu-
uiæ in tẽpore ſiccitatis. Septimo cõfer-
tur ſcuto, ſeu militari præſidio pſalmo
103. Qui redimit de fouea uitam tuam
qui coronat te miſericordia & miſera-
tionibus, id eſt, undiq; cingit. Et
pſalmo 5. ut ſcuto bona uoluntate
coronabis eum. Octauo præfertur
uitæ ipſi qua nihil melius aut dulcius
iudicatur pſal: 63. Melior eſt miſeri-
cordia tua quam uita. Nono præfer-
tur omnibns cœteris operibus Dei
pſal: 145. Bonus DOMINVS uni-
uerſis & miſerationes eius ſuper om-
nia opera eius. Decimo confertur
ipſi diuinæ maieſtati. Ita enim ait Sy-
racices cap: 2. ὡσ ἡ μεγαλοσύνη ἀυτȣ̃
ὅυτωσ Καί τὸ ἔλεοσ ἀυτȣ id eſt. Vt eſt
eius maieſtas, ſic & miſericordia ipſi-
us. Ac

tis. Ac ſi diceret In Deo ſũma maieſtas eſt cum pari miſericordia coniuncta, Quarum illa facit, ut omnia poſſit, hæc ut uelit ſuos conſeruare. Hanc miſericordiam immenſam, etſi multis argumentis commendat nobis DOMINVS, tamen hoc omnium maximum eſt, ꝙ dederit filium. Iohã: 3. Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat uitam æternam. Roma: 5. Commendat Deus ſuam charitatem erga nos, quód cùm adhuc eſſemus peccatores, id eſt non conuerſi ad DEVM, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Ad Rom: 8. Proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Quid multis? Nulla creatura poteſt ſatis hanc Dei miſericordiam ex bonitate & intima dilectione manantem prædicare. Sapientia mundi non tangitur miſericordia erga criminoſos, ſed erga infortuna-

tos,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tos, & eos qui indignè uidentur affli-
gi. Ita enim ait Cicero. Eorum miſe-
reri oportet, qui propter fortunam
non propter crimen in miſerijs ſunt.
Sed ſapientia Dei ſuccurrit miſericor-
dia criminoſis, & maximè flagitioſis,
modò reſipiſcant. Gratia enim ex mi-
ſericordia manans abundat ſupra pec-
catum. Et Auguſtinus ait. Maior eſt
miſericordia Dei, quám omnium
peccatorum miſeria. Non igitur ſine
magna cauſa hortatur Dauid nos ad
prædicàndum DEVM propter hanc
immenſam miſericordiam. Laudate
inquit, DOMINVM omnes gẽtes,
& laudate eum omnes populi: Quo-
niam confirmata eſt ſuper nos miſeri-
cordia eius, & ueritas DOMINI
manet in æternum.

Sed hic non immeritò aliquis
obijciet & dicet miſericordiam Dei
magnam quidem eſſe ſed habere im-
poſsibilem conditionem annexam.
Ita enim ipſe DOMINVS qui men-
tiri

ri nequit, ait Exod: 20. Faciam mi-
ricordiam in millia ijs qui diligunt
e, & cuſtodiũt præcepta mea. Hæc
Dei promiſsio extra Chriſtum irri-
planè eſt quia conditio addita eſt
npoſsibilis. Nemo enim legem mã-
atorum Dei ſuis uiribus præſtare
oteſt, ſed in Chriſto poſsibilis eſt,
efficax in mille generationes Chri-
i, id eſt omnes qui filij Dei in Chri-
o naſcuntur. Nam ut ipſe eſt finis
gis in iuſticiam omni credenti: Ita
ipſo promiſsiones omnes ſunt etiã
amen ut Paulus loquitur. Huc di-
um illud Exodi refertur. Domina-
r DOMINVS Deus miſericors &
emens, & multæ miſerationis ac
erax qui cuſtodit miſericordiam in
illia, auferens iniquitatem, præua-
cationem, & peccatũ. nec dubitan-
um eſt, DEVM cum hanc faceret
romiſsionem, ſignificaſſe & Chriſtũ
ore impletorem legis, & ad eundem
urrendum eſſe omnibus qui miſeri-
cor-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

cordiam promiſſam expetunt, ut quẽadmodum impletionem legis in illo inuenirent: Ita etiam promiſsionis miſericordię fierent participes. Habet proinde hæc miſericordiæ promiſsio aliã conditionem ex lege extra Chriſtum, uidelicet implendæ legis, aliam in Chriſto, uidelicet fidei qua obtinetur finis legis quæ eſt iuſticia. Qui ergo credunt, habent quod lex requirit, uidelicet iuſticiam. Vnde promiſſio miſericordiæ fit illis rata & firma: atq; hoc eſt illud pactum de quo loquitur pſalmus 25. Vniuerſæ uiæ DOMINI miſericordia & ueritas cuſtodientibus teſtamentum eius, hoc eſt, ut alius pſalmus interpretatur: Sperantem in DOMINO miſericordia circumdabit. Miſericordia proinde Dei ad regulam iuſticiæ moderatur, cum exhibetur conuerſis. Nam hæc iuſticia Dei perpetua regula eſt. Quod ut contumaces omnes abſq; miſericordia uelit damnare:

pœnitentes omnes ex immenſa
ſericordia uelit ſaluare. Hæc re-
la iuſticiæ Dei cogitanda eſt, quo-
s in pſalmis legimus Dauidem ora-
DEVM, ut ſe exaudiat, propter
am iuſticiam, tria enim ſimul cogi-
, uidelicet promiſsionem miſericor-
æ, & remiſsionem peccatorum gra-
itam, & Precium quo ſatisfit iuſti-
e Dei, uidelicet uictima filij (Eſt
im iniuſtus qui captiuum non di-
ittit, accepto lytro) & merito iuſti-
e in Chriſto, quo nos iuſtificamur
ram Deo, qui fide ad DEVM
nuertimur. Vnde fit, ut ſi non ex-
diret pœnitentes, & remitteret eis
ccata, iniuſtus eſſet ut qui faceret
ntra regulam ſuæ iuſticiæ, qui ne-
ret promiſsionem ſuam, qui preciū
n acceptaret, quicꝫ iuſticiam filij,
a nobis gratiam meruit, non re-
iceret. Dauid proinde poſt adulteri-
m, homicidium, & proditionem ex-
citus Dei, petit ex fide miſericor-
diam,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

diam, & remiſsionem peccatorum, & inter alias rationes, hanc quoq; addit, ut iuſtificeris in ſermonibus tuis, id eſt, ut homines te iuſtum fateantur propter ſermonum tuorum conſtantiam, quibus ſermonibus promiſiſti reſipiſcentibus ueniam.

Iuxta miſericordiam patris cogitandum eſt, quanta fuerit obedientia filij uolentis in ſe recipere cauſam noſtram. & ſuſtinere iram Dei, ut nos ab æterna morte liberaret. De hac obedientia Paulus Philipenſium 2. ſic ſcribit. Qui cum eſſet in forma Dei, non rapinam arbitratus eſt ſe eſſe æqualem Deo, ſed ipſe ſeſe exinaniuit formam ſerui aſſumens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu repertus ut homo. Humiliauit ſeipſum factus obediens uſq; ad mortē, mortē autē crucis. Hic Paulus docet de ineffabili obedientia filij Dei, & quia æqualium non eſt propriè obedientia, ſed inferiorum erga ſuperiores, oſten-

dit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

paulus quomodo filius eiuſdem
entiæ & poteſtatis cum patre humi-
uerit ſe, aſſumpta humana natura,
qua factus eſt obediens patri uſq;
mortem crucis. Et Epiſtola ad
ebræos cap: 10 ex pſalmo 40. Quia
npoſsibile eſt ſanguine taurorum &
rcorum auferri peccata: ideo ingre-
ens in mundum dixit. Hoſtiam &
lationem non uoluiſti, Corpus au-
m aptaſti mihi, holocautomata pro
ccato non probaſti. Tunc dixi, E-
o uenio (in capite libri ſcriptum eſt
me) ut faciam Deus uoluntatem
am. Eſaiæ 53. Oblatus eſt quia uo-
it.

Sed quomodo cum hac obedien-
a ſtare poteſt triplicata illa precatio
horto Math: 26. Pater mi ſi poſsi-
le eſt, tranſeat à me calix iſte, uerun-
tem nõ ut ego uolo, ſed ut tu uis.
læc oratio uidetur ſignificare diuer-
m fuiſſe filij uoluntatem á patris uo-
ntate & planê contrariam. Nam pa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ter uoluit filium calicem bibere, quem illi parauerat: Filius autem petit ut iſte calix à ſe tranſeat, ſi poſsit. Hæc obiectio ſoluitur ex uerbis DOMINI quæ ſunt infrà in eodem cap: Spiritus quidem promptus eſt, ſed caro infirma. Quod ergo non uoluit ex infirmitate carnis, quæ mortem naturaliter & ſine uicio reformidat, hoc uoluit ex promptitudine ſpiritus, qua patri ſemper obediens fuit. Sic & Cyrillus diſtinguit cùm ait. Quòd àutem non uoluntaria quodamodo fuerit crucis paſsio Chriſto, Voluntaria autem propter uoluntatem patris, & propter noſtram ſalutem ex precatione eius facilè diſces: Pater ſi fieri poteſt tranſeat à me calix iſte. eadem enim ratione qua uerbũ Dei Deus eſt, & ipſa naturaliter uita, Nemo ambiget quod nullo modo mortem fòrmidauit. Caro autem factus permittit carni, ut ſua patiatur, & ideo ut uerè homo præſentem iam in ianuis mortẽ expaueſcit. Hic

Hic alia ſuboritur quæſtio.
uidnam orando ergo profecit Chri=
is? Reſpondet epiſtola ad Heb:
p: 5. Exauditus eſt à metu, ſiqui=
m ſublatis doloribus mortis, ſupe=
or euaſit in lucta.

Huius obedientiæ admirandæ fi=
Dei fructus eſt iuſtificatio noſtri,
eoq; ſalus æterna. ad Rom: 5.
uemadmodum per inobedientiam
ius hominis multi conſtituti ſunt
ccatores: Ita per unius obedientiam
ſti cōſtituentur multi. Hāc obedien
i extollens Apoſtolus ait: Chriſtus,
im adhuc eſſemus infirmi, in tem=
ore pro impijs mortuus eſt, uix e=
m pro iuſto aliquis moritur, ſuper
ono fortè quis audet mori.

Sed nulla lingua eloqui, nulla
ens cogitare poteſt, quanta fuerit
æc obedientia filij Dei deriuantis in
e iram Dei, & ſuſtituentis ſe in locū
oſtrum, ut noſtras pœnas lueret,
uò nos ſaluaremur. Factus eſt enim

 male=

maledictum pro nobis ut nos à maledictione eriperet 2 Cor:5. eũ qui non nouit peccatum, fecit peccatum, ut nos fieremus iuſticia Dei in ipſo.

Cum obedientia conſideretur pœnæ grauitas, quam filius Dei pro nobis ſuſtinuit, uidelicet in animo & in corpore, & contumelia in perſonam. Animi dolores teſtatur DOMINVS cùm ait. Triſtis eſt anima mea uſq; ad mortem. hoc eſt, ipſa morte grauior eſt dolor animi quem patior. De hoc ingenti dolore pſalmus quoq; intelligendus eſt in quo dicitur in perſona Chriſti. Dolores inferni circumdederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis. Vocat autem inferni dolores, lethales dolores, ut qui tanti ſint, ut penè enecent hominem, & in ſepulchrum detrudant. De hiſce ingentibus animi angoribus in Chriſto plura teſtimonia ex euangeliſtis adducã. Marcus 14 cap: ait, cœpitq; expaueſcere, & mœrore affici.

Lucas

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ucas autem capit: 22. Oſtendit ſig-
euidentiſsimo quàm anxius fue-
t, cùm præ dolore animi grumos
nguinis ſudaret. Ita enim ait. An-
ſetate correptus prolixius orabat,
erat ſudor eius ſicut guttæ ſangui-
s decurrentis in terram. Conſenta
eum enim eſt, ut quemadmodum
ors eius omni morte fuerit acer-
or, ſecundum ſenſum corporis: Ita
formidationem omnium amariſsi-
am fuiſſe in animo. Atq; ut immen-
charitas nihilo fecit mitiorem ſen-
m mortis: Ita nihil mitigauit de
formidationis acerbitate, Quæ tã-
fuit, ut Angeli etiam corroboratio-
opus habuerit. Nam, ut Lucas ait,
paruit ei Angelus de cœlo, cor-
borans eum. ſiquidem diuinitas
ieſcebat, quò uerè ſentiret Chriſtus
nus ſibi impoſitum, & uerè angere-
r preſſus ira Dei propter peccatum
on ſuum ſed noſtrum, quod tamen
um fecit recipiendo in ſe noſtram

 cauſam.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

cauſam. Et Iræneus ait. Quemadmodum fuit homo ut tentaretur: Ita etiam uerbum ut glorificaretur. Et quieſcebat quidem uerbum dum tentaretur, crucifigeretur, & mortem obiret, homini autem aderat dum uinceret, ſuſtineret, reſurgeret, & in cœlos aſcenderet.

Verum quia diuina Chriſti gloria uidetur indignũ eſſe, quòd tanto pauore, & mœſticia correptus fuerit ſaluator noſter, multi interpretes hic quærunt effugia, & fingunt tropos quibus mollire conantur narrationes Euangeliſtarum, prædictiones Dauidis & Eſaiæ. Quorum ille ait, doloribus inferni DOMINVM fuiſſe circumdatum: Hic affirmat eum uerè languores noſtros portaſſe. Sed nobis lucerna ſit uerbum Dei. Nam ſi nos timoris & mœſticiæ Chriſti pudet, effluet, & peribit redemptio noſtri. Verûm eorum interpretum qui hic quærunt tropos uanitatem oſten-

dis

it Ambroſius ſcribens in hunc locũ
ucæ 22. Pater ſi poſsibile eſt tran-
at a me calix iſte. Ita enim ait. Hæ-
nt plæriq; hoc loco qui triſticiam
luatoris ad argumentum inolitæ
otius à principio, quam ſuſceptæ
tempus infirmitatis inclinant, &
aturalis ſenſum cupiunt retorquere
ntentiæ. Ego autem non ſolum ex-
ſandum non puto, ſed etiam nuſq;
agis pietatem eius, maieſtatemq;
emiror. Minus enim contulerat mi-
i, niſi meum ſuſcepiſſet affectum.
rgo pro me doluit, qui pro ſe nihil
abuit quod doleret, & ſequeſtrata
electatione diuinitatis æternæ, tæ-
io meæ infirmitatis afficitur. Suſce-
it enim triſticiam meam, ut mihi ſuã
eticiam largiretur, & ueſtigijs noſtri
eſcendit uſq; ad mortis ærumnam,
t nos ſuis ueſtigijs reuocaret ad uitã.
onfidenter ergo triſticiam nomino,
uia crucem prædico. Neq; enim ſpe-
iem incarnationis ſuſcepit ſed ueri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tatem. Debuit ergo dolorem ſuſcipere, ut uinceret triſticiam, non excluderet. Neq; enim habent fortitudinis laudem qui ſtuporem magis uulnerum tulerint, quàm dolorem. Hactenus Ambroſius. Angoris proinde & ingentium dolorum in animo Chiſti cauſa fuit conſcientia ſcelerum omnium hominum, quorum reatum in ſe receperat, iam iam à diſcipulo tradendus in manus hoſtium:

His doloribus animi accedunt grauiſsimæ afflictiones in corpore, & contumelia in perſonam. Corpus ſputa patitur, alapas, flagellationes, percuſsiones, coronam ſpineam, mortẽ crucis ignominioſiſsimam. perſona tota fert probra, irriſiones, ſarcaſmos, & tametſi diuinitas pati non potuit: Contumelia tamen in eam refertur, quia humanam naturam in unionem perſonalem aſſumpſerat. Hæ pœnæ grauiſsimæ angor animi, cruciatus corporis, & contumelia in perſonam

nam Christi ſunt teſtimonia. Pri‑um, iuſticiæ dei cui his pœnis ſatiſ‑ctum eſt pro peccatis totius mun‑i. Deinde miſericordiæ Dei qui ex timo amore filium dedit pro nobis has pœnas, ne genus humanum tum periret, quod condiderat ad am imaginem. tum obedientiæ filij ga patrem, & amoris eiuſdem erga os quibus ſocietate humanæ naturæ niungi uoluit ut has pro humano enere ſuſtineret pœnas quæ tum emum nobis fiunt dulciſsimæ, & ſa‑tares quando in ipſum uiua fide re‑umbimus.

Quàm inæſtimabilis præcij ſit ors Chriſti diligenter expendendũ t. Nam hinc remedia aduerſus om‑ia uulnera quæ conſcientijs noſtris eccatum infligit petenda ſunt. Vnde uguſtinus. Inſpice uulnera penden‑s, ſanguinem morientis, precium edimentis, caput habet inclinatum d oſculandum, brachia extenſa ad

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

amplexandum, corpus expoſitum ad redimendum. Hæc quanta ſint cogitate, hæc in ſtatera cordis ueſtri appendite, ut totus uobis figatur in corde, qui totus pro uobis fuit fixus in cruce. Paulus ad Rom: 5. Confert Adam & Chriſtum inter ſe. Ab Adam quidem dicit propagatum eſſe peccatum in damnationem: A Chriſto uero gratiam in iuſtificationem uitæ. Si unius, inquit, delicto mors regnauit per unum, Multò magis qui abundantiam gratiæ, & donum iuſticiæ accipiunt in uita regnabunt per unum Ieſum Chriſtum. Quòd ergo tam inæſtimabilis precij ſit obedientia & mors Chriſti ex eo eſt, quód homo qui paſſus eſt, ſit etiam unigenitus Dei filius, uerus Deus. Nam ex illa indiuidua, ineffabili & adoranda diuinæ naturæ & humanæ unione ut Deus & homo ſit unus Chriſtus, ſeu una perſona, eſt dignitas, preciū, æſtimatio, meritumq; infinitum om-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ium actionum & paſsionum Chri-
ti. Rectè proinde canit Eccleſia. Ipſe
erus eſt agnus qui abſtulit peccata
nundi, qui mortem noſtram morien-
lo deſtruxit & uitam reſurgendo re-
arauit. Et Ambroſius. Tantum fuit
eccatum noſtrum, ut ſaluari non
oſſemus niſi unigenitus Dei filius
noreretur pro nobis debitoribus
nortis. Cùm igitur dicitur, filius ho-
ninis redemit nos per meritum paſ-
ionis ſuæ, opus infiniti precij & ua-
oris nominatur, uidelicet opus filij
ominis qui eſt Deus. Cum dicitur
nors Chriſti eſt ſatisfactio, precium
mmenſum proponitur nempe homi-
is qui eſt unigenitus filius Dei. Et-
autem diuinitas nec paſſa eſt nec
nortua. (Quomodo enim fieri poteſt
t immutabile patiatur, & immorta-
e moriatur?) Tamẽ perſona æterna
uæ eſt Deus, paſſa eſt, non qui-
em in diuina, ſed in humana natu-
a aſſumpta quæ pati potuit, ideo
Paulus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Paulus dicit, DEVM ſibi acquiſiuiſſe Eccleſiam ſanguine ſuo. Et Petrus affirmat Chriſtum paſſum eſſe carne, id eſt, in humana natura anima & corpore. Et Epiſtola ad Heb: ideo dicit filium Dei participem factum fuiſſe carnis & ſanguinis ut per mortem eum deſtrueret qui mortis habebat imperium, impatibilem quidem diuinitatem patibilem uerò carnem apertè ſignificans, & cùm pati non poſſet diuina natura, aſſumpſerit eam quæ pati potuit. Et Theodoretus ait. Ideo carnem aſſumpſit ut per patibile id quod eſt impatibile paſsionē ſuſtineret. Propter unionem ergo naturarū diuinæ & humanæ in una perſona, precium & meritum paſsionis Chriſti eſt infinitum, tempore, ualore, & efficatia. Si enim tempus reſpicis, extendit ſe ad omnia ſæcula, ad omnes omnium homium generationes. Si ualorem attendis ſufficiens eſt ad expianda omnium hominum peccata.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

i deniq; efficaciam, uis eius in om-
ibus qui audiunt Euangelium & fi
e conuertuntur, conſpicitur, & à ne-
iine retrahitur. Nam perinde effi-
ax fuit mors Chriſti ad abolenda
eccata Adam & Euæ, atq; Petri &
auli, & aliorum qui poſt Chriſtum
chibitum fuerunt. Atq; hoc uult A-
ocalypſis ubi dicitur. Agnus occi-
s ab origine mundi. Poſtq; ergo
rimi parẽtes noſtri crediderunt huic
omiſsioni: Semen mulieris conteret
iput ſerpentis, uirtutem mortis
hriſti quæ iam deſtinata erat ut fie-
t in fine ſeculorum, iuſtificati, ſan-
ificati & redempti ſunt à morte æ-
rna, hac fide & Iob ſe in ſummis
iſerijs erexit cùm diceret. Scio quód
edemptor meus uiuit. Et de Abra-
am ſcriptum eſt. Credidit Abraham
Deo, & imputatum eſt ei ad iuſti-
iam, & Dauid adulterium ſuum &
omicidium ſtatuit merito ſanguinis
hriſti expiari cùm diceret. Aſperge
me

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

me DOMINE Hyſopo & mundabor. Quarè & alibi ait. Apud DOMINVM miſericordia, & copioſa apud ipſum redemptio. Copioſa certè quia plane inexhauſta, & nullius tẽporis aut ualoris terminis clauditur. Extendit igitur ſe uirtus mortis Chriſti ad omnia tempora, ad omnes ætates, & ſufficiens eſt ad omnia omniũ hominum peccata delenda. Quia eſt mors hominis non cuiuſuis, ſed eius qui unigenitus eſt Dei filius, uerus Deus, traditus in mortem pro nobis ut Paulus ait. Proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum.

Vidimus utcunq; quanti ſit precij mors filij Dei, & pro quibus paſſus ſit Chriſtus DOMINVS gloriæ, iam ex aduerſo cogitetur triſtiſsima, (proh dolor,) ingratitudo maximæ partis generis humani. Siquidẽ Iudæi, Turcæ, & multæ prophanæ gentes Chriſti nomen ne ferre quidem poſſunt.

nt. Iudæi etenim inuidia, auaritia
ambitione obcœcati, beneficium
hriſti maleficium interpretantur.
urcæ furoribus Mahometicis abre-
i quaſi phrenetici feruntur ad delē-
m Chriſti nomen. Multæ barbaræ
ntes uetuſtate erroris tanq; inuete-
ta lepra polluti uocem Euangelij
n ferunt. Alij ſub nomine Chriſti,
religionis prætextu Diabolo mi-
ant, & conantur ſanguine ſancto-
m curſum Euangelij impedire, ut
pa, Cardinales, Epiſcopi mitrati,
ates, breuiter tota colluuies Anti-
riſtiani regni. Multi in utramq; au-
m ſecurè dormiunt expectantes e-
ntum, ut uictrici parti aſſurgant.
ui tametſi Euangelici audiri uolunt,
defenſores ueræ religionis nomi-
ari: tamen reuera ἄθεοι ſunt, ut qui
onoribus, potentia, opibus & uolup-
tibus metiantur fœlicitatem homi-
is. Inter hos tametſi quidam tegunt
xterna ciuilitate quaſi larua quadam
animi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

animi prophanitatem: Plurimi tamen eorum uerius Neronē & Heliogabalum, quàm Chriſtum, à quo nomen habent, imitantur. De hac ſumma mundi ingratitudine loquitur DOMINVS apud Eſaiam. Filios enutriui mihi, ipſi autem ſpreuerunt me, & conuincit eos eſſe beſtijs minus gratos cùm ſubiungit. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe DOMINI ſui. Iſrael autem me non cognouit. Hanc etiam ingratitudinē deplorat DOMINVS cùm ait. Quoties uolui congregare te, ut gallina congregat pullos ſuos, & noluiſti. Itē cùm ait. Multi ſunt uocati pauci uero electi: Quo ſanè dicto DOMINVS & immenſam miſericordiam Dei uocantis omnes ad agnitionem filij ſui, ut ſalutem per ipſum conſequantur commendat, & intolerabilem cæcitatem atq; ingratitudinem plurimorum hominum taxat, qui ueluti furioſi in medicum ſalutem conferentem manus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

anus conijciunt, & tanq̃ in hoſtem
uadunt, mortem, & conuicia pro
ita & cœleſti honore oblato repen-
entes. Hæc ingratitudo eó maior
ſt, quo maius eſt beneficium quod
ontemnitur. Quarè uerisſimé dig-
a eſt æterno odio caſtisſimorum An-
elorum, & electorum Dei. Paucis-
mi ſunt ſi reſpicis colluuiem orbis
rrarum, qui beneficia Chriſti, ut
quum eſt, æſtimant. Quis quæſo
anc phrineſim ſatis lachrimis pro-
qui poterit? Sed neceſſe eſt aliquid
eteſtandi mali eſſe quòd hominem
onditum ad imaginem Dei à tanto
ono ad malum, à uita ad mortem,
amico ad hoſtem, à ſaluatore ad
erditorẽ, a ſalute ad damnationem,
reuiter à Deo fonte omnis boni,
iſticiæ, uitæ, ſalutis, fœlicitatis, ho-
oris: ad diabolum autorem omnis
ali, iniuſticiæ, mortis, damnationis,
perpetuæ ignominiæ abducat. Ve-
m hoc malum quod multiplex ſanè

 eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

eſt cœca caro non uidet. Etſi autem interdum ueluti per tranſennam eius quaſi umbram quandam cernit: Mox tamen illius obliuiſcitur, ut qui in ſpeculo ſuam faciem eſt contẽplatus. Id quod ſanè imprimis dolendum eſt. Nam primus gradus, ut dici ſolet, ad ſanitatem eſt nouiſſe morbum. Siquidem morbi noticia ad quærendũ medicum eos inuitat quibus ſanitas eſt curæ. Nos igitur ut in curatione morborũ periti medici faciunt, quæramus cauſas tanti mali, ut illis cognitis, & medicus quæratur, & remedium malo adhibeatur. Inueſtigabimus proinde cauſas uſitatæ ingratitudinis hominum, & ex aduerſo illis opponemus remedia quibus ſuccurri poterit communi morbo, ut ita ex collatione rectius & cognoſcantur & diſcernantur contrariorum effectuum contrariæ cauſæ.

Paulus Epheſijs ſcribens cùm huius mali, tum omnium aliorum ſcelerum

rum in mundo graſſantium ſex e-
merat cauſas, quas ordine expone-
us.

Prima cauſa eſt quam ipſe carnem
ocat, id eſt, uitium corruptæ naturæ
omnibus hominibus poſt lapſum
dæ. Hoc uicium eſt inſtar fontis
etidi, à quo uapores peſtilentes ex-
lant. Vnde omnes hominum cogi-
tiones, omnia conſilia, & actiones
ficiuntur, & tanq̃ ueneno lethali
rrumpuntur. Hic fons etſi tótus
cludi non poteſt, quin ſubinde ebul-
it: Tamen eius curſus quantum fie-
poteſt, eſt reprimendus, quod fit
oc pacto. Audiendum eſt Euange-
um Chriſti, cui Cùm credimus, do-
amur ſpiritu ſancto, qui fons nouus
corde hominis exiſtit, unde pura
qua ſaliens in uitam æternam ma-
at. Ex hoc enim nouo fonte, quo
primitur curſus fœtidi illius fontis
uem habemus ex naturæ uicio, ma-
ant cogitationes, conſilia, & actio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

nes tanquàm riuuli à fonte perenni.

Secunda cauſa mali ingratitudinis eſt concupiſcentia carnis, qua uidelicet caro ſeu peccatum originis efficax eſt ad producendos peſsimos fructus. Huius concupiſcentiæ uim omnes mortales in ſe experiuntur etſi diuerſimodè. Et eſt ut riuulus á fonte profluens, & quæuis obuia ſuo fœtore inficiens. Huic opponitur concupiſcentia ſpiritus, quæ à ſpiritu ſancto, quo conuerſi donati ſunt, tanquàm riuulus manat ſuauiſsimus, unde cogitationes & actiones ueluti uirēt & germinãt. Sed de operibus cõcupiſcētiæ carnis & fructibus cõcupiſcētiæ ſpiritus lege Caput ad Galatas.

Tertia cauſa ingratitudinis, aliorumq; ſcelerum eſt διάνοια carnis, id eſt cogitatio, uidelicet, cùm cogitatio excitata à concupiſcentia ratiocinari, & diſputare molitur de rebus quas ipſa concupiſcentia offert, ut carni gratas & iucundas. Hæc à Paulo ad

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

o ad Rom: 8. φρόνημα carnis dicitur,
& inimicitia cum Deo. Nam cùm à
uo principio, id eſt carne & concu-
piſcentia eius non diſcedit, non po-
eſt ea quæ Dei ſunt ſapere. Huic ex
duerſo opponitur διάνοια ſpiritus,
uam Apoſtolus ad Rom: φρόνημα
piritus nominat. Hæc διάνοια ſpiri-
us cùm ſumit à ſuo fonte tanꝗ à
rincipio ſuæ ratiocinationis funda-
nenta, non poteſt aliud ratiocinan-
o concludere, quàm quod ſit ſpiri-
us Dei, quem ſemper ob oculos ha-
et.

Quarta cauſa ingratitudinis no-
ræ ac inobedientiæ erga DEVM
ſt uoluntas carnis & cogitationum,
t Paulus loquitur. Hæc molitur ut
onſequatur id, eóq; fruatur quod
ιάνοια ut expetendum ſuaſit. Nam
 hac uolũtate eſt proæreſsis & ὁρμή
uius finis eſt χρῆσις id eſt uſus rei
xpetitæ. Etſi autem uoluntas ratio-
is interdum carnis ratiocinationi

reclamat: tamen ſæpiſsimè impetu quodam carnis abripitur, non ſecus atq; nauicula ab aduerſis undis renitente nauta, propellitur. Hæc etenim uoluntas carnis alio nomine à Philoſophis, imo & à Paulo amor ſui dicitur: qui eſt amor corporis cœcus, inconſultus, ferus, pernicioſus ſibi & alijs: quem Socrates, primum mali fontem ignorans, caput, & originem omnium malorum appellat. Quippe charitatem mutuam tollit, unde in genere humano omnia mala naſcuntur, dum huius inſtinctu quærunt opes, potentiam, honores, uoluptates: In quibus ſummam hominis fœlicitatem collocant. Huic uoluntati carnis & cogitationum opponitur uoluntas ſpiritus, quarta bonarũ actionum cauſa: Quæ imperat contraria carni & eius uoluntati. Hæc uoluntas ſpiritus etiam amor ſui dici poterit, ſed rectus & laudabilis, qui non carnis ſenſum, ſed ſpiritus iudicium

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

equitur. Hic amor ſui rectus & lau-
abilis hominem impellit, ut conetur,
aboret, magnis precibus petat &
ontendat, ut excellentiſsima noſtri
ars mens ipſa uera pietate, & uirtu-
ibus excolatur, idq; in hunc finem,
t Deo ſummo bono iungatur, in quo
olo ſumma hominis fœlicitas eſt ſi-
a. Hoc diſcrimen inter duplicem a-
morem ſui docet ſaluator. Qui odit,
quit, animam ſuam (nihil illi in re-
us iſtis fortuitis & perituris indul-
endo) is uerè amat, & ſaluam cu-
it. Qui uerò amat (indulgendo)
odit, & uult perditam animam ſuã.
t ergo duplex eſt amor ſui: Ita &
dium duplex ſui eſt. Vnum, ſecun-
um mentis iudicium rectum, quo
rnis illecebras abducentes nos à
eo, auerſamur. Alterum ex impru-
entia carnis, quo quæ ſpiritus ſunt,
erę uirtutis, pietatis, & honeſtatis
pernamur. illud ſanctum & ſaluta-
, hoc prophanum & pernicioſum
t.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Quinta cauſa contumaciæ hominum eſt ἀἰὼν του κόσμȣ τουτου, ut loquitur Paulus, hoc eſt peruerſi mundi mores, infinita ſcandala & omnium flagitiorum innumerabilia exẽpla. Hæc praua mundi conſuetudo, omnis iniquitatis, nequitiæ, & peruerſitatis pabulum eſt: quo multi etiam inter eos qui DEVM decreuerunt timere, abripiuntur, ut ferociãt, & contra Deum ferantur. Hinc tantus contemptus Euangelij arguentis iſtas tenebras in omnibus ſtatibus hominum conſpicitur: Hinc ſceleratiſsimi parentum mores: Peſsima natorum educatio. Nam dum homines multitudinem, autoritatem, potentiã eorum qui ſceleratè uiuunt intuentur, excuſant ſe exemplo. ſicuti illi fecerũt qui contempto ſpiritu Chriſti in Noë, tandem in diluuio iuſtas ſcelerum ſuorum pœnas luerunt. Hæc ſcelera merentur, ut homines reproba mente puniantur, ut Paulus loquitur:

itur: Tradidit illos Deus in repro-
m mentem: Iuxta comminationem
gis, quæ eſt Deut: 28. Percutiantur
nentia & cœcitate & ſtupore cordis.
am homines deſerti à Deo propter
ccandi conſuetudinem ita paulatim
mentantur, excœcantur, & ſtupo-
cordis percutiuntur, ut planè de-
leant, & tradant ſe laſciuiæ, ut Pau-
s loquitur, ut honeſta turpia, bona
ala: ſalutaria, lethalia, & contrà iu-
cent: Qua pœna nulla grauior cogi-
ri poteſt. Cùm ergo uidemus maxi-
am partem mundi ruere quaſi præ-
pitem in omnia ſcelera, cogitemus
: magnitudine iræ Dei, qui ſuo iu-
iſsimo iudicio permittit, ut contu-
acia hominum huiuſmodi amentia
uniatur: De qua amentia Paulus
ribit, cùm ait: Quia ueritati crede-
: recuſarunt, dedit illis illuſionem
rroris, ut crederent mendacio. Et
orrendum eſt imprimis ꝙ iſtà pœna
tiam in poſteris hæreat, iuxta dictū

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Solomonis. Qui reddit malum pro bono non recedet malum de domo eius. Cùm igitur uidemus homines in hoc ſcelerum uolutabro delectari, auerſemur iniquitatis exempla,, & opponamus peruerſis hominum moribus caſtiſsimorum ſpirituum obedientiam, & ſanctorum exempla: Qui nihil duxerunt in uita iucundius, nihil antiquius, nihil melius fide, & obedientia, quibus Deo iungimur. & caueat unuſquiſq; ne fallacibus carnis conſilijs capiatur. Sũt enim qui proponunt, ſed ſtultiſsimè ſe uelle tandem ante mortem reſipiſcere, non cogitantes conſuetudine nimia peccatum fieri quaſi naturale. Nam, ut ait Auguſt: Dum conſuetudini non reſiſtitur fit neceſsitas. Et poëta. Sero medicina paratur, Cùm mala per longas, conualuere moras,

Sexta contumaciæ humanæ cauſa & graſſantium in mundò ſcelerum eſt princeps aëris huius, ut Apoſtolus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

s loquitur, hoc eſt diabolus. Hic
ıgulis cauſis inobedientiæ ſuperius
nobis recitatis adeſt ut πα ραστάτης
ὶ συμμαχος. Nam uiciatæ carni ſe
ſinuat, & concupiſcentias obiectis
uenenis excitat, & cogitationes
rnis iuuat, & uoluntatemm ouet, &
eleratos hominum mores mirabili-
ıs technis & inſidijs auget, quo ſuũ
gnum latius ſpargat, atq; Chriſti
gnum paulatim aboleat. Huic prin-
pi aeris ex aduerſo opponitur prin-
ps Eccleſiæ, cœlis excelſior DO-
INVS ille Zebaoth, à quo ſunt
uſæ piarum actionum ſuprá à no-
s poſitæ. Nam ipſe dat Spiritum ſan-
ũ, concupiſcentiam ſpiritus fouet,
gitationem confirmat, uoluntatem
nſeruat, & ſanctorum exempla,
umq; ipſius proprium præ alijs no-
s imitandum proponit. Vel ut bre-
us dicam. Fides in Ieſum Chiſtum
ua catholicum remedium eſt aduer-
s omnem mundi nequitiam, & per-
uerſi-

uerſitatem. Eſt enim uictoria, ut ait Iohannes, quæ uincit mundum, fides ueſtra. Hac etenim poſsidetur Chriſtus uictor tenebrarum: Hac obtinetur ſpiritus nouus quo reſiſtimus carni: hac totum peccati corpus conficimus & mortificamus: Hac deniq; in omni anguſtia confugimus ad nomen DOMINI, id eſt, inuocationẽ Dei aſylum tutiſsimum, ad quod confugiet iuſtus, & ſaluabitur.

TERTIA PARS SACERdotij Chriſti.

TErtia pars ſecerdotij Chriſti eſt eius interceſsio pro Eccleſia, & ſingulis eius membris. Nam ut ſolus Chriſtus legis ſententia perfectè iuſtus eſt, & ſolus ſeipſum dedit preciũ redemptionis pro omnibus: Ita ſolus eſt mediator interceſsionis, ſiquidem interceſsio pendet ex merito iuſticiæ, & ex precio dato in redemptionem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tq; ideo Paulus ait. Vnus eſt me-
ator Dei & hominum, homo Ieſus
hriſtus, qui dedit ſeipſum precium
demptionis pro omnibus. In hunc
cum Theodoretus ita ſcribit. Vnus
t concliator pacis, qui ea quæ erant
ter ſe diſiuncta & diſtantia coniun-
t. Chriſtum autem hominem nomi-
uit, quoniam uocauit interceſſo-
m, homo enim factus fuit interceſ-
r. Et quemadmodũ qui duos quoſ-
am manus inter ſe conſerentes
ult reconciliare ſe medium interpo-
ns, & hunc qnidem dextera, illum
ro ſiniſtra tenens, ad amicitiam de-
ucit & coniungit: Ita ipſe cùm diui-
am naturam humanæ uniſſet, in-
olabilem, & quæ diſſolui non poteſt
acem conciliauit. Et Rom: 8. Quis
t qui condemnet? Chriſtus eſt qui
ortuus eſt. Imo uero qui etiam ex-
tatus eſt ad dexteram patris qui e-
am interpellat pro nobis. Hic oppo-
it Apoſtolus condemnationi inter-
ceſsio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ceſsionem Chriſti ſedentis ad dexteram Patris, & intercedentis pro Eccleſia ſua, & ſingulis Eccleſiæ membris. Et ad Heb: 8. Hic autem propterea quod maneat in æternum perpetuum habet ſacerdotium, unde & ſeruare in æternum poteſt eos qui accedunt per ipſum ad DEVM, ſemper uiuens ut interpellet pro eis. Sicut ergo uis obedientiæ legis in Chriſto, & precium paſsionis, infiniti ſunt ualoris & meriti: Ita ipſius interceſsio multo efficaciſsima eſt & infiniti precij. Quarê fieri non poteſt quin exaudiatur pro omnibus, pro quibus intercedit. Intercedit autem potiſsimū pro ijs, qui ſua membra effecti ſunt per fidem. Verûm in hoc eſt diſcrimen, ꝙ cûm in hac uita erat, obſeruator legis fuerit, & una oblatione ſemel facta, ſanctificandos in æternum conſumauit: Sed adhuc intercedit pro nobis apud patrem, ut æternus Eccleſiæ ſacerdos. Ita enim Iohannes ait.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

. Si peccauerimus, aduocatum ha-
mus apud Patrem Ieſum Chriſtum
ſtum. Intercedit ergo Chriſtus ho-
e & ſemper pro Eccleſia, cuius in-
rceſsio nititur merito iuſticiæ eius,
precio pro redemptione dato. Atq;
oc uult Iohannes cùm iuſtum no-
inat.

Cœterum hîc quinq; ſe offerunt
nſideranda, quæ hanc partem ſacer-
otij Chriſti de interceſsione nobis
ıſtriorem reddent. Primum, quòd
hriſtus inuocandus ſit dupliciter, ui-
licet ut dator bonorum cum patre
Spiritu ſancto, Cùm enim iubemur
uocare DEVM, & Chriſtus uerus
eus, eſſentiæ maieſtatis, & poten-
æ eiuſdem cum patre eſt, & Spiritu
ncto, uerè colendus eſt ut Deus.
ùm ergo dicitur. DOMINVM
EVM tuum adorabis, & ipſum ſo-
ım coles, Cultus & adoratio præci-
itur, quæ eſt Dei unius quidem in
ſſentia, trini uero in perſonis. Nam
cùm

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

cùm eſſentia diuinitatis Vna ſit numero & indiuiſibilis, neceſſe eſt cultum qui Deo tribuitur pertinere ad perſonas quæ ſunt unius & eiuſdem eſſentiæ. Deinde quia opera diuinitatis ad extra, ut loquitur Auguſtinus, ſunt indiuiſa, ſequitur cultum inuocationis indiuiſum eſſe. Hæc unius Dei, qui eſt Pater, & filius, & Spiritus ſanctus, adoratio nititur patrocinio mediatoris, ſine quo nullus patet ad DEVM acceſſus. Deinde inuocandus eſt Chriſtus ut mediator, & interceſſor, ut propter ipſum exaudiamur, Ac ut ipſe ſit pro nobis deprecator apud æternum Patrem, & ut ipſe perferat noſtros gemitus & preces ad æternũ patrem iuxta dictũ: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchizedech. Piê igitur dicitur. Filij Dei intercede pro me apud æternum Patrem. Ego in tuo nomine peto, ut tu à Patre petas, & detur mihi. Euſebius libro 10. Ec-

ſiaſticæ hiſtoriæ. Magnus uniuer-
Eccleſiæ pontifex, ipſe Ieſus uni-
nitus Dei filius bene fragrantem o-
rem, & incruentas, & incorpore-
hoſtias precum ab omnibus læto
ltu, ac ſupinis manibus accipiens,
eleſti patri, & Deo omnium crea-
rarum offert, primus ipſe adorans,
ſolus patri dignum tribuens hono-
m, Deinde nobis omnibus placatũ
anere, & propicium ſemper pre-
ns.

Porro cùm ſancti ſeorſim inuocãt
rſonas trinitatis, nunc patrem,
nc filium, nunc Spiritum ſanctum,
emadmodum Philippus in ſuis for-
ulis precandi oſtendit, non ſcindunt
ſentiæ diuinæ indiuiſibilem ſimpli-
atem, nec unam perſonam exclu-
nt, dum nominant aliam, ſed &
itatem diuinitatis agnoſcunt, quia
runt ſolum DEVM inuocandum
ſe, & perſonarum diſtinctionem
ꝗ æqualitatem fatentur, & proprie-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tates perſonarum in ſalutis noſtræ negocio peragendo diſtincta uenerātur. Hinc primitiua Eccleſia direxit inuocationem in tres perſonas trinitatis in hac formula precandi. Kyrie eleyſō, Chriſte eleyſon, Kyrie eleyſon. Triplex ergo conſeſsio Eccleſiæ eſt in iſta precandi formula. Prima eſt unitatis diuinæ eſſentiæ contra græcos & barbaros, qui multitudinem Deorum inuexerunt. Secunda eſt diſtinctionis perſonarum, & æqualitatis earundem in una diuina eſſentia contra Arrium & multos alios. Tertia eſt diſtinctionis proprietatū, perſonarum diuinarum in ſalutis noſtræ myſterio peragendo. Tametſi enim rectè dicitur opera diuinitatis ad extra, id eſt in creaturis, ſunt indiuiſa, tamen proprietates perſonarum non ſunt confundendæ, pater ſaluat, filius ſaluat, Spiritus ſanctus ſaluat: Enindiuiſa opera trinitatis in ſaluando, ſed pater ſaluat tradendo filium, filius ſaluat

t obediẽdo patri, patiendo & inter-
dendo, Spiritus ſanctus ſaluat re-
nerando, & ſanctificando. Sunt er-
) proprietates diſtinctæ in eodem
pere ſaluationis. De his ergo maxi-
is rebus admonent nos diſtinctæ
uocationes, patris, & filij, & Spiri-
s ſancti. Qui autem hodie iſtas for-
ulas ſugillant, uenenum ſub animo
cultant, & tacitè uel diſtinctionem,
æqualitatem perſonarum inuadunt
el proprietates perſonarum in ſalu-
s noſtræ myſterio confundunt.

Secundo hîc conſiderandum eſt
uomodo Chriſtus ſit mediator & in-
rceſſor, an ſecundum humanam na-
ram tantum, aut diuinam tantum,
ut ſecundum utramq; ſimul. Magi-
er ſententiarum libro 3. diſtinct: 19.
t noſtra ætate Stancarus Italus, di-
unt Chriſtum eſſe mediatorem ſe-
undum humanam naturam tantum.
Dſiander autem ſecundum diuinam.
Verùm hîc neceſſario & ante omnia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

hæc regula tenenda eſt. Quòd nõina officij Chriſti cõpetant nec diuinæ naturæ ſeorſum, nec humanæ ſeorſũ, ſed toti perſonæ, quæ eſt Deus & homo. Nã ideo aſſũpſit filius Dei humanam naturam, ut ipſe θεάνθρωπος ſaluator eſſet ſecundum utramq; naturam. Deinde Epiſtola ad Heb: tribuit Chriſto ſacerdotium ſecundum utramq; naturam. Etſi autem ſolummodo in humana natura eſt paſſus & mortuus, & uirtute diuinæ naturæ eſt uictor mortis: Tamen redemptionis beneficium, cuius pars eſt interceſsio, totius perſonæ eſt, alioqui diuina illa perſona, nunq; aſſumpſiſſet humanã naturam in unionem perſonalem. Verùm cùm obijcitur. Nemo eſt mediator ſui ipſius. Item nemo eſt deprecator apud ſe ipſum. Reſponſio perſpicua eſt, Hæc uera ſunt eodem reſpectu, & ubi unica eſt perſona. Sed hic diſcerni oportet inter mittentem diuinitatem, & filium miſſum. Fi-

ıs in quantum miſſus eſt, eſt ſacer-
os. Ergo & mediator, & interceſſor.
Aiſſa proinde perſona mediatrix eſt
oud mittentem diuinitatem. Huc ac-
edunt teſtimonia patrum. Chryſo-
omus ita ait. Nec homo tantum eſſe
ıediator potuiſſet, quia cum Deo
olloqui, mediatorem oportebat. Cy-
llus. Eſt autem Chriſtus mediator
Dei & hominum, quia in eo uno De-
ṣ & homo coniunguntur. Ambro-
ıs. Vt mediator Dei & hominum
ſſet, homo Chriſtus Ieſus non ſine
uinitate, quia in Deo homo erat,
Deus in homine, ut ex utroque eſſet
ıediator.

Tertio hic ſciendum eſt, quod per
ıterceſsionem Chriſti, tum demum
abeamus acceſſum ad patrem, quã-
o in gratia per fidem ſtamus. Siqui-
em fruſtra prætendunt interceſsio-
em Chriſti, & fruſtra gloriantur de
olloquio cum Deo, qui fide uacui
ınt. Oportet enim, ut mẽbra Chri-

ſti ſint, qui DEVM ritè inuocare uolunt. Ideo Paulus ait Rom: 5. Iuſtificati per fidem pacem habemus cum Deo per DOMINVM noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem & acceſſum habemus fide in gratiam hanc, in qua ſumus.

Quarto ſciendum eſt ꝙ ſanctorũ preces, ideo acceptæ ſint coram Deo quia Chriſti ſacerdotis nituntur interceſsione. Nam cùm alĳ pro alĳs intercedunt, non merito ſuæ iuſticiæ, non precio redemptionis à ſe ſoluto: Sed merito iuſticiæ Chriſti, & precio ab illo perſoluto, freti inuocant. Ideo ipſe ait, Quicquid petieritis patrem in nomine meo dabit uobis. In nomine meo, hoc eſt, freti merito meo, & interceſsione mea. Huc pertinet compellatio in Dominica oratione, in qua ſic compellamus patrem. Pater noſter: Vt enim patris appellatio admonet nos Chriſti in quo ſumus per fidem filĳ Dei, & is noſter pater: Ita pro-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ronomen Noſter admonet nos fidei,
t fiducia filij inuocemus patrem, nō
eti noſtra dignitate aut meritis. Ob
anc cauſam Apoſtolus ait. Acceda-
nus per ipſum ad DEVM: Ipſe e-
im ſemper uiuens intercedit pro no-
is. Quotieſcūq; igitur precari uolu-
nus, huius compellationis cauſam
ogitemus, ut & uerè ſtatuamus nos
lacere propter filium, & abſq; omni
ubio credamus nos exaudiri pro-
ter interceſsionem filij, cuius mem-
ra ſumus per fidem. Proinde qui fi-
em hanc non adferunt, inter precā-
um fruſtra uerba fundunt. Nam eis
ullus acceſſus ad patrem patet. Vi-
erint itaq; quid faciant, qui contra
erbum Dei alijs patronis fidunt.

Quinto, quia filius Dei perpetuus
ſt ſacerdos qui intercedit pro Eccle-
a in quouis lapſu, non ad patronos
lios, ſed ad Chriſtum ſolū tanquàm
nicum patronum & firmiſsimam ſa-
utis ancoram confugiendum eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Ideo Iohannes Apoſtolus ait: Si quis peccauerit, aduocatũ habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. Verùm hunc aduocatum tunc demum rectê accedimus pro impetranda peccatorũ uenia, quando peccati nos pœnitet, quãdo nos in Chriſtum propiciatorem & interceſſorem non ſimulata fide recumbimus, quãdo proponimus quòd in poſterum uelimus ex Dei gratia uitam emendare, quando abijcimus ex animo propoſitum peccandi. Hæc niſi coniuncta fuerint, fruſtra de patrono Chriſto gloriaris. Sunt qui ſe puros fore confidunt, ſi in ſinum paſtoris alicuius ſua peccata effuderint. ſunt fortè etiã inter paſtores, qui ſuis magicis abſolutionibus autumant ſe peccatores exonerare poſſe. Sed utriq; fœdiſſimè errant. Nam & ſolus Chriſtus expiator peccatorum eſt, in quem ſi non collocaueris uiuam fiduciam,

uæ habet quatuor conditiones illas
nobis modo enumeratas, fruſtra te
ſacerdotis ſinum exoneras: Et ſo-
s Chriſtus eſt qui abſoluit á pecca-
s, quem ſi non acceſſeris per fidem
orieris in peccatis tuis. At tum de-
um utilis erit ſacerdotis abſolutio,
uando uera pœnitentia ſeu conuer-
one cofeſsio temperatur: Atq; hæc
cerdotis abſolutio, nihil aliud eſt,
uàm abſolutionis quæ fit in cœlo
r ſacerdotem noſtrum Ieſum Chri-
um, teſtificatio. Atq; ideo DOMI-
VS dicit. Quicquid ſolueritis in
rra, erit ſolutum in cœlis. Proinde
ſolutio quæ fit per miniſtrum Euan-
elij pendet ex fide eius qui abſolu-
onem petit, non ex merito uel con-
ſsionis, uel pronunciationis quo-
icunq; uerborum. Hic locus requi-
ret confutationem eorum qui alios
luocatos deligunt, quàm unũ Chri-
um. Sed quia iſta ueſania ſuprà re-
itata eſt, ubi egimus de ſacrificijs pa-

 piſta-

piſtarum, nolo eam hîc pluribus refutare. Hæc ſint dicta de tribus partibus ſacerdotij Chriſti, uidelicet de doctrina, de ſacrificio, & de interceſſione. Quæ adiecimus in definitione ſacerdotij, de conſeruatione miniſterij, de remiſsione peccatorum, de donatione Spiritus ſancti, de uita æterna, non tam partes ſunt ſacerdotij Chriſti, quàm fructus multó dulciſſimi.

DE FOEDERE SEV Teſtamento.

QVia ſacerdos omnis, ut ait Epiſtola ad Hebræos, alicuius fœderis ſponſor eſt (neceſſe eſt enim, ut certa pactio ſtatuatur, ſecundum quam mediator inter partes diſſidentes ſtatuat, ut ſit firma pax & amicitia inter DEVM & homines) Habet etiam noſter ſacerdos Chriſtus, certum fœdus. Vt enim ſacerdos le-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ticus habuit ſuum ſacerdotium, &
ertum fœdus ſacerdotio ãnexum: Ita
cerdos Chriſtus cui ceſſerunt leui-
ci ſacerdotes cum ſuo ſacrificio &
edere, habet ſuum ſacerdotium, &
ertum fœdus ſacerdotio annexum.
ranſlato enim ſacerdotio, ut ait E-
iſtola ad Hebræos, tranſlatio fit fœ-
eris ſeu teſtamenti. Item, ob id no-
fœderis mediator eſt, ut morte
tercedente, ad redemptionem earũ
ræuaricationum quæ fuerant ſub
riori teſtamento, ij qui uocati ſunt,
romiſsionem accipiant æternæ hæ-
editatis. Nam ubi teſtamentum eſt,
ors intercedat neceſſe eſt teſtatoris.
eſtamentum enim ratum eſt in mor-
uis: Quandoqnidem nondum ualet,
um uiuit teſtator. Vnde ne prius
uidem illud abſq; ſanguine dedica-
um fuit. Cùm enim Moſes omne
ræceptum iuxta legem expoſuiſſet
mni populo, ſumpto ſanguine uitu-
orum & hircorum, cumque & lana

coccina

coccina & hiſopo ſimul & ipſum librum & totum populum aſperſit dicens. Hic eſt ſanguis teſtamenti, quod mandauit uobis Deus. Etſi autẽ ex his uerbis Apoſtoli, promptum eſt colligere, quòd ut prius, id eſt uetus teſtamentum ſit fœdus annexũ ſacerdotio Aaronico ſancitum ſanguine bruti animalis, quo Deus obligat ſe populo Iudaico, ad dandum illi terram Canaan poſsidendam, modo conditionem, quæ eſt impletio legis Moſaicæ, ſeruauerint: Ita nouum teſtamentum, ſit fœdus annexum ſacerdotio Chriſti, ſancitũ ſanguine Chriſti, qua Deus ſe obligat ad remittenda peccata, & ad dandam cœleſtem, & perpetuam in cœlis hæreditatem, ſed cum conditione fidei, cuius germanus fructus eſt ſyncera obedientia erga DEVM. Etſi autem ſolis uocatis, id eſt credentibus ratum eſt hoc fœdus: Tamen ne putemus patres ante exhibitum Chriſtum fuiſſe ex-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

rtes gratiæ noui fœderis, illuſtrior
magis diſtincta huius doctrinæ
primis cognitu neceſſariæ expli-
tio requiritur.

Ante omnia igitur firmiſsimê
nendum eſt, ꝙ omnibus tempori-
s inde uſq; á lapſu primorũ paren-
m eadem fuerit, & ſit ratio conſe-
endæ ſalutis, & uitæ æternæ, ui-
licet per unicum ſacerdotem Chri-
um, cuius iuſticiæ efficiuntur parti-
es quotquot in ipſum crediderint,
ꝗ ideo in ipſo ſaluantur. Quapro-
er quantum ad expiationem pecca-
attinet, & ſalutem conſequendam
um eſt fœdus, ſeu teſtamentum
ei perpetuum, quo ſe Deus obligat
remittendum peccata omnibus
i ad Chriſtum confugerint. Etſi
tem huius fœderis de remiſsione
ccatorum, ſi uerbum hoc ſpectes,
lla facta eſt mentio, anteꝗ DOMI-
VS hoc fœdus cum Abrahamo pe-
git: Tamen res ipſæ quæ ad ſub-
ſtantiam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſtantiam huius fœderis pertinent, ſemper patribus etiam ante diluuium notiſsimæ erant. Res autem uoco promiſsionē reparationis per Chriſtū & fidē huius promiſsionis. Nam promiſsio in Deo, & fides in homine, ſunt huius fœderis partes, ut ita dicā ſubſtantiales. Pactio inter DEVM & Abrahamum hæc fuit. Statuā, ait DOMINVS, pactū meū inter me & te, interq́ ſemen tuū poſt te in generationibus ſuis fœdere ſempiterno, ut ſim ſcilicet tibi in DEVM, & ſemini tuo poſt te, & paulo antea in eodē capite præcedit iusiurandum Dei. Ecce ego, & ponam pactum meum tecum, hoc eſt tam uerê, atq́ ip e uerē exiſto ponam pactum meum &c.

Hic primum conſideranda eſt materia ſeu fundamentum huius fœderis, uidelicet promiſſum ſemen: Cuius ſolius merito, & interceſsione fit pacificatio inter DEVM & homines. Quicquid igitur Deus promittit

ſalutare, ratum eſt in filio, qui
s cum patre reconciliauit. Erat
eus in Chriſto, ait Paulus, mundũ
i reconcilians: non imputans illis
ccata ipſorum, & poſuit in nobis
rbum reconciliationis. Atq; hanc
cauſam, hoc fœdus ab Eſaia pacis
dus dicitur.

Secundo cogitanda eſt hic maxi-
mira nda συγκατάβασις Dei qua
a diuina maieſtas infra ſuam dig-
atem dimittit ſe ex mera benigni-
e & φιλανθρωπία ratione huma-
fragilitatis habita, ꝙ non ſolum
mittat ſimpliciter gratuitam be-
dictionem miſeris & perditis pec-
oribus: Verumetiam ꝙ ſe eiſdem
dere obſtringat, ut ſciamus ipſius
luntatem paternam eſſe erga nos.

Tertio cogitanda eſt immuta-
itas, & conſtantia ſeu perpetuitas
ius fœderis iureiurando ſanciti.
nde Epiſtola ad Hebræos. Deus
llicitus Abrahæ, cùm non poſſet
per

per quenquam maiorem iurare, iu‑rauit per ſemet ipſum dicens. Niſi benedicendo benedicam tibi, & mul‑tiplicando multiplicabo te. Et cauſam ſubiungit dicens. Qua in re uolens ex ſuperabundanti Deus hæredibus promiſsionis oſtendere immutabili‑tatem conſilij ſui, fideiuſsit iureiu‑rando, ut per duas res immobiles, in quibus fieri non poteſt, ut Deus mentiatur, ualidam conſolationem habeamus qui confugimus ad tenen‑dam propoſitam ſpem.

Quarto perpendenda eſt ampli‑tudo fœderis cum Abrahamo initi, uidelicet quòd ad ſemen Abrahæ ſe extendat, idq; in ſempiternum. Sed quodnam eſt iſtud ſemen Abrahæ? Paulus ad Rom: 4. Item 9. Item ad Galatas 3. Definit uerum ſemen A‑brahæ eſſe omnes, undecunq; oriun‑di, qui inſiſtunt ueſtigijs fidei Abra‑hæ, hoc eſt, omnibus qui credunt promiſsioni gratiæ quemadmodum Abraham fecit.

Quin‑

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Qninto cùm hoc fædus initum
m Abrahamo & ſemine eius ſem-
ternum dicitur, ſignificatur quòd
eus immortalitatem det ſuis confœ-
ratis. Nam ſi periremus per mor-
m nullo pacto ſtaret perpetuitas
ederis.

Huic fæderi Dei ex altera parte
ſpondet fides Abrahæ, & ſeminis
us. Nam cùm Deus ſe nobis fœde-
obſtringit ad dandam ſalutem,
nul nos obligat ad fidem, &
uam obedientiam quæ â fide ſepa-
ri nequit. Atq; ideo DOMINVS
cit Abrahamo. Ambula coràm me
ilicet fide, Et eſto perfectus, id eſt
ncerè me colito, & obedientiam erga
e omnibus rebus anteponito. Hãc
bedientiam ex fide declarauit Abra-
m cùm paratus eſſet promptiſsima
luntate ad mactandum filium ſuum
aac dilectum, quo illi nihil in mun-
o dulcius eſſe potuit, ad mandatum
ei. Genes: 22. Ex quo promptum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

eſt colligere conatum uoluntatis, laudem perfectionis apud DEVM obtinere.

Porro ut hoc æternum fœdus Dei cum Eccleſia habet fundamentũ & materiam ſemen promiſſum: Ita uarijs typis olim adumbratum, tandem Chriſti aduentu in mundum completum eſt, & per eiuſdem ſanguinem confirmatum: In cuius æternam memoriam, & confirmationem baptiſmus & cœna Dominica inſtituta ſunt. Nam ut baptiſmus eſt ſtipulatio bonæ conſcientiæ cũ Deo quæ nititur ſanguine Chriſti quo purgatur á mortuis operibus: Ita cœna Dominica eſt fœderis eiuſdem de redemptione noſtri ſanguine Chriſti ſancita commemoratio, quapropter calix noui teſtamenti, ſeu fœderis calix dicitur. Rectiſsimè proinde definieris hoc æternum Dei fœdus, Si dixeris illud eſſe pactionem pacificationis inter DEVM & homines, in qua

ua ſit mutua obligatio Dei & homi-um, Dei quidem promittentis, in-rpoſito iureiurando, remiſsionem eccatorum, & uitam æternam pro-ter merita Chriſti, cuius ſanguine onfirmatur hoc fœdus, hominum erò promiſsionem fide accipiẽtium, romittentium & præſtantium ex fi-e obedientiam.

His in hunc modum Conſtitutis e æterno fœdere Dei, quæritur cur uplicis fœderis ſeu teſtamenti me-inerit ſcriptura. uidelicet ueteris & oui. Ita enim DOMINVS apud eremiam loquitur, & autor Epiſtolæ d Hebræos eodem fundamento niti-ur. Ecce dies uenient, dicit DO-MINVS, & feriam cum Iſrael & do-mo Iuda pactum nouum, non ſecun ũ fœdus quod pepigi cum patribus orum in die qua apprehendi manum orum, & educerem eos ê terra Ægi-pti: Sed iſtud eſt fœdus meum, quod eriam cum domo Iſrael, poſt dies il-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

los dicit Iehouah, dabo legem meam in medio eorum, & in corde eorum inſcribam eam. Et ero eis in DEVM, & ipſi erunt mihi in populum, nec docebunt ultra unuſquiſq; proximum ſuum dicendo. Cognoſcite DOMINVM. omnes enim cognoſcent me á minimo eorum, uſq; ad maximum eorum, dicit Iehouah. quia propitiabor iniquitatibus eorum, & peccati eorũ non recordabor amplius. Hic propheta diſertê duplicis fœderis mentionem facit, uidelicet ueteris & noui. Similiter & Paulus Galat: 4. Dicit Agaram ſeruam adumbraſſe montem Sinai. Et Saram liberam figuram fuiſſe cœleſtis Ieruſalem, & addit hiſce ſignificari duo teſtamenta. Vnum quidem in ſeruitutem generans, Alterum uero in libertatem. Vt ergo uetus teſtamentum Agari generanti in ſeruitutem: Ita nouum Saræ generanti in libertatem comparatur: Ex his ſcripturæ locis clarê habemus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

bemus duo teſtamenta eaq; diuerſa. Quorum uetus fuit mutua obligatio Dei & Populi Iſraelitici, Dei quidem promittentis poſſeſsionem terræ Canaan: Populi uerò obligantis ſe ad obedientiam Deo præſtandum iuxta legem Moſis, cuius ut externa teſtificatio erat ſanguis animalis quo aſpergebatur Populus: Ita finis ultimus erat, ut in hoc certo populo conſeruaretur memoria promiſsionis gratiæ uſq; ad aduentum Meſsiæ qui ex hoc populo naſceretur. Sed noui teſtamenti longè alia ratio eſt, quemadmodum oſtendimus, & uerba Prophetæ clariſsimè declarant quæ altius introſpiciamus. Vt autem uerba Prophetæ rectius intelligamus, tenendum eſt quòd triplex ſit tempus noui teſtamēti. Videlicet promiſsi, exhibiti, & completi. Tempus promiſsi noui teſtamenti durauit à prima promiſsione de ſemine mulieris uſq; ad Chriſtum exhibitum, & mactatum in ara

crucis cuius ſanguine confirmatum eſt hoc nouum fœdus, cuius uirtute ſaluati ſunt omnes quotquot promiſſioni crediderũt, ut ſancti patriarchæ, prophetæ, reges, & multi alij. Nec obſtat quòd Apoſtolus dicat teſtamentum inualidum eſſe, uiuente adhuc teſtatore. Nam teſtator Chriſtus à prima facta promiſsione, mortuus eſt, deſtinatione diuina. Vnde apocalypſis ait. Agnus occiſus eſt ab initio mundi. Virtute proinde paſsionis & mortis Chriſti, Adam, Abel, Seth, & alij omnes credentes ante exhibitum Chriſtum ſaluati ſunt. de hoc tempore promiſsi teſtamenti non loquitur Ieremias. Tempus exhibiti teſtamenti fuit tempus mortis & paſsionis DOMINI, quod extendit ſe uſque ad conſumationem ſæculi, in hoc tempus, & nos incidimus, qui credimus in exhibitum meſsiam, ſicut patres in promiſſum, etſi quantum ad noticiam Meſsiæ attinet, multò clarior

rior nobis, quàm illis lux affulſit. Nam ut umbra, & illuſtris imago differunt: Ita noſtra clara noticia de Chriſto poſt exhibitum Chriſtum diſtat ab umbra ueteris populi. Vtriq; tamen populo peræque ſalutaris eſt. Tempus completi teſtamenti erit poſt reſurrectionem mortuorũ, ubi in omnem æternitatem fructu huius admirandi fœderis fruemur. Tunc enim non umbra, non imago, ſed ipſa res, hoc eſt redemtio & ſalus per Chriſtum exhibebitur. De hoc duplici tempore uidelicet, exhibiti teſtamenti in hac uita, & complendi in uita æterna loquitur Ieremias. Iam uerba Prophetæ uideamus. Inſcribã, inquit, legem meam in uiſcera eorum. Quænam quæſo eſt iſta lex? Qualis inſcriptio? Lex in genere iuxta Hebræorum idiotiſmum, ſignificat quãlibet doctrinã. Quarè iuxta loci circumſtantiam ſignificatio cuilibet loco apta adhibenda eſt. Zacharias proin-

de baptiſtæ pater, nobis hic ſuccurrit cûm ait de Iohanne filio. Et tu puer Propheta altiſsimi uocaberis, præibis enim ante faciem DOMINI parare uias eius. Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius, in remiſsionem peccatorum eorum, per uiſcera miſericordiæ Dei noſtri. De hac lege, hoc eſt de ſcientia ſalutis, de remiſsione peccatorum per ſanguinem Chriſti, abſq; omni dubio loquitur Propheta, ſic enim ait. Omnes cognoſcent me, quòd autem hoc intelligendũ ſit deuoluntatis Dei cognitione, ipſe ſatis oſtẽdit hæc uerba ſubiũgens. Quia inquit propiciabor iniquitati eorũ, & peccati eorũ non memor ero ãplius Habemus quæ lex ſit de qua loquitur Propheta. Sed qualis nã eſt huius legis inſcriptio? Hæc inſcriptio nõ eſt noticia uel ocioſa, uel damnãs. Sed eſt noticia cum fiducia efficaci in cordibus, qua ſtatuimus & ſentimus DEVM propitium eſſe nobis, remiſsis peccatis

is propter merita ſacerdotis Chriſti, quacꝫ excitentur in nobis motus ſpiritus congruentes legi Dei. Ex quo ffectu ſpiritus appellatur ab Apoſtolo, atqꝫ ita inchoatur in homine obedientia legis. Hæc fiducia, & hic uiuus ſenſus in cordibus credentium eſt inſcriptio legis per digitum Dei, id eſt, per ſpiritum ſanctum, ad prædicationem Euangelij. Vt enim lapideæ tabulæ adumbrant ſummam humani cordis duriciem, à qua cor hominis, non regenerati lapideum denominatur. Ezechielis 12, & 36: Ita cordis inſcriptio notat cor mollius factum eſſe ui Spiritus ſancti ad prædicationem Euangelij, ut in eo tanquám in noua tabula Euangelij gratia inſculpi poſsit. Atqꝫ adeo lex ipſa quæ perpetua norma uitæ piorum eſſe debet, ex quo carneum cor denominatur. Vnde DOMINVS apud Prophetã. Auferam de uobis cor lapideum & dabo uobis cor carneum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Sed hic fortè aliquis non immeritò quæret, an ſit aliquod diſcrimen inter nouum teſtamentum & Euangelium? Videtur enim ex iis quæ diximus, pro eodem accipi utrumq;, ad hanc queſtionem ita reſpondendũ eſt. Nouum teſtamentum & Euangelium idem ſunt reipſa & ſubiecto, ſed ratione diuerſa ſunt. Re quidem & ſubiecto idem ſunt, quia utrumq; eſt prædicatio de Chriſto, & uita æterna comparanda per Chriſtum. Ratione uerò diuerſa ſunt, quia Euangelium ex eo dicitur, quód ſit læta, bonaq; annunciatio de ſalute obtinenda per Chriſtum. Teſtamentum autem dicitur, quòd Deus non contentus ſimplici promiſsione, ſed pacto etiam, & fœdere (interpoſito iureiurando) ſe nobis obligat: Vt ſciamus & immobile decretum Dei, de ſalute per Chriſtum conſequenda, & nos uiciſſim Deo per fidem obligari: Eſt enim fides altera pars pacti, uidelicet ex

parte

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

parte hominis. Nam in omni fœdere, ut ſupra quoq; dictum eſt, mutuæ pactiones, & leges requiruntur. Idé dicendum eſt de ueteri teſtamnnto, & lege Moſaica. hinc præterea intelligi poteſt, cum ſcriptura diuiditur in legem & Euangelium, diſtinctionem ſumi à rebus ſubiectis. Cùm autem in uetus & nouum teſtementum differentias peti à circumſtantijs rerum ſubiectarum. At cùm ſacri libri quos uocamus uetus & nouum teſtamentum, dicuntur hoc nomine, ex conſuetudine fit potius, quàm ex rebus ſubiectis niſi ſynecdochen eſſe dicas. Vnde Auguſt: lihro 2. retractat. Vbi autem dixi his 44. libris teſtamenti ueteris terminatur autoritas, ex conſuetudine, qua iam loquitur Eccleſia, uetus teſtamentum appellaui, Apoſtolus autem non uidetur appellare teſtamentum uetus niſi quod datum eſt in monte Sina. Quarè idem Auguſt: lib: 3. Ad Bonifacium

dicit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

dicit rectius inſtrumenta dici quàm teſtamenta, ut illud uetus, hoc nouum dicatur. Huc addam etiã quæſtionem ex Auguſtino, cuius hæc ſunt uerba. Quomodo uetus appellatur, quod poſt 430. annos factum eſt per Moſen, & nouum dicitur quod ante tot annos factum eſt ad Abraham? Reuelationes conſiderantur in his nominibus, & non inſtitutiones. Reuelatio ueteris teſtamenti per Moſen facta eſt. Sed reuelatio noui facta eſt per Chriſtum, cùm eſt manifeſtatus in carne, in quo apparuit iuſticia Dei. Deinde quia uetus teſtamentum pertinet ad hominem ueterem, à quo neceſſe eſt hominem incipere. Nouum autem ad hominem nouum, à quò debet homo ex uetuſtate tranſire, ideoq; in illo ſunt promiſſa terrena, in iſto promiſſa cœleſtia.

Porro cùm Apoſtolus dicit uetus teſtamentum antiquatum eſſe per nouum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

nouum. Et uetus ſit datum in mon-
e Sina, ubi & decalogus promulga-
us eſt. Hic quæri poteſt de decalogo,
ium ille quoq; ſit ſublatus ut pars ue-
eris teſtamenti? Ad hanc quæſtionẽ
ta reſpondeo. Quatenus decalogus
ſt pars legis Moſaicæ nos nequa-
quam obligat, ſed quatenus æternam
ormam uoluntatis Dei continet per-
etuò durat: quemadmodum multa
lia quæ in Moſe ſunt naturalia. Ve-
ûm in decalogo eſt ſpectandus du-
lex uſus, iuxta rationem duplicis
tatus hominis. Nam ſi tempus ho-
ninis ante reuelationem Chriſti in
omine, hoc eſt, ante iuſtificationem
ominis per fidem Chriſti reſpicis,
t ipſe homo uetus dicitur, qui obli-
atur aut ad obedientiam perfectam
ecalogi, aut ad pænam, quemadmo-
um DOMINVS ſuperbo iuriſperi-
o dicit. Si uis ingredi ad uitam, ſer-
a mandata: Ita decalogus analogia
uadam ueteri teſtamento ſubijci po-
teſt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

teſt, Nam pædagogia quædam eſt ad Chriſtum, ut uetus teſtamentum, hominem accuſans, & damnans, quód non habeat iuſticiam quam requirit lex, unde homo impellitur ad quærendum Chriſtum, qui eſt finis legis in iuſticiam omni credenti. Hoc ſenſu Paulus legem moralem nouo teſtamēto opponit 2 Corinh: 3. At ſi tempus hominis poſt reuelationem Chriſti in homine attendis, ut ipſe homo nouus eſt effectus, ita decalogus norma eſt uitæ noui hominis, quæ nunquám abolebitur. Cuius obedientia inchoata placet, quia perſona placet propter Chriſtum: cuius obedientia legi præſtita credenti imputatur. Iam ex dictis concludamus diſcrimina noui & ueteris teſtamenti: Quę tametſi reſpectu ultimi finis, cùm utrumq; reſpiciat tanquàm ſcopum ultimum, reconciliationem & pacificacionem hominis cum Deo, non differunt: Tamen ſi intermedios fines

&

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

& circumſtantias reſpicimus, uetus
eſtamentũ præcedit reuelationem no-
ui. Si mediatores, uetus per famulum
Moſen, Nouum per filium Ieſum
Chriſtum adminiſtratum eſt. Si diſ-
penſationis modum, Vetus umbra-
tile fuit: Nouum ipſam rerum imagi-
nem babet. Vmbra & typus fuit li-
beratio Iſraelis ex ſeruitute Ægypti
oppreſſo Pharaone: Veritas eſt libe-
ratio credentium à ſeruitute peccati,
uicto diabolo. Vmbra fuit introductio
Iſraelis in terram Canaan & eiuſdem
terræ poſſeſsio: Veritas eſt introdu-
ctio Iſraelis ſpiritualis in cælũ, eiuſq;
hæreditaria poſſeſsio. Vmbra fuit le-
giſlatio in monte Sina per Moſen:
Veritas eſt uerbum quod prodijt de
Syon per Chriſtum. Vmbra fuit lex
in tabulis lapideis ſcripta: Veritas
eſt lex Dei ſcipta in cordibus hominũ
digito Dei. Vmbra fuit miniſterium
mortis: Veritas eſt miniſterium ſpi-
ritus & uitæ. Deniq; ut uno uerbo
dicam.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

dicam. Vmbræ fuerũt Moſaica omnia, politia, ſacerdotium, purgationes, ſacrificia & cætera: Veritas eſt Ieſus Chriſtus, ſacerdos æternus cùm ſuis beneficijs, ſiue ut dicamus cum Auguſtino & Ambroſio, quorum quidem Auguſtinus ait: In teſtamento ueteri eſt occultatio noui, In nouo manifeſtatio ueteris. Item uetus eſt *initium*, Nouum *finis*. Ambroſius uero ait. Teſtamentum dicitur quia ſanguine dedicatum eſt, uetus in typo, uidelicet per ſanguinẽ bruti animalis: Nouum in ueritate, uidelicet per ſanguinem Ieſu Chriſti. Hæc de fædere annexo ſacerdotio Chriſti, adhibita collatione cum ueteri fædere copioſius diximus, quia & ueteres, & multi ex recentibus ſcriptoribus in hoc argumento multum uariant, nos autem ſperamus nos, & perſpicuè hanc doctrinam propoſuiſſe, & nihil à luce uerbi Dei deflexiſſe.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

DE APPLICATIONE.

Applicatio ſacrificij Chriſti fit uerbo, fide, & ſacramento: ſed diuerſimodê. Siquidem uerbo, quod cordi inſcribitur per Spiritum ſanctũ, ut manu Dei offertur. Fide, concepta ex uerbo per Spiritum ſanctum, tanquam manu hominis accipitur. Sacramento deniq; quaſi ſignaculo Dei obſignatur. Nam qui uerbo Euãgelij, quo offertur beneficium ſacrificij Chriſti credit: Fide quæ eſt opus in homine, non naturæ, ſed gratiæ, accipit Chriſtum totum cum ſuis beneficijs, quæ beneficia obſignãtur ſacramentis: Quemadmodum diuinus Apoſtolus Paulus docet. Hinc apparet quanta ſit miniſterij uerbi neceſſitas, ut quod ordinatum ſit diuinitus, ut hunc thezaurũ nobis offerat, hoc eſt quod DOMINVS ait, prædicate Euangelium omni creaturæ, Item docete omnes gentes. Hoc miniſte-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

rium quaſi per manus Apoſtoli tradi-
derunt poſteris, & ab illis ad nos per-
uenit, nec abolebitur donec hic mun-
dus ſteterit, quantumuis Sathanas
rabioſè perſequatur omnes qui ſince-
rè ſonant uocem Euangelij. Proinde
noſtrum eſt modo nobis ſalus curæ
ſit, uerbum hoc audire, cognoſcere,
amare, meditari per omnem uitam,
iuxtaq; illud credere & facere, ut tan-
dem ad optatum beatitudinis ſcopum
perueniamus. Non enim fruſtrá Da-
uid in initio ſuorum carminum, quæ
Deo cecinit, in hunc modum canit:
Beatus qui in lege, id eſt, doctrina
DOMINI, meditatur die ac nocte.
Sed quarè beatus? quia meditatio
uerbi duo facit. Primum ut nec con-
ſilia impiorum audias, nec in uiam
peccatorum ingrediaris, nec cathe-
dram irriſorum aſcendas. Alterum,
ut efficiaris tanquam arbor plantata
iuxta decurſus aquarum lympidiſſi-
marum, quæ fructificabit in tempo-
re ſuo,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

re ſuo, donec ad ipſam beatitudinem perueneris, quarè additur in pſalmo. Beati omnes qni confidunt in eo. Contrà ueró ubi hoc Domini uerbum non amatur, non auditur, non uerſatur in aſsidua meditatione, non iuxta illud creditur & agitur, homo paulatim impiorum conſilijs inuoluitur, in uiam peccatorum abripitur, & fit tandem blaſphemus in DEVM, & in omnem religionem, & planè in epicuriſmum ruit, adeo ut dicat in corde ſuo non eſſe DEVM, etiamſi lingua mendax aliud loquatur. Atq; ita fit tanq; arbor in fœdiſsimis fœtoribus & diabolico cæno plantata ad fructificandum morti & damnationi, iuxta pſalmi dictum, corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis. Neque id immeritò. Nam contemptus huius uerbi, quo Chriſtus ipſe nobis ſeipſum offert, ſupra modum offendit DEVM, atq; ideo & ipſis contemptoribus & ſæpiſsimè poſte-

ris eorum pænas etiam adfert, cœcitatem ſeu reprobam mentem, omnem iniuſticiam & turpitudinem. Vt Paulus Rom: 1. prolixè docet. Et idem Apoſtolus. 2. Teſſal: 2. ait. Quia credere ueritati noluerunt. dabit illis illuſionem erroris, ut credant mendacio. Huic Pauli uaticinio de pæna contemptorum uerbi reſpondet euentus in multis nationibus, ubi ipſe Chriſtus & Apoſtoli prædicarunt. Necꝫ Turcica arma aliud ſunt, quàm teſtimonia irati Dei propter contemptum ſui uerbi. Simus ergo nos cautiores aliorum damno, ac magnifaciamus beneficium Dei, qui tradidit nobis ſuum uerbum incorruptum, quo ipſe nobis offert hanc immenſam gratiam & beneficium ſacrificij filij ſui, cuius merito liberamur à iure peccati & mortis, & donamur æterna iuſticia & gloria.

Secundo loco in applicatione ſacrificij Chriſti in adultis requiritur

fides

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

fides cuiuſq; propria. ut enim uerbũ offert: Ita fides, quæ eſt ex auditu uerbi, recipit Chriſtum totum cum ſuis meritis omnibus, ſtatuitq; remitti ſibi peccata propter uictimam filij Dei. Ideo in ſymbolo Chriſtiano dicitur. Credo remiſsionem peccatorũ, hoc eſt noui, & firmiter mihi perſuadeo, quòd Deus uelit iuxta ſuam promiſsionem me uerè recipere in gratiam propter uictimam & obedientiam filij, nõ amplius peccata mihi imputare, ſed ea planè delere & condonare, adeoq; eorum in perpetuum obliuiſci. Eſt enim fides nõ uacillans opinio ſed certa noticia promiſsionis gratuitæ, & firma fiducia remiſsionis peccatorum propter Chriſtum. Hæc fides, quantum ad eius certitudinem attinet, nititur & claris ſcripturæ teſtimonijs, & parabolis, & exemplis approbatis. Qnantum ad fiduciã uerò, in ſolo Chriſti merito acquieſcit. Paulus poſt Dauidem ait. Beati quo-

rum remiſſæ ſunt iniquitates, & quo- rum tecta ſunt peccata. Beatus cui DOMINVS non imputauit pecca- tum. Et Chriſtus ait: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et ar- chiſynagogo DOMINVS ait: Tan- tum crede. Et mulieri Cananeæ: fi- des tua te ſaluauit. Inter multas para- bolas, præ cæteris illuſtris eſt, quæ eſt, Math: 18. de eo qui debuit decē millia talentorum, qui cùm non habe- ret quod ſolueret, totum debitum illi ex gratia remiſſum eſt. Huc & illa parabola Lucæ 7. de duobus creditoribus. Item Lucæ 17. de Aco- laſto. Inter exempla illuſtriſsimum eſt Latronis cui omnia peccata remiſſa ſunt, ſine præcedentibus & ſubſequē- tibus meritis. Omitto Dauidem, Ma- naſſen, Petrum, Paulum, Magdale- nam & alios.

Cum hac fide remiſsionis pecca- torum duo perpetuò coniuncta ſunt quæ tametſi à fide remiſsionis pec-

catorum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

catorũ ſunt diuerſa, tamen ab ea nunquám ſeparari poſſunt. Hæc autẽ ſũt, ut cũ Apoſtolo Paulo loquamur, gratia & donum, de quibus diſtinctius dicã, ut cogitetur qnantum bonum ſit fides gratuitæ remiſsionis peccatorũ.

Gratia eſt hoc loco ipſa iuſtificatio hominis credentis, quæ à cauſa nomen habet. Ita enim ait Paulus Rom: 5. Vbi confert inter ſe peccatum & gratiam. Iudicium ex uno in condemnationem: Gxatia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Et ſicut per delictũ unius in omnes homines in condẽnationẽ, ſic per iuſticiã unius in omnes homines in iuſtificationẽ uitæ. Cum fide ergo remiſsiónis peccatorũ coniuncta eſt gratia, qua iuſtificamur & acceptamur corã Deo, quæ omnia in definitionẽ iuſtificationis includuntur, cùm iuſtificatio definitur eſſe credentis perſonæ in Chriſtum abſolutio à peccato, imputatio iuſticiæ Chriſti, & acceptatio ad uitam æter-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

nam gratis propter Chriſtum. Cùm dico propter Chriſtum, includo ſoli‑us Chriſti merita. Etſi autem impu‑tatio iuſticiæ Chriſti, forma eſt iuſti‑ficationis noſtri coram Deo: tamen quia neceſſariò hæc tria beneficia in iuſtificatione noſtri cohærent, ea in definitionis complexum incluſi.

Quicunque uel operum iuſticiam ſe‑ctantur, uel ex fide & operibus ſimul componunt iuſticiam, uerbum Dei peruertunt. Nam operum & fidei iu‑ſticiam ſic diſcernit Paulus ad Philip: 3. Quæ mihi lucra erant, ea exiſtima‑ui propter Chriſtum iacturam, quin etiam omnia exiſtimo iacturam eſſe, propter eminẽtiam cognitionis Chri‑ſti Ieſu DOMINI mei, propter quẽ omnium iacturam feci, ut Chriſtum lucrifaciam, & inueniar in ipſo, non habens meam iuſticiam quæ ex lege eſt, ſed quæ eſt per fidem Chriſti, quæ inquam ex Deo eſt iuſticia in fide. Quid queſo clarius dici potuit?

Com‑

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Comparat hic Paulus duas iuſticias inter ſe. Vnam dicit eſſe propriam hominis, quam eandem legis iuſticiã apellat, hominis quidem, quatenus eam homo præſtare nititur, etſi eam nunquàm perfectè præſtare poterit: Legis uerò quia à lege requiritur. Alteram ex Deo eſſe tradit, & per fidẽ obtineri, ex Deo quidẽ, quia eã Deus homini ex gratia imputat, & acceptã habet: Per fidem uerò Chriſti quia fide obtinetur, qua ſcilicet Chriſtus ſtatuitur eſſe finis legis in iuſticiã omni credenti. Has duas iuſticias ita facit inter ſe contrarias, ut ſtare ſimul nequeant. Nã qui ex operibus legis iuſticiã, qua conſiſtit corã Deo, quærit, iuſticiæ fidei expers eſt: & contrà qui fidei iuſticia nititur, ſe ex lege iuſtificari minimè ſtatuit. Etſi autem una iuſticia eſt, quæ ſita eſt in perfecta legis obedientia: tamen propter iuſtificationis modum diuerſum, duplex dicitur. Aliter enim legis obedientia

iuſtificatur, qui ipſe legem præſtat, & operibus ſuis legem implet, quod ſolus Chriſtus fecit. Aliter legis obedientia iuſtus cenſetur, qui non ipſe præſtat legem, ſed credit in Chriſtũ qui legem impleuit, ut legis obedientia á Chriſto facta ſibi imputetur ad iuſticiam: Vt ſic habeat quod lex requirit, nempe iuſticiam legis, adeòq; cum iuſticia uitam. Eſt proinde diſcrimẽ in obtinendo iuſticiam legis. Aliter enim eam obtinet qni facit, aliter qui credit. Quòd autem nemo mortalium poſsit eam òbtinere faciendo, ſed ſolummodo credendo, docet Apoſtolus Paulus prolixis diſputationibus, præſertim in Epiſtolis ad Rom: ad Galat: ad Ephes: ut mirum uideatur homines adeo peruicaces eſſe, ut audeant ſe manifeſtæ Dei ueritati opponere. Quid clarius dici potuit? Arbitramur hominẽ iuſtificari fide abſq; operibus legis ſcilicet à nobis factis. Quid apertius? Si iuſticia eſt

ex

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ex lege, Chriſtus fruſtrà mortuus eſt. Quid diſtinctius? Non ex operibus, ſed per fidem, donũ Dei eſt, ne quis glorietur. Quid deniq; abſolutius? Chriſtus eſt finis legis in iuſticiã omcredenti, hoc eſt, Chriſtus ita adimpleuit legem, ut iuſtus ſit ipſius obedientia omnis qui credit. Item Euangelium eſt potentia in ſalutem omni credenti. Iuſtus enim ex fide ſua uiuit. In hac manifeſtiſsima ueritate acquieſcamus, & relinquamus ſophiſtis ſuas ſtrophas, quibus & ſe miſerè inuoluunt, ut ueritatem cernere non poſsint: & alios pernicioſè ſeducunt, qui eorum magiſterio ſe permittunt.

Qui componunt iuſticiam ex fide & operibns ſimul, tanquàm ex partibus: maiorem applauſum habent ab indoctis, præſertim politicis hominibus ignaris Euangelij. Sed horum errorem unico pauli dicto, tanquàm cœleſti fulmine proſternemus. Ignorantes ait iuſticiam Dei (id eſt fidei

iuſti

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

iuſticiam) & ſuam (ſcilicet ex lege) quærentes ſtatuere, iuſticiæ Dei non ſunt ſubiecti, hoc eſt non ſunt capaces iuſticiæ fidei, qui ſimul ex lege quærunt iuſticiam. Finis enim legis (id eſt conſumatio & perfectio) eſt Chriſtus ad iuſticiam omni credenti. Fides proinde ſola omne meritum, & opera omnia humana excludit à cauſis iuſtificationis noſtræ coram Deo, & ſolo Chriſto nititur, qui legis obedientiam credenti imputat, ut habeat quod lex requirit, nempe iuſticiam id quod & hoc Pauli argumentum ad Galat: 3. Apertiſsimè concludit. Quod autem in lege nemo iuſtificatur apud DEVM manifeſtum eſt, quia iuſtus ex fide uiuit. Lex autem non eſt ex fide, ſed qui fecerit ea homo uiuet in eis.

Quôd autem aduerſarij producũt pro ſua cauſa ſtabilienda aduerſus nos Apoſtolum Iacobum, id faciunt ſuo more. Nam neglecto totius ſcripturæ,

turæ, & omnium ſanctorum, Moſis, Prophetarum, Chriſti & Apoſtolorum conſtantiſsimo conſenſu, ambiguum dictum aduerſus nos inſidioſè torquent. Cuius ſenſum ſi peterent ex ſcriptionis occaſione, & fine, intelligerent Iacobum non diſputate de iuſtificatione noſtri coram Deo, ſed de iuſtificationis declaratione coram hominibus, aduerſus hypocritas qui ſua ficta & mortua fide, ſeu potius ſpectro fidei putarunt ſe iuſtos, & interim ſe omni genere nequitiarum & ſcelerum contaminauerunt. Cùm igitur nec fidei uocabulum, nec iuſtificationis uox, eodem modo accipiuntur ab Apoſtolis Paulo & Iacobo, ſpiritui dei ſe opponunt, qui in illorum dictis ἀντιλογίας quærunt. Producunt & alia dicta, ut de mercede & remuneratione bonorum operum, de reddendo unicuiq; iuxta opera ſua, de beatitudine quæ promittitur pauperibus ſpiritu, mitibus, pacificis, patienti-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tientibus perſecutionem &c: Sed illa dicta & ſimilia nõ aduerſantur noſtræ ſententiæ, ſi quis recte diſtinxerit inter cauſas, & effecta iuſtificationis & qualitates iuſtificatorum. Nam aliud eſt loqui de mercede obedientiæ, & de qualitate eorum qui iam iuſti fide ſunt: Aliud de cauſis rei, hoc eſt iuſtificationis. Item aliud eſt loqui ut Bernhardi uerbis utamur, de cauſa regnandi, aliud de uia regni. Item aliud eſt loqui de principijs eſſentiæ rei alicuius, aliud de cognitionis principijs. Verum, ut clypeum nobis opponunt dictum DOMINI: Si uis ad uitam ingredi ſerua mandata, hoc eſt legem imple: Reſpondeo. Chriſtus rectiſsimam uiam uitæ monſtrat obſeruationem mandatorum, ſeu legis impletionem. Verùm quia per nos ſtat, quò minus præſtemus legem Dei, Chriſtus credenti factus eſt impletio legis in iuſticiam. Atq; hoc eſt quod idem Paulus dicit ad Rom: 4.

Legem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Legem ſtabilimus per fidem, quia uidelicet obtinemus credendo quod lex requirit, nempe iuſticiam.

Donum quod diximus coniunctum eſſe cum fide remiſsionis peccatorum, eſt donatio Spiritus ſancti: Quo homo ſola fide iuſtificatus, regeneratur, ſeu ſanctificatur. Id eſt mortificatur, & uiuificatur, adeoq; fit nouus homo, qui ſtatuit uitam ſuam ad normam uoluntatis Dei, quantum id quidem fieri poteſt componere. Donũ igitur hoc, nouæ uitæ & obedientiæ cauſa eſt, & inchoatio. Neq; enim ideo iuſtificamur fide gratis, ut iã porrò uiuamus peccato, ſed ut liberati à peccato ſeruiamus Deo in iuſticia & ſanctitate, omnibus diebus uitæ noſtræ. Hunc ſiquidem finem ſcientiæ ſalutis de remiſsione peccatorum, per uiſcera miſericordiæ Dei noſtri ſtatuit Zacharias in ſuo cantico. Hunc finem iuſtificationis ponit Paulus ad Rom: 6: ubi euidentiſsimis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tiſsimis rationibus oſtendit cum iu-ſtificatione coniunctam eſſe ſanctifi-cationem. Atq; hæc ſint breuiter di-cta de gratia iuſtificationis , & dono ſanctificationis quæ ſunt cum fide re-miſsionis peccatorum coniuncta: nec ab ea magis diuelli poſſunt quàm ca-lor ab igni, & radius à ſole. Vnde apparet iniuriam fieri nobis á papi-ſtis cùm dicunt nos abolere bona opera, & laxare frena hominibus, quia dicimus homines ſola fide iuſti-ficari. Non enim intelligunt nos diſ-cernere inter beneficium Chriſti pro-prium, & noſtrum debitum officium, quod cum fide remiſsionis peccato-rum coniunctum eſt. Sed de iuſtifi-catione plura dicemus uolente Deo in poſtremum huius pſalmi uerſum, di-ſtinctis ordinibus teſtimoniorum quę in hac controuerſia agitari ſolent.

Tertium locum in applicatione ſacrificij Chriſti tribuimus ſacramen-tis, quæ non ſolum ut uerbum offe-

runt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

runt merita Chriſti ſacerdotis: ue- rum etiam ut ſignacula obſignant, modo merita Chriſti cordibus im- preſſa teneantur fide. Vt enim ſine fi- ne, uerbũ non applicat merita Chri- ſti: ita ſine fide (loquor de adultis) ſacramenta nihil conferunt. Sunt au- tem duo ſacramenta quæ Chriſtus ſuæ Eccleſiæ commendat. uidelicet baptiſmus & cœna DOMINI: quo- rum ille initiationis Chriſtianiſmi ſa- cramentum eſt, ideóq; ſemel tantum ſumitur ut Chriſtus pro nobis ſemel mortuus eſt. Vt enim baptiſmus eſt mortis, ſepulturæ, & reſurrectionis Chriſti efficax ſymbolum: ita eſt ſa- cramentum fœderis, quod Deus cum baptiſato iungit, de purgatione pec- catorum, & reconciliatione noſtri fa- cta per Chriſtum. Item pœnitentiæ & crucis teſſara, atq; adeò reſurrecti- onis futuræ teſtimonium. Hæc uide- licet cœna DOMINI confirmationis Chriſtianiſmi & conſeruationis ſa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

cramentum eſt, adeoq; commemora-tio fœderis ſanciti per ſanguinem Chriſti. Præterea cibus quo in corpore Chriſti ſpiritualiter nutrimur, quã ob cauſam eius uſus frequentior eſſe debet. Summa huc redit, q; ſacramentum noui teſtamenti ſit & teſtimonium externum fœderis de gratuita reconciliatione noſtri cum Deo per ſacrificium Chriſti: & fidei & pietatis populi Dei erga ipſum teſtificatio & obligatio.

DE PERPETVO SACRIficij Chriſti uſu.

ETſi autem uſus ſacrificij Chriſti magna ex parte in applicatione conſpicitur: tamen efficacia & uirtus ipſius ſe offerunt magis cùm ueluti ad praxin reuocatur noticia. Hæc praxis locum habebit in conſcienria cuiuſq;, in toto uitæ curſu, & in mortis agone. Conſcientia cuiuſq; ho-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

minis lethali uulnere ſaucia eſt, donec ſanatur applicatione medicinæ, quam ſolus Chriſtus medicus adhibet, per uerbum ſuum & ſpiritum. Quam ob cauſam ſe etiam animarum medicum nominat. Cùm ergo conſcientia per-cellitur cogitatione peccati, ſananda eſt fide ſacrificij Chriſti: quæ ſi uiua fuerit, perfundit conſcientiam ſuauiſ-ſimo quodam balſamo ſpiritus, quo ſanatur & redditur tranquilla, ut quæ antea turbata & triſtis fuit, iam ſit iucunda & læta, & ueluti exultet in cruce Chriſti. Vnde illa exultantis conſcientiæ uox in Bernhardo. De re-miſsione, inquit, peccatorum teneo ualidiſsimum argumentum, Domini-cam paſsionem, uox ſiquidem ſangui-nis eius inualuit multò plus, quam uox ſanguinis Abel, clamans in cor-dibus electorum remiſsionem omniũ peccatorum. Traditus enim eſt pro-pter peccata noſtra. Nec dubium eſt quin potentior & efficatior ſit mors

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

illius in bonum, quam peccata no-
ſtra in malum, huiuſmodi conſcientia
nec legis minis frangitur, (ſcit enim
ſe ſub lege non eſſe ſed ſub gratia,)
nec Diaboli ſuggeſtionibus cedit, (ſi-
quidem principem mundi huius con-
demnatum eſſe nouit,) nec rationis
argumentis turbatur, (nouit enim
potentiam eius qui promiſit, cui &
gloriam tribuit.) Breuiter in Chriſto
ſecura quieſcit, expectans plenam re-
demptionem per aduentum filij Dei,
qui tranſfigurabit noſtra contempta
corpora, ut ſint conformia ipſius glo-
rioſo corpori in omni æternitate. Vn-
de autem ſit tanta fiducia ſanatæ &
tranquillæ conſcientiæ docet Epiſtola
ad Heb: 13. Confidimus, inquit, quia
bonam conſcientiam habemus in om-
nibus rectè uolentes conuerſari. Vt
ergo cauſa & fundamentum bonæ
conſcientiæ eſt, non noſtra dignitas:
natura enim ſumus peccatores & in-
digni: non meritum, quia nullum me-
ritum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ritum niſi mortis habemus ex nobis
ipſis: Non uirtus ulla noſtra, quia om-
nes iuſticiæ noſtræ ſunt ut pannus
menſtruatæ mulieris: ſed ſola fiducia
Chriſti purgantis eam ſuo ſanguine à
mortuis operib: per quem pacem ha-
bemus cum Deo: Ita eius propoſi-
tum eſt uelle in omnibus, cum omni-
bus & in õnibus actionibus rectè cõ-
uerſari, declinando uidelicet quod
malum eſt, & faciendo quod bonum
eſt. Semper enim meditatur nouitatẽ
uitæ in Chriſto Ieſu, ſemper odio ha-
bet tunicam quæ à carne commacula-
ta eſt, ſemper delèctatur candida illa
ueſte quam in baptiſmo induit. Quot-
quot enim baptiſati ſumus, Chriſtũ
induimus, Id quod Dauid per ſpiri-
tum uidit cũ caneret. Lauabis me &
ſupra niuẽ dealbabor, ornatu ſcilicet
iuſticiæ Meſsiæ tanꝗ ueſte candidiſ-
ſima, purgatus prius à peccatis per
ſanguinem ipſius. Ex hac fide & con-
ſcientia deleti peccati naſcitur in Da-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

uide ſtudium recti iuxa illud. Inclinaui cor meum ad facienda ſtatuta tua in æternum. Et Paulus inquit, Milita honeſtam militiam retinens fidem & bonam conſcientiam.

In totius uitæ curſu uſus ſacrificij Chriſti conſpicitur maximus & ſuauiſsimus, cùm in aduerſis, tum in proſperis. In aduerſis, quidem nullū eſt efficacius remedium, quàm ſacrificium Chriſti. Nam ut aduerſitas admonet te peccati tui, uel latentis uel manifeſti: Ita ſacrificium Chriſti fide apprehenſum, & de remiſsione peccatorum te certificat, unde oritur conſolatio ſpiritualis in omni àfflictione, & de conformitate electorū cum filio Dei. Nam ita placuit ſapientiæ Dei quod uelit ſuos electos conformes fieri filio ſuo, cùm in cruce, tū in gloria. Huc illud pauli. Si unà cum Chriſto patimur, una cum illo regnabimus. huc pertinet imitatio exempli Chriſti in cruce, quod Petrus hiſce

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

uerbis nobis commendat. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut inſequamini ueſtigia ipſius. Vide quæ in hunc locũ annotauimus 1. Pet: 2.

In proſperis maius eſt periculum. Licet enim permultos frangit aduerſitas, tamen multò plures extollit proſperitas, iuxta poetam. Luxuriant animi rebus plerumqꝫ ſecundis. Item. Neſcia mens hominum fati ſortiſqꝫ futuræ, Et ſeruare modum rebus ſublata ſecundis. Quid hic faciet pius? Quatuor faciet. Primum, æſtimet res huius ſæculi quæ proſperæ uidentur, & uideat quales ſint in ſe. Secundò perpendat quàm periculoſa ſit rerum proſperarum poſſeſsio, ubi uera pietate animus non eſt imbutus: Tertio conferat omnia huius mundi commoda cum ea fœlicitate, quam Chriſtus nobis comparauit ſua morte. Quartò perpendat, utrum utilius ſit his mundi rebus afflui cum periculo ani

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

mæ, quàm ijs renunciare, ſi res po-
ſtulat propter Chiſtum. Cùm igitur
caro noſtra proſperis rebus titilatur,
& ueluti indomitus equus ferocire
incipit, cogitet pius, primum, quàm
ſit proſperitas huius mundi fluxa, ca-
duca, mortalis, temporalis, uolatica,
tranſitoria, qua multi abundantes re-
uerà ſunt miſerrimi. Secundo, cogi-
tet eam plus habere deceptionis,
quàm delectationis. Eſt enim uolup-
tas quæ inde naſcitur ueluti ſerpens,
interfector animi, ſuperbus & uanus
conſultor, ſpiritus ſolicitudinis &
crapulæ. Hic ſerpens in profundiſsi-
mis animi receſsibus latens, nihil
quærit niſi ut occidat. Hinc apparet
quód multò periculoſior animo ſit res
proſpera, quàm aduerſa corpori. Ter-
tiò cogitet pius tantum eſſe reuera
diſcriminis inter fœlicitatem quam
Chriſtus ſuis proponit, & mundi pro-
ſperitatem, quantum eſt inter mo-
mentum temporis & æternitatem,
inter

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

inter mortem & uitam, inter miſeriam & beatitudinem. Nam ut proſperitas huius uitæ, baculo arundineo nititur: Ita promiſſa fœlicitas in Chriſto ueritate Dei conſtantiſsima fulcitur, ut fieri non poſsit ut ea fruſtrentur qui in timore Dei perſeuerant uſq; ad finem. Quartò pius ex his colligat, multo utilius eſſe & beatius renunciare his caducis rebus, quatenus cum pietate & confeſsione ueræ doctrinæ ſtare non poſſunt, quàm propter illas ſe periculo animæ obijcere. Breuiter nihil efficacius erit, ne fœlici ſucceſſu efferamur, & abducamur à Deo, quàm cogitare humiliationem filij Dei in cruce, qui ideo humiliatus eſt, ut nos exaltet modò in hac uita ſub potenti manu Dei nos humiliauerimus, & non puduerit nos crucis Chriſti. Nam & omnis qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur. Cauendum eſt proinde ne caro noſtra fœlici rerum ſucceſſu, nos

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ueluti eſca quadam captos fallat & occidat. Nam ſerpens ille qui Æuam ſeduxit calliditate ſua occaſionem quamuis arripit, ut nos á Chriſto abducat, & potiſsimam hominis partem inuadit, ut eam fœlici rerum ſucceſſu euertat. Vnde illud Pauli. Videte uocationem ueſtram fratres, quod non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles. His enim tribus rebus potentia, ſapientia, & nobilitate, (ex quibus naſcitur & uoluptas corporis, & ſuperbia animi) quorum adeptione ſtulti ſe fœlices & beatos putant, abutitur Diabolus in perniciem hominũ. Quarè huic tentationi opponito crucem Chriſti, ſine qua omnis ſapientia ſtulticia eſt: Omnis potentia, infirmitas: Omnis nobilitas, ignominia & omnis uoluptas eſca mortis eſt. Nam iſta omnia, quibus multum amaritudinis annexum eſt, terminantur cum hac uita. Si ergo quæris

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

uæram ſapientiam, ueram potentiam, ueram nobilitatem, ueram uoluptatē & gloriam, ea in ſolo Chriſto quærito, & inuenies, in quo omnes theſauri cæleſtium bonorum ſunt abſcōditi.

In mortis deniq; articulo aſpectus ſacerdotis Chriſti cum ſuo ſacrificio tollit omnem metum mortis, facitq; ut non magis formides mortem, quàm ſomnum ſuauiſsimum. Vnde fit ut pius mortem expetat non ſecus atq; tranſitum ex his miſerijs ad uitam immortalem. Tum demum uerum eſſe ſentias dictum DOMINI. Qui ſermonem meum ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternū. Hinc illa alacritas in multis Martyribus qui Chriſtum non mortuum ſolum, ſed rediuiuum cogitarunt, cuius uirtute nos reſurgemus ad immortalitatem. & animæ noſtræ interea, hoc eſt, uſq; ad extremum diem cæleſtibus gaudijs fruentur cum caſtiſ

ſimis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſimis ſpiritibus, ac tum demum iun-
ctæ corporibus conſpectu Dei, &
gloria, immortalitatis perpetuó fru-
entur. Quarè non immerito Apoca-
lypſis ait. Beati qui in DOMINO
moriuntur. Et Dauid. præcioſa in
conſpectu DOMINI mors ſancto-
rum eius. Hactenus diximus de pro-
pitiatorio ſacrificio Chriſtianorum,
atq; de ijs quæ ad eius perſpicuam
declarationē facere uidebantur. Nunc
breuiter de altero Chriſtianorum ſa-
crificio quod Euchariſticon nominant
ſpiritu Chriſti aſpirante, dicemus.

DE EVCHARISTICO Chriſtianorum ſacrificio.

PEtrus Apoſtolus accommodat
conuerſis ex Iudæis & gentibus
promiſsionem DOMINI quæ eſt
Exod: 19. In hanc ſententiam. Si au-
dieritis uocem meam, & cuſtodieri
tis pactum meum, eritis mihi pecu-
lium

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

lium de cunctis populis. Mea eſt e-
nim omnis terra, & uos eritis mihi
in regnum ſacerdotale, & gens ſan-
cta, populus acquiſitionis (id eſt pe-
culium,) ut uirtutes annuncietis eius
qui de tenebris uos uocauit in admi-
rabilem ſuam lucem. Ex hiſce uerbis
ut alia prætercam, manifeſtum eſt,
quòd omnes Chriſtiani ſint ſacerdo-
tes ad offerendum Deo ſacrificia in
laudem & gloriam ipſius. Primum
itaq; omnium tenendum eſt, quòd
qemadmodum natura ſumus peccato-
res, & filij iræ: Ita noſtris uiribus,
dignitate, & merito nihil planè apud
DEVM obtinere poſsimus. Quarè
ut unico ſacrificio Chriſti reconciliati
ſumus: Ita ipſius gratia ordinamur in
ſacerdotes, illicq; conſecramur ad nos
noſtraq; omnia Dei gloriæ dedican-
da. Hæc autem inauguratio noſtri
in ſacerdotes & ordinatio, quia planè
ſpiritualis eſt & interna, perficitur ar-
cano quodam modo, qui qualis ſit ex
com-

comparatione ueritatis ad umbram aliquo modo oſtendi poteſt. Vt igitur ex Leuitica tribu futuri ſacerdotes primum lauabant corpora aqua. Secundo induebant ueſtes diuinitus imperatas. Tertio ungebant capita ſua. Quarto implebant manus. Ita futuri ſacerdotes in nouo teſtamento ſpiritualiter ordinantur. Primum enim Chriſtus ſummus ſacerdos lauat eos & aqua & ſanguine purgat nos (inquit Paulus) lauacro aquæ per uerbum (ſcilicet inſtituentis Dei & ordinantis baptiſmum.) Et Iohannes in Apocalypſi, Dilexit nos & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, & fecit regnum & ſacerdotes Deo & patri ſuo. Deinde idem Chriſtus ueſtibus nos ornat ſpiritualibus, quæ Leuiticis illis ueſtibus multo ſunt candidiores. Nam Chriſti innocentiam ut candidiſsimam ueſtē induunt Chriſtiani. Sic enim Paulus ait. An neſcitis quod quicunq; ba-

ptiſati

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ptiſati ſumus Chriſtum induimus: Hunc induti apparemus candidi coram Deo, hoc eſt iuſti & ſancti. De hoc indumento loquitur pſalmus cum ait. Sacerdotes eius induantur iuſtitiam & ſancti eius exultent. Tertio unguntur non externo oleo & caduco, ut leuitici ſacerdotes, ſed interno, ſpirituali, & immortali, de quo Paulus 2. Corinth: 2. Qui confirmat nos in Chriſto, & qui unxit nos Deus eſt, & qui ſignauit nos, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris. Ex hac unxione qua Chriſtus nos ungit Chriſtiani dicimur & ſacerdotes, imo & reges & Prophetæ. Huius ſpiritualis unctionis mira uis eſt. Nam ut olei, quo ungebantur ueteres ſacerdotes natura eſt lucere & ardere: Ita Spiritus ſanctus quo nos in ſacerdotes ungimur illuminat mẽtem & inflammat cor, ut & mens intelligat quæ bona & ſalutaria ſunt, & cor eadem ardentiſsimè appetat.

Hoc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Hoc autem fit, cùm ex prædicatio-
ne uerbi fide concepta toti rapiamur
in admirationem miſericordiæ magni
Dei, qui nos è tenebris in admirabi-
lem ſuam lucem uocat. Poſtremò im-
plent manus, hoc eſt, ſe paratos ſi-
ſtunt ad offerendum Deo. Nam am-
plius ſui iuris non ſunt, ſed conſe-
crati Deo ſibi uiuere deſinent, & om-
nes uitæ actiones deſtinabunt in ob-
ſequium Dei.

Hoc modo ordinati ſacerdotes
habemus etiam pactum certum inter
DEVM & nos initũ quod quale ſit ex
uerbis Malachiæ oſtendã. Sunt autem
hæc Prophetæ uerba. Pactum meum
fuit cum eo uitæ, & pacis, dediq; ea illi
ob timorem. Timuit enim me, & à
facie nominis mei contritus ipſe. Lex
ueritatis fuit in ore eius. In pace
& æquitate ambulauit mecum, &
multos reuocauit ab iniquitate. La-
bia enim ſacerdotis cuſtodiunt ſcien-
tiam, & legem requirunt ex ore eius.

Quia

Quia legatus DOMINI exercituum eſt. Etſi autem Propheta hic loquitur de Leuiticis ſacerdotibus: tamen rectiſsimè accommodatur Chriſtianis omnibus, qui longè digniores coràm Deo ſunt ſacerdotes, utpote regales, quàm Leuitici fuerunt. Ex Prophetæ uerbis hæc pacti ratio concluditur. Vt DOMINVS uitam & pacem promittit: Ita timorem ex fide uiciſsim poſtulat. Vt enim in omni pacto eſt mutua obligatio, ita & hic Deus promittit pacem & uitam, quæ duo opponuntur iræ Dei, & morti æternæ. Verum partes pacti à parte noſtra plures hic ponuntur quæ tamen natura ſunt coniunctæ. Quarum prima eſt timor Dei ſincerus ex fide natus, de quo loquitur Propheta cùm ait. Initium ſapientiæ timor DOMINI. Item timor Dei ſanctus manet in ſæculum ſæculi. Lex ueritatis in ore eius, hoc eſt, doctrina uera, ſancta, & pura. Tametſi autem non omnes

Chriſtiani babent publicum munus docendi. Tamen cognitio doctrinæ, atq; confeſsio omnibus Chriſtianis neceſſaria eſt. Tertia, & iniquitas non eſt inuenta in labijs eius, hoc eſt, falſam & fucatam doctrinam fugit, atq; adeò ut peſtem deteſtatur quicquid doctrinæ ex ore DOMINI non hauſit. Ideo DOMINVS dicit omnibus. Cauete à falſis Prophetis. Quarta, in pace & æquitate ambulauit. Hoc eſt ſtuduit uitam ſuam componere ad normam iuſticiæ meæ ſeruando pacē & æquitatem cum proximis. Hanc partem fœderis Chriſtus & Apoſtoli omnibus Chriſtianis accommodant. Quinta, & multos reuocauit ab iniquitate. ſcilicet, uerbo, facto, & exemplo, quod eſſe Chriſtianorum omnium nemo non agnoſcit. Breuiter ut Deus promittit uitam & pacem, ita nos illi obligamur fide & obedientia.

Porro cum ſacerdotio hoc Chri-

ſtiano-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſtianorum, plura coniuncta ſunt quæ ad eius dignitatem & excellentiam cognoſcendam faciunt. Præcipua uero ſunt quæ Petrus enumerat. Videlicet quòd Chriſtiani ſint domus ſpiritualis, ſanctum & regale ſacerdotiū, genus electum, gens ſancta, & peculium Dei, & quod omnium maximum eſt, quôd ſint & uocentur filij Dei. De hac ſumma dignitate Chriſtianorum loquitur Iohannes cùm ait. Dedit illis qui in nomen eius credunt hanc dignitatē, ut ſint filij Dei, quam ſententiam uerè & eleganter reddidit Nonnus hiſce uerſibus.

Οὐρανίην πάντεσσι μίαν δωρήσατο τιμὴν
Τέκνα θεοῦ γενετῆρος ἀειζώοντος ἀκούειν

Hoc eſt ut uerbum uerbo reddam.

Cœleſti cunctos uno donauit honore.
Vt patris æterni gnati ſint atq; uocentur.
Hic honos quem nemo ſatis præ

dicauerit merito nos ab omni turpitudine indigna templo Dei, indigna regalibus ſacerdotibus, indigna gente ſancta, indigna peculio Dei, adeoqꝫ filijs Dei, reuocaret, & nos ad cultum Dei, & ad offerendas hoſtias ſemper Deo acceptas per Ieſum Chriſtum inuitaret. Hoc enim conſecratio noſtri in ſacerdotes ſuo iure poſtulat. Siquidem ſacerdotes ſumus ut ſacrificia offeramus: Non quidem propiciatoria, quod eſt ſolius noſtri ſummi ſacerdotis Ieſu Chriſti: Sed Euchariſtica, eaqꝫ perpetua iuxta illud Ezechielis 46. Sacrificium Deo legitimum, iuge & perpetuum. Non ergo ut leuitici certis diebus, & certis horis offerebant iuxta legem Moſi, & poſtea ad tempus expectabant uicem ſuam iuxta ordinationem Eccleſiaſticam Dauidis: Ita Chriſtiani ſacerdotes, intermittant ſacrificia, ſed ſemper & indeſinentèr impletas habebũt manus, & ſacrificabunt Deo perpetua ſacrificia.

Quid eſt ſacrificium Euchariſticon? Sacrificium Euchariſticon Chriſtianorum eſt omnis actio, & paſsio diuinitus imperata, ſeparata à prophanis mundi actionibus & paſsionibus fide, qua etiam tanꝙ ſale condita, Spiritu ſancto tanquàm igni cœleſti accenditur & ſanctificatur, atꝙ merito Chriſti Deo accepta fit in gloriam Dei per eundem Ieſum Chriſtum. Dicitur autem hoc ſacrificium Euchariſticon à fine proprio, quia eſt oblatio noſtræ gratitudinis. Siquidẽ reconciliati Deo per piaculare ſacrificium Chriſti offerimus ei obedientiam noſtram, honoramus, & laudamus ipſum, perpetuòꝙ illi gratias agimus. Nam Chriſtus fide apprehenſus, dat Spiritum ſanctum qui creat in nobis nouum cor, & ſpiritum ſpontaneum, ut hanc noſtram gratitudinem Deo offeramus.

Cur autem obedientia noſtra dicatur ſacrificium operepreciũ eſt

perpēdere. Nā huius appellationis explicatio acres ſtimulos habet ad excitandū in nobis ſtudiū obedientiæ. Dicuntur itaq; opera Chriſtianorū ſacrificia comparatione quadam ad ueteris populi ſacrificia. Nā ut illa mandabantur diuinitus ſacerdotibus, deligebantur, applicabantur, ſanctificabantur, atq; adeò accepta erant: Ita in noſtris ſacrificijs requiritur mandatum, delectus, applicatio, ſanctificatio, & acceptio diuina. In ueteri teſtamento non licebat offerre ſuem, aut ullum aliud lege immundum animal. ſed tantum munda iuxta legem: Ita opera quæ Chriſtiani offerent, non erunt immunda, id eſt, uel opera lege Dei prohibita, uel hypocritica, uel ſuperſtitioſa: ſed diuinitus mandata. Ideo dicit DOMINVS apud Prophetam. In præceptis meis ambulate. Secundo ut agnus purus qui offerri debuit ſegregabatur à reliquo grege: Ita fide noſtra opera debent ſeiungi à pro-

prophanorum hominum operibus eiuſdem generis. Phariſeus dedit eleemoſynã, & Cornelius aulicus: ſed iſtius immunda erat, huius autem munda: ut quæ ſeparata fuerit á Phariſei Eleemoſyna per fidẽ. Tertió ut uictima ceremonialis applicabatur aræ impoſita ſacerdotis manu: Ita noſtra opera applicabuntur aræ Chriſto, cuius contactu ſanctificantur. Quartò ut illa uetera ſacrificia cremabantur igne cœleſti, & ſanctificabantur, adeoq; accepta erant: ita noſtra ſacrificia merito Chriſti, incenſa Spiritu ſancto, cœleſti igne ſanctificantur, & ſunt accepta propter Chriſtũ ut Petrus ait. Nã cùm omnis noſtra obedientia eſt imperfecta, & in quouis opere partim omitẽdo partim cõmittendo delinquimus: (Nunq; enim integra & plena eſt noſtra obedientia) fieri nõ poteſt ut per ſe accepta ſint noſtra ſacrificia. Quarèut Chriſti merito ſanctificãtur: Ita etiam per Chriſtum, ut Petrus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ait, accepta ſunt. Nam Chriſtus no-
ſtræ obedientiæ gratiam conciliat, &
meretur ut noſtra obedientia cùm in
cruce, tum in lege ſacrificij laudem
habeat. Non ergo accepta ſunt no-
ſtra ſacrificia præſtantiæ merito, ſed
propter Chriſtum in quo Deus æſti-
mat noſtra opera, ut ea tanquam
gratiſsima ſacrificia acceptet. Nam
ut hoſtia uicioſa ueteris populi quæ
per errorem ad aram peruenit, & atti-
git altare, non mutabatur meliore,
ſed correcta ſanctàq; habebatur con-
tactu loci ſancti: Ita noſtra opera,
etſi multum uicij habeant, munda ta-
men, & apta ad hoſtiam ſanctam, de-
óq; acceptam reddūtur contactu aræ
noſtræ, hoc eſt Chriſti qui contactus
fit per fidem. Etſi autem ſumma do-
ctrinæ de ſacrificijs Chriſtianorum
ex ijs quæ dicta ſunt intelligi poteſt:
tamen quo res fiat clarior, particu-
latim de eisdem dicemus, ut ordo eo-
rum & conſecutio conſpiciatur.

Pri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Primum inter ſacrificia Chriſtianorum locũ habet oblatio noſtri quæ fit in baptiſmo, & reſpondet ablutioni quæ fiebat in cõſecratione Leuiticorũ ſacerdotum. Nã per baptiſmũ ſeparamur uiſibiliter & ſacramẽtaliter à prophano mundo, applicamur Deo, imponimur altari Ieſu Chriſto, ſãctificamur renũciando Sathanæ, & operibns eius, & promittendo Deo obſequium in ipſius gloriã. Secundo loco in adultis ſequitur ueluti iugis quædã oblatio & perpetua, qua nos ipſos totos, & noſtra omnia Deo offerimus. De hoc ſacrificio loquitur Paulus ad Rom: 12. Vbi ſic ait: Obſecro uos fratres per miſerationes Dei, ut ſiſtatis corpora ueſtra (id eſt uos totos,) hoſtiam uiuam, ſanctam, acceptam Deo, rationalem cultum ueſtrum, & ne configuremini ſæculo iſti, ſed transformemini per renouationem mentis ueſtræ, ut probetis quid ſit uoluntas Dei bona, accepta & perfecta. Hic Paulus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

pulcherrimè explicat quid holocautomata uetera adumbrant. Vt enim holocautomata igni ſacro tota adolebantur, ſic per Spiritum ſanctum ignem diuinum totos cremari Deo animos noſtros neceſſe eſt, Vt quicquid eſt carnis & mundi paulatim aboleatur, atq; ueſuti in mòrtuos redigatur cineres, & quicquid eſt ſpiritus & mentis, ui illius ignis cœlici uerè ſpirituale & cœleſte reddatur. Hoc etiã adumbrabatur interdicto eſus porci, & mactatione pecudum. Nam ut porcus immundiciem notat, à qua abſtinendum eſt, & mactatæ pecudes beluinas affectiones mactandas adumbrarunt: Ita renouanda eſt mens, & uoluntas ut probet, appetat, & agat quæ ſunt Deo placita. Quia autẽ omne ſacrificiũ Chriſtianorum debet fide tanquám ſale condiri & imponi in aram id eſt Chriſtũ, Ideo Paulus iuſtificatis fide commendat hoc ſacrificij genus. Attendatur hoc loco quàm con-

concinnè huc quadret ſacrificij nomẽ, & quam appoſitè Paulus illud applicat. Primum requirit ſeparationem noſtri per fidem á prophanis gentibus cùm ait. Ne configuremini ſæculo iſti. Secundo uult nos applicari Deo cùm ait. Sed transfiguremini per nouitatem mentis ueſtræ, quæ transfiguratio fit ſpiritu renouationis. Tertio uult ut ſiſtamus nos hoſtiam uiuam ſuper altare noſtrum unicũ quod eſt Chriſtus. Nam ut unũ tantum altare ſacrificiorum fuit in terrena Ieruſalem: Ita in cœleſti ſimiliter unum eſt, ſuper quod offerimus quãdo nitimur merito Chriſti, ut ſit ſacrificium noſtrum ſanctum, & Deo acceptum id quod quarto loco in ſacrificijs noſtris requiri ſupra docuimus. Sed quænam cauſa eſt cur Deus hoc ſacrificij genus à nobis poſtulet? Neceſse eſt ut mortem quam nobis peccata intulerunt nos uiciſsim peccatis inferamus uirtute mortis Chriſti

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Chriſti, atq; in nobis ipſis prauos affectus occidamus. Nam ſi Chriſtus ſic noſtri cauſa mori uoluit, quantò magis debemus nos in eius gtatiam hoc ſacrificium animo propẽſo offerre? Quòd mortuus eſt ait Apoſtolus, peccato mortuus eſt ſemel: Quod autem uiuit, uiuit Deo: Ita & uos exiſtimatemortuos eſſe peccato, ut uiuatis Deo in Ieſu Chriſto. Hæc mors peccati, à Chriſto nominatur abnegatio noſtri, à Paulo hoſtia. Quam autem hoc ſacrificij genus ſit neceſſarium indicat DOMINVS cùm ait, Si quis uult poſt me uenire, abneget ſeipſum, & tollat crucem ſuam quotidiè & ſequatur me.

Tertium locum inter ſacrificia Chriſtianorum tribuo ſacrificio laudis: quod à ſuperioribus ſeparari non debet. de quo pſal: 49. Sacrificiũ laudis honorificabit me. Item Immola Deo ſacrificium laudis. Et Oſeas 14. Soluimus uitulas labiorum noſtrorum.

um. Eſt autem ſacrificium laudis,
cûm DEVM omnis boni fontem ag-
oſcimus, cùm ipſum uitæ innocen-
ia, & confeſsione laudamus & cele-
ramus. Quo ſacrificij genere adimi-
ur carni omnis gloria meriti, ſapien-
iæ, iuſticiæ potentiæ, &c: & ſoli
Deo tribuitur. Hoc laudis ſacrificiũ
um demum ritè fit, quando laus il-
a, à laude qua Phariſeus DEVM
audat, ſeparatur per fidem, & per eã-
dem adducitur Deo, & imponitur al-
ari noſtro, hoc eſt, nititur merito
Chriſti. Vnde & accepta Deo eſt, &
grata. Partem huius ſacrificij feci con-
eſsionem fidei, præſertim tempore
erſecutionis, quæ confeſsio propter
quatuor neceſſaria eſt. Primum ut
onoretur Deus. ſecundo ut ueritas
lefendatur. Tertio ut pij exemplo
onfirmentur. Quarto ut infideles cõ-
tantię piorum moti conuertantur ad
DEVM & ſaluentur. propter has
auſas Paulus pronunciat, Ore fieri
onfeſsionem ad ſalutem. Quar-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Quarto loco collocetur ſacrificiũ inuocationis quod ſignificabatur thymiamate ueteris legis, ſicut Dauid interpretatur cùm inquit. Dirigatur oratio mea, ſicut incenſum in cõſpectu tuo. Eleuatio manuum mearum ſacrificium ueſpertinum. Et Iohannes in Apocal: 24. Seniores habebant phialas plenas thymiamatis, quæ ſunt preces ſanctorũ. Et Micheas 6. Quid dignum offeram DOMINO? Curuabo genu Deo excelſo. Inuocatio proinde quæ fit in agnitione & fiducia filij Dei, dicitur ſacrificium omni thymiamate fragrantius. Sacrificij nomen ideo Chriſtianorum orationi quadrat, quia fide ſeparatur ab orationibus Iudæorum, Mahometiſtarum, & Prophanarum gentium, & per eandem adducitur & ſiſtitur Deo, & imponitur altari Chriſto dum eius merito nititur, & crematur ardenti ſpiritus affectu. Vnde & accepta fit Deo, & exauditur.

Quin-

Quinto loco ſuccedat ſacrificium pœnitentiæ. Nam cum ſancti quotidie labuntur opus habent quotidiana pœnitentia, qua & agnoſcunt ſuos lapſus, & confugiunt rurſus fide ad propitiatorium, & conantur in poſterum ſe ab omni macula conſeruare. Sic Dauid commiſſo adulterio pœnitentiam agit, offert Deo ſacrificium ſpiritus còntriti & cordis humiliati. Ita enim ait Pſal: 51. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum ne deſpicias: Et Eſaias. habitans cum contrito, & humili ſpiritu. Item ad quem reſpiciam niſi ad miſerum & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos. hanc contritionem & humiliationem internam intelligo, uidelicet cum uerè tangimur ſenſu peccati, & uerè humiliamur ſub potenti manu Dei, qui peccatis noſtris comminatur iram & maledictionem. Hanc uerbi Dei uirtutem duplici collatione oſtendit Ieremias

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

mias Propheta capit: 23. Nunquid
uerba mea quaſi ignis ait DOMI-
NVS, & quaſi maleus conterens
petram? Porro hæc contritio cordis
& humiliatio tum demum fit ſacrificiū
quo Deus honore afficitur, quando
fide ſeparatur à dolore mundi, qualis
fuit Cain, Achitophel, Iudæ, & eadem
aræ Chriſto imponitur, cuius meri-
to ſanctificatur & fit accepta, ut in
Dauide cernimus. Hic enim in me-
dijs pauoribus fide ad miſericordiam
confugit, & ſtatuit peccatum remiſ-
ſum propter uictimam Chriſti. Hoc
ſacrificij genus omnibus miſeris pec-
catoribus qui magnitudine ſuorum
peccatorum uerè afficiuntur uberri-
mam conſolationem proponit. Nam
cûm monet Deo gratum eſſe cor con-
tritum, & humiliatum, perinde atque
ſacrificium bonæ fragrantiæ, clariſsi-
mè ſignificat, & Deo gratam eſſe
pœnitentam noſtram, & ſeriò pæni-
tentiam requirere, & quòd uelit pœ-

niten-

nitentes omnes in gratiam recipere. Caueamus ergo ne cum Cain dicamus. Maior eſt iniquitas mea, quàm propiciatio. Sed potius cum Auguſtino qui ait. Mentiris Cain, Maior eſt enim miſericordia Dei, quám omnium peccatorum miſeria. Proinde offeramus Deo ſacrificium cordis contriti & humiliati, contriti quidẽ malleo legis, humiliati uero ſub potenti, manu Dei & ſtatuamus DEVM uerè ignoſcere omnibus pœnitentibus propter merita Chriſti.

Sextum ſacrificij genus ſit obedientia in cruce & quauis afflictione externa, hæc obedientia etiam ſacrificij titulo ornatur, ut ſciamus eam Deo gratiſsimam eſſe. Vt enim obedientia Chriſti in cruce fuit ſacrificium Deo gratum: Ita noſtra obedientia in quauis afflictione Deo Placet, non per ſe, ſed propter fidem qua ſeparatur à ſupplicijs impiorum, imponitur aræ Chriſto, cuius conta-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ctu ſanctificatur, & fit accepta Deo. Sic Iob ſuam afflictionem ſeparat fide ab afflictionibus impij mundi, & ſiſtit eam Deo per eandem. Atq; ſuper altare Chriſtum eam immolat dũ Chriſti merito nititur, quod ſe feciſſe apertè teſtatur cùm inquit. Scio quod redemptor meus uiuit, quæ uox fidei eſt, qua tanquàm ſale condita fuit obedientia Iob ſub cruce.

Septimum ſacrificium piorum ſit iuſticiæ iuxta illud. Sacrificate ſacrificium iuſticiæ. Per iuſticiam autem intelligo uniuerſalem iuſticiam & particularem, quibus communi incolumitati conſulitur. Miſericordiam anteponit DOMINVS ſacrificijs legalibus cûm ait: Miſericordiam uolo & non ſacrificium. Et Epiſtola ad Heb: Beneficientiæ autem & communionis nolite obliuiſci, talibus enim hoſtijs delectatur Deus. Caſtitas Ioſeph huic generi ſubijcitur. Ioſeph enim ſuam caſtitatem ſeparat à caſtitate Zeno-

cratis

gratis per fidem, & per eandem ſiſtit eam Deo, & ſale fidei conditam po- nit ſuper altare Chriſtum. Vnde & ſanctificatur, & accepta fit Deo, & ornatur ingentibus premijs.

Octauum locum occupat ſacrifi- cium uocationis cuiuſq;. Nam cum uocatio cuiuſq; legitima exercetur gnauiter ex fide in gloriam Dei, & utilitatem proximorum, pars iuſticiæ eſt quam Deus dignatur ſacrificij ti- tulo. Scipio pugnat pro patria, pug- nat & Dauid pro patria, ſed Dauid ſe- parat ſua bella ſibi diuinitus deman- data à Scipionis bello per fidem, & ſta- tuit ſuos militares labores propter promiſſum Meſsiã gratos, & acceptos Deo eſſe.

Præter enumerata ſacrificiorũ gene- ra quæ ſunt omnibus Chriſtianis cu- iuſcunq; ſunt ordinis & ſtatus com- munia, unum eſt reliquum, miniſtris Euangelij peculiare. De quo Paulus ad Rom: 15. Sic ait. Data eſt mihi gra-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tia ut ſim miniſter Euangelij Chriſti apud gentes, ſacrificans Euangelium Dei, ut fiat oblatio gentium accepta & ſanctificata per Spiritum ſanctum. Hic Paulus alludens ad miſteria ueteris populi, quæ à ſacerdotibus Leuiticis peragebantur, dicit ſe ἱερουργεῖν Euangelium Dei. Hoc eſt, ſe ſacerdotem in Euangelij miniſterio facit, dum uidelicet audientes Euangelium abducit à prophanitate mundi, ſubijcit Deo, imponit ſuper altare Chriſtum cuius ſanguine purificantur, obedientia iuſtificantur, ſpiritu ſanctificantur ut eorum oblatio ſit accepta Deo per Ieſum Chriſtum. Cùm autem eadem ratio ſit omnium miniſtrorum Euangelij, & idem ſcopus, uidelicet adducere homines ad Chriſtum relicta prophanitate mũdi, ut per Spiritũ ſanctum ſanctificentur, quó fiat illorum oblatio ſancta, & Deo accepta per Chriſtum, manifeſtum eſt quòd ſacerdotes aptiſsimê dicantur, quo titulo

&

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

& ipſi admonentur de dignitate ſui miniſterij, de efficatia uerbi, de fortitudine animi & conſtantia quæ in tam auguſto officio requiritur, & auditores uberrimam conſolationem accipiunt, dum intelligunt ſuam obedientiam erga Euangelium ornari ſacrificij titulo. Vnde quám grata ſit peccatorum conuerſio ad DEVM facilè intelligitur. Quoties ergo miniſtri Euangelij per ſanam doctrinam uel conuertunt homines infideles ad Chriſtum, uel errantes reuocant, uel lapſos erigunt, uel pertinaces conuincunt, uel ſomnolentes & tardos excitant, ſacerdotio Dei funguntur, & iuſtè merentur dici ſacerdotes. Qui ut Leuitici ſacerdotes ſub uno ſummo ſacerdote: Ita ſub uno Chriſto, unico placatorio noſtro ſacerdote myſteria ſacra peragunt docentes Euangelium Chriſti. Ceterum tum demum digni ſunt hoc auguſto titulo cùm & doctrina ſana, & uita ſancta regnum diabo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

li inuadunt, & templum Dei extru-
unt. Nam non ſolum miniſtrorum
Dei eſt uoce docere, uerumetiam
ſanctis moribus alijs prælucere, ut
tanquàm duobus luminaribus præ-
tenſis uidelicet ſinceritate doctrinæ,
& innocentia morum educant homi-
nes è regno tenebrarum, in regnum
lucis. Debent igitur ueritatem Euan-
gelij uoce docere, & eandem monſtra-
re ſanctitate uitæ, ut foris obijciatur
oculis in exemplo, quod uoce tranſ-
mittitur ad animum. Nam cùm rectè
quidem docent, & uita non reſpon-
det doctrinæ, horribilibus peccatis
ſe inuoluunt. Exponunt enim Euan-
gelium Chriſti ludibrio hoſtiū: ipſum
Chriſtum derident: docentes alios ſe-
ipſos condemnant: conſolantes alios
ſeipſos deijciunt, comminantes occi-
dunt, & cùm forma gregis eſſe debe-
rent luem illis pernicioſiſsimam affri-
cant. Prætereo grauiſsimam obiur-
gationem quæ eſt in Pſal: 50. qua
ipſe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Ipſe DOMINVS prophanos doctores uerbi grauiſsimè obiurgat. Sunt autem hæc Pſalmi uerba. Impio autē dixit DOMINVS. Quarè tu enarras ſtatuta mea, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum. Tu uero odiſti diſciplinam meam, & proieciſti ſermones meos retrorſum. Cogitent proinde qui hoc ſacro miniſterio funguntur, & qui ad illud aliquando uocandi ſunt, quàm graues rationes ſint Deo reddituri, ſi obliti honoris quo diuinitus ornati ſunt, non fecerint officium ſuum fideliter, ſincerè docendo, & ſanctè uiuendo, & contrà quòd ornandi ſint olim maximis præmijs, ſi ea ſedulitate, & pietate qua par eſt officio ſuo perfuncti fuerint iuxta illud Danielis 12. Qui docti fuerint fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſticiam erudierint multos quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. pergamus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

4 Beati qui habitant in domo tua,
perpetuò laudabunt te.

Hic uerſus tria docet. Primum ꝙ Eccleſia Dei ſit fœlix & beata. Secundum, quo cultu potiſsimum DEVM celebrare debeat Eccleſia. Tertium quod Eccleſia ſit perpetua & immortalis manſura. Quod cum primo coniunctum eſt. Quoniam autem de domo Dei (quæ eſt Eccleſia) ſuprà diximus in primum uerſum, nolo hic eadem copioſius repetere.

Verum quia hic uerſus proponit ſummum bonum, ad quod naturæ inſtinctu aſpirat homo (quod Philoſophi conſtanti conſenſu ἐυδαιμονίαν uocant, theologi nunc fœlicitatem, nunc beatitudinem,) libet hic quædã in medium adferre de uera hominis beatitudine: ad quam & primum conditus eſt, & deinde redemptus. Id quod & formatio noſtri ad imaginem Dei, & inſtauratio eiuſdem imaginis per

per Chriſtum manifeſtè indicat. Etſi autem omnes conſentiunt perfectiſsimum humanæ naturæ ſtatum eius finem eſſe, quem ubi nacta fuerit perfecta & beata cenſetur: Tamen in definiendo perfectiſsimo ſtatu hominis, in quo poſita eſt eius beatitudo horribiliter erratum eſt à Plæriſq; philoſophorum. Quarè diuerſiſsimæ & inconſtantes ſunt ea de re Philoſophorum ſententiæ: Quæ omnes ſimul concident præter unam platonis, ubi ueram beatudinis definitionem tradiderimus, & monſtrauerimus cui rei potiſsimum natus ſit homo.

Cùm miſer, & beatus opponuntur, dubitari non poteſt, quin is rectè & uerê beatus dicatur, qui non ſolum expers eſt omnis moleſtiæ, ac doloris, uacatq; metu impendentis mali cuiuſuis, uerumetiam qui ita abundat bonorum copia, ut nihil deſideret amplius, certus de bonorum quibus abundat, perpetua poſſeſsione

ac fruitione. Hæc definitio abſolutæ & perfectæ beatitudinis eſt: ad quã & qui tendit recto curſu beatus ob euentum dicitur. Ex hac definitione patet, quod Deus primûm uerè & per ſe beatus ſit. Nam ut is per ſe expers eſt omnis miſeriæ, metuq; mali uacat, ita omni bono abundat. (Eſt enim ipſe eſſentialis quædam bonitas, ἀυτάρκης πρὸς ἐυδαιμονίαν, ut Plato loquitur,) nec metuit mutationem ullam. Secundo loco, quia Deus finxit hominem ad imaginem ſuam, uult eam per communicationem & participationem ſuæ beatitudinis beatum eſſe. Quemadmodum enim in præſtanti corpore forma principalis qnædam, & primaria in uiuenti uerèq; ſubſiſtenti facie eſt: ſecundum uerum locum ab hac obtinet id, quod ad imitationem eius in imagine atq; ſimulachro oſtenditur: Ita natura humana, quæ eſt effigies & imago ſupernæ beatitudinis, optimè

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

mè habet cùm huius beatitudinis poſ-
ſeſsione fruitur: quæ ſanê non eſt ca-
duca, uolatica, temporaria, ſed con-
ſtans, perpetua, immortalis. Rectè
proinde definies finem hominis eſſe
quod illum perfectum & beatum red-
dit. Cuius finis conditiones plures
ſunt, ut proprius ſit homini, ut toti
conueniat, ut præter illum nihil de-
ſideretur, ut expers ſit omnis mole-
ſtiæ, ut ſit perpetuus, ne timeatur
quod auferri poſsit. In hoc fine ſitam
eſſe ueram hominis beatitudinem ex
uerbo Dei, quod teſtatur hominem
creatum ad imaginem Dei, & in para-
diſo collocatum, manifeſtum eſt. Id
quod etiam naturalis appetitus oſten-
dit in omnibus. Nam omnes, ut ait
Cicero, beati eſſe uolumus. Verum
cùm primi noſtri parentes libera ſua
uoluntate peccarunt, obtemperantes
diabolo, excidimus in illis & cum il-
lis hac beatitudine. peccatum enim,
ut ait Peropheta, diuiſit inter uos &
DEVM

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

DEVM ueſtrum. per paccatum proinde facti ſumus ê beatis extremè miſeri, atq; adeo cœci, ut per nos non uideamus, aut intelligamus perfectum humanæ naturæ ſtatum ad quem condita fuit. Vnde tot diſputationes cœcorum Philoſophorum de fine bonorum omnibus ætatibus extitere. Quarè Deus ex immenſa ſua bonitate miſertus noſtri miſit filium ſuum eſſentialem imaginem, ut per illum recuperemus imaginem ad quã conditi eramus. Monſtrat enim hic filius uiam, qua ad beatitudinẽ amiſſam redire liceat, reparata imagine Dei in nobis: qua ut Iohannes loquitur, conformes Deo erimus in omni æternitate coniuncti ſummo bono nempe Deo ipſi, in quo qui extiterit abſq; omni dubio ſempiternè beatus erit, id eſt abſq; omni dolore, & metu mali abundabit bonitate & gloria quibus nunquam ſpoliari poterit.

Quid: an non DOMINVS ait? Beati

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Beati qui lugent. Beati qui per ſecu-
ionem patiuntur? Certè ubi luctus
& perſecutio, ibi quoq; moleſtia eſt,
bi boni inopia, & metus maioris ma-
i. Diſcernendum eſt inter uiam bea
titudinis, & eiuſdem plenam fruitio-
nem. Dum in terris uerſamur in uia
ſumus, uel ſempiternæ miſeriæ, uel
æternæ beatitudinis, reſuſcitatis tan-
dem corporibus erimus uel æter-
num miſeri, uel æternum beati. Vn-
de uitæ noſtræ ratio uel beata uel
miſera dicitur propter euentũ. Quam
ob cauſam nulla uerior beatitudo hu-
us uitæ eſt, quàm quæ incipit ſem-
piternam beatitudinem, & nulla ue-
rior miſeria, quàm quæ ducit ad æ-
ternam miſeriam. Cùm igitur Chri-
ſtus dicit beati qui lugent, Beati qui
perſecutionem patiuntur propter me,
loquitur de ijs qui in uia ſunt ad ſem-
piternam beatitudinem, qua olim ple-
nè fruentur, quando regnabunt una
cum filio Dei in cœlo, cum quo paſ-
ſi ſunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſi ſunt in terris. Hinc promptum eſt colligere quid ſibi uelint locuciones in quibus beati prædicantur homines pij, uidelicet quia in uia ſunt & tendunt ad ueram beatitudinem quã hic incipiunt. Vnde Dauid. Beati immaculati in uia. Poſſunt autem docendi gratia quatuor gradus huius uiæ ſtatui, de quibus ordine agemus.

Primus, habere & audire uerbum Dei, hoc eſt legem & Euangelium Ieſu Chriſti. Illa docemur quàm miſeri ſimus propter peccatum quod diuiſit inter nos & DEVM noſtrum fontem omnis boni: Hoc quàm beati futuri ſimus, ſi uerbo monſtranti Chriſtum unicam beatitudinis uiam auſcultauerimus. Sine hoc gradu nemini quantũuis ſapienti, quantumuis potenti, quantumuis nobili, quãtumuis diuiti, quantumuis delicijs & uoluptatibus abundanti licebit ſpeculam beatitudinis attingere. Cùm er-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

go DDOMINVS dicit. Beati qui udiunt uerbum Dei, & cuſtodiunt llud. Et Dauid. Beatus qui meditaur legem DOMINI die ac nocte. tem beati qui ſcutantur teſtimonia eius, in toto corde exquirunt eum, hunc beatitudinis gradum primum monſtrant.

Sit ſanè magna laus Philoſophiæ & ſapientiæ huius mundi. Quid tamen eſt, ſi conferatur cum hoc uerbo quod nos ducit ad ſempiternam beatitudinem? Philoſophia & ſapientia mundi quid quæſò aliud poteſt quàm utcunq; regere hanc caducam uitam, quam naturæ uocamus, quæ admodum exigua temporis dimenſione continetur? Verùm ſapientia cœleſtis uitam gratiæ monſtrat, quæ eſt immortalis, & ſempiternæ beatitudinis inchoatio, hinc ergo monſtretur & æſtimetur doctrina Eccleſiæ, quæ omnibus monſtrat uiam æternæ uitæ & beatitudinis. Verùm hic ratio huma-

na

na impingit, cùm enim uidet multas populorum nationes hoc tempore carere uerbo, fingit parcarum tabulas, & ſomnijs ſtoicis abripitur, ut contra uerbum Dei ſtatuat DEVM eſſe προσωπολήπτην, & non uelle omniũ ſalutem, ſed paucorum tantum. Hoc cùm Paulo obijceretur ita reſpondit. Nonne audiuerunt? atqui in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terrarum uerba eorum. Euangelium ergo ſonuit per totum orbem terrarum: quo facto teſtatus eſt Deus ꝙ omnium hominum ſalutem ſerió uelit. At hodie multi non habent, non audiunt Euangelium? Verum quidem hoc eſt. Sed huius rei rationem habes Math: 21. Vbi DOMINNVS ita ait. Auferetur à uobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Cauſa hic exprimitur apertè ſumma ingratitudo hominum erga DEVM. Cùm enim ille ſalutem offert, iſti uiciſsim mini-

ſtris

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſtris eius necem inferũt, & Chriſtum contumelia afficiunt. Quarè iuſtè eos punit auferendo ingratis ſalutis medium. Non ergo nationes populorum quæ carent uerbo Euangelij docebunt nos parcarum tabulas exarare, ſed potius hæc duo: Primum, ut cogitemus maximam iram Dei eſſe in contemptores Euangelij, unde fit, ut ſæpè ſinat uerbum ſuum prorſus auferri ingratis, & illorum poſteris qui ſimul cum parentibns fouent impietatem. Alterum ut cauciores facti aliorum exemplo ſimus Deo grati pro ſuo Euangelio, edentes dignos Euangelio fructus, quod niſi fecerimus ſimul & fortè grauiores ſubibimus pœnas, id quod monet parabola de uinea Math: 21. Quomodo autem muniendi ſint animi noſtri aduerſus ſtoicas imaginationes de particularitate alibi à nobis dictum eſt præſertim ad Rom: 9. Et Epheſ: 1. Neq; tamen hoc ita intelligi uolo quaſi uer-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

bum ſimpliciter ſit gradus ad beatitudinem ſed cum adiuncto, uidelicet cùm uerbo creditur. Niſi enim uerbo audito creditur, uox Euangelij fit nobis odor mortis. Id eſt, uia ad ſempiternam miſeriam, non quidem ſua natura, ſed noſtrápte culpa, & deteſtanda ingratitudine. Quod autē noticia uerbi & fiducia in primo gradu coniungenda ſint indicat DOMINVS cùm ait, Hæc eſt uita æterna, ut agnoſcant te uerum DEVM, & Ieſum eſſe Chriſtum quem miſiſti. Nam agnitio & noticiam ex uerbo & fiduciam conſequentem noticiam complectitur. Ideo cùm dicitur. Beati qui audiunt uerbum Dei, accipiendum eſt cum conditione fidei. Cu autem ſint beati audientes uerbum & credentes docet Paulus Rom: 4. cum ex Pſal: 32. ſic ait. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates. Qui ſic? Quoniam qui credunt uerbo Dei offerenti gratuitam reconciliationem haben

remiſs

remiſsionem peccatorũ, qui habent remiſsionẽ peccatorum ſunt iuſti: Iuſti autẽ uiuent uel legis ſententia æternã uitam, quam hic inchoãt: Viuentes æternã uitam ſunt beati. Proinde qui credunt Euangelio, ſunt beati, ut qui in recta uia iã ſint, & ad beatitudinẽ tẽdãt

Secundus, per obedientiam erga DEVM in uia progredi, iuxta regulam uerbi, & ſpiritum fidei. De hoc gradu loquitur Dauid cùm ait. Beatus uir qui timet DOMINVM, & in mandatis eius uolet nimis. Item beati immaculati in uia, qui ambulant in lege DOMINI. Et DOMINVS Math: 5. Beati mites, beati pacifici, beati mũdo corde, beati miſericordes. Hæ locutiones non cauſas beatitudinis ut papiſtæ autumant, continent, ſed qualitates & ſtudia eorum qui iam fide facti ſunt hæredes regni Dei, deſcribunt. Ea enim fidei natura eſt, quód nos in quibus eſt, excitet ad præſtandam Deo obedientiam. Seu,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ut Paulus loquitur ad ſeruiendum Deo per iuſticiam, poſtq́ onus peccati à nobis ſublatum eſt, & iuſti facti ſumus iuſticia Chriſti, qui eſt impletio legis in iuſticiam omni credenti. Perperam igitur faciunt papiſtæ cùm non rectè cum Paulo diſtinguunt inter beneficium Chriſti proprium, & obſequium noſtrum debitum. Ita enim Paulus ait ad Epheſ: 2. Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex uobis, Dei donum eſt, non ex operibus ne quis glorietur. Hactenus de beneficio Chriſti proprio, ſequitur de noſtro debito officio, & eius cauſa: Ipſius enim factura ſumus creati in Chriſto Ieſu ad bona opera quæ præparauit Deus ut in illis ambulemus, quid quæſo apertius dici proterit?

Tertius. ire rectà, cùm res poſtulat, per uallem lachrimarum. Siquidem ut in actis Apoſtolicis dicitur. Per multas afflictiones oportet

intrare in regnum Dei. Et Paulus. Omnes qui uolunt piè uiuere in Chriſto, perſecutionem patientur. Fieri proinde non poteſt, quin pij tendentes ad ueram beatitudinem, multa incommoda ſuſtinere cogantur. De hoc gradu loquitur Iob qui ait: Beatus uir qui corripitur à DOMINO. Increpationem ergo omnipotentis ne reprobes, quia ipſe uulnerat & medetur, & manus eius ſanabunt. Nam, ut Paulus ait, cûm iudicamur à DOMINO corripimur, ne cum hoc mundo condemnemur. Et Chriſtus beati qui perſecutionem patiũtur propter iuſticiam. Beati cùm conuiciati uobis fuerint homines. Cauſam ſubiungit, Quia ſcilicet illorum eſt regnum cœlorum, ad quod tendunt dum patientèr ferentes crucē ſequuntur Chriſtum: quæ crux nequaquam eſt cauſa regnandi, ſed uia tantum regni per Christum.

Quartus, curſum huius uitæ piè con-

conficere uſq; ad extremum uitæ ha-
litum. De hoc gradu loquitur DO-
MINVS cùm ait. Qui perſeuerauerit
rit uſq; ad finem, hic ſaluus erit. Id
eſt beatus. Etin Apocalypſi. Beati qui
in DOMINO moriuntur. Moriũtur
autem in DOMINO, qui in fide, &
inuocatione DOMINI hinc diſce-
dunt. Cuius fidei finis, ut Petrus ait,
eſt ſalus animarum. Hinc perſpicuũ
eſt quòd omnibus ſuperioribus gra-
dibus tribuatur beatitudo cum condi-
tione perſeuerantiæ uſq; ad finem.
Ideo Paulus ait. Si non dimoueamini
à ſpe Euangelij. Et DOMINVS a-
pud Iohannem. Si manſeritis in me,
& uerba mea in uobis manſerint. Et
ad Heb: 2. Participes facti ſumus
Chriſti, ſi modo perceptam fiduciam
uſq; ad finem firmam teneamus. Hi
gradus ſunt uiæ uitæ, & ſempiternæ
beatitudinis, quia continent nos in
uia ad Chriſtum, qui uia eſt unica
beatitudinis. Qui igitur recta uia in-

greditur, qui rectà pergit, qui rectà cõficit die ac nocte in aduerſis, & proſperis curſum huius uitæ ad propoſitam beatitudinem, beatus dicitur propter euentum, quia ad beatitudinem rectà tendit.

Porro extinctis corporibus, animæ iuſtorum uſq; ad extremum iudicium recipiũtur miniſterio Angelorum in Paradiſum, ut ibi ſint cum Chriſto beatæ, iuxta promiſsionem: Hodie eris mecum in Paradiſo. Hinc uotum illud Pauli. Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Et uox in Apocalypſi. Beati qui in DOMINO moriuntur. Etiam dicit ſpiritus, quoniã requieſcunt à laboribus ſuis, & opera eorum ſequuntur eos. Etſi autem hæc ineffabilis beatitudo animarum eſt: tamen non eſt plena. Quia plena beatitudo non eſt partis, ſed totius humanæ naturæ, ut ſupra oſtendimus, qualis erit in extremo die, reſuſcitatis corporibus. ob quam cau-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſam extremum quoddam iudicium diuinitus decretum eſt: in quo hæc plena beatitudo conferetur ſanctis. Sancti igitur quorum corpora in pul-uere dormiunt, acceperunt quidem ſingulas ſtolas, ſed non ueſtientur duplicibus, donec & nos ueſtiamur cum illis. Stola prima eſt ipſa fœlici-tas, & requies animarum in Chriſto. Secunda uerò erit immortalitas & gloria corporum, quæ conformia erũt glorioſo corpori Chriſti in omni æ-ternitate, Philip: 3. Atq; ita demum perfectè beati erimus iuncti Deo ſum-mò bono perfecto amore, & refor-mata in nobis imagine Dei, ad quam primum conditi ſumus, & deinde re-dempti. In hac imagine fulgebit per-fecta iuſticia, perfecta ſanctitas, per-fecta libertas, perfecta ſapientia, per-fecta claritas & gloria. huc reſpexit Dauid cùm diceret: Satiabor cûm e-uigilauero ad ſimilitudinem tuam. Nulla enim erit hic in terra ſacietas.

Id

Id quod & Solomon teſtatur cùm ait. Non ſaturatur oculus uiſu, nec auris auditu impletur. Quo dicto ſignificat Solomō, nihil ſufficere homini priuſq; ad DEVM perueniat, eo fruatur, inq; eo fœlicitet acquieſcat. Tāta eſt ſiquidē homini appetitio diuinitus indita, ut nullum bonum illi ſufficiat præter ſummum: quod cùm nactus fuerit, in eo acquieſcit ſūmè beatus. Vnde perfectiſsimus hominis ſtatus erit æterna beatitudo, quā hic in terris inchoamus, & in æterna uita poſsidebimus perfectam. Huc illud proſperi dictum. Futura uita creditur beatè ſempiterna & ſempiternè beata, ubi eſt certa ſecuritas, ſecura tranquillitas, tranquilla iucunditas, fœlix æternitas, æterna fœlicitas, ubi eſt amor perfectus timor nullus. Hic beatitudinis ſtatus in uiſione Iohāni oblatus eſt in Apocalypſi. Vidit enim ſanctā ciuitatē Ieruſalem tanq; ſponſam ornatā uiro ſuo Chriſto, in qua neq; luctus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

neq; clamor, neq; mors erit, ſed gaudium, pax, quies, uitaq; ſempiterna, cuius muri ex lapide precioſo, ipſa aurum mundum, Templum eius Deus omnipotens & agnus, claritas Dei illuminat eam, & lucerna eius eſt agnus. Non egebunt lumine lucernæ neq; lumine ſolis, quoniam DOMINVS Deus illuminat eos, faciem Dei intuebuntur, & nomen eius in frontibus inſcriptum gerent. Hæc imago ueræ beatitudinis, quam expectamus, repræſentatio eſt tenuis, nõ plena, ſed talis proponitur, ut nos magis excitet in eius deſiderium, utq; rectà in pietatis ſtadio curramus, donec ad metam promiſſæ beatitudinis perueniamus. Verè enim Paulus poſt Eſaiam at. Oculus non uidit, nec auris atdiuit, nec in cor hominis aſcenderun, quæ præparauit Deus ĳs qui diligunt ipſum. Et 1. Corinth: 13. Cernimus nunc per ſpeculum in ænigmate, tuncautem facie ad faciem cerne-

cernemus. Viuamus ergo nos ex fide. In ſpiritu ambulemus. Quæ ſurſum ſunt quæramus, ſciamus hanc uitam peregrinationem eſſe: in qua in alteram ſempiternam tendimus. Obliuiſcamur eorum quæ à tergo ſunt, ad ea uerò quæ à fronte ſunt contendamus, ſcopum uerſus feramur, ad palmam ſupernæ uocationis Dei per Chriſtum Ieſum. Cogitemus nullum poſſe excogitari malum peſtilentius, aut exiciabilius quàm per peccatum à Deo ſeparari, à perhenni beatitudinis fonte ad pernicioſiſsimam conuerti miſeriam, & à dulciſsima uita in acerbiſsimam mortem.

Ex his iam promptum erit uanitatem Philoſophorum redarguere, qui ſecus quam nos hominis beatitudinem definiunt. Nam ſi uera hominis beatitudo eſt perfectiſsimus eius ſtatus, in quo nec quicquam miſeriæ eſt, aut timetur, nec quicquã boni deſideratur aut unquam deeſſe pote-

poterit, qualis erit in æterna uita ad
quam hic in terris pietate propera-
mus, profectò omnes toto cœlo errãt,
qui ullis rebus huius uitæ beatitudi-
nem, & finem hominis ultimum &
proprium metiuntur, quocunq; tan-
dem magiſtro utuntur. Nam Puluis
& cinis, imo nihil ſunt, ſi conferuntur
ad eum magiſtrum nempe DEVM,
in cuius ſolius uerba nos iurauimus.

Epicurus Dux Epicureorum iu-
cundiſsima uita finem metitur. Su-
premum enim bonum ſolam uolupta-
tem corporis, quæ in delicijs cibi &
potus, & rebus uenereis ſita eſt, do-
cuit. Sed quibus uſus eſt magiſtris
Epicurus? Pecoribus. Voluptatẽ e-
nim ideo aſſeruit ſummũ bonũ, quòd
eam unam beſtiæ expeterẽt & ſeque-
rentur. Sed Epicurus nec acutè ſatis
aut rectè uſus eſt magiſterio beſtiarũ,
quemadmodum eſt à ſtoicis repre-
henſus, neq; enim uoluptatem primũ
expetunt beluæ, ſed ſui conſeruatio-
nem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

nem. Hinc uoluptatem ueluti rationi conſentaneam. Quàm autem indignum ſit homini hoc impurum Epicuri dogma nemo non uidet, qui uel cõmuni ſenſu præditus eſt. Quid enim quæſo eſt quod æquè & uigorem mentis debilitet, & robur corporis infringat, ut uoluptas corporis naturæ leges excedens? Quippe uires omnes corporis & mentis opere, & labore uegetantur: Ocio autem & delicijs uoluptatis langueſcunt. Vt rectiſsimè ſit dictum â quodam. Voluptatem corporis nihil aliud eſſe, quàm dulcem perniciem carnis ſequi. Siquidem uoluptati naturaliter coniunctus eſt dolor. Corruptionis enim, quæ quidem eſt dolor, uoluptas quæ ſenſibus percipitur, eſt cauſa. Vnde Cicero, & Solomon eam iuſtiſſimè meretrici comparant. Cicero enim uoluptatem in conſilio uirtutum eſſe Perſimilem ait meretrici in cœtu matronarum, blanditijs enim ſuis per

niciem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

niciem homini adfert. Solomon autẽ. Fauus diſtillans labia meretricis, nouiſsima autem eius amara ſunt ſicut abſynthium. Nam ut apes primò mel perfundunt, & protinus aculeo pungunt: Ita uoluptas corporis, (cuius modos tres faciunt Epicurei, Delicatè commedere, ſuauitèr bibere, & rem uenercam exercere. Reliqua autem quæ his ſeruiunt, ut quæ uel oculos, uel aures demulceant, uel corpus irritent quouis modo ad uoluptatis uſum uocant προσθήκας) præ ſe fert ſpeciem boni, dum ſuis animum titillat illecebris: Sed demum pænitudinem grauiſsimam adfert. Nam uon ſolum uerbum Dei uoluptatem corporis damnat, ut perniciosiſsimam homini: Verumetiam saniores philoſophi. Antiſtenes enim uoluptatem corporis ſummum malum appellauit. Critolaus peripateticus non modo ſummum malum, ſed multorum inſuper aliorum ma-

lorum

lorum cauſam & originem dictita-bat. Architas Tarentinus, referente Cicerone, dicit nullam capitaliorem peſtem quám uoluptatem corporis á natura datam eſſe hominibus. Vo-luptas enim impedit conſilium, rati-oni inimica, & mentis perſtringit oculos. Nec habet ullum cum uirtu-te commercium. Ariſtoteles uolupta-tem corporis magis conuenire pecu-di, quàm homini dicebat. Rationes omnes quas habet familia Epicuri pro ſtabilienda hominis beatitudine in uoluptate inſulſæ & ridiculæ ſunt ijs, qui norunt ex ijs quæ perficiunt naturam, non ex ijs quæ deſtruunt, naturæ finem & ſtatum perfectum ſpectandum eſſe. Remittamus ergo Epicurum ad porcos ſuos magiſtros ſeu ad procos penelopes, à quibus ſuam Philoſophiam didiciſſe uidetur, & meminerimus dicti Ziracidæ: Qui uoluptatibus reſiſtit coronat uitam ſuam.

Pin-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Pindarus Dux Lyricorum ſuis principibus adulatus ita definit beatitudinem hominis. Sciat ſe nactum eſſe â Deo beatitudinem qui habet cum diuitijs gloriam. Nam homini non conceditur aliam ſpeculam pedibus attingere. Sed cùm diuitiæ res externæ ſint, & gloria uana, & mutationibus ſubinde obnoxia, quem quæſo poterunt beatum efficere? præſertim cùm miſer ſit omnis qui metuit ullum malum.

Simonides Poëta ait optimum eſſe homini ut bene ualeat. Proximũ ut bona ſit forma. Tertium ut ſine dolo ſit diues. Hic etiam ſenſuum potius quàm rationis rectæ magiſterio eſt uſus. Quod autem talis non ſit beatus uel ex eo manifeſtum eſt, quod obnoxius ſit fortunæ uiciſsitudini, quam & timet.

Ariſtoteles Dux Peripateticorũ uſus eſt populo magiſtro, magno erroris Patrono, & peruerſo ueri interpre-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

terprete. Hic quidem rectè cum Stoicis fœdam uoluptatem Epicuri reiecit, tanquàm pecudi magis quàm homini congruentem: Sed duo alia bonorum genera quærit cum ſanioribus è uulgo: in quibus non ſine errore collocat beatitudinem hominis. Vnū ciuile uocat, alterum contemplationis. His addit tria genera bonorum tanquám συμέφεροντα, uidelicet animi, corporis, & externa. His uerò indigere ait utrumq; uidelicet ciuilem & contemplantem, ſed magis ciuilem, contemplantem uero minus. Deinde collocat beatitudinem, ciuilis quidem in uirtute, contemplantis uerò in contemplatione. Hoc eſt in actione mētis celſiſsima: ſed utramq; proſperis rebus ornari & augeri, aduerſis obſcurari, & diminui & ſæpe etiam tolli. Hanc Ariſtotelis opinionem maximis argumentis ſtoici agitarunt, & quod bona nominaret quæ non eſſent talia, & quod externa momenti ali-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

quid adferent ad beatitudinem, præſertim cùm ipſe perfectionem illius in animo collocaſſet. quod ſi illic eſt perfecta, non poterunt res externæ illam mutare, quæ ad animum non pertingent. Sed ipſe animus prout de rebus externis ſtatuerit. Quid multis? Cùm Ariſtotelica beatitudo contraria eſt pietati noſtræ, atq; adeo rectæ rationi, quis eam ut ueram recipiat? Quæ quæſo uirtus perfecta ſine pietate? Quæ contemplatio non erronea ſine luce uerbi cœleſtis? quæ bona fortunæ non ſunt momentanea & incerta? Profecto ſi amitti beata uita, ut rectè Cicero ait, poteſt, beata eſſe non poteſt. Qui ſemper metuit mutationem, expers doloris non eſt. Viderit ergo Ariſtoteles qualis ſit beatitudo quam ſuo ciuili & contemplãti pollicetur. Taceo quod longè aliud ſit finis naturæ humanæ, quam functionis, homini ad tempus impoſitæ.

In

In libro Iob cap: 28. quinq; numerantur in quibus ſapientes huius mūdi ſummam beatitudinem collocant. Videlicet in liberorum multitudine, in opum abundantia, in bona corporis ualetudine, in ædificiorum magnificentia, & in nominis celebritate. Hæc ſi ſimul coniunguntur beatum putantur hominem reddere. Sed quia qui his abundant, inter ſpem & metum ſuſpenſi ſunt, uerè ſunt miſerrimi. Semper enim timent ne quid amari accedat & mutetur fortunæ facies, quare miſera eſt, ut ita dicam, illorum beatitudo, quæ tot caſibus obnoxia eſt, & cuius finis eſt ſempiterna miſeria, quemadmodum docet pſalmus 37 & 73. Horum omnium uanitatē uel hoc unico argumento euertere licebit. Nihil eſt tam magnū, tam cumulatum in hac uita, quod ſufficiat ei qui amplius requirit, iuxta illud Senecæ. Fortuna multis nimium dedit, nemini ſatis. Immerge te uoluptati-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

bus, abunda delicijs, uince Sardanapalum, ſupera Epicurum, aliud quiddam flagitabit animus impurus. Congere quantum uis opum. Vince Creſos, ſupera Craſſos, aliquid adhuc deſiderabit animus tuus. Quantum uis profer imperij metas, ut uel uniuerſum orbem ſubegeris, alius quæretur orbis quem ſuperes. In cæteris omnibus aut non aſſequimur quantum uolumus, quod immenſæ ſint cupiditates: aut pænitet aſſecutos & ut plurimum fortunam blandam excipit, uel aliquis triſtis caſus, uel conſcientia mordax: Nec quicquam tam fortunatum eſt in hac uita, quin ei multum mali & amari ſit admixtum ut uerißimè dixerit pindarus. ἓν παρ ἐσθλὸν πημ ατα συν δυό: Hoc eſt, Vnum bonum cùm adeſt, duo incommoda habet coniuncta. Et Apuleius in floridis, Vbi uber ibi tuber.

Socrates, quem ſuperioribus omnibus Philoſophis præferendum iudico,

dico, non pecudes, nõ populũ ſtultũ, non Creſos, nec ullos qui in hac uita uidentur fortunati, ſed ipſam naturã ſecutus ducẽ, non in hac uita collocãdã eſſe hominis beatitudinẽ, ſed in altera ſtatuit, hoc argumento uſus. Naturalis appetitus, cui deſtinatur cognitio, nõ eſt uanus. Omnes autẽ homines naturaliter beatitudinem expetunt. Igitur hic appetitus non eſt uanus. Verum nulli hanc beatitudinem aſſequuntur in hac uita. Nihil enim in hac uita hominem perfectum reddit. alibi eſt igitur quærenda. Hactenus rectiſsime Socrates: ex cuius ſententia Plato diſcipulus eius nunc contemplationem optimi, ut uiam ad beatitudinem: nunc amorem & imitationem Dei finem hominis facit & ſummum bonum, ut in quo ſumma hominis beatitudo cõſiſtat. tametſi autẽ proximè ad ueritatem accedunt Socrates & Plato, tamen quia ſcintillula illa ueritatis ſæpe opinionibus & diſ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

putationibus obruitur. ut ueluti in cœnum ſubmerſa eſſe uideatur, nos agnoſcamus ingens Dei beneficium, qui uerbo ſuo nobis uiam monſtrat, tum ad noticiam ueræ beatitudinis, tum ad eius perpetuam poſſeſsionem & fruitionem. Verbũ enim Dei monſtrat nobis unicum illud margaritum, ſummum illud bonum in quo humanus acquieſcit animus: cuius dulcedinem qui ſemel guſtarit, (deguſtatur enim & in hac uita, etiamſi non ad plenum,) is protinus omnia iſta faſtidit, quæ miſerum uulgus & potentes mundi, tantopere mirantur. Verûm ut ad huius boni tutiſsimam fruitionem perueniatur, id ſola pietas, cuius gradus ſuprà aſsignauimus, præſtat: quæ nos mirè Deo copulat, & ita copulat, ut unum efficiamur cum eo, illi uicturi conformes in omni æternitate. In qua uita ſuprà oſtendimus ſummam hominis beatitudinem poſitam eſſe. Contrà malos & incredulos

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

los impietas ipſa à Deo ſegregat, ut à ſummo bono alienati Diaboli membris aggregentur. Breuiter, ut beatus eſt Populus cuius DOMINVS Deus eius eſt: Ita miſerrimus eſt qui ſine Deo eſt, etiamſi fortuna uideatur ipſum in ſinu fouere. Nam quò blandior eſt fortuna eò fallacior, & quem nimium fouet ſtultum facit.

Hæc poſtquàm de beatitudine diximus, redeamus ad pſalmi uerba. *Beati, inquit, qui habitant in domo tua.* Sed quarè beati? Quia inceperunt ſempiternam illam beatitudinem ad quam tendunt, & ad quam primū creati, & deinde redempti ſunt.

Sed qui nam habitant in domo Dei? Per peccatum excluſi ſumus omnes domo Dei cum parentibus noſtris Adam & Eua: ſed fide promiſsionis rurſus in eam introducimur, uocati per uocem Euangelij, & eius poſſeſsio nobis ſacramentis tanquàm ſigillis diuinis obſignatur, donec non

in fœdere perſtamus, id eſt in fide & obedientia erga DEVM. Et quia magna eſt imbecillitas noſtra, unde fit ut uel ſepties in die iuſtus cadat, diſcernendum eſt inter ea peccata quæ nos non excludunt de domo Dei, & ea quæ nos expellunt & ſeperant à familia Dei, ſathanæq́ꝫ regno ſubijciũt. Multæ ſunt infirmitates in ſanctis; multi oriuntur praui affectus, ſæpe delinquũt ignorantia, ſed donec retinent fidem & bonam conſcientiam manent in domo, non ut domeſtici Dei tantum, ſed etiam ut lapides uiui ex quibus domus extructa eſt. At cúm peccant uolentes & ſcientes, uaſtant conſcientiam, & faciunt naufragiũ fidei, atq́ꝫ adeo eijciuntur a familia Dei ſpirituali, donec redeunt per pænitentiam. Nam tanta eſt bonitas Dei & miſericordia, quòd pænitentibus omnibus ſemper pateat hæc Dei domus.

Quoniam autem hæc domus Dei

Dei, eſt templum in quo Deus coli
uult, ideo Dauid nominat præcipuũ
cultum cùm ait: Perpetuò laudabũt
te. Vt autem hæc laus Dei funda-
mentũ habet bonitatem & miſericor-
diã Dei iuxta dictũ pſalmi: Confitemi-
ni DOMINO quoniã bonus quoniã
in æternum miſericordia eius. (Boni-
tati & miſericordiæ ſubijciuntur om-
nia opera, omnia beneficia, omneſq;
promiſsiones Dei, ut ex pſalmo 136.
colligere promptum eſt.) Ita con-
ſiſtit in uera noticia Dei, in cogita-
tione mirabilium Dei, In firma fidu-
cia promiſsionum diuinarum, in uera
obedientia, in inuocatione, in prædi-
catione bonitatis & miſericordiæ Dei,
in confeſsione, &c: Non ergo laus
Deo præſtari poteſt, niſi ab habitato-
ribus domus ipſius, Id eſt uerè pijs,
quorum laus ſola Deo grata & iucũda
eſt: cuius aures non ad os, ut Augu-
ſtinus loquitur, ſed ad cor, non ad
linguam, ſed ad uitam laudatoris pa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tent. Proinde nequaquàm laudatur Deus ab impijs, quia aliud ſonat lingua, aliud indicat uita: nec ab hypocritis, quia facies animi, ut ita dicam, cœno quodam abominabili propriæ laudis fœdata eſt, & ſub prætextu laudis Dei propriam laudẽ quærunt: nec à mercenarijs, qui uentrem ſuum potius quàm DEVM laudant: Sed tantum ab ijs qui ex fide uiuunt, quorum omnes cogitationes & actiones bonę, ſunt laudes Dei. Vnde Auguſtinus. Quicquid egeris benè age, & laudaſti Deum. Quod autem opera Dei, Sol, Luna, ſtellæ, piſces maris, fulgura, & tonitrua dicuntur laudare DEVM metomynia eſt, quia homines ad laudandum DEVM excitant ſua pulcritudine & multiplici utilitate quã inde percipiunt homines. Quod cymbalis, tympanis, & uaria muſica laudabatur Deus in ueteri teſtamento, ut ſæpe in pſalmis uidere eſt, ſymbolicum fuit. Nam concentu dulci & har-

harmonia ſonorum doctrina ſincera, & moribus pijs laudandum eſſe DEVM in nouo teſtamẽto adumbrabat. Organa & muſica in templis Chriſtianorum retineantur, quatenus ornant & iuuant miniſteriũ, & non impediũt: Sed his detrahatur iudaica perſuaſio de opinione cultus. Idẽ iudicium eſto de cantionibus pſalmorum & lectionibus alijs in templis. Porro cùm pſalmus dicit. Perpetuo. ſignificat Eccleſiam perpetuò manſuram: Ita tamen ut ex hac uita trasnferatur ad immortalitatis gloriam, & iungatur ſummo bono, in quo etiam beata erit in omni æternitate. Atq; hic eſt finis religionis noſtræ, quæ ſola reducit nos ad originem à qua egreſsi ſumus: ſola reſtituit nos perfectioni & beatitudini, ultra quam nihil deſiderabimus, quandoquidem hoc demum eſt perfici & beari, unumquodq; finem cui conditum eſt nanciſci, & in eodem quieſcere, optiméq; habere.

Vſus proinde huius uerſus erit triplex. Primus, ut DEVM patrem in Chriſto Ieſu per ſpiritum ſanctum ex uerbo cœleſti cognoſcere ſtudeamus, ut in eius domum per fidem nos includamus, atq; in ea maneamus, ut DEVM quem nouimus, & in quem credimus, corde & opere laudemus, laudatum amemus, amatum exprimamus, atq; imitemur, atq; imitantes eodem fruamur, ut fruentes immortali beatitudine potiamur, ut deniq; immortales & beati effecti, in ſummo bono perpetuó acquieſcamus, canentes Deo cum omnibus electis ipſius, perpetuos hymnos. Hæc æterni Dei ſempiterna celebratio coniunctam habebit puriſsimã, ſanctiſsimam, & dulciſsimam uoluptatem. Iuxta Pſalmi dictum: exultabit Iacob, & lætabitur Iſrael. Et in alio pſal: Delectationes in dextera tua in perpetuum. Secundus, ut ſumamus hinc conſolationem in quauis cruce & af-

flictio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

flictione, ex eo quod & in domo Dei ſimus, & quod beati Spiritus ſancti teſtimonio pronunciemur: quantumuis uideamur mundo extremè miſeri. Nam nocte præterita ſequetur clara lucis reuelatio. Beatitudinis proinde promiſsio ſit nobis remedij loco aduerſus acerbitatem crucis. Tertius, quòd qui extra hanc domum Dei ſunt, quantumuis abundant pulcherrima liberorum multitudine, diuitiarum copia, externa pace, fœlici rerum ſucceſſu, atq; adeo humanis oculis uideantur beatiſsimi, tamen ſummè miſeri ſunt, ut qui rectà properent ad ſempiternam miſeriam. Vnde nec Epicurus, nec Zeno, nec Ariſtoteles ſuam uindicabit familiam, quam uana beatitudinis ſpe miſerrimè lactauerunt.

DE SECVNDA PARTE Pſalmi.

Secun-

SEcunda pars pſalmi quæ abſolui-tur tribus uerſibus. Videlicet 5. 6. & 7 deſcribit conditionē doctorum Eccleſiæ. Sunt autem ſex membra huius deſcriptionis. Primum de for-titudine & armis quibus munitos eſ-ſe decet doctores Eccleſiæ. Secun-dum, quo animo & ſtudio par ſit mi-niſterium Eccleſiæ accedere. Tertium quod per uallem lachrymarum ſint tranſituri in propagando & dilatando regno Dei. Quartum allegorica pi-ctura miniſtrorum uerbi. Quintum promiſsio benedictionis, & ſucceſſus in miniſterio. Sextum, cauſa finalis huius ſucceſſus. Vt appareat quod miniſterium uerbi, præſentia & po-tentia Dei in Eccleſia conſeruetur.

5 Beatus uir cui tu Fortitudo es.

Hoc primum deſcriptionis mem-brum doctores Eccleſiæ aduerſus re-gnum diaboli, & omnes inferorum

portas

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

portas armat. Cuius rei perſpicuum exemplũ in Apoſtolis cernitur, quos Chriſtus miſit in mundum prædicatum Euangelium. Miſit enim infantes ad diſertiſsimos & eloquẽtiſsimos, ſimplices ad aſtutos, inermes ad armatos, imbelles ad bellicoſos, inopes ad imperiũ populi Romani, & populos alios ditiſsimos, placidos ad rabioſiſsimos hoſtes, ut tamen hi ſuperiores euadunt, & regnum Chriſti latiſsimè extendunt, adeo quòd in omnem terram breui tempore exierit ſonus eorum in fines terrarum. Sed unde hoc tantum robur? A Deo ipſo, qui ſemper in miniſterio uerbi efficax eſt. Potentia enim Dei armati pugnam cum mundo ingreſsi ſunt: Vnde Paulus, 2. Corinth: 10. Arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed Dei poteſtate ualida, dum ratiocinationes euertimus, omnemq; ſublimitatem quæ extollitur aduerſus cognitionem Dei, & captiuam ducimus omnem

cogi-

cogitationem ad obediendum Chriſto. Hac fortitudine muniti miniſtri Euangelij præualent portis inferorũ. Quam ob cauſam beati pronunciantur propter infallibilem beatitudinis ſpem, quam & ipſi habent, & monſtrant alijs. Hanc fortitudinem Deus omnibus temporibus confert miniſtris Eccleſiæ. Hanc DOMINVS contulit diſcipulis cùm ait. Accipite Spiritum ſanctum, quorumcunq; remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorumcunq; retinueritis, retenta ſunt. Eſt proinde Spiritus ſanctus fortitudo illa, qua miniſtri uerbi muniti audent ſe opponere portis inferorum. Hoc ſpiritus Dei robur, & animos doctorum reddit confidentes, & uerbo efficacitatem tribuit, ut efficax ſit in cordibus audientium Euangelium. Teſtatur etiam hoc ſpiritus robur doctrinam Eccleſiæ non commenticiam eſſe, ſed uerè diuinam. Eſt enim ingens miraculum, quod totus mun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

mundus, & potentiſsimum illud imperium Romanũ non potuerint pauciſsimos illos DOMINI diſcipulos impedire, quin ſparſerint ſemen Euangelij per orbem terrarum. Martinus Lutherus ſanctiſsimæ memoriæ annos 45. hoc ſpiritus robore armatus imperio Romano, & toti regno antichriſti ſe oppoſuit, & tametſi ſolus fuit Lutherus in principio, & habuit tam potentes hoſtes, quorum anteſignanus fuit Dux tenebrarum diabolus, tamen ita præualuit ꝙ ne pilum quidem capitis ipſius tota potentia diaboli, & rabies antichriſti attingere potuerit. Tanta eſt fortitudo qua DOMINVS ſuos armat miniſtros.

Quid? An omnes miniſtri Euangelij habent Spiritum ſanctum? An non (proh dolor) multorum uita partim ambitioſa eſt, partim flagitioſa? Quid Spiritus ſanctus habet commune cum ambitione & flagitijs? Diſcernendum eſt inter miniſterium ipſum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſum, & miniſtros qui miniſterio fun-
guntur. In miniſterio ſemper effica-
citer adeſt Spiritus ſanctus. Siquidem
quod in pane eſt uis qua alimur, hoc
in uerbo eſt Spiritus ſanctus quo mo-
uemur ad credendum, quoq; renaſci-
mur. Ita enim decreuit pater cœleſtis
quód uelit cũ uerbo & in uerbo præ-
ſentem & efficacem eſſe ſpiritum fi-
lij. Hinc eſt quod miniſtri noui teſta-
menti ab Apoſtolo dicantur miniſtri
non literæ, ſed ſpiritus. Quicunq; er-
go reſiſtit uerbo Euangelij, à quocũq;
tandem prædicatur ſiue digno ſiue in-
digno, Spiritui ſancto reſiſtit. Non
enim pendet tanta res uel á dignita-
te, uel ab indignitate miniſtrorum.
Prædicat Iudas, prædicat & Petrus,
baptizat uterq;: Sed uerbum & bap-
tiſmus Chriſti ſunt, in quibus ſpiri-
tus ipſius eſt efficax. Poteſt & hoc
modo reſponderi ad quæſtionẽ, quod
omnes præcones uerbi rectè docen-
tes Euangelium habeant Spiritum
ſan-

ſanctum, ſed diuerſimodê. Nam quorum uita reſpondet doctrinæ habent ſpiritum ut doctorem & ſanctificatorem ſimul: At ſi uita doctrinæ non reſponderit, habent quidem Spiritum ſanctum ut doctorem, & non ut ſanctificatorem: idq; culpa propria qui Spiritui ſancto contumaciter reſiſtũt. Moſes ſanctiſsimus habuit Spiritum ſanctum ut uaticinatórem & ſanctificatorem ſimul. Quia quemadmodum uaticinia ipſius fuere uoriſsima, ita uita eius erat ſanctiſsima. Balaam autem habuit ſpiritum uaticinantem & docentem, qui uerè fuit Spiritus ſanctus: Sed non habuit Spiritum ſanctificantem. Nam ambitioſus & auarus fuit, qui propterea ab aſina in qua ſedebat, eſt reprehenſus. Petrus habuit Spiritum ſanctum & docentem & ſanctificantem, quia uita eius congruebat cum ſinceritate doctrinæ. At Iudas quia auarus & fur fuit, habuit quidem Spiritum ſanctum ut docto-

 rem,

rem, non autẽ ut ſanctificatorẽ. Quia ſpiritui auaritiæ, id eſt Sathanæ magis obediuit, quã ſpiritui Dei. Porro quantũ ad ſpiritũ docentem attinet ſciendũ eſt, quód ut duplex eſt uocatio, uidelicet immediata & mediata: Ita duplex eſt probatio ſpiritus docentis. Nã ſi uocatio eſt immediata, hoc eſt per ipſum DEVM, & Ieſum Chriſtũ, & nõ per homines ordinario more, qualis fuit prophetarũ, & Apoſtolorũ, ſpiritus docens abſq; omni dubio eſt ipſe ſpiritus ſanctus, qui cùm uerax ſit, eius doctrina etiã uera, firma, & diuina eſt, ut cui nulli errores ſint admixti. Habet etiam miracula diuina quibus doctrinæ ueritas obſignatur. At ſi uocatio eſt mediata probandi ſunt ſpiritus, num à Deo ſint, & tantiſpet agnoſcendus eſt Spiritus ſanctus docere, donec à uoce Euangelij, à Prophetis, Chriſto & Apoſtolis tradita, non diſceditur. Anathema ſit igitur nobis oportet qui aliud Euangelium prædicat,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

cat, quàm quod Apoſtoli ex mandato Chriſti prædicauerunt, & habet teſtimonium à Prophetis. Proinde fruſtra prætenditur autoritas Spiritus ſancti, ubi à uoce Euangelij fit defectio: ET IN CORDE EIVS SEMITÆ TVÆ: Hoc ſecundum deſcriptionis membrum de animo & ſtudio miniſtrorum Euangelij, ad cognitionem doctrinæ cœleſtis, ad ſenſum eiuſdem in corde, & ad directionem ſeu regulam, qua præcones uerbi populum ſibi commiſſum regant, refertur. Primùm igitur requiritur in doctoribus Eccleſiæ, cognitio doctrinæ cœleſtis: Quæ doctrina ideo ſemita ſeu uia Dei dicitur, quia homini eſt tanquám uia à Deo ſtrata, & monſtrata, qua itur à morte ad uitam, ab huius mundi ærumnis ad beatam immortalitatem. In præceptis meis, ait DOMINVS apud Prophetam, ambulate. Item pſalmo 119. Beati qui ambulant in lege DOMINI

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Porro cognitio huius uiæ, id eſt cœleſtis doctrinæ, aliâs infunditur occulto afflatu, & ſecreta quadam inſpiratione diuinitus ſine hominis labore & cura, ut in prophetis & Apoſtolis uidere eſt. Aliâs acquiritur labore & cura hominis. huius laboris duæ ſunt partes, quarum prima & præcipua eſt ardens & aſsidua Dei inuocatio, ut ipſe dirigat nos in ſua ueritate, ipſe doceat nos, ipſe eluminet oculos mentis noſtræ. niſi enim DOMINVS ædificauerit domum, in uanum laborant qui ædificant eam. Secunda pars eſt acre doctrinæ cœleſtis ſtudium, ad quod ſtudium ut rectè inſtituantur homines ſex ordine requiruntur, de quibus breuiter dicemus.

Primum, Lectio ſcripturæ aſsidua, ad quam requiritur linguarum, quibus ſcriptura nobis tradita eſt, cognitio: ſine qua nec genus ſermonis, nec phraſes intelligi poſſunt. Requiri-

quiritur dialectica, ut ordo & ſeries rerum percipiatur. Requiritur & aliarum artium cognitio, & præcipuè phyſices. Hoc aſſiduæ lectionis ſtudium commendat Paulus Timotheo cùm ait. Attende lectioni.

Secundum Præcipuorum doctrinæ cœleſtis capitum notatiò & ordinatio, ſine qua lectionis labor parum admodum prodeſt. Siquidem ut in omnibus diſciplinis & artibus neceſſaria eſt hec cura ad ſolidam cognitionem: Ita etiám in ſacra ſcriptura parum admodum promouebit qui præcipua religionis capita non obſeruat, atq; omnia quæ legit, tanquam ad proprias claſſes uocat.

Tertium eſt axiomatum, & ſententiarum communium obſeruatio, quæ ſunt ut regulæ & theſes, ex quibus ſumetur iudicium cûm de rebus dubijs quæritur, quemadmodum rhetores iudicium de hypotheſibus & cauſis quærunt ex theſibus, quas ideo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

conſultationes uocant. Huc facit etiã exemplorum obſeruatio, ex quibus ſæpiſsimè petuntur rerum contrauerſarum determinationes.

Quartum. Firma ſuperiorum omnium apud animum conſeruatio, ut cùm opus ſit, ex theſauro memoriæ depromi poſsint.

Quintum. θεωρία qua ueluti uno mentis intuitu uniuerſam ſcripturam contemplamur. Hac conferimus ſimilia & diſsimilia: Hac ἀντιλογίας conciliamus: Hac definitiones, hac diuiſiones, diſtinctiones, interpretationes obſcurorum dictorum rimamur, atq; adeo συςημα corporis doctrinæ componimus.

Sextum: παράδοσις, id eſt traditio maiorũ. Hæc indicat quid ſancti patres de qualibet re ſenſerint, hæc παράδοσις ſi demonſtrata fuerit ex uerbo Dei, autoritatem & pondus ex uerbo habet. Ideo amplectimur firma fide ſimbola, Nicenum, Athanaſianum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

num, Ambroſianum, & quod dici- tur Apoſtolicum, quia ſunt euidentes demonſtrationes ex uerbo Dei. Ve- rùm ſi demonſtrata non fuerit tradi- tio, tunc eſt uel contra uerbum & eam deteſtabimur tanquàm ſerpentis uo- cem quæ Euam ſeduxit: Vel eſt Præ- ter uerbum, & eam recipimus prop- ter autoritatem eorum qui ita tradi- derunt, donec ab hoſtibus ueræ do- ctrinæ trahatur in malam conſequen- tiam.

Cum hac cognitione cœleſtis do- ctrinæ coniunctus eſſe debet, ut in omnibus, ita & in miniſtris Euange- lij, ſenſus uiuus in corde. Sine quo doctrina nihil planè prodeſt, Sed obeſt magis: idq; hominis uicio, hic uiuus ſenſus eſt fidei, & aliorum motuum congruentium cum lege Dei, quos excitat Spiritus ſanctus in credenti- bus. Et dicitur hic ſenſus ſemita Dei quia ut Deus illum poſtulat, ita nos DEVM per eundem accedimus, eiq;

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

iungimur. Hæc proinde duo, hoc eſt cognitionem & ſenſum ſimul requirit Paulus cum ita ſcribit Philippēſib: Illud oro, ut charitas ueſtra magis ac magis abundet in cognitione omniq; ſenſu, ut probetis utiliora, ut ſitis ſinceri & ἀπροσκοποι in diem Ieſu Chriſti, pleni fructibus iuſticiæ per Ieſum Chriſtum ad gloriam & laudem Dei. Finis proinde cognitionis eſt ut iudicemus, exploremus, approbemus quæ ſunt utiliora, & præſtantiora. Senſui ſubijcitur ſinceritas quæ eſt bona conſcientia coram Deo, innocentia uitæ, ne ſimus ulli offendiculo, & plenitudo fructuũ iuſticiæ fidei, qui proficiſcũtur ex gratia Ieſu Chriſti, & tẽdunt in laudem & gloriam Dei. Si hic uiuus ſenſus cum cognitione doctrinæ cœleſtis in doctoribus Eccleſiæ non fuerit, nihil illis in mundo triſtius eſſe poteſt. Nam cùm accuſant aliorum peccata, ſeipſos condemnant: Cùm alios conſolatione

ne erigunt, ſe ipſos deijciunt: cùm alios monent, ſeipſos confundunt. Breuiter quicquid in miniſterio ſibi commiſſo faciunt, propriam damnationem obſignant. Sunt enim perſimiles fabris arcæ Noæ. Nam ut illi, extructa arca in qua Noë cum familia ſeruatus eſt, in diluuio perierunt: Ita hi, ſeruatis illis qui uerbo ab ipſis prædicato crediderunt, peribunt in diluuio ignis gehennæ. Cogitent igitur cùm qui ſunt in miniſterio, tum qui ad illud aſpirant quàm grauis pœna illis immineat, ſi ſenſus in corde & uita doctrinæ non reſponderit, & contrà quanta gloria illis propoſita ſit, ſi utraq; manu, hoc eſt doctrina & exemplo Eccleſiam Chriſti ædificant, de qua gloria poſtea dicetur:

Debent præterea doctores Eccleſiæ hominibus errantibus ſemitas DOMINI monſtrare, quam ob cauſam duces gregis in ſcripturis dicuntur, ut præeuntes doctrina & uita, ui-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

am parent, & alios ad ſequendum animent. Ideo apud Eſaiam dicitur, Viam facite populo meo, calcate, calcate ſemitã, lapides colligite ex lapide, exaltate ſignũ ad populos. Sciant proinde præcones uerbi, quod ut alios bonæ uitæ exemplo, & ſincera doctrina antecedere debeant: Ita oporteat eos primos periclitari. Vnde ſequitur in pſalmo.

Qui tranſit per Vallem lacrimarũ. Hoc tertium deſcriptionis membrum commonefacit præcones uerbi de periculo & difficultate in miniſterio. Nam eos tranſituros eſſe affirmat per uallem lachrymarum, hoc eſt, propagaturos regnum Dei non ſine maximis perſecutionibus. Nam ea rabies eſt diaboli & membrorum eius, ut toto impetu ferantur in pios uerbi miniſtros, ut flumine ſanguinis eorum, curſum Euangelij impediant, atq; adeo Eccleſiam aboleant, ſed ſpe ſua fruſtrabuntur. Fortior enim eſt qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

qui à parte miniſtrorum uerbi ſtat, quàm omnes inferorum portæ. Si Deus, ait Apoſtolus, pro nobis quis contra uos. Porro hanc allegoricam locutionẽ ſumpſit Dauid ab occaſione præſenti. Nã cùm in exilio eſſet, & uideret quanta cũ difficultate in feſtis diuinitus ordinatis Populus aſcenderet Ieruſolymã ſacrificaturus. oculis ſpiritualibus uidit eorũ pericula & durã cõditionẽ, qui regnũ Chriſti eſſent olim propagaturi. Eſt ergo hic ſenſus ut populus Dei per ſitientes ualles & ob id ad fletũ potius & lachrymas prouocãtes quàm ad gaudiũ, proficiſcebatur Ieruſolimã in ſummis feſtis ſacrificaturus: Ita Doctores Eccleſiæ, Apoſtoli & alij, per uarias afflictiones, tentationes & perſecutiones, tãquàm per ualles ſiccas ſpargunt Euangeliũ oblaturi Deo populos qui Eungelio obtemperant. Quanta fuerit perſecutio Pauli, ut de hoc uno exempli cauſa dicam, licet uidere 2. Corinth: 11.

Sciant

Sciant ergo miniſtti Euangelij ſe non ad uoluptates & delicias uocari, ſed ad ingentia certamina, & certiſsima pericula, & quó magis ſecuri eſſe uidentur, eò propius ſunt inſidiæ. Diabolus enim hoſtis eſt Eccleſiæ, quare eius fundatores & architectos primum adoritur, ut illis oppreſsis Eccleſiam facilius tyrannide & mendacio ſubruat.

Porro quia de cruce miniſtrorum uerbi atquè adeo totius Eccleſiæ ſingulorumq; membrorum eius dictum eſt alias & â nobis & â multis, {hic tantum differentias crucis á finibus ſumtas aſſcribã, & ſingulis ſubijciam conſolationes & remedia: Eſt autem Crux ut in Eccleſia accipitur hæc uox quicquid quouis modo cruciat & affligit ſiuè intus ſiue foris. Et numerantur eius differentiæ quatuor á finibus proprijs ſumptæ. uidelicet. λυτρον (frijkors) τῖμωρια (ſtraffkors) δοκιμασία (prøfuekors) & μαρτυρίον (uindekors:)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Lυτρον in genere eſt precium datum & ſolutum pro redemptione à captiuitate. Et quia duplex eſt captiuitas, uidelicet corporalis & ſpiritualis, Duplex erit & λύτρον, uidelicet corporale, & ſpirituale: Sed in Eccleſia potiſsimũ de ſpirittuali loquimur, quod definitur eſſe crux quæ ſuſcipitur & irrogatur pro pœna æterna & culpa humani generis expianda. Et eſt ſolius Ieſu Chriſti cruciatus omnis uſq; ad mortem crucis. Hic enim cauſam noſtram in ſe ſuſcipiens luit pœnas, non pro ſuis, ſed pro noſtris delictis. Vt nobis imputetur in debitæ penæ & culpæ ſolutionem, id eſt in præcinm redemtionis, ut non amplius rei habeantur fideles, nec captiui teneantur à Diabolo propter peccatum, ſed ſint iuſti, liberi, & æternum beati. De hoc crucis genere loquitur DOMINVS cùm ait: Filius hominis non uenit ut ſibi adminiſtraretur, ſed ut miniſtraret, & daret animam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

nimam ſuam λυτρον pro multis, & ita eriperet homines à poteſtate diaboli, ſoluto precio Deo, quem homo offenderat. Nam homo per peccatū & Deo & diabolo obligatus erat, ſed diuerſimodè. Poſtquàm enim culpa ſua DEVM offenderat, & ab eo defecerat, factus eſt captiuus diaboli, non ut iudicis, ſed ut tortoris, idq; iuſtiſsimo Dei iudicio propter offenſam in ipſum commiſſam. Deinde quoad pœnam, homo obligatus erat Deo tanquam iudici & parti offenſæ. Hanc pœnam ſubijt filius Dei, & redemit nos à mortis & damnationis ſententia, ſoluto redemptionis precio. Atq; ideo dicitur ſanguinem ſuū obtuliſſe Deo in preciū redemtionis. Et hanc ob cauſam Paulus non dicit Chriſtum redemiſſe nos à Diaboli poteſtate, ſed eripuiſſe à poteſtate Diaboli tanquam è manu tortoris. Sed de hoc crucis genere ſuprà diximus, & oſtendimus quantas conſolationes

in quauis afflictione hinc hauriant fi-
deles.

Τιμωρία (quam Plato dicit eſſe τῆς ἀδικίας ακολουτον) Eſt crux quam quis iuſtè patitur procertis ſceleribus: uidelicet, cùm pœna iuſta proportione reſpondet culpæ. Hac uoce uſus eſt autor Epiſtolæ ad Heb: capite 10. Vbi ait. χείρονος ἀξιωτήσεται τιμωρίας id eſt, acerbiore dignus cenſebitur ſupplicio: Chriſtus pependens in cruce λυτρον ſoluit, latrones autem qui à lateribus Chriſti pendebant τιμοριαν ſuſtinebant, id eſt pœnam quam debebant legibus pro malefactis ſuis. De hac loquitur Ezechiel. Cap: 7. Secundum uiam eorum faciam eis, & ſecundum iudicia iudicabo eos, & ſcient quia ego DOMINVS. Hæc τιμωρια irrogatur uel mediatè per hominem, uel immediatè per DEVM ipſum.

Sed quid faciendum erit homini qui pro certis delictis plectitur? Qua-

tuor ordine faciet. In diabolo menda-cium & homicidium perpendet: in ſe-ipſo peccatum & miſeriam pondera-bit: In Deo iudicium & miſericor-diam uenerabitur: in Euangelio con-ſilium & auxilium quæret.

Primum, in diabolo mendacium & tyrannidem perpendet, qui ut pri-mos noſtros parentes mendacio occi-dit: Ita nunc omni momento menda-cio & tyrannide inſidiatur toti huma-no generi. Nam ut Petrus ait: Cir-cuit ut leo rugiens, quærens quem deuoret. Quærit quidem omnes, ſed eos tantum deuorat, quos mendacij laqueis inuoluerit. Perpetuò enim conatur impurus iſte ſpiritus alios omnes impuros ſecum reddere. Mē-tem mendaci & erronea doctrina in-ficit. Cor prauis affectuum tempe-ſtatibus commouet. Voluntatem ſpectro utilitatis faſcinat. Deniq; totā hominis uitam flagitijs conſpur-care nititur, ut hominem tandem ſpi-

ritualiter occiſum, ſocium æternæ dã-
nationis habeat. Hæc cogitatio ſtudij
maligni iſtius ſpiritus hoſtis Dei &
humani generis odium peccati exci-
tabit, & abominationem turpitudinis
eius in animis hominum pariet.

Secundò, in ſeipſo peccatum &
miſeriam æquis lancibus ponderabit,
cogitabitq; miſeriam quam patitur,
eſſe peccati commeritam pœnam, &
ex miſeriæ magnitudine æſtimabit
peccati enormitatem, turpitudinem,
& multitudinem. Cogitabit ſe pecca-
to ſuo offendiſſe ſummum & infini-
tum bonum. Vnde concludet cala-
mitatem præſentem eſſe uiam ad ſem-
piternam miſeriam, niſi aliũde ſuccur-
ratur. In hac cogitatione totus homo
contremiſcit. Cuius rei imagines mul-
tas offert pſalmorum lectio, ex qui-
bus unam pro multis adferam ex
pſalmo 38. Vbi Dauid ſuos dolores
ac pauores ob peccatum deſcribit in
hunc modum. Quoniam ſagittæ tuæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

infixæ ſunt mihi, & manus tua pre-
mit me. Non eſt ſanitas in carne mea
à facie iræ tuæ, non eſt pax in oſſi-
bus meis à facie peccatorum meorū.
Quoniam iniquitates meæ ſuper-
greſſæ ſunt caput meum, & ſicut o-
nus graue grauatæ ſunt ſuper me,
putruerunt & corrupta ſunt uulnera
mea propter inſipientiam meam, de-
preſſus ſum, & curuatus ualde, tota
die contriſtatus ingrediebar. Quoniā
lumbi mei impleti ſunt plaga, & non
eſt ſanitas in carne mea: Reſolutus
ſum & concuſſus ualde, rugiebam á
gemitu cordis mei. Item cor meum
ſenſit palpitationem, derelinquit me
uirtus mea, & lumen oculorum meo-
rum non eſt mecum. Hic Dauid in
ſua perſona pingit affectus & crucia-
tus hominum, qui iuſta lance ſua pec-
cata ponderant. Non enim ut hypo-
critæ & ſecuri æſtimant peccata ſua
proprio ſenſu & iudicio: Sed Dei
potius offenſi maieſtate, peccati tur-
pitudine

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

pitudine, & pœnis peccato debitis iuxta legis ſententiam. Etſi autem huiuſmodi motus rari ſunt in mundanis hominibus, quales fuerunt in Dauide & Ezechia, tamen neceſſe eſt, ut qui affligitur propter certa peccata, tangatur uero dolore ob peccatum ſine hypocriſi. Cauendus eſt hoc loco error papiſtarum, qui huiuſmodi dolorem conceptum propter peccata, mereri ueniam docent. Nam tametſi hic dolor præcedit ueniæ petitionem: tamen nequaquàm eſt cauſa propiciationis ſeu ueniæ. Verum qui in hac ponderatione peccati & miſeriæ perſiſtit, & non ultrà progreditur abſorbetur deſperatione, ut Cain, Saul Iudas, & multi alij.

Tertio in Deo iudicium & miſericordiam uenerabitur. Iudicij quidē Dei iuſtiſsimi eſt in omnibus hominibus peccata punire: Miſericordiæ uerò punire, non ut perdat, ſed ut ſaluet, modo medicinam non contē-

pſerimus: Iudicij eſt paulatim gradibus pœnarum hominem peccantem caſtigare, donec ad extremum uenerit. Et quia ſe medicum animarum profitetur, imitatur quaſi peritos medicos, qui in ſanando certos gradus medicinæ adhibendæ faciunt. Initiū ſumunt à lenioribus. & ſi parum ſucceſſerit primus conatus, aſperiora remedia uulneri adhibent. Et ut hypocrates ait: Quoſcunq; morbos medicamenta non ſanant, ferrum ſanat: quos ferrum non ſanat, ignis ſanat: quos uerò ignis non ſanat, hos ſcito incurrabiles eſſe. Sic Deus ſcelera hominum, nunc uerbo accuſat, ſi hoc non iuuat, morbis, infamia, carcere domat. Si neq; hoc proficit accendit in animis hominum iudicij ignem, & eos percellit metu æternorum cruciatuum, ſi neq; hoc pacto cancrum illorum ſanauerit, relinquit eos ut incurabiles, & tradit eos in reprobam mentem, ut nec rectum iudicium ha-

beant de rebus, nec ullo dolore, pro‐
pter cœnum peccatorum in quo uo‐
luuntur, afficiantur. Breuiter Deus
punit iudicio, ut miſericordia ſaluet.
Hoc eſt quod Eſaias ait: Alienum o‐
pus facit, ut faciat ſuum. Id eſt, occi‐
dit & mortificat, ut uiuificet & ſaluet.
Hoc iudicium, & hanc miſericordiã
Dei coniungit Dauid, quoties de ſuis
peccatis conqueritur, ut uidere eſt
pſalmo 51. Et in aliȷs multis, & præ‐
ſertim in pſalmis quos uocant pœni‐
tentiales.

In uerbo Euangeliȷ quærat con‐
ſilium & rẽmedia. Latro pendens â
dextro latere Chriſti, agnoſcit ſuum
peccatum & miſeriam, ſentit diaboli
mendacium & tyrannidem, iudicium
quoq; Dei iuſtum ueneratur. Ita e‐
nim ait pendens in cruce, Pro no‐
ſtris facinoribus, nos iuſtè patimur,
digna factis recipimus. Adhæc miſe‐
ricordiam Dei prædicat confugiens
ad Chriſtum quem intuebatur ma‐

dentem ſanguine Chriſti & conſpur-
catum ſputis militum: quem tamen
agnoſcit medicum & ſaluatorem mũ-
di, & in quem credens ſanatur á mor-
bo animæ, etſi non liberatur à pœna
corporis. Audit tamen hanc dulciſsi-
mam uocem. Hodie mecum eris in
paradiſo. Ad eundem modum omnes
qui cum latrone inſuis ſupplicijs com-
meritis ſe ad Chriſtum conuertunt
recipiuntur & ſanantur, quantumuis
in infinitum rei ſint, & peccata eorum
ſuperent numerum arenæ maris,
quemadmodum Manaſſes de ſuis
peccatis teſtatus eſt. Nam ut miſeri-
cordia Dei in Chriſto eſt infinita, &
λυτρον immenſi & infiniti precij eſt:
Ita medicus Chriſtus qui affirmat
ſe ueniſſe, ut ſeruet quod perierat,
omnibus ſe offert promiſcuê, omnes
uocat ſine diſcrimine ad pœnitentiã.
Ita enim ait. Venite ad me omnes
qui laboratis & onerati eſtis, ego refi-
ciam uos. Hic uocat omnes laboran-
tes

tes & onuſtos, quantumuis infinitis ſceleribus , & nullos excludit, ſed omnes admittit ad pœnitentiam, & omnes ſe curaturum recipit, qui ſe illi committunt, eiuſq; opem cum latrone implorant. Nam primum tollit crucis cauſam uidelicet peccatum, Cùm homo ad uocem Euangelij pœnitentiam agit, cùm pœnitentis conſcientiam aſpergit ſanguine ſuo, ac abluit eam à mortuis operibus, ſimulq; pœnitenti imputat ſuam iuſticiam, ut ea iuſtus in conſpectu Dei appareat, etſi pœnas peccati ſui luit coràm mundo. Hic ſimul afflictionē præſentem mitigat interna conſolatione per ſpiritum ſuum, & addit robur animi, ut commeritam crucem patienter ferat, quod cùm ſit crux præſens quantumuis abominabilis eſt coram oculis hominum, quantumuis iuſtiſsima eſt pœna, tamen fit ſacrificium Deo longè gratiſsimum, ut uidemus in latrone & Dauide. Latro
 plecti-

plectitur pro ſuis enormibus facinoribus. Dauid pœnas adulterij & homicidij patitur. Sed & latro ſuam crucem à cruce ſiniſtri latronis, & Dauid ſuam crucem á Saulis ſupplicio ſeparat ſpiritu contritionis. Et cûm eam cruci Chriſti, tanquam aræ applicat, conſecratur, & fit hoſtia Deo longè gratiſsima. de hoc crucis genere uide plura in annotationibus noſtris in pſalmum 25.

Δοκιμασια eſt crux non qua punitur certa culpa, ſed qua fit probatio & exploratio fidei & conſtantiæ in confeſsione. Hæc δοκιμασια fit diuerſiſsimis modis, adeò ut certis generibus facile concludi non poſsit. Nunc enim aduerſis, nunc proſperis, nunc internè, nunc externè fit hæc fidei exploratio. Abraham tentatur exilio, fame, periculo uxoris, dilatione promiſsi ſeminis, ſterilitate uxoris, mandato mactandi filium unicum Iſaach quem ſuæ uitæ prætulit. Hæc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

omnia uidebantur ex diametro pug-
nare cum illa magnifica promiſsi-
one terræ Canaan, & ſeminis multi-
plicandi inſtar arenæ maris. Sed quo-
modo eluctatur Abraham, & fit ſupe-
rior in hiſce grauiſsimis tentationi-
bus? Fide ſola. Hac enim ut DEVM
ueracem, ita tam potentem eſſe ut
promiſſa præſtare poſſet, ſtatuit. Hac
dedit gloriam Deo. Hac occurrit or-
dini naturæ. Hac prætulit obedientiã
erga DEVM uitæ filij. Hac ſe in
quauis calamitate ſuſtentauit. Ioſeph
tentatur & á ſiniſtris & á dextris. à
ſiniſtris quidem fratrum inuidia, exi-
lio, ſeruitute, illecebris adulteræ, car-
cere &c: A dextris uero dono inter-
prætandi ſomnia, dignitate, fauore
regio, eminentia ſupra ſatrapas, &
dexteritate in tota gubernatione. Sed
recta pergit nec ad ſiniſtram nec ad
dextram declinans, ſola fide perſiſtens
immobilis. Iob ſimiliter & in aduer-
ſis & proſperis tentatur. Primũ fœ-
lici

lici rerum ſucceſſu, liberorum copiá, opum abundantia, amicorum præſtantia. Deinde ſubitanea morte liberorum, ſpoliatione fortunarum, hulcere peſsimo uermibus ſcatente, uxoris maledicæ petulantia, amicorũ defectione. Hiſce iactatus procellis ſanctiſsimus Iob, tametſi interdum uacillare eſt uiſus, tamen fide ſe erexit, & oppoſuit præſentibus ærumnis uitam illam beatam, & gloriam, quã ſuis promiſit qui mentiri nequit. Scio, inquit, quòd redemptor meus uiuit & in nouiſsimo die reſurgam. Atq; hoc eſt quod Iohannes ait. Quod natum eſt ex Deo uincit mundum, ut ſit teſtimonium (ſicut Bernhardus loquitur) cœleſtis generationis. Hæc exploratio fidei confertur explorationi auri. Sapient: 2. Vt aurum igne probatur: Ita homines probantur in fornace afflictionis. Et petrus 1. pet: 1. Per uarias tentationes affecti, ut τὸ δοκιμόν fidei ueſtræ fiat multo precioſius

cioſius auro, ut enim igni exploratur aurum, an purum ſit nec ne: Ita cruce fides exploratur an ſit ſine ſcorea hypocriſeos.

Quid? an non iudicium Dei eſt ſecundum ueritatem? Quæ eſt iuſticia affligere homines ſine culpa? Etſi crux interdum ſine culpa ſpeciali cōtingit, nunquam tamen fit ſine cauſa. Nam habet hæc crux probationis cauſas plures, eaſq; grauiſsimas uidelicet explorationem fidei, excitationem cordis ad inuocandum DEVM, meditationem diuinorum eloquiorū, ſenſum præſentiæ diuinæ in cruce, contemplationem æternæ beatitudinis, præſeruationem à grauioribus malis. Tametſi igitur crux per ſe eſt mala, tamen quia ſanat & uenena prohibet utilis eſt, ut autor Epiſtolæ ad Heb: docet. Nam ut myrrha, tametſi acris & amara eſt, tamen ſanat uulnera, & prohibet putrefactionem: Ita crux ſanctorum etſi carni inſuauis

eſt

eſt & moleſta, tamen nequaquam eſt excitialis, ſed ſalutaris potius, & ut aquæ quæ erant amariſsimæ in Marah, iniecto ligno factæ ſunt dulciſsimæ, ſic nulla non crux ſanctis in hac uita fit ſuauiſsima ſi lignum crucis Chriſti addatur, ceu condimentum. Idem ſi auferatur amariſsimæ fiunt aquæ, nec poſſunt guſtari. Id eſt, quæuis crux eſt peracerba, & intolerabilis, niſi cruce Chriſti ueluti temperetur, exempla plurima huius δοκιμαστικῆς legantur in 11. cap: Epiſtolæ ad Hebreos.

Μαρτυριόν eſt crux qua teſtimonium redditur ueritati doctrinæ Euãgelij, cuius finis eſt, ut illa tanquam ueritatis Dei ſigillo plures inuitentur ad amplectendam religionem Chriſtianam. Auguſtinus nominis rationem in pſalmum 119. Scribens, ſic explicat, teſtimonia græcè martyria nuncupantur quo uerbo iam utimur pro latino. Vnde illos qui propter teſtimonium Chri-

Chriſti diuerſis paſsionibus humilia-
ti ſunt, & uſq; ad mortem pro ueri-
tate certarunt, non teſtes, quamuis
latinè utiq; poſſemus, ſed græcê mar-
tyres appellamus. Sunt autem duo
modi quibus filij Dei in hoc mundo
exercentur, opprobrium & cruciatus.
Sapient: cap: 2 Contumelia & crucia-
tu eum examinemus. Et 1. Timoth:
4. In hoc laboramus & perſecutio-
nem patimur, & probris afficimur,
quia ſperamus in Deo uiuẽte. Quid
boni ex martyrio ſanctorum proue-
niat, perpulchrè explicat Theodore-
tus cùm ait. Vt quondam rubus ille
quem uidit Moſes, ardore ignis non
eſt abſumptus: Ita nec Chriſtianos
impiorum bellis petitos tela hoſtilia
conſumſerunt, quin potius ſicut lig-
natoribus ſyluam cædentibus multò
plures pullulant propagines à radici-
bus, quam ſunt rami qui inciduntur:
Ita nunc quoq; pijs quampluribus in-
terfectis multó plures quotidie ad
doctri-

doctrinam Euangelij accedebant, cruorque cæſorum corporum irrigatio quædam erat, nouis in Eccleſia emergentibus plantulis. Martyr ergo cùm patitur, non ſolum ſibi, ut ait Ambroſius, patitur, ſed etiam cuilibet. Sibi enim patitur ad præmium, cuilibet ad exemplum: ſibi ad requiem, cuilibet ad ſanitatem.

Etſi autem unus timor Dei cauſa eſt ſufficiens cur martyres adeò forti animo ſupplicia perferant. (Nam hoc præſtare timor Dei debet, ut omnes alios timores contemnamus, exemplo Apoſtolorum DOMINI qui primum acriter cæſi flagellis non dolent, ſed gaudent, non triſtantur ſed exultãt quòd digni habiti ſint pro nomine Ieſu contumeliam pati,) tamen ueteres quatuor martyrij cauſas hoc modo, numerant, Charitas Chriſti imperat, Fortitudo metum uincit, Fides confirmat animum, patientia ſuſtinet.

Verùm ego hæc ordine in martyre requiro. Primum firmam doctrinæ Eccleſiæ noticiam & demonſtrationem. Secundum, Viuam in Chriſtum fiduciam. Tertium, Conſtantem doctrinæ confeſsionem & defenſionem. Quartum, fortitudinem animi in ferenda cruce. Quintum obedientiam ſeu patientiam ſub cruce. Sextũ, Inuictam ſpem. Septimum, inuocationem Dei, cui unà cum cauſa animam commendare debet. Quæ omnia in ſtephano protomartyre cernuntur. Neque enim poſſunt, ut ait Auguſtinus, habere martyrum uitam, qui Chriſtianorum non habent uitam, cùm martyrem non faciet pœna ſed cauſa. Non ergo Anabaptiſtarum & pertinacium hæreticorum pœna eſt martyrion, ſed iuſtum ſupplicium Deo & legibus debitum. Quòd autem multi phanatici intrepidè accedant ad ſupplicia, ideo fit quòd decepti ſint à Sathana qui ſupplicijs eorum

Mm rum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

rum erroneas opiniones confirmare molitur in deſtructionem Eccleſiæ. Quarè rectè cauſa ſuſcepti martyrij perpendatur, ne præſtigijs diabolicis illudamur & faſcinemur. Non enim perſecutionem pati, non teneri, non flagellari, non includi, non occidi laus eſt, ſed habere cauſam bonam, hoc laus eſt. Laus enim eſt in cauſæ bonitate, non in penæ acerbitate. Neq; ego uelim quenq; propter conceptam aliquam opinionem non pugnantem cum fundamento ſe periculo obijcere, præſertim ſi piorum ſententiæ conuenientium in fundamento ſunt diuerſæ, quæ poſſunt tamen ſtare immoto fundamento, id eſt articulis fidei.

Hic fortè aliquis iudiciorum Dei ſcrutator quærat, quî fiat quòd Deus iuſtiſsimus ſinat ſuos ſanctos, quos intimè amat, tam horrendis modis lacerari, tantiſq; contumelijs affici & deformari, idq; à Sathana & eius mēbris?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

briſ? Hic non oculus rationis, ſed fidei aperiẽdus eſt: Non ſenſus carnis, ſed ſenſus ſpiritus Dei conſulendus eſt, ut ueritatem ipſam clarê cernamus, ſciamuſq; nihil ſanctis Dei accidere abſq; prouidentia eius, ſub cuius umbraculo teguntur. Fateor equidem diabolo pulchrum eſſe ſpectaculum Abelem trucidari à fratre: Danielem obijci leonibus: Iobum ſpoliari fortunis, & ſcatere uermibus: Stephanum lapidibus obrui, atq; adeò ſanctos omnes cruciatu & probo interfici: Sed fateor quoq; Deo qui preciosam mortem ſanctorum ſuorum teſtatur, longè pulchrius eſſe ſpectaculum. Non quidem in ſe, ſed propter euentum. Vterq; igitur Deus & diabolus uolunt ſanctorum ſupplicia, at non eodem, ſed diuerſiſsimo affectu & conſilio. Siquidem Deus ex bonitate permittit affligi ſanctos ſuos, Diabolus ex malicia eos perſequitur: Deus ut coronentur, diabolus ut cō-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

fundantur: Deus ut pater, diabolus ut tyrannus & carnifex: Deus in ſuā gloriam, diabolus in ſuam ipſius confuſionem: De his cauſis Auguſtinus in hunc modum. Vnuſquiſq; malus apud ſe habet uoluntatem nocendi, ut autem poſsit nocere, non habet in ſua poteſtate, ut uelit iam reus eſt, ut poſsit occulta diſpenſatione prouidētiæ Dei, in alium permittitur ad pœnam, in alium permittitur ad probationem, in alium permittitur ad coronam. Ad pœnam quomodo permiſsi ſunt ἀλλοφ λοι id eſt alienigenæ, capere populum Iſrael quia peccauerunt in DEVM. Ad probationem permiſsus eſt diabolus in Iob. Probatus eſt autem Iob, Confuſus eſt diabolus. Ad coronam uerò permiſsi ſunt perſecutores in martyres. Multis proinde modis fœliciores ſunt martyres in ſuis tormentis, quàm potentiſsimi monarchæ in ſuis delitijs, opibus, honoribus & uoluptatibus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

bus. Quod etiam teſtatur Auguſti-
nus cùm ait. Sæculi homines infœli-
citer fœlices, Martyres fœliciter in-
fœlices erant. Erant enim ad tempus
infœlices, ſed æternum beati. Iuxta
illud DOMINI dictum. Beati qui
perſecutionem patiuntur propter me.
Hic euentus martyrum pulcherrima
imagine in pſal: 126. deſcribitur. Qui
ſeminant in lachrymis, in exultatione
metent, euntes eunt, & flentes por-
tant precioſum ſemen, uenientes au-
tem uenient portantes manipulos ſu-
os. Atq; hinc eſt quòd ſancti Dei
martyres mentem & oculos referant
non modo ad tempus ſationis, & ad
diaboli conſilium, uolentis Eccleſiam
Dei fluminibus ſanguineis prorſus
obruere, ſed multò magis ad lætiſsi-
mum tempus, quo manipuli cum ex-
ultatione colligentur, & ad adorandam
prouidentiam Dei uolentis hoc pacto
ſuo ſapientiſsimo conſilio ſanctos in
hac uita exerceri, ut fiant conformes
 filio
Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

filio ſuo & in cruce, & in gloria. Vn-
de ſancti Dei martyres in medio cru-
ciatuum ſe erigunt. Sciunt enim, quē-
admodum ſcribitur 2. Cor: 4. Quòd
leue momentum tribulationis huius
adferat pondus æternæ gloriæ: Et
quòd, ut eſt in Epiſtola ad Heb: cap:
12. Caſtigatio adferat exercitatis fru-
ctum pacificum iuſticiæ. Huc illa ex-
hortatio Petri pertinet. Tanquàm
communicantes paſsionibus Chriſti
gaudete, ut & in reuelatione gloriæ
eius gaudeatis exultātes. Huius pro-
uidentiæ Dei cogitatione muniamus
animos noſtros aduerſus ſcandalum
crucis, & cogitemus de euentu lætiſ-
ſimo. Videlicet quòd qui in hoc mū-
do ferant Chriſto teſtimonium ſint
futuri cum Chriſto æternum beati.

Quæri præterea poteſt quo cul-
tu martyres ſint colēdi, præſertim cùm
uideamus templa erecta eſſe quibus
martyrum & aliorum ſanctorum no-
mina ſunt impoſita & feſta ordinata
in

in ipſorum honorem & cultum? Ad hanc quæſtionem ex Cyrillo calumnias Iuliani refellente, ſic reſpondeo. Sanctos martyres non Deos eſſe dicimus, neq; adorare conſueuimus. Laudamus autem eos ſummis honoribus, quod pro ueritate ſtrenuè certarunt, & fidei ſinceritatem ſeruarunt. Et Auguſtinus, Non ideo proponuntur nobis ſanctorum exempla ut ab eis iuſtificemur, ſed ut eos imitantes ab eorum iuſtificatore nos quoq; iuſtificari ſciamus. Si proinde uel templa eriguntur ſub nominibus martyrum, uel feſta inſtituuntur in ipſorum memoriam, non reprehendo, modò iſta non fiant cultus cauſa, ſed propter retinendam memoriam eorum & commemorandam hiſtoriam, ut alij Deo gratias agant pro illorum conſtantia, & imitentur exempla, ſi quãdo neceſsitas id poſtulare uidebitur. Fabulæ planè & impoſturæ ſunt quæ traduntur à monachis: Martyres in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

hora martyrij petijſſe â Deo, ut qui-
cunq; ſuæ paſsionis memores ſunt, &
ieiunijs ac ferijs ſe colunt, à morbis
certis liberentur. Quibus mendacijs
nihil impudentius dici poteſt. Nam ſi
id petijſſent ſancti martyres blaſphe-
mi omnino fuiſſent in DEVM. Fin-
gunt quoq; papiſtæ martyres Dei pro-
pter tres cauſas inuocandos eſſe. Qua-
rum prima eſt noſtra inopia. Secunda
martyrum gloria. Tertia Dei reue-
rentia. Sed hæ putridæ rationes om-
nes proſternuntur quaſi fulmine diui-
no hoc DOMINI dicto, Math: 4.
DOMINVM DEVM tuum ado-
rabis, & ipſum ſolum coles. Si ergo
inopia te premit, imitare Dauidem
qui ait. Auxilium meum à DOMI-
NO qui fecit cœlum & terram. Nam
hoc eſt DOMINI dictum. Inuoca
me in die tribulationis. Et ueritas ip-
ſa ait. Quicquid petieritis patrem in
nomine meo dabit uobis. Quód au-
tem dicunt gloriam ſanctorum inno-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

teſcere per inuocationem illorum, dum uidelicet impetramus quod petimus per eorum ſuffragia, manifeſta blaſphemia, & contumelia eſt in filiū Dei, atq; adeo turpiſsima idololatria, quam omnes ſancti abominantur. Nec magis firmum eſt quod dicunt reuerentiam erga DEVM poſtulare ut peccator qui DEVM offenderat non DEVM ipſum compellet ſine patrono. quaſi uerò non ſufficeret patronus illle, quem habemus in cœlo, Ieſus Chriſtus iuſtus. Ita enim Iohannes ait. 1. Ioh: 2. Si quis peccauerit aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe propiciatio eſt pro peccatis noſtris, non pro noſtris tantum, ſed pro totius mundi. Proinde papiſtæ & decipiunt, & decipiuntur à Sathana, qui ſanctorum cultum inuexit in mundum uidelicet ut officium mediatoris noſtri unici IeſuChriſti, uel prorſus aboleret, uel ſaltem obſcuraret, ut

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſanctos Dei ignominia afficeret, utq;
idololatras ſanctorum cultores ſocios
æternorum ſupliciorum haberet. O-
miſsis ergò fabulis & præſtigijs dia-
boli, ſanctorum exempla in omni uir-
tutis genere imitemur, præparemus
nos ad diſcrimina pro ueritate Dei
ſubeunda quàm diu ſuper hanc ter-
ram militamus. Hunc uerum uſum
eſſe memoriæ ſanctorum teſtatur etiã
Auguſtinus cum ait: Ad erudiendum
Dei populum nullorum eſt utilior for-
ma quàm martyrum: ualidiora ſunt
exempla quàm uerba, & plus eſt o-
pere docere quàm uoce.

Quæri etiam ſolet, an liceat cui-
quam ſe opponere tyrannis defenden-
tibus idola, præſertim cùm iubean-
tur Chriſtiani etiam obedire diſcolis?
Ita enim petrus ait. Subditi eſtote in
omni timore DOMINIS ueſtris, nõ
tantum bonis & modeſtis ſed diſco-
lis & iniquis. Præceptũ hoc apoſto-
li quo iubemur obedire etiam diſco-
lis,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

lis, non ita accipiendum eſt, quòd oporteat nos obedire ipſis contra ſalutem noſtram, ſed tantiſper eſt ijs obtemperandum, donec præcipiunt aut ea quæ honeſta ſunt, aut ea certe quę licet iniqua ſunt, non tamen reddunt nos impios, ſed afflictos tantũ. Ideo Policarpus ait. Magiſtratui tribuendus eſt honor qui non eſt religioni cõtrarius. Si ergo præcipit ut contra religionem facias. Reſponde cum petro. Magis eſt obtemperandum Deo quàm hominibus. Siquidẽ ideò obtẽperamus Magiſtratui, quia Deus hoc præcipit. Quarè ſi quid mandat quod Deus prohibuit, mandato ſuperioris nempe Dei excuſantur, & liberantur ab obligatione inferioris, nempe hominis quantumuis potentis.

Verùm hic ſciendum eſt quòd duplex ſit modus opponendi ſe tyrannis. Vnus cùm ſubditi impia decreta detrectant, ut tres illi uiri apud Danielem adorare ſtatuã tyranni recuſa-

runt

runt, & potius uoluerunt in ardentem fornacem mitti quàm impio decreto obedire. Nam hoc mandatum Dei, Fugite idola, abligat omnes homines cuiuſcunqꝫ fuerint ſtatus aut ordinis. Alter modus opponendi ſe tyrannis eſt cùm ſubditi ad arma confugiunt, quibus iniuſta decreta a ſe depellunt.

Hic quæritur num ſubditis religionis defendendæ gratia, liceat ſe opponere magiſtratui, & armis impia decreta prohibere? Hic deſtinguo inter ſubditos qui ſunt ſub ſupremo aliquo capite, ſiue rege ſiue imperatore, ſiue quauis monarcha. Alij enim ſunt ſubditi ſimpliciter. Alij ſunt magiſtratus proximi à ſummo magiſtratu, qui uocantur populares magiſtratus, quales olim Ephori apud Lacedemones, Demarchæ apud Athenienſes, & apud Romanos tribuni plebis, Hodiè ſeptemuiri electores in Romano imperio, ſenatores in regnis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

nis ſupremi, & regibus proximi. Hi quia ſunt ordinati à Deo, Primùm ut ſint cuſtodes primæ & ſecundæ tabulæ, quantum quidem ad hæc duo attinet, ut maneat ueræ doctrinæ profeſsio, & ut ſeruetur honeſta diſciplina: Deinde ut moderentur & refrenent, ſi res poſtulat, monarcharum & regum libidinem ſtatuentiũ aliquid contra leges & religionem, poſſunt & debent primum conſilijs, quantum quidem fieri poteſt, opponere ſe tyrannis, & ſua ſapientia impedire illorum ſtultos conatus. Verùm ſi conſilijs ſapientibus nihil effecerint, ſed magis irritauerint tyrannos, debent armis tueri pios ſubditos, & idola tollere, & ueram religionem ipſis reſtituere, quod ſi non fecerint fraudulenter faciunt opus ſuum. Et tametſi Eccleſia non propagatur armis, tamẽ externa uis quæ fit contra ueram religionem à tyrannis, poteſt per magiſtratum qui eſt medius inter ſum-

mum

mum caput, & priuatos homines, armis repelli. Id quod & natura dictat, & ratio officij popularis magiſtratus poſtulat, & exempla ſanctorum cōprobant. Sit igitur dictum DOMINI magiſtratui & moderatori ſupremi capitis in conſpectu. Reddite quæ ſunt Cœſaris Cœſari, & quæ ſunt Dei Deo.

ET FONTEM FODIT: Hoc quartum deſcriptionis membrū doctorum Eccleſiæ, allegorica pictura eſt officij miniſtrorum uerbi. Hæc dulciſsima allegoria de pluribus rebus nos admonet. Primum enim nos mittit ad ipſum fontem, nempè DEVM ipſum. Dicitur autem Deus fons, & quòd à ſeipſo omne bonum habeat, & quòd inde communicet creaturis abſq; omni iactura ſua. Nā Deus miniſtrat omnibus, nullis egēs, nihilq; à quoquam recipiens. De hoc fonte loquitur pſalmus. Sitiuit ad

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

DEVM fontem uiuum anima mea. Et Ieremiæ 2. Duo mala fecit populus meus. Me dereliquerunt fontē aquæ uiuæ, & fecerunt ſibi ciſternas diſsipatas quæ continere non ualent aquas. Et DOMINVS in Euangelio ſe fontem uocat. Aqua autem manās ex hoc fonte, eſt & ipſa donatio ſpiritus ſancti: Vnde Propheta: Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem: & ipſa doctrina Euangelica ſeu promiſsio Chriſti. hæ uerè ſalutares aquæ ſunt, quibus animæ æſtuantes & afflictæ conſcientiæ refrigerantur. Eſt autem doctrina illa non inflans ſed ſpiritualis, & cor ipſum ſimul refrigerans à cupiditatibus ſæculi, & inflammans amore Dei. Has ſalutares aquas Petrus uerba uitæ æternæ uocat cùm ait. DOMINE ad quem ibimus, uerba uitæ æternæ habes. Vnde Chriſtus in Apocalypſi: Ego ſitienti dabo de fonte aquæ uiuæ gratis. Vt autem hæc aqua uiua offer-

tur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tur per Euangelij prædicationem: Ita fide hauritur & ſumitur iuxta illud DOMINI dictum Iohan: 6. Qui credit in me non ſitiet in æternum. Huc illud Eſaiæ dictũ pertinet: haurietis aquas cum gaudio de fontibus ſaluatoris, & dicetis in die illa. Confitemini DOMINO & inuocate nomen eius. Deinde ſignificat homines planè eſſe immundos & ſiccos niſi irrigantur aquis huius fontis & potantur. Quia nemo, ut ait Bernhardus, mundus eſt à ſorde, neceſſarius eſt omnibus fons miſericordiæ, & pari uoto ad hunc fontem Noë, Daniel, & Iob, properare debent. Et DOMINVS, Iohan: 4: Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum. De hac aqua prædixit & Zacharias cap: 14. Et erit in die illa exibunt aquæ uiuæ de Ieruſalem, hoc eſt doctrinæ Euangelicæ ſermo qui cùm profectus ſit ex Iudæa & Ieruſalem, diſſeminatus eſt poſtea in omnem terram.

Ter-

Tertio auocat nos à lacunis & ciſternis quæ uel aquam nullam habent, uel ſi habent eſt lutoſa & immũda, atq; adeo uenenis infecta. Hoc eſt, auocat nos ab humanis & diabolicis doctrinis, quæ ſuo ueneno haurientes enecant.

Porro Dauid in hac allegorica pictura reſpicit ad typum miniſterij Euangelij, quæ proponitur Geneſ: 2. Vbi fons dicitur aſcendiſſe de loco uoluptatis, & irrigaſſe uniuerſam ſuperficiem terræ. Chriſtus DOMINVS uiuus ille fons ſepultus eſt in terra, ſed aſcendit de corde terræ uiuus & fons uitæ ut omnem terræ ſuperficiem irrigaret id eſt omnes qui habitant ſuper terram aquis dulciſsimis ſui Euangelij recrearet, ut non ſitiant in æternum. Deinde reſpexit ad fontem illum aquæ, qui fluxit de duriſsima petra, & ſequebatur populum. Quæ petra ut Apoſtolus docet typus erat Chriſti. cuius aquæ adum-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

brabant dulciſsimũ Euangelij liquorem. Tertio reſpicit ad conditionem hominum ſui ſæculi qui remotius habitabant à Ieruſalem. Hi enim per ualles ſiccas proficiſcebãtur Ieruſalẽ in ſummis feſtis, & in itinere magno cum labore foderunt terram, ut aquam inuenirent ſedandæ ſiti. Quarè uidebat Dauid per ſpiritum ſignificari maximum laborem miniſtrorum qui non ſine maximis moleſtijs & perſecutionibus haurirent aquas de fontibus ſalutis, quibus ſitientes ſalutem refocillarent.

CERTE BENEDICTIONIBVS CORONABITVR DOCTOR.

7. PERGVNT DE VICTORIA IN VICTORIAM.

Hoc quartum deſcriptionis membrum continet promiſsionem benedictionis doctorum Eccleſiæ, &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſucceſſus in miniſterio. Promiſsio hæc ut doctrinam uberrimam, ita conſolationem dulciſsimam continet. Doctrina eſt quòd miniſterium uerbi futurum ſit efficax. De hac efficatia uerbi loquitur Eſaias cap. 55. cùm ait: Quemad: deſcendit imber & nix de cœlo, & illuc non ultra reuertitur, ſed inebriat terram, & concipere eam facit & germinare, & dat ſemen ſerenti & panem comedenti: Sic erit uerbum meum, quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me uacuum, ſed faciet quæcunq; uolui, proſperabitur in iis ad quos miſi illud, Quaſi dicat. Verbum promiſſionis quod ex meo mandato prædicabitis ſemper efficax erit. Vt enim pluuiæ quæ meo iuſſu terram irrigãt, & fœcundam faciunt, ut ex paucis ſeminibus tantam meſſem agricolæ colligant, ut non ſolum inde cum ſua familia uiuant, uerum etiam ſemen in ſequentem annum habeant: Ita & ſe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

men uerbi mei efficax erit, & proſperabitur, ut copioſiſsimum fructum ſeminatores uerbi referant. Deinde cũ addit PERGVNT DE VICTORIA IN VICTORIAM Significat doctores Eccleſiæ habituros qui ipſis aduerſabuntur, quibus tamen ſuperiores erunt uirtute Dei, qua ſunt armati. Porro hoſtes cum quibus cõfligunt milites Eccleſiæ hoc eſt præcones uerbi, ſunt diabolus, & eius ſatellites, tyranni, ſophiſtæ, hypocritæ, & Epicurei. aduerſus hos hoſtes prodeunt in certamen miniſtri Euangelij armis ſpiritualibus armati. De quibus armis ſuprà diximus. Diabolus inſidiatur doctrinæ & uitæ miniſtrorum uerbi, ut uel altero uel utroq; modo nos euertat. Contra hunc hoſtem pugnandum erit ſinceritate doctrinæ, innocentia uitæ, & ardenti inuocatione DOMINI Zebaoth. Subditi, ait Iacobus, Deo: Reſiſtite diabolo, & fugiet à uobis. Vt autem ſub-

ſubditus eſt Deo qui ipſius uerbo credit, & iuxta uerbum uiuit: ita diabolo reſiſtit uerbum & uitam inuadẽti qui retinet ſinceritatem doctrinæ, uiuit innocenter & ardenter DEVM inuocat. Verùm cum hoc illi non ſuccedit, hoc eſt, ſi nec doctrinam nec uitam corrupere poteſt, fugit & ſe uictum agnoſcit. Et quia potentior multo eſt homine, promiſsio hæc imo cordi infigenda eſt. Et fugiet â uobis. Id eſt, nihil uobis nocebit, non euertet uos ſuis technis, donec in fide manſeritis fundati. Fides enim uictoria mundi eſt, id eſt, diaboli & omnium ſatellitum eius. Verum quia irreconciliabile eſt bellum inter Sathanam & Chriſti Eccleſiam, omnium maximê armatos nos eſſe oportet, quando uidetur fugiſſe. Non enim fugit quaſi deſperabundus de pugna ſed ut alia uia in pugnam ex inſidijs redeat inſtructior. Nam ut eſt uafer & callidus, atq; multorum annorum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

experientia doctus: Ita nunc hac, nũc illa uia miniſtros Euangelij adoritur, & ſæpe magnam cladem facit, ut uidere eſt in hæreticis omnium temporum, inter quos fuere multi uiri doctiſsimi & pij, ſed retibus Sathanæ & argumentis rationis cœcæ irritati & excœcati occubuerunt. Quare fortiter milites Dei, & duces Eccleſiæ Chriſti ſtabunt in acie aduerſus diabolum, ſub uexillo Chriſti, retinendo fidem & bonam conſcientiam per omnem orationem & obſecrationem orantes omni tempore in ſpiritu, & in ipſo uigilantes omni ſedulitate, ut ipſis detur ſermo in apertione oris cum fiducia, ut notum faciant myſterium Dei pro quo legatione funguntur.

Tyrranni hoſtes doctrinæ tametſi miniſtros Euãgelij rabioſè perſequuntur, & multos iugulant & è medio tollunt: Tamen non tam uincunt quám uincuntur. Nam ut potior pars

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

or pars eorum, uidelicet animus turpibus affectibus ſuccumbit uictus: Ita animæ ſanctorum in medijs cruciatibus triumphant exultantes. Siquidem & conſtanti gloriæ propoſitæ expectatione ſe conſolantur, & miſeram ruinam tyrannorum ſe perſequentium oculo fidei intuentur. De qua ruina Dauid pſalmo 52. Sic canit. Deus deſtruet te in æternum, cõteret te & euellet te de tabernaculo, & radicem tuam de terra uiuentium. Videbunt iuſti & timebunt, & ſuper eum ridebunt. Ecce homo qui non poſuit DEVM fortitudinem ſuam, ſed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum, & præualuit in iniquitate ſua. Ego autem ſicut florens in domo Dei ſperaui in miſericordia Dei in æternum, & in ſeculum ſeculi. Nero igitur iugulans Paulum Apoſtolum miſerrimè ſuperatur à Sathana, cuius inſtinctu Apoſtolum perſequitur & occidit: Sed Paulus benedictionibus

coronatur, & pergit de uictoria in uictoriam. Nam non ſolum corona iuſticiæ à iuſto iudice donatur, uerumetiam ſanguis ipſius fit tanquam irrigatio quædam agri Dominici, unde magis magiſq; Eccleſiæ plantulæ germinant.

Verùm hic quæſtio de fuga ſe offert. Num tempore perſecutionis liceat pijs doctoribus Eccleſiæ fuga ſibi conſulere, ut euadant manus tyrannorum, præſertim cùm contraria in ſpeciem & dicta & exempla in ſcripturis occurant? Dicta hæc in ſpeciem pugnant. Si perſecuti uos fuerint in una ciuitate, fugite in aliam. Et, mercenarius fugit cùm uidit lupũ uenientem. Exempla. Chriſtus fugit in Egyptum. Paulus demiſsus per corbem fugit perſequentium manus. Contrá uerò & Chriſtus & Paulus, atq; adeo infiniti martyres & doctores Eccleſiæ ſe ſpontè in manus perſequentium tradiderunt. Horum

dictoru

dictorum & exemplorum ἀντιλόγια facilè reconciliatur conſideratis cauſis. Qui fugiendo quærit quæ ſua ſunt, & non quæ ſunt Ieſu Chriſti, in culpa eſt. Contrâ uerò qui fugiendo quærit quæ Chriſti ſunt, & n onquæ ſunt ſua, extra culpam eſt. Vnde Auguſtinus. Seruus Dei non peccat ſi ſeceſſerit in alium locum uidens furorem perſequentium ſe, aut quærentium in malum animam ſuam, modo oues paſtori in cœlo ſedenti orationibus commendat, ſe autem in utilitatem eorum fugiendo ſeruat. At his contrarium uidetur præceptum DOMINI. Nolite, inquit, timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. Iam autem quid quæſo aliud eſt fuga quàm animi timor? Si ergo prohibetur timòr, prohibetur & fuga. Reſpondeo. Comprehenſus á tyranno debes contemnere mortem iuxta præceptum DOMINI. Nolite timere eos qui occi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

occidunt corpus. Non comprehenſus debes fugere perſequentem, nòn tam tui quàm ouium cauſa, modo fuga tua non ſit ouium proditio. Perſecutorem enim qui prouocat facit: corrigit qui declinat. Quarè hæc Auguſtini deſtinctio libro Epiſtolarum Epiſtola 180. tenenda eſt. Premente perſecutione fugiendũ eſt Chriſti miniſtris, quãdo ibi aut plebs Chriſti nõ fuerit cui miniſtetur aut etiã fuerit & poteſt impleri per alios neceſſariũ miniſterium, quibus non eſt eadẽ fugiẽndi cauſa. Cùm autẽ plebs manet, & miniſtri omnes fugiunt, miniſteriũq; ſubtrahitur, quid erit niſi mercenariorũ fuga damnabilis, quibus non eſt cura de ouibus? Verum ſi tyranni perſequuntur promiſcuè omnes miniſtros Euangelij, & parcunt plebi, quid tum faciendum erit? Ad hanc quæſtionem reſpondet Auguſtinus, quòd facta precatione ſorte ſegregentur qui fugiant quiq; remaneant. Nam hac

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

hac ratione conſulitur Eccleſiæ præſenti, & in futurum illi proſpicitur, ut non ſemel trucidatis Eccleſiæ doctoribus ipſa deſtituatur miniſterio.

Sophiſtæ & ſycophantæ ſapientia huius mundi inflati doctoribus Eccleſiæ aſtutiſsimè inſidiantur. Horum ſcopus eſt ut fontibus Iſrael uel obrutis, uel turbatis, hoc eſt, ut doctrina cœleſti uel prorſus abolita, uel humanis & diabolicis doctrinis deprauata, Eccleſia cuius uita eſt puritas uerbi Dei, opprimatur. Horum ars ſophiſtica rectè confertur moroſæ fœminæ, quam qui cohibet uentos cohibet, & oleum manu retinere conatur, ut Solomon ait. Eſt enim ſophiſtica infinita. Vnde fit ut qui uelit omnia ſophiſmata refutare, perinde faciat ac ſi uentos reti capere uelit. Quid ergo faciendum? quomodo aduerſus ſophiſtas pugnandũ? paſtores Ecleſiæ qui in hac lucta uictoriã quærunt, debent ante omnia firma

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

teſtimonia & perſpicua de ſingulis doctrinæ capitibus tenere, á quibus ſe non ſinent abduci ulla ſophiſtica, quibus multum profuerit ſi in uera dialectica rectê inſtituti fuerint. Secundo debent ardenti precatione à Deo precari, ut ipſe ſuo uerbo uirtutem aduerſus ſophiſticen largiri dignetur, ne ueritas antiqui ſerpentis ſpiris implicita ſuffocetur, id eſt, ne ſophiſtica uel prorſus euertatur, uel ſaltem deprauetur. Tertio improprias loquendi formas, & Eccleſiæ inuſitatas, quas Paulus καινοφωνίας uocat, uitabunt, contenti ſimplicitate orationis quam ueritas amat. Quarto ſi ita inſtructi non poſſunt tamen ad omnia ſophiſmata reſpondere acutè, ſint contenti ſimplicitate doctrinæ quæ exprimitur claris dictis, & conſentientibus ſcripturæ teſtimonijs cõfirmatur. Hoc modo inſtructi miniſtri Euangelij non difficillimè reportabunt uictoriam aduerſus lubrici ſer-

pentis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

pentis calliditatem. Cuius rei pulcherrimum exemplum ex Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro 13. adſcribā ſecutus uſitatam uerſionem. Quantam (inquit) habeat uirtutem fidei ſimplicitas etiam ex his quæ inibi geſta referuntur agnoſcimus. etenim cùm pro ſtudio religioſi imperatoris ex omni terra ſacerdotes Dei cōſſent, opinione commoti philoſophi quoq; & dialectici ualde nobiles & opulentiſsimi conuenerunt, in quibus quidam inſignis in arte dialectica per dies ſingulos conflictus ſummi certaminis cum Epiſcopis noſtris, uiris in dialectica nō improbabiliter eruditis, mouebat. Et fiebat ingens ſpectaculum conuenientibus ad audiendum doctis, & literatis uiris, nec tamen ullo genere Philoſophus concludi à quoquam poterat aut conſtringi, tanta enim dicendi arte obiectis quæſtionibus occurebat, ut ubi maximè uideretur aſtrictus, uelut anguis lubricus

bricus laberetur, ſed ut oſtenderet Deus, quòd non in ſermone regnum Dei, ſed in uirtute conſiſtit, quidam ex confeſſoribus ſimplicisſimæ naturæ, & nihil aliud ſciens quam Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum, inter cœteros auditores Epiſcopus aderat. Qui cum uidiſſet philoſophum inſultantem noſtris, & calliditate ſe diſputationis arte iactantem, poſcit ab omnibus, locũ Ait ſe uelle paucis cũ philoſopho iſto colloqui. Tum uerò noſtri qui ſimplicitatem uiri & imperitiam ſermonis nouerant, pauere & ueluti pudorem quendam pàti cœperunt, ne fortè apud calidos homines riſui exponeretur ſancta ſimplicitas, perſtitit tamẽ ſenior, & hinc mouit ſermonis exordiũ. In nomine, inquit Ieſu Chriſti Philoſophe audi quæ uera ſunt. Deus unus eſt, qui fecit cœlũ & terram, quiq; homini quem de terræ limo formauerat ſpiritum dedit, uniuerſa quæ uidẽtur & non uidentur

uirtute

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

uirtute Verbi ſui creauit, & ſpiri-
tus ſui ſanctificatione firmauit: Hoc
uerbum ac ſapientia quem nos filium
dicimus humanos miſeratus errores
ex uirgine naſcitur, Et per paſsionē
mortis à perpetua nos morte libera-
uit, Ac reſurrectione ſua æternam
nobis contulit uitam, quem & expe-
ctamus iudicem omnium quæ geri-
mus eſſe uenturum. Credis hoc ita
eſſe philoſohe? At ille uelut ſi nun-
quam ullum ſermonem contradicen-
di didiciſſet, ita obſtupefactus uirtute
dictorum mutus ad omnia hoc ſo-
lum potuit reſpondere, ita ſibi uideri,
nec aliud uerum eſſe quam quod dixe-
rat: Tum ſenior. Si hæc, inquit, ita
eſſe credis, ſurge & ſequere me ad
Demonicum, & huius fidei ſignacu-
lum ſuſcipe. Et philoſophus conuer-
ſus ad diſcipulos ſuos & ad eos qui
audiendi gratia conuenerant. Audite,
inquit, O eruditi uiri, donec uerbis
mecum res geſta eſt, uerba uerbis
oppoſui,

oppoſui, & quæ dicebantur dicendi arte ſubuerti, ubi ueró pro uerbis uirtus proceſsit ex ore dicentis, non potuerunt reſiſtere uerba uirtuti, nec homo aduerſari potuit Deo. Et ideo ſi quis ueſtrum potuit in his quæ dicta ſunt ſentire quæ ſenſi, credat Chriſto, & ſequatur hunc ſenem in quo locutus eſt Deus: Hæc hiſtoria pulchrè docet quibus armis uictoria aduerſus ſophiſtas acquiri poterit, nempe certa fundamenti doctrinæ perſuaſione ſeu demonſtratione, ſimplicitate orationis, & ardenti uoto, ut Deus ſuo uerbo robur tribuat, acſi ipſe illud ſuo ſanctiſsimo ore proferret.

Vt hypocritæ fabularum actores perſonati non agnoſcuntur eſſe qui ſunt, ſed alienam perſonam induunt & repreſentãt, ſeu, ut Auguſtinus loquitur, qui tegunt ſub perſona quod ſunt, & oſtentant in perſona quod non ſunt: Ita ſcriptura tranſlato uocabulo

cabulo propter ſimilitudinem eos hy-
pocritas uocat qui externis geſtibus
& factis pro ſanctis ſe uenditant,
cùm interim animus eorum ſit pro-
fanus & impius. Hoc eſt cùm exter-
nus homo ouis placida apparet, cùm
internus ſit lupus rapax. Hac enim
imagine Chriſtus hypocritas docto-
res depinxit Math: 7. Hinc hypo-
criſis externa pietatis ſimulatio ſub a-
nimo profano & impio. Duplex pro-
inde eſt iniquitas in hypocriſi, uideli-
cet Impietas & mendacium, quarè
etiam dupliciter damnantur, uideli-
cet ut impij aduerſus DEVM, & mẽ-
daces coram hominibus. Conuenit
proinde rectiſsimè dictũ illud Ariſto-
telis de Senocrate in hypocritas. χει-
ρες μεν αγναι φρην δε ἐχειμίασματα.
Hi quia non hoſtes ſed ciues, non ini-
mici ſed amici, non extranei ſed do-
meſtici Eccleſiæ haberi uolunt, impe-
ritiores & minus cautos citius obru-
unt quàm aperti hoſtes. Veriſsimè e-

nim dicitur. Tuta frequenſq; uia eſt per amici fallere nomen. Quantum autem damni hypocritæ Eccleſiæ intulerint omnibus temporibus hiſtoriæ Eccleſiæ abundè docent. Nam cùm pugnant externa ſuperſtitione, & cæremonijs, quibus maxima mouetur imperita plebecula, & cùm ſuperſtionem ſuam palleant ieiunijs, orationibus prolixis, eleëmoſynis, & ficta faciei triſticia, doctrinam iuſtificationis gratuitæ inuadunt, eamq; ueluti faſcinis quibuſdam obſcurare uolunt, ut uidere eſt in omnium monachorum ſectis. At huic hypocriſi opponenda eſt prudens ſimplicitas, quæ conſtat ueri cognitione, amore boni, & pia actione. Deinde quantum fieri poteſt detrahenda eſt docẽdo hypocritis larua, ut lupus, quem tegunt, appareat, ut ſordes conſpiciantur, ut fraus detegatur. Deniq; ut impietas interna prodatur, quò diſcant omnes non in externis ritibus,

non

non in cæremonijs, non in fucata facie ſed in animi uera pietate ſitum eſſe regnum Dei.

Epicuræi quoq; inſultant doctrinæ Eccleſiæ eamq; perſequuntur, uoluptates, diuitias, & gloriam mundi uoluntati Dei, cœleſtibus opibus, & æternæ ſanctorum gloriæ præferentes. Obijciunt Eccleſiæ crucis Chriſti ſcandalum: obijciunt paucitatem uerè credentium Euangelio: Obijciunt ſplendorem regni pontificij: obijciunt ſapientiam aduerſariorum: obijciunt hæreſes & ſchiſmata, quibus dilaceratur Eccleſia. Sed horum ſannas facilè contemnit is qui rectè didicit Ieſum Chriſtum, & qui beatitudinem hominis non metitur doloſa humanæ ſapientiæ menſura, ſed ueritate doctrinæ cœleſtis, & euentu ſeu exitu utrorumq;, hoc eſt, piorum & impiorum. De quo euentu legantur pſalmi 37. & 73.

Quoniam cum his aduerſarijs con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

congrediuntur Eccleſiæ doctores, quorum munitiones armis ſpiritualibus demoliuntur, & frangunt uires aduerſariorum, dicuntur pergere de uictoria in uictoriam.

Porro ex doctrina de qua nunc dictum eſt concluditur conſolatio dulciſsima, qna ſe erigant miniſtri uerbi in conflictu cum enumeratis hoſtibus. Primum enim ſe ex eo conſolabuntur, quòd non ſuam ſed Dei cauſam agant. Secundo, quòd non carnalibus armis, ſed cœleſtibus muniti in certamen prodeant. Tertio, quód habeant præſentem regem ſeu ducem ſub quo militant, uidelicet Chriſtum ipſum qui uictor eſt totius regni tenebrarum. Quarto reſpiciant ad coronam iuſticiæ ipſis propoſitam ab Agonothete Chriſto immarceſcibilem. Quinto, quòd pugnæ cataſtrophe ſit futura lætiſsima & periucunda, in qua Deus ipſe ſe præſentē exhibebit, de qua re ſequitur in deſcriptione.

tione. VT APPAREAT DEVS IN ZION.

Hoc ſextum & poſtremum deſcriptionis præſentis membrum continet cauſam finalem uictoriæ militum Eccleſiæ, uidelicet ut Deus ſuæ Eccleſiæ defenſor & cuſtos præſens agnoſcatur iuxta promiſsionem. Non præualebunt aduerſus eam portæ inferorum, huc precatio illa pertinet quæ eſt in pſalmo 115. Non nobis DOMINE non nobis, ſed nomini tuo da gloriam, ſuper miſericordia tua & ueritate. Quarè dicent gentes ubi eſt Deus eorum? Ac ſi dicat. Iſtam blaſphemiam hominum negantium te habere curam Eccleſiæ tuæ reprime, ædito teſtimonio præſentiæ tuæ in Eccleſia: Etſi autem Deus ſuam præſentiam in toto mundo teſtatur prouidentia, gubernatione, & conſeruatione naturæ rerum, tamen peculiaribus quibuſdam modis ſe præſentem in Eccleſia, & in ſingulis ſanctis exhibet,

bet, uidelicet conſeruationem mini-ſterij uerbi & ſacramentorum, habi-tatione in ſanctis per fidem, conſolatio-ne interna, defenſione miraculoſa ad-uerſus furores diabolorum & homi-num, de hac præſentia teſtantur ſe-quentia teſtimonia nu: 14. At audi-ent Egyptij quòd eduxeris in uirtu-te tua populum iſtum de medio eorum dicentq; habitatori terræ huius, & quód tu DOMINE oculo ad oculum uiſus ſis. Ioſue 3. Scietis quòd DOMNVS Deus uiuẽs in medio ue-ſtri ſit. 1. Reg: 17. Vt ſciant omnes qui ſunt in terra quòd ſit Deus in Iſrael. Tobiæ 8. ut cognoſcat uniuer-ſitas gentium quôd tu es ſolus Deus in uniuerſa terra. Eſaiæ 37. Et nunc DOMINE Deus noſter ſalua nos de manu Synacherib, ut cognoſcant omnia regna terræ quod tu ſolus ſis DOMINVS. Hæc præſentia Dei in Eccleſia duplicem finem propoſitũ habet. Quorum unus ad domeſticos Eccle-

Eccleſiæ: Alter ad extraneos & pro-
phanos pertinet. Quantum autem
ad pios ſeu domeſticos fidei attinet,
hic finis eſt præſentiæ Dei in Eccle-
ſia uidelicet ut pij confirmentur in fi-
de, ut gratias agant Deo ſub cuius
umbraculo ſecuri ſunt, nt uiuant in
timore Dei in cuius conſpectu ambu-
lant, ut ſub cruce DEVM quem
habent præſentem inuocent, ut per
patientiam expectent uictoriã aduer-
ſus diabolum & mundum. Hinc illa
fiduciæ plena conſolatio Numeri 14.
DOMINVS nobiſcum eſt, nolite
metuere. Quantum autem ad extra-
neos & prophanos ſpectat hic finis
eſt præſentiæ Dei in Eccleſia, ut ſe
uel adiungant ueræ Eccleſiæ per pœ-
nitentiam, abnegata omni profanita-
te & impietate: Vel ſi hoc non fece-
rint, ut habeant proprias conſcien-
tias teſtes ſuæ iuſtiſsimæ condemna-
tionis. Nam futurum eſt tandem ut
iuxta pſalmi dictum, Erubeſcant &

conturbentur in ſeculum ſeculi, & confundantur & pereant, & cognoſcant quòd nomen tibi DOMINVS, quodq; ſolus ſis altiſsimus ſuper omnem terram, & ut alius pſalmus habet. Deſtruet te in finem & euellet te & migrare te faciet de tabernaculo tuo, & radicē tuam de terra uiuentium detrahet, uidebunt iuſti, & ridebunt dicentes. Ecce homo qui nō poſuit DEVM adiutorē ſuū, ſed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum, & præualuit in uanitate ſua. Nullū igitur excogitari poteſt malū peſtilentius aut exicialius quàm per peccatum a Deo ſeparari, â perenni omnium bonorum fonte ad perniciosiſsimam conuerti malorum camerinam, â dulciſsima uita in acerbiſsimam mortem, deniq; à uera beatitudine ad ſempiternam miſeriam.

TERTIA PARS.

TErtia pars pſalmi precatio eſt in qua petit Dauid defenſionem Ec-cleſiæ, & abſoluitur hæc pars 8. 9. 10. & 11. uerſibus, & conſtat propoſitio-ne & confirmatione de quibus ordi-ne dicemus.

8. DOMINE DEVS ZEBA-OTH EXAVDI ORATIO-NEM MEAM, AVRIBVS PER-CIPE Deus Iacob.

Hæc precationis propoſitio dua-bus rationibus fulcitur, quarum pri-or præcedit, altera ſequitur propoſi-tionem. Non enim ſolent petitiones ſimpliciter & nudè proponi, ſed ſæ-pius ueſtiuntur argumentis ſuaſorijs, ſæpe epithetis rei quæ petitur appoſi-tis ornantur, ut magis moueant. Pri-or ratio ſeu compellatio continetur hiſce uerbis: DOMINE Deus Ze-baoth: Et ſumitur à facultate, quaſi dicat: Cùm tu ſis DOMINVS ille

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Zebaoth omnipotens cui nihil poteſt reſiſtere, ſed omnia tuo cedunt imperio, facillimum tibi fuerit Eccleſiam tuam aduerſus omnis generis hoſtes conſeruare & tueri. Quarè rogo ut hanc tuam potentiam exeras in Eccleſiæ defenſione aduerſus rabiem diabolorum & hominum, qui partim ex inſidijs, partim aperto marte Eccleſiam tuam aggrediuntur. Poſterior ratio qua ueſtitur & fulcitur petitio hæc eſt, Deus Iacob. Hæc ratio â uoluntate Dei erga Eccleſiam ſumitur. Nam cùm Iacob meminit, reſpicit ad promiſsionem factam Iacob nepoti Abrahæ & ſemini eius, id eſt, omnibus qui fide promiſsionis recipiuntur in familiam Iacob, hoc eſt, in Eccleſiam. Eſt autem promiſsio facta Iacob fundata in benedicto ſemine Ieſu Chriſto, quarè perinde eſt ac ſi dixiſſet. Auribus percipe orationē meam propter DOMINVM mediatorem noſtrum Ieſum Chriſtum has du-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

as cauſas in omni inuocatione noſtra intueamur, quarum prior docet quòd Deus poſsit præſtare quæ petimus, Altera quòd uelit, idq; propter promiſsionem paternam. Has ipſas cauſas coniungit DOMINVS in forma præcandi quam ſuis commẽdat diſcipulis, cùm ait: Precantes dicite. Pater noſter qui es in cœlis. Nam cùm dicitur, Pater noſter, ſignificatur paterna Dei uoluntas erga filios ſuos, hoc eſt credentes omnes. Cum uero additur. Qui es in cœlis, indicatur Maieſtas diuina & potentia qua poteſt quicquid uult. Vult autem omnia quæ promiſit. Promiſsio enim uoluntaria eſt & gratuita. Ex his præterea duo colliguntur. Primum quod ſoli illi rectè & efficaciter orare poſſunt, qui habent promiſsionem, hoc eſt, qui credunt. Deinde quód orationis uis non ex dignitate hominis pendeat, ſed ex bonitate Dei promittentis ſe exauditurum inuocantes ex fide promiſsio-

miſsionis: De DOMINO Zebaoth, de pugna ipſius, exercitibus, & triumphis, uide quæ annotauimus in primum huius pſalmi uerſum.

9 PROTECTOR NOSTER aſpice Deus & reſpice in faciem Chriſti tui.

PEtitionis repetitio eſt ſimiliter ueſtita duabus rationibus, quarum prior continet utramq; ſuperiorem, eſt enim & á potentia & uolūtate Dei ſumpta. Nam cùm dicit, Protector ſeu clypee noſter, & potentiam qua poteſt, & uoluntatem qua uult Deus iuuare inſinuat. Cùm autem addit, reſpice in faciem Chriſti tui: Ratio ſimiliter à uirtute promiſſionis ſumitur. Nam cùm Deus Dauidem in regem ſui populi ungeret, ſimul promiſit ipſi auxilium quoties e ex fide inuocaret. Vnde in pſalmo 32. Tu es refugium meum in tribulatione.

ne. Conſerua me ut ſeruatus laudem te. huiuſmodi ſunt dicta plurima in pſalmis.

Porro hæc ratio rectè accommodatur cuilibet pio in ſua legitima uocatione. Nam ut Dauid fuit diuinitus uocatus ad regnum, Atq; ideo petit á Deo defenſionem ut ſuam ordinationem tueatur: Ita quilibet legitimè uocatus ad quamuis functionem ſiue politicam ſiue Eccleſiaſticam, ſtatuet diuinitus uocationem factam eſſe, atq; ideo DEVM uelle ſuam ordinationem tueri, & inuocantes ex fide exaudire. Hac conſolatione carent qui functiones quaſlibet inuadunt per fraudem ſine legitima uocatione.

10. QVIA MELIOR EST Dies una in atrijs tuis ſuper millia. Elegi abiectus eſſe in domo tua magis quàm habitare in tabernaculis impiorum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

RAtio propoſitionis proximæ, reſpice in faciem Chriſti tui, hoc eſt, fac ut ego qui á te ſum in regem creatus reſtituar dignitati meæ regię. Etſi autem poſſem in hoc meo exilio fauorem uicinorum regum mihi conciliare, ac cum illis habitare & ſuauiter uiuere: tamen pluris facio Eccleſiam Dei, ubi uerbum Dei ſonat, & iuxta uerbum Dei fiunt preces & ſacrificia, quam pallatia regum: Atq; ita omnino affectus ſum quòd malim infimum & uiliſsimum miniſterium in Eccleſia Dei obire quàm florere opibus, potentia, honoribus, & uoluptatibus extra Eccleſiam in palatijs impiorum regum, qui DEVM Iſraelis non agnoſcunt & inuocant. Hic proinde locus docet quantum ſit decus eſſe ciuem Eccleſiæ Dei, adeòut potius uiliſsima functio in Eccleſia Dei ſit expetenda, quàm ſumma gloria regum & principum mundi, qui extra familiam Dei uel ſeruiunt idolis,

lis, uel prorſus ſunt cyclopes, nullũ numem præter uentrem agnoſcentes. Sed unde hic affectus in ſanctiſsimo rege Dauide? Ratio huius affectus non cernitur oculis corporeis ſed fidei tantum, nec diſcitur in aulis & palatijs regum mundi, ſed in ſanctuario Dei, ut ipſe Dauid teſtatur cùm inquit. Cogitabam ut ſcirem, hoc ſcilicet (cur Eccleſia premitur cruce & impij florent,) ſed difficile erat in oculis meis donec irem in ſanctuarium Dei & animaduerterem in nouiſsima eorum. Siquidem in lubrico poſuiſti eos, & deieciſti eos in interitũ. Quomodo facti ſunt in deſolationẽ? Quàm ſubito defecerunt? Perierunt propter iniquitatem ſuam, ſed ego ſemper tecum, tenuiſti manum dexteram meam, & in conſilio tuo deduxiſti me, & cum gloria ſuſcepiſti me. Dauid igitur oculis fidei non ſolum intuetur gloriam Eccleſiæ, & futuram beatitudinem ciuium Eccleſiæ, uerumetiam

am cogitat de triſtiſsimo exitu eorum qui DEVM in Eccleſia non inuocāt. De utroq;, hoc eſt de gloria Eccleſiæ & exitu impiorum canit ipſe Dauid in hunc modum. Ecce qui elongant ſe à te peribunt, perdes omnes qui fornicantur abs te. Mihi autem adhærere Deo bonum eſt, ponere in DOMINO Deo ſpem meam, ut annunciem omnes laudes tuas in portis filiæ Zyon.

Sed quid cauſæ eſt quòd plæriq; potentes in mundo & ſapientes non animaduertant in nouiſsima ſua: quò rectius uitam inſtituant? Huius rei tres cauſæ numerantur à Paulo, uidelicet mentis uanitas, cœcitas intelligentiæ, & obduratio cordis: Vanitas mentis facit ut ea quæ ueluti per ſomnium honeſta iudicantur eligenda mox ſine fructu euaneſcant. Cœcitas intelligentiæ trāſuerſos eos rapit, ut ex principijs honeſti in natura impreſſis nihil niſi errores ſequantur. Obduratio

duratio cordis facit, ut nullo timore Dei tangantur. Vnde fit, ut reproba mente pro uerè bonis fucata bona amplectamur, pro ueris diuitijs falſas, pro uera gloria inanem, pro ueris uoluptatibus pecuinas & fœdiſsimas, pro uera potentia inanem arrogantiam: De hac uanitate, cœcitate, & obduratione loquitur DOMINVS apud Ieremiam cap: 4. Stultus populus meus me non cognouit, filij inſipientes ſunt & uecordes, ſapientes ſunt ad faciendum mala, benè autem facere neſciunt. Vnde etiam fit ut iuxta dictum Solomonis lætentur cùm malè fecerint, & exultent in rebus peſsimis. Quibus Eſaias lamẽtabilem uocem Væ acclamat cùm inquit. Væ uobis qui ſapientes eſtis in oculis ueſtris & coram uobis prudentes. Nam iuſtiſsima ira Dei olim oppreſsi æternis pœnis ſubijcientur. Verum Epicuræi contemnunt iram Dei ſuis uoluptatibus indulgentes,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

uel quia non putant DEVM eſſe, uel quia, ſi uel maximè ſit Deus, non putant illum iraſci cùm ſit clementiſſimus. Vel ſi iraſcitur, quia mora inducit obliuionem. Sed hanc uaniſſimam uanitatem dies extremus in conſpectu omniũ creaturarum diabolorum, Angelorum, & hominum refutabit. Et conſcientia quæ eſt teſtis futuri iudicij manifeſtiſſimè illorum uanitatem arguit.

11. QVIA SOL ET SCVTVM DOMINVS Deus gratiam & gloriam dabit DOMINVS, non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia.

ÆTiologia eſt. Reddit enim rationem cur potius elegat abiectiſſimus eſſe in domo DOMINI, id eſt in Eccleſia, quám ſummis frui uoluptatibus & delitijs in tabernaculis impiorum. Sumitur autem hæc

ætiologia ab enumeratione bonorum ſeu commodorum quæ ſoli ciues Eccleſiæ percipiunt, quibuſque extranei non modo carent, ſed contrarijs malis inuoluuntur. Quare per antitheſin illuſtranda ſunt, ut utrumque appareat, uidelicet & quantum ſit decus Eccleſiæ, & contra quanta ſit miſeria eorum qui ſunt extra Eccleſiam.

Primum bonum ſeu commodū Eccleſiæ eſt quòd ipſe Deus in ea ſit tanquam ſol lucidiſsimus, id quod refero & ad claram noticiam Dei, & ad affectus congruentes cum noticia, & ad multiplices conſolationes quas pij concipiunt per illuſtrationem huius ſolis. Vt enim ex ſole hoc aſpectabili eſt mundo lux, calor, & radij quibus omnia uiuificantur & fouentur: Ita ex Deo qui eſt ſol inuiſibilis eſt Eccleſiæ ſplendor, id eſt clara Dei noticia, eſt calor hoc eſt, affectus ſpe, fide, dilectione ardentes, & radij qui ſunt multiplices conſolationes

quibus anima fidelis uiuificatur, foue-
tur, & exhilaratur. Hic ſol ut timen-
tibus DEVM oritur: Ita negligen-
tibus, pernitioſè uiuentibus & ſecuris
occidit. Cauendum proinde eſt ſumo-
perè, ne pij ſinant hunc ſolem ſibi ob-
ſcurari & occultari. Nam ut hic ſol
aſpectabilis ſi uiſus fuerit ægroto in
ſomnijs occultari aut obſcurari, peri-
culum eſt inſtare, ut ait Hypocrates,
ægroto certiſsimam mortem: Ita ſi
ſol noſter Chriſtus obſcuratur nobis
abolita uel corrupta doctrina, mors a-
nimæ certiſsima impendet. Hoc ergo
ſole quia deſtituuntur omnes qui ſunt
extra Eccleſiam Dei non poſſunt non
eſſe miſerrimi. Nam & in tenebris
ignorantiæ denſiſsimis palpitant cœci
& ignari Dei, & horrenda animo-
rum conſternatione percelluntur,
cùm ſe peccatum in illorum conſcien-
tijs prodit. Etſi autem in multis cõſci-
entia ueluti cauterio aduſta uideatur,
ac ſi eſſet expers omni ſenſus peccati,
ex-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

expergiſcetur tamē in agone mortis & miſerā animam in deſperationē adiget.

Secundū commodū Eccleſiæ eſt quòd ipſe Deus qui ſol eſt, ſit ei quoq; loco ſcuti quo cinguntur, defenduntur, & tuti ſunt Eccleſiæ domeſtici aduerſus regnum tenebrarum. De hoc ſcuto loquitur pſalmus 5. Cùm ait. Lætabuntur omnes qui ſperant in te, in æternum exultabunt & habitabis in eis, & gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum. Quoniam tu benedices iuſto DOMINE ut ſcuto bonæ uoluntatis coronas nos: & pſal: 18. Et dediſti mihi ſcutum ſalutis tuæ, & dextera tua ſuſtentat me. Ita enim Deo beneplacitum eſt quòd non ſolum ſuos corona bonæ ſuæ uoluntatis cingere uelit, uerumetiam perpetua benedictione fœlices eſſe. Cùm Paulus ſcribit Epheſijs, aſſumite ſcutum fidei quo poſsitis omnia iacula maligni illius ignita extinguere, ſignificat tum demum nos cingi fidei

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

clypeo quando fidem inconcuſſam doctrinæ cùm fiducia miſericordiæ & bona conſcientia retinentes, militamus honeſtam militiam. Hoc ſcuto quia carent hoſtes Dei, quid quæſo poterit illis eſſe miſerius? Siquidem in eos rex tenebrarum plenum obtinet imperium, & eos de uno ſcelere in aliud præcipitat, donec ipſos funditus perdiderit.

Tertium & quartum commoda ſunt Gratia & Gloria. Ita enim ait. Gratiam, & Gloriam dabit DOMINVS. Gratia eſt fauor Dei remittẽtis peccatum credentibus propter mortem filij, & ornantis Eccleſiam ueſte mundiſsima quæ eſt Chriſti obedientia ſeu iuſticia. Hac gratia quia placent fideles non poſſunt non eſſe fœlices & beati, At qui ſunt extra Eccleſiam huius gratiæ ſalutaris expertes ſunt, rei & damnati propter ſuã iniquitatem. Gloria eſt adoptionis adeptio, Spiritus ſancti inhabitatio,

&

& æternæ beatitudinis hæreditaria poſſeſsio. Verùm qui ſunt extra Eccleſiam mancipia ſunt Sathanæ, Spiritu ſathanæ agitantur, & ſempiternæ ignominiæ reſeruantur.

Quintum bonum ſeu commodū Eccleſiæ quo carent impij eſt de quo ait pſalmiſta. Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia. Hic ex fructu iudicium fit de arbore: Arbor enim bona profert bonum, & utilem fructum, Contrà uerò putris arbor non poteſt niſi noxium & inſuauem fructum producere. Ambulare in innocentia ſeu in integritate, ſiue in perfectione (uocem enim hebraicam qua hic utitur pſalmiſta, ſæpe perfectionis uocabulo reddunt interpretes) eſt cùm homo fide iuſtificatus anteponit obedientiam erga DEVM omnibus rebus mundi uel ſuauiſsimis. Hæc definitio probari poteſt ex 22. Cap: Geneſ: Eſt autem duplex perfectio Chriſtiana uidelicet impu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tationis & obedientiæ. Perfectus imputatione eſt qui credit in Ieſum Chriſtũ iuxta illud, Chriſtus eſt perfectio legis in iuſticiam omni credenti. Perfectus obedientia eſt qui obedientiã erga DEVM omnibus rebus mundi anteponit. Neq; tamen hæc perfectio eſt cõſumatio operis iuxta regulã legis, ſed eſt in uoluntate propoſitum, conatus, & ſtudium quo quis quotidie ulterius progreditur ad perfectionem. Hoc ſtudium approbatione diuina perfectum dicitur. Quòd autem ad uoluntatem & cordis affectum & ſtudium referenda ſit hæc perfectio Chriſtiana teſtantur ſequentia teſtimonia: Ioſue 24. Timete DOMINVM & ſeruite DOMINO corde perfecto. 1. paral: 28. Et tu Solomon ſerui Deo corde perfecto. Hoc ſe feciſſe teſtatur Ezechias apud Eſaiam, 38 Cap: Cùm ait, Obſecro Iehouah, recordare quæſo quòd ambulauerim coram te in ueritate & corde per-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

perfecto, & quod bonum eſt in oculis tuis fecerim. hanc perfectionē requirit Paulus cùm ait. Milita honeſtam militiam retinens fidem & bonam cōſcientiam. Fide enim obtinetur obedientia Chriſti quæ eſt perfectio legis. Conſcientia obediendi alacritate conſeruatur, qua pius anteponit omnibus rebus obedientiam erga DEVM, etſi eam iuxta regulam legis præſtare non poſsit.

Porro cùm pſalmiſta ait. Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia, Sententia intelligenda eſt de remuneratione obedientiæ ex fide præſtitæ. Non enim hic loquitur de cauſis ſalutis, ſed de effectu fidei qua iuſtificati ſaluamur. Itaq; retexenda eſt hæc ſententia & ſimiles quales plurimæ occurrunt in ſcriptura in hunc modum. Qui ambulant in innocentia non priuabuntur bonis, quarè ita? Quia ambulantes in innocentia

credunt. Credentes autem ſunt iuſti Chriſti iuſticia ſibi imputata, Iuſtis proponitur uita & omnium bonorum abundantia adeò ut nihil illis deſidererur ad plenam beatitudinem. Proinde qui ambulant in innocentia non priuabuntur bonis. Eodem modo ſimiles ſententiæ retexendæ ſunt, ut ducamur ab effectu proprio ad cauſam propriam & rurſus concludamus ex cauſa propria alia effecta adiuncta & conſequentia, ut cùm dicitur. Beati qui perſecutionem patiuntur propter Chriſti confeſsionem, non hic fit mentio cauſæ beatitudinis, ſed effectus fidei, & eius quod neceſſario fidem conſequitur. Quarè ita explicanda eſt ſententia. Beati ſunt qui perſecutionem propter Chriſti confeſsionem patiuntur. Qui ſic? Quia credunt. Eſt enim fidei effectus proprius confeſsio fidei tempore perſecutionis. Verûm credentes iuſti ſunt obedientia Chriſti, iuſti autem uiuunt &

ſunt

ſunt beati ſpe æternæ fœlicitatis. Proinde qui patiuntur perſecutionẽ propter confeſsionem Chriſti ſunt beati. Loquitur autem hoc modo ſcriptura duas ob cauſas. Primum ut fiat iudicium de uera & uiua fide ex ſuis naturalibus proprietatibus ne uidelicet laruam fidei ſeu ſpectrum pro uera fide amplectamur. Deinde ut nos promiſſione remunerationis obedientiæ excitemur ad alacrius præſtandum officium, & non ſegneſcamus propter difficultates quæ plurimæ incidunt, & multos reddunt lãguidiores. Verũ de hoc loco ſuprà copioſius diximus, ubi perſtrinximus errores pontificiorum qui perperam confundunt cauſas & effecta, & ſæpe ex qualitatibus, affectibus, & actionibus ſanctorum, faciunt cauſas iuſtificationis & ſalutis, quorum errores euertit precium meditatoris noſtri unici. Nam ex diametro cum merito mortis Chriſti pugnat omne humanum meritũ cûm

nego-

negocium iuſtificationis agitur. Porro cûm impij qui hærent in ſuis peccatis, militantes ſub ſathana hiſce bonis quibus ſola Eccleſia fruitur priuabuntur, nihil ſanè poterit miſerius eſſe quàm uagari extra Eccleſiam Dei, & ferri de peccato in peccatum donec ruatur in ſempiternam miſeriam.

QVARTA PARS Pſalmi.

QVarta pars Pſalmi Epiphonema eſt per admirationem, in qua ueram cauſam beatitudinis Eccleſiæ mõſtrat eſſe firmam in Deo fiduciam.

12. DOMINE ZEBAOTH, Beatus Homo qui confidit in te.

HActenus ex qualitatibus, affectibus, & actionibus uarijs oſtendit qui nam ſint ciues Eccleſiæ, quibus propoſita eſt, beatitudo & ſalus:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Nunc autem in hoc epiphonemate ipſam cauſam iuſtificationis & beatitudinis clarè ponit ob oculos, uidelicet fiduciam in miſericordiam Dei, quæ in ſolo Chriſto rata eſt. Beatus, inquit, homo qui confidit in te. Hæc fiducia ex noticia naſcitur iuxta dictũ Pſalmi: Confident in te qui nouerunt nomẽ tuum, quoniam non dereliquiſti quærentes te DOMINE. Sed quare beatus eſt qui confidit in DOMNVM? Quia uitæ æternæ eſt hæres. Quarê uitæ æternæ hæres? Quia eſt iuſtus. Cur iuſtus? Quia in Chriſto eſt, & à Chriſto habet quod lex requirit, nempe iuſticiam, iuxta illud. Chriſtus eſt finis legis in iuſticiã omni credenti. fiducia proinde pendet à promiſsione gratuitæ miſericordiæ. Gratuita miſericordia dependet à paterna bonitate. Paterna bonitas fundatur in merito filij. meritum filij eſt λυτρον pro peccatis totius mundi, quod lytron fide applicatur homini.

Vt enim remedium ſine applicatione ad locum affectum, nullam utilitatem ægroto adfert: Ita promiſsio miſericordiæ gratuitæ in Chriſto Ieſu etſi per ſe uera & rata eſt, tamen homini ſine fide qua fit applicatio non prodeſt. Neq; tamen exiſtimandum eſt applicationem per fidem fieri propter eius meritum, aut dignitatem, ſed propter Ieſum Chriſtum, quem fide apprehendit homo, ut eius ſanguine à peccato purgetur, ut eius iuſticia donetur, & ſit Deo acceptus. Nam lex nihil habet quòd in credentibus accuſet: Quia habent iuſticiam, quam ipſa requirit cuiq; uitam promittit. Cæterum poſtq̃ homo fide iuſtificatus eſt, debet ex uirtute ſpiritus fidei uiuere. Fieri enim non poteſt ut homo ſimul & uerè credat, & uiuat ſecundum carnẽ. Quare Paulus ad Rom: 8. ait, Si Chriſtus in uobis eſt, Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, Spiritus autem

uita

uita eſt propter iuſtificationem. Hîc Apoſtolus, effectum duplicem Chriſti in nobis habitantis per fidem, ponit. uidelicet mortificationem & uiuificationem. Vbicunq; igitur uiua & ſalutaris fides eſt, ibi ſunt quoq; eius naturales proprietates, atq; inde eſt quód ſcriptura ſæpius iudicium fidei facit ex eius proprietatibus, idq; ideo ne quis ſe ſpectro fidei fallat. Vt ergo corporis uitam ex eius motu dignoſcimus, ita & fidei uitam ex operibus bonis percipimus. Sed interea accuratè cauendum eſt, ne ipſam fidem qua apprehenditur Chriſtus uel cum proprietatibus ipſius confundamus, uel cum qualitatibus, affectibus, aut actionibus iuſtificatorum miſceamus. Qui enim hoc faciunt doctrinã gratuitæ iuſtificationis peruertunt. Porro hæbraica uox, qua hoc loco ſignificatur fiducia, dubitationi opponitur, & declarátur pluribus uocibus apud Paulũ inter quas ſuut hæ.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

hæ. ἔλεγχος cùm mens conuincta firmiſsimis rationibus de ueritate Dei, acquieſcit: ὑπόστασις qua animus credentis opponit ſe omnibus obſtaculis fidei ſeu tentationibus: πληροφορία qua pleno curſu pius fertur in beatitudinis portum: πεποίθησις confidentia, ex qua naſcitur παῤῥησία. Has ob càuſas confertur fides cinctorio renum Eſaiæ 11. Scuto ad Epheſeos 6. Symbolo deſponſationis Oſeæ 2. Auro quod igne probatur 1. pet: 1.

DE IVSTIFICATIONE.

QVandoquidem Dauid hoc loco, eos qui confidunt in Deo, beatos eſſe pronunciat, & nemo beatus eſſe poterit, niſi idem iuſtus fuerit (nam ideo credentes ſunt beati, quia iuſti: ſiquidem nemini unquam

con-

contigit, aut continget beatitudo ſi-
ne iuſticia, quæ iuſticia cauſa uitæ atq;
adeo ſalutis & ueræ beatitudinis exi-
ſtit) libet huc breuem doctrinæ de
iuſtificatione hominis coram Deo,
declarationem, adiungere. Etſi autem
hæc doctrina iuſtificationis perſpicuè
traditur, & in ſcholis, & in templis
huius regni: Tamen quia ſubindè te-
nebræ admiſcētur huic clariſsimæ lu-
ci, præſertim à politicis hominibus
& hypocritis: quorum illi quidem fo-
ro ciuili ſe accommodantes, metiun-
tur iuſticiam menſura rationis: hi ue-
rò laruam iuſticiæ induentes, iuſti &
ſancti haberi uolunt: Neutri ergò re-
ctè norunt diſcernere inter ea ſcrip-
turæ teſtimonia, quæ propriè agunt
de iuſtificationis cauſis, & alia dicta
quæ aliò ſunt referenda, prout cir-
cumſtantiæ locorum & analogia fidei
poſtulat: Volo quatuor ordines teſti-
moniorum ſcripturæ, quæ ſolent in
hac materia agitari, proponere: Vn-

de clariſsimè patebit, quænam ſit uera ſententia Eccleſiæ Dei, de iuſtificatione hominis coram Deo, & quo in loco habenda ſit obedientia piorum erga Deum.

Sunt autem hi ordines teſtimoniorum.

Primus ſit de ſummo iure legis, iuxta normam iuſticiæ diuinæ.

Secundus, de dulciſsima ἐπιείκεια Euangelij, ſecundum promiſsionem gratiæ.

Tertius, de fructibus fidei proprijs & neceſſarijs, atque adeò de proprietatibus, qualitatibus, & actionibus iuſtificatorum.

Quartus, de mercede & remuneratione bonorum operum, iuxta promiſsiones diuinas. Hoc diſcrimine teſtimoniorum cognitò, facilè erit iudicare de tota hac doctrina.

DE PRIMO ORDINE

PRimus ordo agit de ſummo iure legis iuxta normam iuſticiæ diuinæ, quæ ipſa lex eſt. Eſt autem ſummum ius legis diuinæ, nemini uitam & ſalutem, niſi qui ſit legis ſententia perfectè iuſtus, conferre, ſed omnes ſine diſcrimine maledictioni, iræ Dei, & æternis pænis adiudicare, qui non pręſtiterint legi puram, perfectam, & perpetuam obedientiam. Hoc ius legis, in promiſsionibus & comminationibus legi Dei additis, continetur. Et ſumma redit ad hæc duo dicta Moſis: maledictus omnis qui nō permanſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro legis, ut faciat ea: Et, qui fecerit ea homo, uiuet in eis. Hoc eſt, ut Deus condemnat legis tranſgreſſorem, ita legis impletorem iuſtificat. Nam ut condemnare, eſt DEVM, accuſante Moſe ſeu lege, propria hominis conſcientia atteſtante, hominem legis tranſgreſſorem reum dicere, iniuſtum pronunciare, ac

morti æternæ, ut maledictum à Deo, adiudicare: Ita iuſtificare legaliter eſt DEVM, defendente Moſe ſeu lege & propria hominis cõſciẽtia excuſante, hominem legis impletorem, innocentem dicere, iuſtum pronunciare, ac uitæ æternæ, ut benedictum à Deo, adiudicare idq; ex pacto diuino. His ita conſtitutis, demonſtrationem proponam, unde conſtabit neminem mortalium, poſt lapſum primorum parentum, legaliter iuſtificari poſſe coram tribunali Dei, excepto uno Ieſu Chiſto, qui Deus & homo eſt, purus ab omni peccato, & perfectè iuſtus ſecundum legem. Eſt autem hæc demonſtratio.

Quicunq; legem Dei perfectè implet, iuſtus eſt lege & hæres uitæ æternæ ex pacto diuino. Et contra, qui legem non impleuerit, maledictus eſt, iræ Dei, & æternis pænis ſubiectus, iuxta legis ſententiam.

Sed nemo mortalium, poſt lapſum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſum primorum parentum, excepto uno Chriſto, inuentus eſt, qui legem diuinam implere potuit.

Igitur nemo iuſtus legis ſententia & hæres uitæ æternæ ex pacto diuino niſi unus Ieſus Chriſtus, qui ſolus liber à contagione peccati, perfectè legem præſtitit: ſed omnes alij præter ipſum natura ſunt maledictioni, iræ Dei & æternis pœnis ſubiecti.

Maior concluditur ex ſummo iure legis, hoc eſt, ex promiſsionibus, & comminationibus legis diuinæ. Hanc omnes pariter recipiunt, ut ex uerbo Dei demonſtratam. Sed minor eſt κρινόμενον Nam Pelagiani & Papiſtæ ,minorem, ut falſam reijciunt: Sed non eodem utrique fundamento nituntur. Pelagius, quia peccatum originis ſuſtulit, & docuit peccatùm in poſteros Adę, non propagatione: ſed imitatione ſolummodo, tranſmitti, tantum tribuit humanis uiribus, quod homi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

homines per ſe naturalibus uiribus, poſsint implere legem Dei, & bonorum operum meritis, acquirere uitam æternam. Et quia falſo putauit Chriſtum hominem tantum eſſe, & nihilominus legi perfectam præſtitiſſe obedientiam, concluſit etiam alios homines, ſi uelint, legem implere poſſe, eaq; iuſtificari & ſaluari. Sed quàm debile, imò falſum ſit fundamentum Pelagij, ſcriptura multis in locis euidenter oſtendit. Quod n: dicit peccata in poſteros Adæ, imitatione tantum tranſmitti falſiſsimũ eſt, id quod Paulus clariſsimè docet ad Rom: 5. Vbi hoc ipſum argumentum tractat, uidelicet, quòd non imitatione ſed propagatione, rei ſumus: per unum, inquit, hominem, peccatum in mundum intrauit, ac per peccatum mors, & ſic in omnes homines mors peruaſit, quia omnes peccauerunt. Item, regnauit mors ab Adam uſq; ad Moſen, in eos quoq; qui non peccauerunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ad ſimilitudinem tranſgreſsionis Adam. An non hoc dictum, ex diametro pugnat, cum ſententia Pelagij, qui imitatione tantum tranſmitti peccatum antumat? Item unius delicto, multi mortui ſunt, id eſt, omnes propagati ab Adam, iuxta communem naſcendi legem. Rurſus, per unum qui peccauerat, uenerat mors & condemnatio ex uno delicto ad condemnationem. Item, per unius delictum mors regnauit, per unum. Item per unius delictum propagatum eſt malum in omnes homines ad condemnationem, & per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi. Quid his dictis apertius? Dauid quoq; ait: Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Hîc non loquitur Dauid de aliquo parentum peccato, quaſi opus coniugale eſſet peccatum, quod conſtat eſſe ordinationem Dei ſanctam & legitimam: ſed de conta-

gione, qua omnes polluti & concipimur & naſcimur, propter primorum parentum lapſum, in quibus tota humana natura corrupta eſt & rea. Ideo Paulus dicit ad Eph: 2. Eramus natura filij iræ ſicut & cæteri. Sublato igirur fundamento Pelagij, ſua ſponte ruit ædificiũ, quod ſuper eo extruxerat. Cum ergo ſic colligit Pelagius: nos naſcimur ſine peccato originis, & imitatione ſola peccantis Adam, efficimur rei, igitur naturæ uiribus poſſumus legem præſtare: conſtantiſſimê negandũ eſt antecedens, ut quod pugnet cum totius ſcripturæ, & omnium ortodoxorum perpetuo conſenſu. Quod autem dicat idem Pelagius, Chriſtum tantum hominem fuiſſe, & nihilominus præſtitiſſe legi plenam obedientiam, atq; ideo cæteros etiam idem præſtare poſſe, friuolum eſt, & totius ſcripturæ conſenſu euertitur: nam tota ſcriptura , Chriſtũ DEVM & hominem, nobis commendat, ſal-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

uatorem unicum prædicat, inſpecto-
rem cordium agnoſcit, & ubiq; præ-
ſentem fatetur.

Papiſtæ, qui minorem noſtræ de-
monſtrationis negant, alio nituntur
fundamento, nempe falſa definitione
legis diuinæ: Nam cum Phariſæis
putant legem tantum cohibere manũ,
ut loquuntur, & requirere ſolummo-
do externa ciuilia opera, quæ cum
faciunt homines, dicunt eos iuſtos
fieri coram Deo, & mereri ſua obe-
dientia uitam æternam, abolito pec-
cato originis per mortem Chriſti. Vn-
de iuſtificationem impij definiunt eſſe
remiſſionem peccatorum, & conſum-
mationem bonorum operum. Quam
autem uana & futilis ſit hæc Papiſta-
rum nugatio, primum lex ipſa, quæ
prohibet concupiſcentiam, coarguit.
Deinde Paulus Rom:7. Confert le-
gis naturam, & hominum, ut quæ ſi-
bi maximè aduerſentur: ſcimus, in-
quit, quod lex ſpiritualis ſit, ego au-

tem carnalis. Quo dicto ſignificat Paulus hominem carnalem non poſſe, quatenus carnalis eſt, præſtare legi ſpiritualem obedientiam. Vocat autem Paulus, carnalem hominem quem aliâs ψυχικον appellat, qui ſpiritum non habet, ut Iudas interpretatur, hoc eſt, non renatum per ſpiritumſanctum. Adhæc, lex ipſa, requirit dilectionē Dei & proximi perfectam, puram & perpetuam: quæ ſanè dilectio non eſt externum & ciuile opus, ſed internum & ſpirituale, requirens puriſsimos affectus, quales in hominibus non renatis, nequaquam inueniuntur. Poſtremò, interpretatio Chriſti quam ipſe opponit Phariſæis Matth: 5. ſatis refutat Papiſtarum commentum.

Porrò, oſtenſo errore Pelagij & Papiſtarum, quatuor firmas demonſtrationes, ex Paulo colligam, quibus confirmabo aſſumſionem noſtræ demonſtrationis: uidelicet, quòd nemo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

mortalium poſsit legi Dei perfectam obedientiam præſtare.

Prima ſumitur à communi naturæ humanæ prauitate: Omnes n: à natiuitate, immundi & rei ſumus: nunc autem, cum ex impuro & fœtido fonte, non poteſt niſi impurus & fœtidus riuus manare, fieri non poteſt, ut immundus homo, mundam & puram præſtet obedientiam. Ita n: Solomon ait, Eccleſ: 7. Profectò non eſt quiſquam in terra qui faciat bonũ, & non peccet. Iob 14. Quis dabit mundum de immundo? ne unus quidem, ſcilicet excipitur. Nam omnes de maſſa peccatrice prouenimus. Nõ n: poteſt effectus præſtantior eſſe ſua cauſa. firma ſtat igitur hæc demõſtratio: quicunq; ſunt immundi, mundam obedientiam præſtare non poſſunt. Omnes homines natura ſunt immundi, præter unum Chriſtum, qui ex communi lege naſcentium exemptus eſt. Igitur nulli poſſunt mun-

dam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

dam obedientiam legi Dei præſtare.
Secunda ſumitur ab uniuerſali experientia, ſeu pœna reatus in omnibus hominibus. Quicunque morti, quæ eſt pœna uiolatæ legis diuinæ, ſubiacent, præuaricatores legis diuinæ ſunt: alioqui Deus iniuſtus iudex eſſet, ut qui puniret inſontes: nunc autem Paulus dicit: ſcimus quod iudicium Dei ſit ſecundum ueritatem. Sed omnes homines, morti, ut pœnæ uiolatæ legis ſubiacent, id quod omnium hominum triſtiſsima experientia, omnibus temporibus teſtatur. Proindè omnes homines præuaricatores legis diuinæ ſunt. Quomodo ergo iuſti lege eſſe poterunt?
Tertia ſumitur ex ſcripturæ teſtimonijs, quæ ſunt ipſa uox Dei, in Pſalmis, Moſe, Prophetis, Euangelicis & Apoſtolicis ſcriptis. In Moſe ſcriptũ eſt Gen: 6. Vidit Deus quòd multa malicia hominum eſſet in terra, & omne figmentum cogitationum cordis

cordis ipſorum, tantummodo malum
eſſet. En iuſticiæ humanæ fontem.
Iob 9. Verè ſcio quód ita ſit, & quo-
modo iuſtificabit ſe homo cum Deo,
ſi uoluerit contendere cum eo, non
poterit ei reſpondere unum pro mil-
le. Idem, ſi iuſtificare me uoluero, os
meum condemnabit me. Et pſalmo
13. corrupti ſunt, & abominabiles fa-
cti ſunt in ſtudijs ſuis, non eſt qui fa-
ciat bonum, non eſt uſq; ad unum.
Itẽ, DOMINVS de cœlo proſpex-
it ſuper filios hominum ut uideat an
ſit intelligens aut requirens DEVM
Omnes declinauerunt, ſimul inutiles
facti ſunt, non eſt qui faciat bonum,
non eſt uſq; ad unum. Et pſalmo 18.
Delicta quis intelligit. Et pſalmo 130.
Si iniquitates obſeruaueris ó DO-
MINE quis ſtabit, id eſt, quis ſub-
ſiſtet in conſpectu tuo. Igitur Dauid
pſalmo 142, Precatur in hunc modum
non intres in iudicium cum ſeruo tuo
quia non iuſtificabitur in conſpectu
tuo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tuo omnis uiuens. Et Solomon prouerb: 20. quis poteſt dicere, mundũ eſt cor meum, purus ſum à peccato? Eſaiæ 64. Facti ſumus ut immundus omnes nos, & quaſi ueſtimentum pollutum omnes iuſticiæ noſtræ, & decidimus uelut ſolium, & iniquitates noſtræ tanquàm uentus abſtulerunt nos. Prædicatio pœnitentiæ in Euangelijs, teſtimonium eſt reatus totius generis humani, Et DOMINVS ait, quod natum eſt ex carne, caro eſt. Ex Epiſtolis Apoſtolorum unum tantum teſtimonium ex Paulo aſcribam, qui ita ait ad Rom: 3 Antea inquit, probauimus & Iudæos & Græcos omnes eſſe ſub peccato, ſic ſcriptum eſt: Non eſt iuſtus, ne unus quidem, non eſt qui intelligit, non eſt qui exquirat DEVM: omnes deflexerunt ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui exerceat bonitatem, non eſt uſq; ad unum. Sepulchrum apertum guttur eorum, linguis ſuis ad

dolum uſi ſunt, uenenum aſpidum ſub labijs eorum quorum os diris & amarulentia plenum eſt, ueloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem: contritio & calamitas in uijs eorum, & uiam pacis non cognouerunt, non eſt timor Dei coram oculis eorum. Ex his & ſimilibus teſtimonijs, manifeſte concluditur noſtra propoſitio, uidelicet quod nemo legem Dei perfectè impleat.

Quarta ſumitur, à neceſsitate & fine mediatoris dati inter DEVM & homines. Si enim homo ſuis naturalibus uiribus legem Dei implere potuiſſet, mediatore nequaquã opus habuiſſet. ſiquidem ipſe legis operibus fuiſſet iuſtus, & ex pacto Dei uitam æternam obtinuiſſet. Eſt autem pactum Dei: qui fecerit ea homo, uiuet in eis. Nunc autem cum homo opus habet mediatore & reconciliatore, profecto legis tranſgreſſor eſt, reus, iniuſtus, maledictus. Vniuerſa igitur

tur ſcriptura, quæ continet, uel promiſsionem, uel exhibitionē Meſsiæ, arguit humanum genus tranſgreſsionis, & mittit ad mediatorem, placatorem, & interceſſorem. Atq; hinc Paulus petit argumentum ad Gal: 2. cum inquit: ſi per legem eſt iuſticia, Chriſtus fruſtra mortuus eſt, hoc eſt filius Dei fruſtra humana natura aſſumpta, humiliauit ſe uſq; ad mortem crucis, ſi homo ex lege iuſtificari poterit, cum ideo filius Dei factus ſit homo, ut aboleat peccatum, adducat iuſticiam ſempiternam, ac in illo adoptemur in filios Dei. Accipiant Papiſtæ hoc loco legem pro quacunq; parte illis libitum fuerit: tamen eadē uis conſecutionis erit. Siue enim per legem moralē, ſiue per iudicialē, ſiue per cæremonialem ſiue per omnes ſimul, ſiue per ſingulas eſt iuſticia, ſequitur, idem abſurdū, uidelicet, quòd Chriſtus fruſtra ſit mortuus. Si fruſtra mortuus, fruſtra & natus & omnia

ipſius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ipſius beneficia iacent. Hiſce quatuor euidentiſsimis rationibus confirmatur ſententia Eccleſiæ ſtatuentis cum uniuerſa ſcriptura, neminem operibus legis iuſtificari poſſe, quia nemo legi, puram, perfectam & perpetuam obedientiam præſtat.

Porro, cum hoc ita ſe habeat, uidelicet, quòd nemo poſsit legem Dei implere, & ex operibus legis iuſtificari coram Deo, quæri ſolet, quiſnam ſit uſus legis: Neceſſe eſt enim fateri legem non fruſtra eſſe latam. Ad hãc quæſtionem ita reſpondendum eſt. Etſi legis operibus nullus iuſtificatur coram Deo, eó, quod nemo legi ſatiſfaciat: Tamen eius uſus eſt multiplex, qui pro conditione ſtatus hominum ſpectandus eſt. Omitto externum & politicum uſum, qui eſt mores externos, diſciplina cum lege congruente regere: Siquidem nunc agimus de uſu legis in conſciẽtia hominis coram tribunali Dei. Ante ergò iuſtificatio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

nem & regenerationem, hic uſus eſt legis in conſcientia hominis: uidelicet, quòd doceat, accuſet, damnet. Docet quid faciendum, & quid fugiendũ ſit illi, qui uitam per legem quærit. Accuſat tranſgreſſorem, reum pronunciat & damnat. Idq; in hunc finem ut agnito peccato, conſiderata ira Dei, & propria miſeria, peccator quærat ex gratia, quod naturæ uiribus ex lege obtinere non ualet. Atq; ita lex fit homini ſaucio occaſio quærendi medicum Chriſtum: Atq; hac occaſione dicitur lex pædagogus ad Chriſtum. Huc illud Pauli ad Gal: 3. Deus concluſit omnia ſub peccato, ut promiſsio detur credentibus ex fide. Hoc ipſum docet DOMINVS parabola quadam de debitore Math: 18. Vbi rex quiſpiam iuſtè debitum, decies mille talentorum, à ſeruo exigit, quem ſciuit non eſſe ſoluendo, etſi iure debuit: ſed ideo hoc facit, ut ſeruus agnoſcens ſuam inopiam, ad

gratiam

gratiam DOMINI confugiat, quo to-
tius debiti condonationem impetret.
Hac parabola pingitur uſus legis di-
uinæ in Conſcientijs hominum, ante
gratuitam totius debiti, iuxta legis
præſcriptum, condonationem & iu-
ſtificationem. Vt enim hic debitor
nihil ſoluit ex debito, ſed gratuitam
condonationem percepit: Ita lex in
iuſtificationis actu planè ocioſa eſt ut
quæ nec cauſa, nec pars ſit iuſticiæ
noſtræ, quatenus à nobis fiat. At poſt
iuſtificationem adeptam, legis uſus
ſpiritualis eſt, ut quæ ad hominem
ſpiritualem pertineat, normamq; ſpi-
ritualis cultus Dei præſcribat. Atq;
ita promiſsiones legis fiunt ratæ in fi-
delibus per Chriſtum. His in hunc
modum cognitis, non erit difficilè ar-
gumenta eorum refellere, qui ex ope-
ribus legis contendunt homines iu-
ſtificari coram Deo. Cum igitur ob-
ijciunt ex Moſe: qui fecerit ea homo,
uiuet in eis; igitur operibus legis

iuſtificatur homo. Reſpondendum eſt, & neganda eſt conſequentia. Nequaquam enim æſtimandum eſt ex præceptis Dei, quid ualeat homo, ſed quid requirat ſummum ius legis, ſeu iuſticia Dei: Vt agnita noſtra inopia, confugiamus ad miſericordiam: præſertim cum conſtet, neminem legem implere poſſe. Sed magis adhuc urgent, ac DOMINI dictum nobis obijciunt: ſi uis ad uitam ingredi, ſerua mandata. Hinc concludunt obſeruationem mandatorum Dei, iuſtificari atq; adeò ſaluari homines. Sed quid uelit DOMINVS hoc præcepto, docet ipſe parabola Math: 18. cuius ſupra meminimus. Vt enim illic exigit rex à ſuo debitore, decies mille talenta, & non habenti quod ſoluat, ſed confugienti ad miſericordiã condonat totum debitum: Ita DOMINVS ait ſuperbo hypocritæ: Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata. ut hypocrita in ſeſe deſcendens, agnoſceret

ceret

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ceret ſuas ſordes & inopiam, ac ita confugeret ad ueniam: quod ſi feciſſet, audiuiſſet cum peccatrice, Lucæ 7. remiſſa ſunt tibi peccata tua. Eſt ergò fatendum, quòd uia uitæ æternæ iuſtiſsima & rectiſsima, & à Moſe, & à Chriſto pronuncietur eſſe obſeruatio mandatorum Dei: ſed per nos ſtat, quo minus, ea uia, etſi rectiſſima uitam ingrediamur. Nam conditio nobis planè eſt impoſsibilis, quemadmodum ſupra demonſtratum eſt. Ex præceptis igitur non concluditur effectus, quia non ſeruatur conditio, quæ eſt, ſi legem feceris, ſed potius defectus omnium hominum: ut agnito defectu noſtro, confugiamus ad gratiam. Atq; hæc eſt doctrina Pauli Apoſtoli de uſu legis ante conuerſionem: per legem, inquit, eſt agnitio peccati. neq; hæc agnitio peccati eò pertinet, ut in peccatis noſtris moriamur, ſed ut quæramus Chriſtum, ſicuti Paulus ait Rom: 11.

Concluſit omnia ſub contumacia, ut omnium miſereatur. Et Gal: 3. Concluſit ſcriptura, omnia ſub peccato, ut promiſsio ex fide Ieſu Chriſti, detur credentibus. Proinde ideò requiritur legis obſeruatio ad iuſticiam, ut agnoſcamus nos nihil habere iuſticiæ, nec in nobis, nec à nobis: & ut fide confugiamus ad Chriſtum, qui eſt finis legis, in iuſticiam omni credenti de qua re dicendum erit.

DE SECVNDO ORdine

SEcundus ordo teſtimoniorum ſcripturæ, de iuſtificatione hominis coram Deo, eſt Euangelicus in quo dulciſsima ἐπιείκεια, iuxta promiſsionem gratiæ, peccatoribus pænitentibus proponitur: Videlicet, quôd Chriſtus Ieſus uenit in mundum peccatores ſaluos facere, ſicuti ipſe DOMINVS ait: Veni uocatum peccatores

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ad pænitentiam, id eſt conuerſionem: idq́ iuxta promiſsiones patribus fa ctas, & Eccleſiæ Dei ſtupendis miraculis commendatas. Priuſq́ autẽ exponam ſententiã ueræ Eccleſiæ dehac cauſa, diluam illorum opinionẽ, qui cũ Phariſæis, iuſticiã Chriſtianam componunt ex operibus & fide tanquam ex cauſis ſeu partibus, ne ipſorũ præiudicium ueræ ſententiæ obſtare uideatur. Eſt ſiquidẽ admodum plauſibilis politicis hominibus, & ignaris Euangelij, iſta copulatio legis & Euangelij, ſeu operũ & fidei, in iuſtificatione hominis corã Deo. Ita enim dicunt: debitores ſumus legis, agnoſcimus in nobis magnum defectum, quẽ ſupplet Chriſtus. Quare nos faciamus quãtum poſſumus: reliquum â Chriſto petamus. Atq́ Ita partem iuſticiæ tribuũt proprijs operibus & meritis: partem uerò, meritis Chriſti Ita, ut alij plus de meritis Chriſti participẽt, alij minus, prout uel ipſi abundant operi-

bus uel deficiunt. Qui ſic ſentiunt, reuera gratia Chrſti excidunt, ut ſacrilegi, qui partim officij Chriſti, quod eſt ſaluare, ſibi arroganter uendicant quibus tota ſcriptura, & conſenſus totius ueræ Eccleſiæ, aduerſatur. Sed hoc loco tantum ijs opponamus Paulum Apoſtolum doctorem gentium, qui in multis locis, contra iſtam phariſaicam opinionem diſputat. Vt ad Rom: 3. Iuſticia Dei maniſeſtata eſt ſine lege. Et ad Rom:4. Non per legem promiſſio Abrahæ, aut ſemini eius, contigit, ut hæres mundi eſſet: ſed per iuſticiam fidei. Si enim qui ex lege ſunt, hæredes ſunt, inanis facta eſt promiſſio. Hîc Apoſtolus clariſſimè iuſtificationem adimit legi atq; adeo, omnibus operibus, & tribuit eam ſoli fidei, docens promiſſionem Dei eſſe irritam, & fidem inane commentum, ſi ullis operibus iuſtificemur coram Deo, hoc eſt, ſi opera legis ſint uel cauſæ, uel partes iuſtificationis

noſtræ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

noſtræ coram Deo. Ad Rom: 10. Ignorantes iuſticiam Dei & ſuam quærentes ſtatuere, iuſticiæ Dei non ſunt ſubiecti. Et capite 11. opponit gratiam & opera in cauſa ſalutis, ita ut ſimul ſtare non poſsint, ut cauſæ uel partes iuſticiæ ſeu ſalutis. Si ex gratia, inquit, iam non ex operibus: alioqui gratia, non eſt gratia. Si uero ex operibus, iã non ex gratia: alioqui opus, non eſſet opus. Nam, ut Auguſtinus ait, gratia eſt nullo modo, quæ non eſt gratuita omni modo. Huc & illud ad Eph: 2. Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex uobis, Dei donũ eſt, & non ex operibus, ne quis glorietur. An quicquam potuit dici clarius? Non dicit hîc Paulus cum Papiſtis, ex fide & operibus: ſed excludit opera, ut gratia, ſit gratia, ut ſalus ſit donum, ut nemo glorietur coram Deo, tanꝗ aliquid meriti adferens, quo motus Deus, ipſum iuſtificet. Hanc gloriationem etiam ad Rom:4.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Excludit Apoſtolus, ubi ait: Vbi eſt ergo gloriatio? Excluſa eſt. Per quam legem? factorum? non: Sed per legem fidei. Arbitramur igitur iuſtificari hominem per fidem, abſq; operibus legis. Ex his, luce clarius, eſſe exiſtimo, errare eos, qui compingũt iuſticiam Chriſtianam, ex fide & operibus ſimul, tanquã ex cauſis ſiue partibus. Porrò, ijs qui licentiam peccandi uenantur ex gratuita iuſtificatione, reſpondebitur, uolente Deo, in tertio ordine teſtimoniorum. Nunc autem, monſtratis erroribus de ἐπιεικεία Euangelij dilucidè tradam, & exponam quæ ſit uera iuſtificandi ratio ſecundum uerbum Dei, hoc eſt, Euangelium. Eſt itaq; iuſtificare, iuxta Euangelium, DEVM, intercedente ſacerdote Chriſto, hominem credentem, à reatu agnito abſolutum, atq; à maledictione legis redemptum, liberũ dicere, propter λυτρον à mediatore ſolutum, iuſtum efficere, mediatoris

iuſticia

iuſticia illi imputata: deniq; uitæ æternæ, ut filium dilectum in dilecto, gratis propter Chriſtum mediatorem adiudicare. Vt ergo aliquis, ſit iuſtus coram Deo, requiruntur tria: Primũ, ut abſolutus à peccato, & redemptus à maledictione legis, liber ſit. Secundum, ut habeat iuſticiam, qua iuſtus reuera ſit & cenſeatur. Tertium, ut iuſtus effectus, adoptetur in filium, ſitq; Deo acceptus & Charus, ut dilectus in dilecto. Hæc bona conferre, nemo poteſt, niſi Deus: atq; ideò iuſticia Chriſtianorum, nunc Dei iuſticia dicitur, quia ipſe Deus eſt qui iuſtificat: nunc Chriſti, quia Chriſti propria obedientia noſtra fit iuſticia, dũ nobis imputatur: nunc fidei, quia gratuita eſt, ut quæ fide apprehenditur, cùm creditur Euangelio. Ideo DOMINVS ait: oportet prædicari in nomine meo, conuerſionem & remiſsionem peccatorum, omnibus gentibus. Remiſsio peccatorum, eſt ipſa

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ipſa abſolutio á reatu, redemptio à maledictione libertatis. Huic remiſſioni, coniuncta ſunt reliqua duo, uidelicet, iuſticia, & adoptio ſeu acceptatio gratuita ad uitam æternam. Huc & dictum Angeli ad uirginem: Vocabitur nomen eius Ieſus, quia ipſe ſaluabit populum ſuum à peccatis eorum. Hîc una uoce ſaluationis, omnia mediatoris beneficia, intelliguntur. Sed de his particulatim dicemus ut quemadmodũ hæc beneficia Chriſti nobis contingunt, diſtinctius & clarius, intelligatur.

Primum itaq; remiſsionem peccatorum accipimus, ut Paulus ait, per ſanguinem Chriſti. Obedientia enim Chriſti in cruce, eſt preciũ quo ſatisfactum eſt iuſticiæ Dei pro peccatis omnium eorum, qui per fidem conuertuntur. Ita enim Paulus ait Rom: 3. Quem (ſcilicet Chriſtum) propoſuit Deus propitiatorem, per fidem in ſanguine eius. Eſt igitur meri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

meritum ſanguinis Chriſti , expiatio peccatorũ, qui ſanguis ideo ſufficiens λυτρον eſt, quia eſt ſanguis filij Dei. Ideo in actis dicitur Deus acquiſiuiſſe ſibi Eccleſiam ſanguine ſuo. Quod autem is qui habet remiſsionem peccatorum, id eſt, qui abſolutus eſt à reatu peccati, ſit & redemptus á maledictione legis, & donatus libertate filiorum Dei, teſtantur hæc dicta. Chriſtus nos redemit de maledictione legis, factus pro nobis maledictũ. Item, qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati: at ſi filius uos liberos reddiderit, uerè liberi eritis. Quicunq; igitur alij cuicunq; rei, præter ſanguinẽ Chriſti, tribuunt uel minimum meritum expiationis peccatorum, prophanant ſanguinem Chriſti, & extenuant meritum mortis DOMINI: cuius meriti, tum demum efficimur participes, quando credimus in Ieſum Chriſtum. Ideo Paulus ait: per fidem in ſanguine eius, id eſt, cùm homo,

intel-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

intellecta promiſsione gratiæ, uerè ſtatuit peccatum ſibi remiſſum eſſe, propter ſanguinem Chriſti, uerè particeps eſt meriti mortis DOMINI, per quod à peccatis abſolutus eſt, à damnatione legis redemptus, & â ſeruitute peccati & diaboli liber.

Cum remiſsione peccatorum, coniuncta eſt iuſticia, qua credens iuſtificatur, id eſt, uerè fit & cenſetur iuſtus coram Deo. Atq; hæc iuſticia alterum beneficium Chriſti eſt, in iuſtificatione noſtri. Eſt autem hæc iuſticia nihil aliud, quàm perfecta legis impletio, à Chriſto quidem facta ſed nobis credentibus donata, & imputata. Sic enim Paulus ait ad Rom: 10. Chriſtus eſt finis legis in iuſticiã omni credenti, id eſt, omnis qui credit, habet quod lex requirit, nempe iuſticiam: Non quidem à ſe factam, ſed ſibi imputatam. Ad Rom: 4. Ei qui non operatur, ſed credit in eum qui iuſtificat impium, imputatur fides eius

ſus ad iuſticiam. Quod autē hæc iuſticia, quæ nobis imputatur, ſit Chriſti obedientia, teſtatur collatio paulina ad Rom: 5. Quemadmodum, inquit, unius (Adam) inobedientia, multi conſtituti ſunt peccatores: Ita per unius Chriſti obedientiam, multi conſtituentur iuſti, id eſt, quotquot crediderint. Et 2. Cor: 5. Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum ut nos fieremus iuſticia Dei in eo, id eſt Chriſtus factus eſt peccatum pro nobis, hoc eſt, peccator, nempe ex omniū peccatorum noſtrorum reatu ipſi imputato, ut nos fieremus iuſti apud DEVM: & quidem iuſticia, non nobis inhærente: ſed quæ, cum in Chriſto ſit, nobis per fidem á Deo imputatur. Sic ergò ſumus iuſticia Dei in ipſo, Vt ille eſt peccatum in nobis nempe, ex imputatione. Atq; hoc eſt quod Auguſtinus ait: noſtra delicta, ſua delicta fecit, ut ſuam iuſticiam, noſtram iuſticiam, faceret. Cum

his

his conſentiunt, Moſes, Pſalmi, & Prophetæ. Moſes ait: ſemen mulieris conteret caput ſerpentis. Item, benedicentur in ſemine tuo (id eſt Chriſto) omnes cognationes terræ. Hæc benedictio non poteſt eſſe ſine remiſsione peccatorum, Iuſticia & approbatione diuina. Si ergo benedictio per Chriſtum, per illum quoq; erit liberatio à maledictione, per remiſsionem peccatorum, imputationem iuſticiæ, & acceptationem diuinam. Pſal. 22. Annunciabunt iuſticiam eius (Chriſti) populo. hoc eſt, Eccleſia prædicabit non iuſticiam humanam per opera aut cæremonias: ſed iuſticiam Chriſti, quæ omni credenti imputabitur ad iuſticiam. Eſaiæ 53. In ſcientia ſua iuſtificabit ipſe iuſtus ſeruus meus multos, & iniquitates eorum ipſe portabit. Hoc teſtimonium illuſtre eſt: docet peccata expiari uictima Chriſti: docet Chriſtum iuſtum, alios ſua iuſticia iuſtos efficere; docet appli-

cationem fieri, per ſcientiam ipſius Chriſti, hoc eſt, per efficacem noticiam Chriſti. Eſt autem efficax noticia, quando mentis noticiæ adiungitur fiducia in corde. Hier: 23. Hoc eſt nomen quo uocabunt eum, DOMINVS iuſticia noſtra. Hîc Propheta, & diuinitatem Chriſti prædicat: & nos iuſticia ipſius iuſtificari pronũciat. De applicatione loquitur idem Propheta, Cap: 17. Benedictus homo, qui confidit in DOMINO, & erit DOMINVS fiducia eius. Confidit autem in DOMINO, qui ſtatuit ſe ipſius iuſticia iuſtificatũ placere Deo. Nam obedientia Chriſti, Dei & hominis, perfectiſsima impletio legis diuinæ eſt: quæ ideo omnibus ſufficit, quia eſt iuſticia hominis, qui eſt Deus. Hoc indicat Propheta cum ait: Iehouah eſt iuſticia noſtra. Tenendum eſt igitur toto pectore, quòd iuſticia, qua ſumus iuſti coram Deo non ſit in nobis qualitas aliqua, aut actio: ſed

obedientia Chriſti, quæ credentibus imputatur ad iuſticiam. Ita Paulus diſertiſsimè diſtinguit inter iuſticiam humanam & Chriſti, ad Philip: Cap: 3. Omnia duco, inquit, pro excrementis, ut Chriſtum lucrifaciam & comperiar in eo non habens meam iuſticiam, quæ eſt ex lege: ſed eam, quæ eſt per fidem Chriſti, hoc eſt, iuſticiam quæ eſt ex Deo, per fidem.

Iam, ſi remiſsionem peccatorum habemus, & iuſticiam per fidem, uidelicet perfectiſsimam iuſticiam, quæ eſt Chriſti Ieſu, profecto non amplius ſumus ſub damnatoria legis ſententia, uidelicet: maledictus omnis, qui non fecerit omnia quæ ſcripta ſunt in libro legis. Atq; hoc eſt quod Paulus ait: non ſumus ſub lege (ſcilicet damnante) ſed ſub gratia (ſcilicet iuſtificãte) Quare? quia ſicut per unius (ſcilicet Adæ) delictum uenit, ſcilicet reatus in omnes homines, in condemationem: ſic & per unius (ſcilicet

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

licet Chriſti) iuſticiam uenit, ſcilicet gratia, in omnes homines in iuſtificationem. Hoc eſt, ſicut Adæ peccatũ, cauſa eſt comdemnationis ad æternã mortem: Ita Chriſti iuſticia cauſa eſt iuſtificationis ad æternam uitã. Nulla proindè, ut idem Paulus ait, condemnatio eſt ijs, qui ſunt in Chriſto Ieſu. Nam liberi ſunt, à iure peccati & mortis per liberatorem Chriſtum. Tertium quod requiri diximus, ut homo iuſtus cenſeatur coram Deo, eſt ut Chriſti iuſticia ornatus, adoptetur in filium & acceptetur ad uitam æternam. Nam, ut fide obtinet remiſsionem peccatorum & iuſticiam: Ita etiã eadem fide, adoptionis ius, & dignitatem filiorum Dei, conſequimur, iuxta illud Iohannis: Dedit poteſtatem filios Dei fieri, ijs qui credunt in nomen eius. Hoc eſt, contulit hunc cœleſtem honorem credentibus ut ſint & cenſeantur filij Dei. Et Paulus: Nòn accepiſtis ſpiritum ſeruitutis ite-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

rum ad timorem: ſed ſpiritum adoptionis, in quo clamamus abba pater. Ipſe autem ſpiritus teſtimonium reddit cum ſpiritu noſtro, quòd ſimus filij Dei: quod ſi filij, etiã hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti. Porrò, hæc adoptio noſtri ſpectatur dupliciter: uidelicet, ut eſt inchoata in hac uita per fidem & ut conſumabitur reſuſcitatis corporibus. Vtraq; hæc adoptio, habet ſuam gloriam. Per inchoatam enim adoptionem habemus pacem cum Deò quæ eſt, & reconciliatio noſtri cum Deo, & tranquilla conſcientia in Chriſto Ieſu: habemus acceſſũ ad DEVM, per DOMINVM noſtrum Ieſum Chriſtum. Habemus firmam fiduciam, quòd noſtri, ut filiorum curam, ita habeat Deus, ut omnia cooperentur nobis in bonum, etiam ea quæ uidẽtur aſpera: Vnde fit, quòd ſancti, uel in cruce, qua conformes redduntur filio Dei unigenito, glorientur: iuxtâ illud Pauli: glo-

li: gloriamur in tribulationibus, ſcientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio uero ſpem, ſpes autem non confundit, quia Deus diligit nos. De conſummãda adoptione noſtri loquitur Paulus ad Rom: 8. Nos ipſi apud nos gemimus adoptionem expectantes redemtionem corporis noſtri. Hanc redemtionem corporum, paulo anteà in eodem capite, definit Apoſtolus eſſe libertatem gloriæ filiorum Dei, hoc eſt, plenam gloriam, qua filij Dei, ab omni malo liberi, dulciſsimo fruentur conſpectu Dei in omni æternitate beati. De hac gloriæ expectatione loquitur etiam Apoſtolus ad Rom: 5. cum ait: Gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei. Cum hac adoptione, quæ conſummabitur in extremo iudicio, coniuncta erit iuſticia formalis, qua conformes erimus Deo in æterna uita: quam iuſticiam Apoſtolus nos expectare affirmat, cum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ad Gal: 5. Nos ſpiritu ex fide ſpem iuſticiæ expectamus. Qualis autem futura ſit illa iuſticia, explicat Iohānes 1. Iohan: 5, Cum ait. Scimus quod cum apparuerit, ſimiles ei erimus. id eſt, ſancti, iuſti, caſti & beati in omni æternitate.

Ex ijs quæ hactenus de iuſtificatione hominis, compoſitionis methodo congeſsimus, hæc definitio extruitur. Iuſtificatio hominis coram Deo, eſt hominis credentis abſolutio à peccato, imputatio iuſticiæ Chriſti, & acceptatio ad uitā æternam gratis propter Chriſtum.

Iam, ut plenior ſit hæc iſtificationis noſtri expoſitio, ordine cauſas, ſed breuiſsime, uideamus. Cauſa igitur præparans eſt prædicatio legis, quæ facit ut agnoſcamus & ſentiamus noſtram inopiam, & iuſtam condemnationem, quem ſenſum Paulus uocat ſpiritum timoris, quia ad prædicationem legis excitatur in homini-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

minibus per Spiritum ſanctum. Petrus in Actis ſuos contribules Iudæos die pentecoſtes, reos peragit uiolatæ utriuſq; tabulæ: Vnde concipitur in ipſis ſpiritus timoris, hoc eſt, ingens dolor & cordis contritio, ſeu compunctio propter ſua peccata. Hos poſteà perplexos & dubios atq; deſperantes iubet conuerti & baptizari in nomine Chriſti, id quod concio fuit Euangelij. Conuerſio autem hæc, fit per fidem, quam homines concipiunt per Spiritum Sanctum, quando audiunt Euangelium. Hac fide concipitur totus Chriſtus, qui nobis natus eſt à Deo, ſapientia, iuſticia, ſanctificatio, & redemtio, ut qui gloriatur, in DOMINO glorietur, eūq; in omni æternitate prædicet. Atq; hæc eſt illa ſcientia ſalutis à ſapientibus huius mundi abſcondita, & reuelata Eccleſiæ, per uerbum Euangelij.

DE TERTIO ORDINE.

FRuctus Iuſticiæ fidei, etſi nunq̃ ſeparandus diligentiſsimè tamen, ab ipſa iuſtificatione noſtri diſtinguendus eſt. Nam aliud eſt beneficium Chriſti proprium, quod ſola fide obtinemus: aliud obſequium noſtrum debitum, quod ex fide, per quam regeneramur, & naſcimur filij Dei, tanq̃ fructus ex arbore, naſcitur. Vnde, ut de arbore ex fructu, ita de fide uiua, ex eius naturalibus proprietatibus fit iudicium. Ex quo fit, ut in hoc ordine teſtimoniorum, Iuſtificandi uerbum, aliud ſignificet, quàm in ſuperioribus ordinibus. Nam Hîc iuſtificare, ſignificat iuſtum oſtendere & declarare. Vt in Iacobi Epiſtola, homo dicitur iuſtificari operibus: eò, quòd per opera oſtenditur & declaratur eſſe iuſtus. Et ſæpiſsimè in ſcripturis pronũciantur beati, qui bonis operibus incumbunt: non quòd bona opera ſint cauſæ aut merita beatitudinis; ſed quia ſunt certa indicia ſuæ

cauſæ,

cauſæ, hoc eſt, fidei ſeu ſpiritus fidei. Qui enim ducuntur ſpiritu Dei, hi ſunt filij Dei. Atq; hinc eſt quòd DOMINVS dicat apud Matth: Beati mites, beati miſericordes, beati pacifici, beati patientes. Hæ enim uirtutes, ſi germanæ ſunt & non laruæ uirtutum, proficiſcuntur ex fide, qua apprehenditur iuſticia, & ſunt certiſſimæ notæ filiorum Dei, ex quibus adoptio demonſtratur. Tenenda eſt igitur hæc regula. Cùm effecta diuerſa, pariter pendent ex una eademq; cauſa, ualet conſequentia ab uno effectu ad alium, propter communem dependentiam. Lucæ 7. dicitur de peccatrice: remiſſa ſunt illi peccata multa quia dilexit multum. Quoniã autem utrumq;, hoc eſt, remiſsio peccatorum, & dilectio, pendent ex fide, tanquam a cauſa propria, ualet conſequentia à dilectione ad remiſsionem peccatorum propter communem dependentiam. Sophiſtæ qui putant

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Chriſtum à cauſa ad effectum deſcen-
dere, & facere dilectionem cauſam
remiſsionis peccatorum, peruertunt
ſententiam Chriſti: quemadmodum
ex parabola quam DOMINVS in
medium adducit, manifeſtum eſt. E-
rant, inquit, duo debitores cuidam
creditori, quorum unus debebat de-
narios quingentos, alter uero quin-
quaginta. Cùm autem non haberent
quod ſoluerent, condonauit utriſq;,
uter igitur horum dic, eum plus di-
lexit? Reſpondens Simon dixit, exi-
ſtimo quòd is, cui plus donauit. De-
inde mulieri dixit, fides tua te ſaluam
fecit, uade in pace. Nonne hîc DO-
MINVS apertè condonationem pec-
catorum antecedere dilectionem indi-
cat, & utramq;, hoc eſt, condonatio-
nem & dilectionem pendere ex fide,
tanquam ex propria cauſa? Sæpe ete-
nim tribuuntur eidem cauſæ effecta,
quorum alia aliorum ſunt conſequen-
tia, quæ tamen ad ſuam propriā cau-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſam referri debent, ne fiat cauſarum & effectuum confuſio. Huc pertinet regula Auguſtini, quoties, ait, in ſcripturis, occurrunt huiuſmodi loca, quæ uideantur iuſticiam tribuere operibus, ſpectandum eſt quonã ex fundamento proficiſcuntur. Cùmq; ea naſcuntur ex fide, ei radici ſunt aſcribenda. Exempli gratia, beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, in die malo liberabit eum DOMINVS. Hîc nequaquam ſtatuitur miſericordia erga egenos & pauperes, cauſa beatitudinis. Eſt enim miſericordia particulare opus quo non ſatisfit legi diuinæ. Sed ideò ſic loquitur Dauid, propterea quòd effectus certiſsimum ſuæ cauſæ indicium exiſtit. Ideò ergo miſericors erga egenos eſt beatus, quia credit: Iam autẽ quia fide placet, placet & opus, non ex ſui perfectione: ſed ex diuina dignatione, quia perſona non eſt ſub lege, ſed ſub gratia.

Quòd autem neceſſe ſit opera, quæ Deo placebunt, proficiſci ex fide, manifeſtum eſt. Nam quicquid non fit ex fide, peccatū eſt, Rom: 14. Impoſsibile eſt placere Deo ſine fide. & DOMINVS ipſe ait: ſine me nihil poteſtis facere Iohan: 15. Sicut enim palmes non poteſt fructum facere, niſi in uite manſerit: Ita homo nihil poteſt ſalutare præſtare, niſi in Chriſto per fidem fuerit. Nam ante regenerationem, malæ arbores ſumus, quarum fructus non poterit eſſe niſi malus, Matth: 7. Filij iræ ſumus & mortui peccatis, ad Eph: 2. Caro ſumus, cuius φρονημα inimicicia eſt aduerſus DEVM, ad Rom: 8. Animales ſumus, qui non percipimus quæ ſunt ſpiritus Dei, 1. Corinth: 2. Quicquid ergo Deus promittit, bona facientibus, neceſſe eſt illud promitti, non promiſcuè omnibus: ſed tantum filijs obedientibus ex fide. Nam cum iuſti fide placent,

fructus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

fructus iuſticiæ fidei, hoc eſt, bona o-
pera neceſſariò edunt, quæ non poſ-
ſunt magis à fidei iuſticia ſeparari,
quàm proprietas naturalis á ſuo ſub-
iecto. Idcirco, ut à ſubiecti alicuius
ſubſiſtentia, ad eius proprietatem na-
turalem, perpetuò ualet conſequen-
tia: & contra, poſita proprietate,
neceſſe eſt ſubiectum exiſtere: ita po-
ſita fide iuſtificante in homine, neceſ-
ſariò ponuntur bona opera quæ ſunt
proprietates ſpiritus fidei. Et rurſus,
poſitis bonis operibus, neceſſe eſt fi-
dem poni, á qua manant. Et contra,
ut ſublato ſubiecto tolluntur proprie-
tates: Ita ubicunq; non eſt fides, nec
ſunt bòna opera: Et ubi non ſunt bona
opera, neq; fides exiſtit eorum effe-
ctrix. Ideô Paulus ait: milita hone-
ſtam militiam, retinens fidem & bo-
nam conſcientiam. qua, quidam, re-
pulſa, circa fidem naufragium, fece-
runt. Quoties proindè promiſsiones
adiungi uidentur bonis operibus re-
curren-

currendum eſt ad radicem & fundamentum, uidelicet fidem. Nam ut duo ſunt principia rerum, unum ut ſint, alterum ut cognoſcantur: Ita fides ut principium exiſtentiæ, facit ut ſis iuſtus: Opera autem, ut principium cognitionis, faciunt ut cognoſcaris iuſtus. Ideo DOMINVS in extremo die proponet principium cognitionis iuſticiæ fidei, quod incurret in oculos omnium creaturarum. Ita enim dicet, ut eſt Matth: 25. Venite benedicti patris mei, & poſsidete regnum uobis paratum à conſtitutione mũdi: Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere: hoſpes fui, & collegiſtis me: nudus fui, & operuiſtis me: infirmus eram & uiſitaſtis me: In carcere eram, & ueniſtis ad me. Hic DOMINVS nõ uult opera miſericordiæ erga ſua mẽbra, eſſe merita regni cœleſtis: ſed ex certis inditijs oſtendit filios Dei, quibus regnum Dei conferetur gratis

propter

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

propter Chriſtum, ſine omnibus hu=manis meritis. Ita enim Paulus ait: Gratia autem Dei, uita æterna in Chriſto Ieſu DOMINO noſtro. Etſi autem ex his quæ hactenus diximus, non difficile erit iudicare, quomodo noſtra doctrina de bonis operibus, à Papiſtarum commentis differat: ta=men, ut diſtinctius & particulatim hoc diſcrimen conſpiciatur, nonnul=la huc adijciam: idq; duabus de cau=ſis. Primum, ut oſtendam quanta ſit uanitas eorum, qui cum audiunt, & nos, & Papiſtas requirere bona ope=ra, putant non eſſe inter nos rerum certamina, ſed uerborum ſolummo=do, ex ſuperbo contradicendi ſtudio orta. Qua profectò re ſatis oſtendunt ſe plane nihil intelligere, de hac tanti momenti controuerſia, in qua cardo ſalutis noſtræ uertitur. Deinde ut pij auditores de hac cauſa & neceſſa=ria doctrina rectè inſtituantur: ha=beantq; in promptu quid reſponden=

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

dum ſit ijs, qui noſtram ſententiam conuellere conantur, eamq; ſine ratione, uel ex malicia mera, uel fortè ignorantia craſſa, calumniantur. Eſt itaq; diſcrimen inter nos & Papiſtas, de bonis operibus, in quatuor poſitũ: uidelicet, in materia operum, in cauſis efficientibus, in forma, & in finibus. Hoc ſi claris rationibus oſtenderimus, nemo non fatebitur, modo ueritati potius rei, quàm uanitati mentis ſuæ cedere uelit, nos iuſtis de cauſis moueri ad hoc certamen.

Primum ergò diſcrimen, ex materia operum, ſumitur. Siquidẽ Papiſtæ præcipua opera & cultus collocant in humanis Traditionibus, quas anteponunt mandatis Dei: quæ tamen traditiones partim ſunt ſuo genere indifferentes, ut ſtata ieiunia, Cantiones nonnullæ: ſed uſu & fine fiunt impiæ. Quia in ijs fiduciam collocant dum putant ſe illarum obſeruatione mereri remiſsionem peccatorum. Partim

tim ſunt ſuperſtitioſæ & planè Ethnicæ, ut conſecratio aquæ, ignis, herbarum, candelarum, cum infinitis alijs huiuſmodi nugis, quibus etiam uim abolendi peccata, & fugandi dæmones tribuunt. Partim ſunt maniſeſté impiæ, ut quæ ex diametro pugnent cum mandatis Dei: ut inuocatio ſanctorum, nundinatio miſſarum, cultus ſtatuarum, circumgeſtatio & adoratio panis. Has & ſimiles traditiones, ferro & igni tuentur Papiſtæ, parum aut nihil curantes tranſgreſſiones mandatorum Dei, quod in ipſis pœnis cernitur. Nam multo atrocius punitur in papatu contemptus miſſæ idololatricæ, quam adulterium aut inceſtus. Multo maius flagitium eſt Papiſtis ueſci carnibus die ueneris, quám trucidare hominem quouis die. Quæ res ſatis oſtendit Papiſtas anteponere ſuas traditiones mandatis Dei: id quod propria nota eſt Antichriſti. Nam ut ſententiam Chri-

ſti contra Phariſæos latam: uideli-
cet, fruſtra me colunt mandatis homi-
num, contemnunt: Ita temere arro-
gant ſibi authoritatem condendi leges
in Eccleſia Dei. quod ſanè nihil aliud
eſt, quám extollere ſe ſupra DEVM,
qui ſibi ſoli uendicat authoritatem
condendi leges in ſuo regno. At nos
ſubijcimus nos Deo, cuius mandata
regulas bonorum operum, & iudica-
mus, & docemus. Mandata autem
hominum & traditiones, cultum Dei
non agnoſcimus: ſed doctrinam po-
tius dæmoniorum cum Paulo Apo-
ſtolo, pronunciamus. Hoc enim Dei
mandatum, quod eſt apud Hieremi-
am cap: 20. Anteferimus authoritati
omnium hominum & angelorum.
In præceptis, inquit, meis ambulate,
& non in præceptis patrum ueſtro-
rum. Ex his iudicet pius lector, utrū
Papiſtis an nobis cedendum ſit, cum
de materia ſiue ſubſtantia bonorum
operum agitur. Ego profecto nemi-
nem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

nem puto adeò inſanum eſſe, ut non potius iudicet obtemperandum eſſe Deo, qui fallere non poteſt, quam hominibus qui & fallere, & falli poſſunt.

Secundum diſcrimen ex cauſis efficientibus petitur. Papiſtæ bona opera, cum Pelagianis, ex libero arbitrio proficiſci autumant. Docent enim quòd homines ante regenerationem, puris naturalibus uiribus, poſſint bona opera facere (quæ merita congrui uocant, illiſq; mereri gratiam: quorum error euidentibus rationibus ex uerbo Dei petitis, ſupra refutatus eſt) nos autem, cum Chriſto, Prophetis & Apoſtolis, affirmamns nulla bona opera, ut cultus Dei, fieri poſſe ante regenerationis gratiam. Chriſtus enim dicit: ſine me nihil poteſtis facere. Moſes & Prophetæ cor hominis natura prauum eſſe pronunciant. Paulus ad Philip: 1. Confido, quod qui cæpit in uobis bonum opus, perficiet

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ficiet uſq; in diem Ieſu Chriſti. Item Cap: 2. Deus eſt qui operatur in uobis & uelle & perficere pro bona uoluntate. Hæc dicta manifeſtè teſtantur, bona opera proficiſci non ex natura: ſed ex gratia: quod quomodo fiat, breuiter declarabimus. Tria itaq; requiruntur ad uirtutis, ſiue boni operis actionem: uidelicet, mentis iudicium, uoluntas, & conatus ſeu uires. Mentis iudicium Deus ſua luce, hoc eſt, uerbo, in quo efficax eſt Spiritus ſanctus, illuſtrat: ut intelligamus & quæ Deo placent, & quæ diſplicent: quorum quædam ſumma in decalogo proponitur, & fuſius omnia declarantur in Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis. Atq; hoc eſt, quod Dauid ait: Lucerna pedibus meis uerbum tuum. Secundo, uoluntatem ex mala, bonã facit, dum eam ſuo ſpiritu, in regeneratis, renouat. Voluntas, ut ipſa eſt naturalis facultas, qualitatẽ in ſe nullam habet: ſed talis omnino fit, quale

eſt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

eſt illud, quod amplectitur. Si bonum, bona: contra uero, ſi malum, mala. Quare recte definitur á Damaſceno, quód uoluntas ipſa ſit naturæ: ſed uarijs modis uelle, perſonæ eſt. Et Chryſoſtomus: Voluntas inſita eſt nobis & innata, & eſt à Deo. Huius autem, uel illius rei uoluntas noſtra eſt, & noſtri iudicij: hoc eſt, non naturæ, ſed perſonæ. Nunc autem, cùm uariat ſtatus perſonæ, uariari quoq; qualitatem uoluntatis, neceſſe eſt. Quód autem perſona ſit impia, inimica Deo ſerua peccati: ut quæ ducatur ſenſu carnis, & non intelligat, quæ ſunt ſpiritus Dei, ante regenerationem, ſuperius demonſtratum eſt. Quare, uon dubium eſt, quin uoluntas perſonæ non iuſtificatæ, ſit mala, hoc eſt, impia, aduerſa Deo, ſerua peccati: tametſi liberè agit, & non coactè. Nam ſponte ſua mala præ bonis eligit. Hæc hominis uoluntas, ante regenerationem, omnino uellet DEVM ſua

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

peccata, aut uindicare non poſſe, aut nolle, aut ea neſcire. Vult ergo eum non eſſe DEVM: quæ, quantum in ipſa eſt, uult eum aut impotentem, aut iniuſtum, aut inſcium. Crudelis planè & omnino execranda malicia, quæ Dei potentiam, iuſticiam, ſapiētiam, perire deſiderat.

Cæterum, quoniam in iuſtificatione, homo ſimul regeneratur, & fit noua creatura in Chriſto Ieſu: pro huius noui ſtatus ratione, uoluntas perſonæ, qualitatem accipit nouam: ut, quæ ante regenerationem fuit mala, ſerua peccati, inimica Deo: iam ſit bona, libera, amica Deo, ut quæ ipſius prœceptis delectetur. Nam illuminata mente per uerbum, & purificato corde per fidem, uoluntas imperat ea, quæ mentis ſanum iudicium ſuadet, & ad quæ puri affectus mouent. Vt ergo homo regeneratus, noua creatura eſt: ita uoluntas noui hominis, de nouo creatur per ſpiri-

tum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tum ſanctum, quemadmodum & Dauid indicat, cum ait: cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum firmũ innoua in uiſceribus meis. Per cor intelligit, & affectus puros, & uoluntatem puris affectibus obtemperantem. Per ſpiritum firmum intelligit uoluntatis προαιρεσιν & propoſitũ in bono. Quod ergo uoluntas fiat de mala, bona, Spiritus Dei opus eſt: quæ bona effecta libere agit(etſi ex gratia) & non coactè: alioqui uoluntas, non eſſet uoluntas.

Tertio loco, reformato iam iudicio mentis, per uerbum, & innouata uoluntate per Spiritum ſanctum, uires quoq; Paulatim reſtituuntur & creſcunt, pro fidei menſura, ut quædam Deo grata facere incipiamus: tametſi legi, iuxta eius rigorem in hac uita, nunquam ſatisfacere ualemus. Harum uirium reparatio fit uirtute mortis, ſepulturæ, & reſurrectionis Chriſti in fidelibus. Hæc uirtus Chri-

ſti pingitur quodammodo in baptiſmo noſtro, quemadmodum Paulus docet Rom:6. Porro cũ perſona iuſta ex fide retinet bonam conſcientiam, & meditatur quotidianum profectũ, boni conſulitur defectus: Non enim eſt ſub lege, ſed ſub gratia.

Tertium diſcrimẽ inter Papiſtas & nos de bonis operibus, ſumitur à forma. Nam illi opus bonum iudicãt, cùm fit externè quod præcipitur. Non enim aliud requirunt ad boni operis rationẽ, quam actionem ipſam. Nos uero cum Auguſtino pronunciamus, opus tum demum bonum dici & cenſeri, cùm id quod præcipitur, eo modo fit, quo fieri debet, ſecundũ mentem præcipientis. Dat Phariſæus hypocrita eleemoſynam: dat etiã publicanus iam iuſtificatus, eleemoſynam. Illius, hoc eſt Phariſei eleemoſynam, Papiſtæ definiunt bonum opus eſſe: cùm tamen ſit abominabilis coram Deo. Nos uero publicani

Elee-

Eleemoſynam, bonum opus pronunciamus: non ſolum, quia præcepta eſt; ſed etiam, quia ex fide, qua iuſtificatus eſt publicanus, fit in gloriam Dei. Eſt proindè forma boni operis, cùm opus à Deo præceptum, fit à perſona fide iuſtificata, in gloriam Dei principaliter. Et opus ita factum, ſiue internum, ſiue externum ſit, cultus Dei ſpiritualis exiſtit.

Porrò, quòd ciuilia quædam opera, etiam ab ijs facta, qui non ſunt fide iuſtificati, ſunt utilia & proſunt multis, atq; ideo bona cenſentur: concedo iſta bona dici, & eſſe, ſed uſu & non cultu. Nam quicquid facit impurus, impurum eſt, & abominabile coram Deo. Et cùm huiuſmodi opera interdum ornat Deus præmijs, hoc propter uſum facit: non quòd ſint cultus illi placens, aut bona per ſe.

Quartum in quo nos â Papiſtis diſſentimus in doctrina bonorum o-

 perum,

perum, eſt finium diuerſitas. Illi enim alios fines bonorum operum ſtatuũt, quàm nos, qui ductum uerbi Dei ſequimur. Aiunt enim ideo bona opera facienda eſſe, ut gratiam mereamur, & operibus ipſis coram Deo iuſtifificemur. Quàm autem falſa & abſurda ſit iſta Phariſaica opinio, ſupra in primo ordine oſtenſum eſt. Non mereri gratiam ante iuſtificationem ulla opera, ex eo manifeſtũ eſt, quòd mala arbor non poſsit edere bonum fructum. Quid ergo quæſo poteſt homo non renatus, cûm ſit impius, immo impurus, nihil intelligens, inutilis, mereri impuris operibus? Deinde, ſi homo iuſtificatur operibus coram Deo, neceſſe eſt ut hoc fiat, uel quia implet totam legem, iuxta normã diuinæ iuſticiæ: uel propter particularem certæ legis obedientiam. Sed utrumq; falſum eſt: nam ut antea à nobis demonſtratum eſt, nemo mortalium legem diuinam implere poteſt,

nec ante conuerſionem, nec poſt. Deinde, particulari facto neminem iuſtificari manifeſtum eſt, cùm quia non eſt impletio legis, quæ requiritur ad iuſticiam legis: tum quia qui in uno labitur, ut Iacobus ait, omnium reus eſt. Cùm ergo nec tota lege, nec parte iuſtificari quiſquam poteſt: fruſtra contendunt Papiſtæ, finem legis eſſe, ut homines proprijs operibus iuſtificentur coram Deo. Nos autem ideo docemus bona opera facienda eſſe, ut fide iuſtificati, Deo debitum obſequium præſtemus, tanquam filij chariſsimo patri. Vt inueniamur uiui palmites, & fructificantes, in uera uite, quæ eſt Chriſtus Ieſus. Vt homines uideant noſtra bona opera, DEVM glorificent, & exemplo inuitentur. Vt per opera bona in recto curſu dirigamur in portum beatitudinis. Vt bonis operibus, tanquam certiſsima nota filiorum Dei, oſtendamus nos hoſtes diaboli eſſe, quem in baptiſ-

baptiſmo abiurauimus. Vt augeamus gaudium angelorum in cælo, qui hominum pænitentia, & ſanctimonia uitæ delectantur. Vt ex operibus agnoſcamur, & declaremur uerè iuſti: hoc eſt, ut non decipiamur ſpectro fidei, id quod hypocritis euenire ſolet, quemadmodum Iacobus cap: 2. oſtēdit: cui iuſtificari ſignificat agnoſci & declarari iuſtum coram hominibus. Abraham credidit & fides eius imputata eſt ei ad iuſticiam coram Deo. Verum cum ex mandato Dei, promptus fuit, ad mactandum unicum filium, obſequendi ſtudio declaratus eſt iuſtus, non ſolum aliȷs, uerumetiam ſibi ipſi. Nam uiua fides hanc habet indolem, quòd obedientiam erga DEVM anteponat omnibus rebus mundi, uel chariſsimis, ut in Abrahamo uidemus. Quicunq; ergo ſic affectus eſt, quod nihil habeat magis in uotis, quàm Deo obedire, & obedientiam erga ipſum omnibus aliȷs rebus præferre,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ferre, habet certiſsimum indicium uiuæ fidei, & inhabitantis in ſe Spiritus Chriſti quo agitatur. Qui enim agũtur Spiritu Dei, ut Paulus ait, hi ſunt filij Dei, ſcilicet per fidem, cuius uera nota eſt motus ille ſpiritus, quo mouemur ad præſtandam Deo obedientiam ſumma cum promptitudine: tametſi ſemper luctam carnis aduerſus ſpiritum ſentimus, quæ ſanè lucta, in hac uita nunq́ ceſſabit. Summa diſcriminis huius, huc redit. Papiſtæ opera ſalutis merita & cauſas faciunt. Nos ea inter effecta fidei & fructus iuſticiæ fidei, cum Paulo, numeramus. Papiſtæ in operibus collocant iuſticiæ perfectionem: nos ea inchoatam obedientiam, placentem Deo propter perſonam fide iuſtam, definimus, quæ obedientia à gratuita iuſtificatione non magis ſeparari poteſt, quam naturalis proprietas à ſuo ſubiecto, ut, calor ab igni, ſicuti ſupra oſtenſum eſt.

DE

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

DE QVARTO OR- dine.

Quartus ordo, ut propoſuimus, eſt de mercede & remuneratione bonorum operum, iuxta promiſsiones diuinas, quas pij, extra iuſtificationem, licitè intuentur, & fide expectant quæ promituntur, ſicut Moſes ſcribitur fide expectaſſe remunerationem.

Porrò, merces promittitur pro operibus bonis aliâs ſimpliciter cuiuis homini: aliâs definita & ſpecialis huic uel illi homini pro particulari opere, quod eſt obedientia in re certa. Vt autem de huiuſmodi promiſsionibus, communibus & ſpecialibus, dextrè & ſine errore iudicemus, principium hoc tenendum eſt: uidelicet, quod omnes promiſsiones extra Chriſtum ſint irritæ. Nam, ſi omnes promiſsiones in Chriſto Ieſu, ut Paulus ait, ſunt etiam & amen, id eſt, ratæ & firmæ: ſequitur, nullas promiſsiones extra

extra Chriſtum eſſe ratas & firmas. Ex quo & hoc concluditur, nullam obedientiam extra Chriſtum, mereri mercedem. Hoc fundamento iacto, dicamus de promiſsionibus mercedis, iuxta diſtinctionē à nobis propoſitam.

Cum itaq; merces promittitur ſimpliciter ſeu in genere cuiuis homini, pro operibus bonis, ut cū dicitur in pſalmis, & in Paulo: reddet unicuiq; iuxta opera ſua: accommodabitur promiſsio per diſtinctionē. Habet enim huiuſmodi promiſsio duplicē reſpectū. Aut enim ad non renatos, aut ad renatos, referri debet. Si non renatis, qui ſunt extra Chriſtū, accōmodatur: ex principio à nobis poſito, ſequitur eā nec ratam, nec firmā eſſe: quare ad primū ordinem teſtimoniorum refertur. Nā proponit iudicium legis, de pręmijs bonorum operum. Verū quia conditio annexa eſt impoſsibilis, nēpe: qui fecerit ea homo, uiuet in eis: fieri non poteſt quin dānatoriæ legis ſenten-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ſententiæ, uidelicet: maledictus omnis, qui non fecerit ea, quæ ſcripta ſunt in libro legis, non renatos ſubijciat: tantum abeſt, ut ſalutare præmium inde expectent homines non renati. At ſi renatis huiuſmodi promiſſio accommodatur, in Chriſto fit rata & firma, in quo omnes promiſsiones ſunt Etiám & Amen. Sed hîc plura ordine expendenda ſunt. Primum, quòd rigor legis ſit renatis ſublatus: qui rigor in tribus conſiſtit. Videlicet, quôd obedientia non placeat, niſi perfecta: quòd uita non promittatur, niſi legi ſatisfacientibus: quód damnatio denuncietur tranſgreſſoribus uel in minimo. Deinde cogitandum eſt, quòd homo iam credens, placeat Deo, ut dilectus in dilecto, & eſt hæres uitæ æternæ propter iuſticiã Chriſti, illi imputatam, quæ eſt uia uitæ & ſalutis, iuxta hanc ſententiam Pauli: Chriſtus eſt finis legis, in iuſticiam omni credenti.

Tertio

Tertio loco cogitandũ eſt, quód Deus à credente homine, & ſibi accepto per Chriſtum Ieſum, obedientiam requirat: ac ut benigniſsimus pater promittat ei mercedem non ex debito propter bonitatem, ſeu preciũ operis: ſed ex gratia propter bonitatem paternam, qua complectitur perſonam credentem in Chriſto Ieſu. Quarto, cogitandum eſt, quod opera ſic facta ex fide, ſint teſtimonia fidei, non aliter quâm proprij effectus ſuæ cauſæ ſunt certiſsima indicia. Atqꝫ ideò, dicitur DOMINVS ſecundum opera reddere mercedem: ut cum dicitur à Paulo: reddet unicuiqꝫ ſecundum opera ſua: quæ opera uera indicia ſunt fidei, & certiſsima teſtimonia timoris Dei. Horum operum ideò fiet mentio in extremo die, ut tota creatura de iuſticia DOMINI in iudicando, teſtari poſsit. At ſi definita & ſpecialis promiſsio ſit obedientiæ in re certa (ut cum Tobias ait: Elee-

moſyna à morte liberat, & ipſa eſt quæ purgat peccata, & facit inueniꝛ re miſericordiam & uitam æternam. Et Danielis 4. peccata tua Eleemoſyꝛ nis redime, & iniquitates tuas miſeꝛ ricordia pauperum: id enim ſanitas erit pro errore tuo) tenenda eſt hæc regula, quæ dependet à principio quod ſupra poſuimus. De facto parꝛ ticulari, uel ex qualitate facti: uel ex qualitate perſonæ iudicandum erit. Si ex qualitate facti inſtituetur iudiꝛ cium, certiſsimnm eſt, quod nullum hominis factum, ſiue multiplex ſit ſiꝛ ue particulare, ſatisfaciat legi Dei, ut in primo ordine demonſtrauimus: quaꝛ re nec iuſticiam, nec uitam mereri poteſt. At ſi ex qualitate perſonæ de facto iudicandum erit, uariabit iudiꝛ cium prout uariant perſonæ. Nam perſona operans, aut fidem habet, aut non habet. Si fidem habet perſona oꝛ perans, placet ipſius opus ſecundum legem Dei factum & imputatur in iuꝛ

ſticiam, hoc eſt, cenſetur iuſtum propterea quód placeat Deo propter perſonam. Verum, ſi perſona operans fidem non habet, fieri non poteſt ut opus placeat, donec ſteterit hæc regula Pauli: Quicquid non fit ex fide, eſt peccatum. Atq; ideo diligenter conſiderandum eſt, quid per ſe ualeant bona opera & quo in loco habenda ſint reſpectu perſonarum operantium. Per ſe nihil ualent, nihil merentur: quia nón ſunt legis impletio. Ante iuſticiã fidei ſunt σκυβαλα, ut Paulus loquitur, & abominationes. Verum poſt ſtabilitam fidei iuſticiam, non á ſuo merito æſtimationem habent bona opera: ſed à gratuita bonitate Dei recipientis opera propter perſonam fide placentem: qua quidem ratione, imputantnr in iuſticiam, id eſt, cenſentur iuſta: ut ſcribitur de zelo Phineæ transfodientis ſcortatores: & merentur præmia, ut Paulus loquitur, & in hac uita, & in futura. Iam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

ad dictum Tobiæ redeamus, de quo primum dico, quod corruptiſsimè legatur in ueteri translatione, quam paulo antea adduxi. Ex græco ſic legendum eſt: Eleemoſyna ſeu beneficentia, uindicat á morte omneq; peccatum purgat, facientes Eleemoſynas & iuſticias replebuntur uita. Hæc ſententia, non poteſt accommodari Phariſæo aut ulli homini non renato. Nam, ut eſt particulare opus Eleemoſyna, quæ hîc prædicatur: ita in non renatis, multis modis eſt contaminata. Ergo accommodabitur renatis: at illi habent remiſsionem peccatorum gratis propter Chriſtum, cuius ſanguine purgati ſunt ab omni iniquitate, Sed extrema particula in dicto Tobiæ, uidelicet: replebuntur uita, id eſt longa & diuturna uita perfruentur, indicat, quôd non loquatur Tobias de purgatione peccati corã Deo: ſed in hac uita tantum coram hominibus: apud quos prædicantur
boni

boni & iuſti, qui ſunt benigni & liberales erga egenos. Idem ſit iudicium de dicto Danielis, quod ſic integrè ex hebræo legitur: peccata tua iuſticia redime, & iniquitates tuas miſeratione pauperum, ecce erit longitudo ſeu productio pacis tuæ, id eſt, proſperitatis & fęlicitatis in regno tuo. Hîc neceſſe eſt Danielem loqui de fructibus pænitentiæ, qui ſunt certiſsima indicia fidei & timoris Dei, & merentur mitigationem pænarum & proſperum rerum ſucceſſum in gubernatione domeſtica & politica, Id quod ſignificat Daniel cùm ait: Ecce erit longitudo tua, & productio pacis tuæ. Breuiter, omnes ſententiæ ubicunq; leguntur in diuinis ſcripturis, de bonis operibus, accipi debent iuxta ſuã periſtaſin, & prout res poſtulat, his quatuor ordinibus teſtimoniorum accommodandi ſunt. At, qui hos ordines confundunt, ſcripturam peruertunt, & ſanguinem filij Dei, pedibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

conculcant: cum operibus tribuere conantur, quod eſt ſolius filij Dei, mediatoris noſtri Ieſu Chriſti: cui cum Patre & Spiritu Sancto, ſit honor, laus & gloria, in ſecula ſeculorum, & in omni æternitate,

AMEN.

Vſus Pſalmi.

Vt mortẽ uites miſerã, uitamq; beatã
Obtineas, Chriſto iũgere, uiue Deo.

FORMA PRECANDI generalis.

OMnipotens, æterne, uerisſime Deus Pater DOMINI & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, conditor cœli & terræ, unà cum filio tuo Ieſu Chriſto, & Spiritu ſancto, agimus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

tibi gratias toto pectore, quòd immenſa miſericordia te nobis patefeciſti miſſo filio Ieſu Chriſto, & prolato arcano & admirando decreto de redemptione generis humani, & colligis tibi æternam Eccleſiam per miniſterium Euangelij, & Spiritum ſanctum, & præbes hoſpitia Eccleſiæ, & res uitæ ſuſtentationi neceſſarias. Hæc & alia beneficia confitemur uerisſimè tua dona eſſe, & abs te nobis propter Filium tribui & conſeruari.

Confitemur etiam multis nos peccatis multipliciter pollutos eſſe, & ueris atq; ardentibus doloribus cordis deploramus, quòd contra normã iuſticiæ tuæ peccauerimus, ac precamur, ut conuertas nos ad te, & condones nobis omnia peccata noſtra, propter dilectum filium tuum Ieſum Chriſtum, & Spiritu ſancto tuo accendas in nobis ueram fidem & ueram obedientiam, & regas nos, ut ſicut

 ſeriò

ſeriò nobis propoſitum eſt, auxilio tuo emendemus uitam, & tibi obediamus.

Oramus etiam propter Ieſum Chriſtum filium tuum dilectum, ut inter nos & in his regionibus perpetuò tibi colligas Eccleſiam, & in ea puritatem ueræ doctrinæ conſerues, ut te uera inuocatione colamus, & tibi obediamus, & in omni æternitate celebremus & diligamus. Ad hãc rem largiaris Eccleſiæ fideles doctores & Paſtores, qui recta docendo, & exemplo piæ uitæ gloriam tuam illuſtrent, & proſint Eccleſiæ.

Oramus etiam propter Ieſum Chriſtum filium tuum dilectum, ut in his terris largiaris piam, ſalutarem, & tranquillam gubernationem, & Regem noſtrum ac regni Conſiliarios & Senatores tuearis, ac Spiritu ſancto tuo regas, ut tota ipſorum gubernatio ſeruiat gloriæ tuæ, & ipſis ſubditis ſit tranquilla & ſalutaris.

Con-

Confirmes etiam omnes pios Reges, Principes & Nobiles in propoſito tuam gloriam, ueram doctrinam, & honeſtatem diſciplinæ conſeruandi. Etiam Magiſtratus huius urbis clementer gubernes ac tuearis. Precamur etiam, ut res terra naſcentes (quas largiris, ut in hac uita genus humanum ſuſtentetur & te inuocet) foueas ac protegas, & panem quotidianum benignè nobis præbeas. Et quia tibi nota eſt ingens imbecillitas noſtra, & promiſiſti te magnitudinem iræ aduerſus peccatū temperaturum miſericordia propter interceſsionem dilecti filij tui, oramus ut pænas, quas meritò ſuſtinemus, clementer mitiges, & afflictos omnes, qui te innocant, conſoleris Spiritu ſancto tuo, ut in uera fide & uera inuocatione maneant conſtantes, & in omni æternitate miſericordiam tuam celebrent, Amē.

ORATIO AD CHRISTVM.

DVlciſsime DOMINE Ieſu Chriſte filij Dei, ſine tua gratia mens noſtra dēſiſsimis offunditur tenebris Affectus omnes in flāmas cupiditatū feruntur: Voluntas mentis caligine inuoluta affectuum impetu abripitur: deniq; omnes actiones noſtræ interiores & exteriores, à norma uoluntatis tuæ longé aberrant. Tenebras igitur mentis noſtræ allato uerbi tui lumine dulciſsime Ieſu Chriſte diſcute: Cupiditatū flammas gratiæ tuæ fontibus clementer extingue: Voluntatem tua manu reformatam, tuo ſancto impelle ſpiritu, ut quæ mens illuminata rectè monſtrat: quæ affectus noui cordis piè ſuadent: Ea & uoluntas alacriter imperet, & omnes uires animi & corporis uoluntatis imperio obtemperantes, ſtudioſè exequantur: Tu enim ſolus es noſter propiciator, noſter Rex, noſtra fortitudo & uirtus, noſtra unica ſpes, unica ſalus, unica uia, & uita æterna.

Te inuoco dulciſsime Ieſu Chriſte, ut nobis aſsiſtas, ne uel ſeducti à falſis Prophetis, uel pellecti à propria carne, uel perſuaſi à Diabolo, uel abducti prauis hominum moribus & exemplis, uel etiam offenſi ſcandalis, relabamur in priſtinas tenebras, & aberremus à te uia uitæ æternæ. Deduc obſecro nos fili Dei in lumine uultus tui, ſuſtinet nos, qui es dextera Dei Patris, ne cõcidamus: dirige nos, quò tandem te duce perueniamus rectà ad gloriã immortalitatis, quã promiſiſti ſperantibus in te dulciſsime Ieſu Chriſte: Tibi laus, confeſſio & gloria in ſecula ſeculorum AMEN.

PRECANDI FORMVla pro perſona propria.

DVlciſsime DOMINE Ieſu Chriſte, te inuoco: tu enim lux mea es: tu uita: tu ſalus: tu Deus

meus uiuus pater meus ſanctus: Deus meus pius: magiſter meus uiuus: Paſtor meus bonus: adiutor meus optimus: Te deprecor, tibi ſupplico, te rogo, ut per te ambulem, ad te perueniam, in te requieſcam: fac ut per tuum auxilium ſanctè, piè, & rectè uiuam: mentis meæ tenebras diſcute: cogitationes prauas cohibe: affectuũ malorum flammas extingue: uoluntatem peruerſam tuo reprime imperio: ac luce tua mentem illuſtra: cogitationes pias ſuggere: affectus bonos accende: & uoluntatem meam ad te conuerte, ut quæ tu uis, uelim & ego. Præterea, cum corpus meum domicilium ſit animæ meæ, fac queſo, ut illud tuo auxilio caſtum & mundum conſeruẽ: quo anima purgata in corpore mundo habitet: quo integer ſim, anima, ſpiritu, & corpore: & te perpetuo in corpore, & in anima mea glorificem: tibi paſtori meo, ac ſoli Deo, cum Patre & Spiritu Sancto ſit benedi-

benedictio & gloria, & ſapientia, & gratiarum actio, honor & uirtus, & robur in ſecula ſeculorum,
Amen, Amen:
fiat fiat.

PRECANDI FORMVla pro familia.

QVoniam nulla domus niſi te, DOMINE Ieſu Chriſte, conſeruante, ſtare poteſt: te ſupplex rogo, ut domum meam, uxorem, liberos, & familiam, tua protectione conſeruare digneris. Da, quæſo, ut ego & uxor mea, liberi, ac tota familia ſecundum tuam uoluntatem, ſinguli noſtrum officium faciamus. Cum enim tu nos paſcis, nihil nobis deeſt: cum tu nos regis, ſecuri ſumus, & nemo nobis nocere poteſt: Cum tu nos laborantes adiuuas, fructum laborum percipimus uberrimum. Nobis igitur adeſſe digneris: pelle Diabolos,

bolos, hoſtes ordinationis tuæ: da nobis cuſtodes, ſanctos tuos angelos: ac rege nos ſemper tuo ſpiritu, ut perpetuò te in hac uita, & in futura celebremus, Amen Amen: Fiat, Fiat.

HAFFNIÆ
Excudebat Matthias Vinitor.
1569.

Impenſis Balthazari Kaus, Bibliopolæ Haffnienſis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1

Eqvl BB 1990

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 838 8° copy 1